T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ESKİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAZITLAR IŞIĞINDA ANADOLU'DA HERMES KÜLTÜ

EMRE POYRAZ
2501181753

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. HAMDİ ŞAHİN

İSTANBUL – 2023

ÖZ

YAZITLAR IŞIĞINDA ANADOLU'DA HERMES KÜLTÜ

Emre Poyraz

Hermes, Hellen pantheonunda bulunan belki de en geniş tapınıma sahip tanrıdır. Bu çalışmada Hermes içerikli yazıtlar göz önünde tutularak tanrının Anadolu'daki yayılımı ve insanların Hermes'e hangi alanlarda, hangi epitetlerle taptığı incelenmiştir. Bu inceleme için ilk bölümde Hermes adının etimolojik çözümlemesi yapılmış ve tanrının ad kökeni hakkındaki teoriler incelenmiş ve Hermes'in Hellen hakimiyetinden önce Anadolu'da yaşamış olan Hint-Avrupa kökenli halklar nezdindeki öncülleri ve kökleri ortaya konulmuştur. İkinci bölümde ise hem diğer tanrıları hem de Hermes'i Hellen halkına ve bize anlatan antik edebi eserler olan ve sözlü geleneğin ürünleri olan Homeros Destanları ve Homerik Hymnos incelenmiştir. Çünkü Hellen edebiyatı önce sözlü, sonra yazılı olarak kendisini var ettiğinden bu eserler, yazıtlarda geçen epitetleri ve tanrıların hakimiyet alanlarını bize anlatan en eski kaynaklardır. Bu edebiyat incelemesi, Hermes'in Anadolu'da karşılaştığımız yazıtlardan daha başka epitetlerin varlığına da işaret etmektedir. Üçüncü bölümde ise bölgelere ve bölgelerdeki kentlere göre Hermes adının geçtiği yazıtlar kataloglanmış ve bu yazıtlarda geçen özel ifadeler ve belli başlı isimler incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise söz konusu katalogda yer alan yazıtların detaylı yorumlaması yapılmış ve Hermes kültüne ait yazıtlar diğer arkeolojik verilerle kıyaslanmıştır.

Anahtar kelimeler: Eski Çağ Tarihi, Klasik Filoloji, Epigrafi, Hermes, Eski Yunanca, Latince, Mitoloji, Din

ABSTRACT

Hermes is perhaps the god with the biggest sovereignty in the Hellenic pantheon. This study considers the inscriptions containing Hermes the spread of the god in Anatolia, and the areas in which people worshiped Hermes and with which epithets were examined. For this study, in the first part, the etymological analysis of the name Hermes was made and the theories about the origin of the god's name were examined and the pioneer and roots of Hermes in the Indo-European peoples who lived in Anatolia before the Hellenic domination were revealed. In the second part the Homeric Epics and Homeric Hymnos, which are the products of oral tradition, and the ancient literary works that tell both other gods and Hermes to the Hellenic people and indirectly to us, are examined. Because Hellenic literature first created itself verbally and then in writing, these works are the oldest sources that tell us about the epithets in the inscriptions and the domains of the gods. This classical philological study also points to the existence of other epithets by Hermes than the inscriptions we encounter in Anatolia. In the third chapter, the inscriptions with the name Hermes according to the regions and the cities in the regions were cataloged and the special expressions and certain names in these inscriptions were examined. In the conclusion part, the inscriptions in the catalog in question were interpreted in detail and the inscriptions belonging to the cult of Hermes were compared with other archaeological data.

Key words: Ancient History, Classical Philology, Epigraphy, Hermes, Ancient Greek, Latin, Mythology, Religion

ÖN SÖZ

Bu çalışmada tanrı Hermes'in Anadolu'daki tapınımının yazıtlar ışığında incelenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu bu çalışma, salt bir yazıt kataloğu çalışması olmanın ötesinde sözlü ve yazılı gelenekte Hermes'in nasıl aktarıldığını da inceleyerek epigrafik verilere destek olmayı hedeflemiştir.

Hem klasik filolojinin hem de Eskiçağ Tarihinin en zor alanlarından biri olan epigrafi ile ilgili ülkemizde çok fazla çalışma yapılmakta ve bunlara günümüzde kütüphaneler aracılığıyla ulaşılmaktadır. Fakat bu tezin hazırlandığı tarihler zorlu Covid-19 koşullarının hâkim olduğu ve eve kapandığımız günlere denk geldiğinden bu süreç birtakım kaynaklara ulaşmak konusunda sıkıntılı olmuştur. Söz konusu bu süreçte bana kütüphane ve konaklama bursu vererek kapılarını açan **Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi'ne (AKMED)** teşekkür ederim.

Ülkemizde yapılan değerli kült çalışmalarına destek amaçlı, sosyal hayatın başlangıcıyla yaşıt olan edebiyatı göz ardı etmemek adına, bu çalışmada Hellen sözlü geleneğinin en önemli kanıtları olan Homeros Destanları ve Homerik Hymnoslara ağırlık verilerek Hermes için bir edebi metin incelemesi de hazırlanmıştır. Bu kaynakların haricinde bir de özellikle klasik dönem Hellen Dünyasını sosyal anlamda en iyi yansıtan edebi tür olan komedya eserleri incelenmiştir. Böylece epigrafik malzeme edebiyat incelemesiyle desteklenmiştir. Katalog çalışması sırasında **IK**, **SEG, MAMA**, **TAM** gibi kent ve yazıt corpus'larıyla beraber **Epigraphy Packhum**'un veri tabanından da faydalanılmış ve Hermes ile ilgili tüm yazıtlar toplanmaya çalışılmıştır.

Öncelikle Eski Yunanca eğitimimde üzerimde sonsuz emeği olan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Filiz CLUZEAU'ya, sorduğum sorular karşısında benden desteğini ve yardımını esirgemeyen meslektaşım Klasik Filolog ve Eskiçağ Tarihçisi MA Seda TUNCAY'a; Arkeolog MA Esra Tütüncü'ye, yüksek lisans eğitimime başladığım günden itibaren her daim bana destek olan, bilimsel anlamda eğitim

vermenin yanında epigrafi öğretimine bir usta-çırak ilişkisi tadında yaklaşan ve üstümde sonsuz emeği bulunan tez danışmanım Prof. Dr. Hamdi ŞAHİN'e, bana verdiği tavsiyelerle çalışmamın şekillenmesinde önemli payı olan sevgili Dilek TUTAN'a, eve kapandığımız Covid-19 günlerinde yanımda olan kedim Olric'e ve hayatım boyunca desteklerini bir gün bile esirgemeyen anneme, babama ve ağabeyime sonsuz teşekkür ederim.

Emre Poyraz, Kadıköy, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ..... ii

ABSTRACT..... iii

ÖN SÖZ..... iv

KISALTMALAR LİSTESİ……ix

LEIDEN SİSTEMİ……xii

GİRİŞ……. 1

BİRİNCİ BÖLÜM

TANRI HERMES'İN İSİM KÖKENİ, ADININ ETİMOLOJİSİ EPİTETLERİ VE ANADOLU'DA HERMES'İN ÖNCÜLLERİ

1.1. Hermes İsminin Kökeni ve Etimolojisi.....3

1.2. Hermes'in Kökeni, Anadolu'da Hermes'in Öncülleri 6

1.3. Tanrı Hermes'in Epitetleri……...……...11

İKİNCİ BÖLÜM

HERMES'İN MITOLOJİSİ

2.1. Ilias'ta Hermes 26

2.2. Odysseia'da Hermes 35

2.3. Homerik Hymnos'ta Hermes 47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAZIT KATALOĞU

3.1. Aeolis 70

3.2. Bithynia 72

3.3. Galatia 74

3.4. Ionia 75

3.5. Karia 96

3.6. Rhodiōn Peraia 125

3.7. Kilikia ve Isauria 128

3.8. Lydia 137

3.9. Lykia 138

3.10. Mysia 147

3.11. Pamphylia 157

3.12. Phrygia 163

3.13. Pisidia 165

3.14. Pontus – Paphlagonia 176

3.15. Troas 180

SONUÇ 184

KAYNAKÇA 208

EKLER 223

KISALTMALAR LİSTESİ

AEMÖ: Archäologisch-epigraphische Mitteilungen aus Österreich-Ungarn

AJA: American Journal of Archaelogy

AS: Anatolian Studies

BCH: Bulletin de correspondance hellénique

BMC: A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum

BSA: Annual of the British School at Athens

CRAI: Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles-lettres

EA: Epigraphica Anatolica.

GIBM: The Collection of Greek Inscriptions in the British Museum

GVI: Griechische Vers-Inschriften.

IMT: Skam/Neb Täler Inschriften Mysia & Troas [IMT], eds. Matthias Barth and Josef Stauber. Leopold Wenger Institut. Universität München. Version of 25.8.1993 (Ibycus). Packard Humanities Institute, 1996. — Troas, «Skamander und Nebentäler», nos. 101-398. — Includes: Peter Frisch. Die Inschriften von Ilion. «Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien», 3. Bonn 1975.

IvP I: Die Inschriften von Pergamon 2 vols. «Altertümer von Pergamon» 8,1-2. Berlin 1890-1895. Vol. 1

IvP II: Die Inschriften von Pergamon 2 vols. «Altertümer von Pergamon» 8,1-2. Berlin 1890-1895. Vol. 2

JÖAI: Jahreshefte des österreichischen archäologischen Instituts in Wien

LBW: Le Bas, Philippe, and William Henry Waddington [LBW], Voyage archéologique en Grèce et en Asie Mineure ... pendant 1834 et 1844. Paris 1847-1877. III, Part 5, Inscriptions grecques et latines recueillies en Grèce et en Asie Mineure (1870-1876); III, Part 6, ed. W.H. Waddington, Inscriptions grecques et latines de la Syrie (1870). Reprints: Hildesheim 1972 (Asia Minor), Rome 1968 (Syria).

LSAM: F. Sokolowski, Lois sacrées de l'Asie Mineure

MAMA: Monumenta Asiae Minoris Antiqua

Marek, Kat Marek, Christian. Stadt, Ära und Territorium in Pontus-Bithynia und Nord-Galatia. «Istanbuler Forschungen», 39. Tübingen 1993. Pp. 157-187, Anhang 5, «Katalog der Inschriften von Amastris»

MDAI(A): Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts. Athenische Abteilung (Berlin).

REG: Revue des Études Grecques

Rh. **Mus**.: Rheinisches Museum für Philologie

RPC: The Roman Provincial Coinage

RPh: Revue de philologie, de littérature et d'histoire anciennes

SGDI: Sammlung der griechischen Dialekt-Inschriften

SNG: The Sylloge Nummorum Graecorum

TAM II: Tituli Asiae Minoris, II. Tituli Lyciae linguis Graeca et Latina conscripti, ed. Ernst Kalinka. 3 fasc. Vienna 1920-1944. Fasc. 1, nos. 1-395, Pars Lyciae occidentalis cum Xantho oppido (1920); fasc. 2, nos. 396-717, Regio quae ad Xanthum flumen pertinet praeter Xanthum

oppidum (1930); fasc. 3, nos. 718-1230, Regiones montanae a valle Xanthi fluminis ad oram orientalem (1944).

LEIDEN SİSTEMİ

[αβ]: Yazıttaki eksik harflerin editör tarafından tamamladığını gösterir.

{αβ}: Yanlışlıkla iki ya da daha fazla kez tekrarlanan harfleri gösterir.

⟨αβ⟩: Yazıtta olması gereken ama atlanan ya da unutulan harfler veya kelimeler.

(αβ): Kısaltma olarak verilen ifadelerin editör tarafından açık yazılması.

⟦αβ⟧; ⟦. .⟧: Rasura.

ạβ: Kesin olarak okunamayan ama önerilen harfler.

αβ̲: Ligatür

[- - -]: Eksik ve harf sayısının kesin olmadığı satırlar.

. . . : Editör tarafından harf sayısından emin olunan ama okunamayan ifadeler.

- - -: Sayısı belirsiz olan kayıp harfler ya da satırlar.

v, vacat: Yazıcı tarafından bilerek bırakılmış boşluk.

|: Satırların ayrıldığını gösterir.

GİRİŞ

Bu çalışmada Anadolu'daki kentlerden kataloğa eklenen yazıtlar ile beraber tanrının edebi metinlerde nasıl aktarıldığı incelenerek Hermes'in Anadolu'daki durumu incelenmiştir.

Hellen pantheonunda, birbirinden çok farklı nitelikleri taşıyan tanrılardan biri olan Hermes'le ilgili bugüne kadar yapılan modern araştırmalar, Hermes adının etimolojik kökeni, Mykenai kökeni ya da onun edebi metinlerdeki davranışları bağlamında çok defa incelenmiştir. Ülkemizde ise numismatik, arkeoloji ya da yüzey çalışmaları neticesinde Hermes hakkında ulaşılan verilerle ilgili yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Fakat hem edebiyat hem etimoloji hem de epigrafi odaklı bir çalışma bu zamana kadar yapılmamıştır. Bu çalışma epigrafik verileri edebi verilerle destekleyerek tanrının sosyal hayat içindeki konumuna farklı bir bakış açısı kazandırmayı ve ülkemizdeki Hermes ve kült çalışmalarına katkı vermeyi hedeflemektedir.

Söz konusu bu amaç doğrultusunda bu zamana kadar Hermes çalışmalarında ortaya atılan sorunsallar ele alınmış; tanrının pastoral ve kent yaşantısındaki yeri, bir kült olarak sosyal hayattaki durumu, tanrıya yapılan adakların dağılımı ve kimler tarafından yapıldığı hem birincil hem de ikincil kaynaklar ışığında incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken Homeros'un iki destanı **Ilias** ve **Odysseia** ile Homeros Destanlarına öykünerek bestelenmiş ve söylenmiş **Hermes'e Homerik Hymnos**, incelenmiştir. Sözlü geleneğin bu en önemli örnekleri haricinde bir de sosyal yapıyı bize en açık haliyle anlatan eski komedya eserlerinden (özellikle **Aristophanes**) ve **Hipponaks** gibi şairlerden alıntılar yapılmış ve bu isimlerin Hermes'i nasıl yansıttıkları incelenmiştir. Yazıtların derlenmesinde ise **IK** ciltleri, **SEG, MAMA**, **TAM**, ile bazı kentler için hazırlanmış hususi corpuslardan (**IvP** gibi), faydalanılmıştır. Yazıtların değerlendirmesi sırasında **Ladislav Zgusta, Kleinasiatische Ortsnamen**; **Skolowski, Lois sacrées de l'Asie Mineure, BE**, **BCH** gibi yayımlar kaynak olarak kullanılmıştır. Bu kaynaklar dışında **Cornell University**

ve **Ohio State University** tarafından hazırlanan ve tüm yazıt corpuslarını derleyip bölge bölge ve kent kent sınıflandırarak elektronik bir veri tabanı oluşturmuş olan **Epigraphy Packhum'**dan faydalanılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Hermes isminin etimolojik çözümlemesi yapılmış ve bu zamana kadar gelen modern çalışmaların ortaya koyduğu problemler incelenerek tanrının epitetleri aktarılmıştır. Bunun dışında bir de çalışmanın bölgesel odak noktası olan Anadolu coğrafyasındaki diğer Hint-Avrupa halklarının kültleri incelenmiş ve Hermes'in Anadolu'daki öncüllerinden de bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise Hermes'in mitolojisi ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Bu inceleme sırasında bir olayın ya da durumun külte dönüşme süreci anlatılmış ardından Homeros Destanları ve Homerik Hymnos üzerine bir edebiyat incelemesi yapılarak tanrının mitolojisi anlatılmış ve Hermes'in sözlü gelenekteki yeri ortaya konulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümü ise yazıt kataloğuna ayrılmıştır. Bu katalog hazırlanırken bölgelerin altında kentler sınıflandırılmış ve her kentten derlenen Hermes yazıtları bir numara verilerek fişlenmiştir. Bu yazıt fişleri söz konusu yazıtların türünü ve tarihlendirmesini, referanslarını da göstermektedir. Yazıtlarda geçen özel ifadeler, isimler ya da memuriyetlerle ilgili detaylı açıklamalar için ilgili corpuslara ya da kaynaklara yönlendirmeler yapılmıştır. Yazıtların kataloglanması sırasında epigrafi ve papiroloji alanında uygulanan **Leiden Sistemi** kullanılmıştır.

Sonuç kısmında ise Hermes'in antik edebiyat dünyasındaki çözümlemeleri, mitolojik durumu ve üçüncü bölümündeki epigrafik verilerin ortaya koyduğu sonuçlar bir arada incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TANRI HERMES'İN İSİM KÖKENİ, ADININ ETİMOLOJİSİ EPİTETLERİ VE ANADOLU'DA HERMES'İN ÖNCÜLLERİ

1.1. Hermes İsminin Kökeni ve Etimolojisi

Homerik Hymnos'lar ve mitolojik öyküler, duyulan anlatıların yinelenmesidir[1]. Dolayısıyla daha evvel Hermes ve onun etkisine dair anlatılanlar mit ile örtülerek yinelenmiş ve sözlü gelenek halinde aktarılmıştır. Peki Hermes için duyulan ya da görünen neydi de içinde birbirinden farklı birçok nitelik barındıran bu tanrı için mitsel öğelerle örülmüş bir kahramanlık ya da kült çemberi oluşturulmuştu? Bunun için Hermes isminin etimolojisine bakmakta fayda vardır. Bu sayede Hermes kültünün hem pastoral yaşamdaki yeri hem de kent yaşantısındaki yeri daha kapsamlı anlaşılabilir.

Hellen düşünce dünyasında ad ve adlar üzerine yapılan en erken tartışmalar Platon'la beraber başlamıştır. Platon'un Kratylos diyaloğu bu tartışma üzerine inşa edilmiştir. Bu diyalog içerisinde 407e ile 408a-b arasında Hermes ismine de değinilmiştir.

"…ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε ἔοικε περὶ λόγον τι εἶναι ὁ 'Ερμῆς,' καὶ τὸ ἑρμηνέα εἶναι καὶ τὸ ἄγγελον καὶ τὸ κλοπικόν τε καὶ τὸ ἀπατηλὸν ἐν λόγοις καὶ τὸ ἀγοραστικόν…"[2]

"…Öyleyse bu Hermes, bir şekilde sözle alakalı gibi görünür; zira o hem dilmaç hem de habercidir hem hırsızvari biridir hem de sözlerde aldatıcıdır ve de ticarette hünerlidir…"

Bu satırlarda aslında Hermes'in pastoral yapısından ziyade Hymnos'ta onun göze çarpan ilk özelliği olan "sözlerle aldatma" hünerleri üzerinde durulmuştur. Bununla beraber söz konusu satırlarda sözlerin sahibi olan Sokrates "ticarette hünerli"

[1]Paul Vayne, **Yunanlar Kendi Mitlerine İnanmışlar Mıydı?**, Çev. Mehmet Alkan, İstanbul, Alfa Yayınları, 2016, s. 56.
[2]Platon, **Kratylos**, 407e-408b.

olduğunu söyleyerek aslında burada Hermes'i pastoral yaşantıdan kopartıp kent yaşantısına dahil etmiştir. Dahası, aslında onun isminin kökeninin **ἐρῶ** fiilinden yani söylüyorum fiilinden türeyen ve fiilin mastar hali olan **εἴρειν**'den türediğini iddia etmiştir. İsim koyucuların, insanlara tanrıyı söz konusu fiilden türeyen **εἰρέμης** ismiyle adlandırmalarını buyurduğunu söylemiş ve zaman içerisinde insanların bu öneriyi daha güzel bir hale getirerek **Ἑρμῆς** ismini verdiğini anlatmıştır. Bahsettiğimiz bu diyalog, Hermes isminin kökeni üzerine yapılan en eski tartışmadır. Sokrates'in buradaki bakış açısı tamamen kentli bakış açısıdır. Halbuki Hermes isminin modern çalışmalar nezdinde etimolojisine bakıldığında filolojik çalışmalar kent yaşantısının tersine, kırsal yaşantıyı işaret etmektedir.

LSJ'de Hermes kelimesinin anlamlarından bir tanesi de "taş yığını" olarak geçmektedir. Bu aslında Hermes figürünün en arkaik formudur. Hermes kelimesinin etimolojik çözümlemesi yapıldığında ilk olarak **ἕρμα** kelimesiyle karşılaşılır. Bu kelime, bir şeyi ayakta tutmak için destek yapmak, tümsek, yığma ve taş öbeği anlamlarına gelmektedir[3]. Bu da aslında doğrudan Hermes'in pastoral kökenini işaret etmektedir. Mitolojik geleneğe bakıldığında Hermes'in birincil amacı Apollon'un sürülerine sahip olmaktır. Tanrının doğumunu ve Olymposlular nezdinde saygı kazanmasının öyküsünü anlatan bu hikâye, Hermes için oluşturulabilecek mitolojik kökenin başlangıcıdır. Söz konusu bu mitolojik gelenek tanrının mitolojik öyküsünün ele alınacağı başlık altında detaylı olarak incelenecektir.

Hermes sınırların koruyucusudur, bu görevini de ilk etapta kırsal yaşantının dinamikleri gereği edinmiştir. Yukarıda bahsedilen etimolojik çözümlemeyle beraber bu durumu değerlendirmek gerekirse, **ἕρμα** aslında tarlaların ve bahçelerin sınırlarını belirlemek için kullanılan ve taşları üst üste yığarak oluşturulan bir işarettir[4]. Sınır belirlemesinin yanında bir de bahçe sahipleri söz konusu bu yığma taş işaretlerin üzerine tarlaları ve bahçeleri yağmalanmasın diye yiyecek de koymaktaydılar böylece yoldan geçen insanlar tarla ve bahçelere girmek yerine bu işaret üzerindeki ikramları alabiliyorlardı[5]. Bu aslında Hermes'e atfedilen yolcuların koruyucusu görevinin de

[3] Robert Beekes, **Etymological Dictionary of Greek**, 1. bs., Leiden&Boston, Brill, 2010, s. 461.
[4] **Der Neue Pauly: Enzyklopädie der Antike**, ed. Hubert Cancik, Helmuth Schneider, Stuttgart, Brill, 1998, s. 427.
[5] **Der Neue Pauly**, a.g.e. s. 427.

çıkış noktasıdır. Eski Hellence bir epigram, yolculara yoldaşlık etme anlamında Hermes'in ve onun kökeninde yer alan sınır işaretlerinin işlevini bize anlatmaktadır:

"Ἑρμᾶς τᾷδ᾽ ἕστακα παρ᾽ ὄρχατον ἠνεμόεντα
ἐν τριόδοις, πολιᾶς ἐγγύθεν ἀιόνος,
ἀνδράσι κεκμηῶσιν ἔχων ἄμπαυσιν ὁδοῖο:
ψυχρὸν δ᾽ ἀχραὲς κράνα ὑποϊάχει."[6]

"Ben Hermes, dikildim üç yolun kesiştiği bu yerde,
Bu havadar bahçenin kenarına, sahilden kente varmadan daha,
Dinlenme veririm yoldan geçen yorgun insanlara
Soğuk ve berrak kaynağın şırıltısıyla."

Söz konusu epigram'dan da rahatlıkla anlaşılmaktadır ki herme'ler hem yolcuların dinlenmesi için kullanılmaktaydı hem yol göstermekteydi hem de bahçeleribirbirinden ayırmak için kullanılan sınır taşlarıydı. Geçmişi MÖ 6. yy'la kadar giden bu Hermeler, aynı zamanda kırsaldan kente giden Hermes'in de izleriydi[7].

Buraya kadar Platon'da başlayarak Hermes adı hakkındaki etimolojik tartışmalar ele alındı ve çağdaş çalışmalarla karşılaştırılarak Hermes'in etimolojik kökenine bakılmaya çalışıldı. Yukarıdaki değerlendirmelerin sonucunda rahatlıkla söylenebilir ki Hermes, başlangıçta kırsal kesimde yaşayan ve hayvancılıkla uğraşan insanların tanrısıydı. Durumu Atina odağında değerlendirerek Hermes'in kent yaşantısına dahil olma sürecine bakılacak olursa, Peisistratos döneminde **demēler** ve kent arasındaki yollara dikilen herme'lerin, devrin ideolojik değişimini yansıttığı görülür. Bu değişim çerçevesinde amaç kırsal ile kent arasında bir bağlantı oluşturmaktır. Bu durum, MÖ 5. yy.ın başında gerçekleştirilen demokratik hareketlerle daha da görünür hale gelmiştir. Artık kırsalda yaşayan insanların da kent merkezine gelerek demokrasiye katkıda bulunmaları gerekmektedir[8]. Kırsaldan kente

[6]**Anthologia Greacae**, 9.314.
[7] Rocio Manuela Cuadra Rubbio, Herms: From Custodians of Boundaries to Custodians of Gardens, **Many Faces of Mimesis**, ed. Heather R. Leid, Jerem C. DeLong, Fonte Aretusa, Parnassos Press, 2018, s. 316.
[8]Josephine Crawley Quinn, Herms, Kouroi and the Political Anatomy of Athens, **Greece & Rome**, 2. Bs., Vol. 54, No. 1, s. 82-105.

gidenlere yol gösteren Hermes'in kent yaşantısına aktif şekilde girmesi de bu bağlamda değerlendirilebilir.

1.2. Hermes'in Kökeni, Anadolu'da Hermes'in Öncülleri

Yukarıda Hermes, etimolojik olarak incelenmiş ve hem antik kaynaklarda hem de modern çalışmalarda tanırının isminin kökenine dair çalışmalar ortaya konulmuştur. Bu başlık altında ise Tanrı Hermes'in Kökeni, Anadolu'daki öncülleri incelenmeye çalışılacaktır.

Hermes'in mitolojik kökenine baktığımız zaman onun yerel bir Arkadia tanrısı olduğunu görmekteyiz. Hellas anakarası dışında tanrının kökenine bakıldığında ise Mykeneai, Linear B tabletlerinde toplam beş kere karşılaşılan *e-ma-a2* ifadesinin, Hermes'i işaret ettiği görülmektedir[9]. Yine bu tabletler de bahsedilen ve kutsal bir sürünün de sahibi olan bu tanrı, Homerik Hymnos'larda aktarısı yapılan Hermes anlatısıyla eşleşmektedir. Dolayısıyla yinelenen bu anlatının Hermes için bir sözlü gelenek çemberi oluşturmuş olduğu şüphesiz ortadadır. İsminin geçmesi bakımından Hermes, Linear B tabletlerinde, Poseidon'un gerisinde kalırken Zeus ve Hera'ya denk, Artemis ve Dionysos'tan ise daha fazla görünmektedir. Tanrının geleneksel ikonografik tasvirinden bahsetmek gerekirse, arkeolojik veriler bizi 2. bin yılın ortasına kadar götürmektedir ve söz konusu bu ikonografik gelenek Bronz Çağ ile Arkaik Çağ arasında kalan döneme kadar gitmektedir. Mykenai kaynaklı saray metinleri tanrının teolojik, efsanevi kimliğini ya da onun tam olarak kim olduğunu yansıtmazken bu gibi bilgileri aldığımız en eski kaynak Homerik Hymnos'lardır[10].

Özellikle Hellas coğrafyası göz önünde bulundurulduğunda kırsal kesimdeki insanlar için en büyük tehdit vahşi hayvanlardır[11]. **J. Chittenden**, 1947'de yayımlanan **Master of Animals** makalesinde Hermes'in kökeninin **Minos-Miken** uygarlığına

[9] Joan Gulizio, "Hermes and e-ma-a2. The continuity of his cult fro, the bronze age to the historical period", V. 50, **ŽA,** 2000, p. 106-107.; Tn 316.
[10] Gerard Siebert, "Hermes", **Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae**, V, 1., Artemis, 1990, pp. 285-286.
[11] Jacqueline Chittenden, "The Master of Animals", **Hesperia**, vol. 16, No. 2, (Nisan-Haziran 1947), s. 93.

dayanmasından yola çıkarak Hermes kültünün temelinin bu kültürün pantheonunda yer alan hayvanların efendisi figüründen geldiğini iddia etmiştir. Bu makalede Hermes'in hem avcıları hem de hayvan sahiplerini koruyan bir tanrı olmasının çıkış noktası olarak bu niteliği işaret edilmiştir. Zaman içerisinde Hellas anakarasına taşınan bu hayvanların efendisi niteliği, Hermes karakterine evrilerek kırsal yaşam içerisinde geniş çaplı bir koruma görevi üstlenmiştir. Tanrının kırsal yaşamla olan bağlantısına baktığımızda Zeus'un onu hayvanların efendisi olması için görevlendirdiği görülmektedir. Dolayısıyla Hermes için rahatlıkla söylenilebilir ki, Hermes, kırsal hayat içerisinde karşımıza çıkan çoban, av, avcı, vahşi hayvan, bitkiler gibi akla gelebilecek hemen her şeyin tanrısıdır.

Söz konusu bu incelemenin ilk odak noktası, MÖ 2. bin yıla tarihlenen Hitit yazılı kaynaklarında ilk kez isimleri duyulan Luviler olacaktır. Luvi çalışmaları filoloji merkezli ilerlediğinden bu başlık altında da aynı yöntem izlenecektir. Bu inceleme sırasında Anadolu'nun güney sahillerine (**Kilikia**, **Lykia** ve **Karia**) ve Anadolu'nun Batısına (**Lydia**) odaklanılmaya çalışılacaktır.

MÖ 2. bin yıldan kalan metinlerden yola çıkarak bakıldığında Luvi kimliğine Güney ve Güney Batı Anadolu coğrafyasında ulaşılabildiği görülmektedir. Ele geçen Hitit yasaları MÖ 2. bin yılın ortasında Anadolu'da bir **Luviya** ülkesinden bahsetmektedir[12]. Bu incelemeyi Luvi dini özelinde devam ettirmek gerekirse odaklanılması gereken ilk bölge **Kizzuvatna** olacaktır. Özellikle 15. yy.dan itibaren ele geçen metinler, bu bölgedeki Luvi ve Hurri ritüelleri hakkında detaylı bilgiler vermektedir[13]. Bu nedenle bu bölgedeki Luvi inancı hakkında detaylı bilgilere ulaşılmaktadır. Bu başlık altında ilk olarak bir Luvi tanrısı olan **Kurunta**, **Runt** ya da **Runtiya** üzerine değerlendirmeler yapılacaktır. **Runt**, tıpkı Hermes gibi pastoral yaşamla ilişkili bir tanrıdır. **Korykos**'taki rahip listelerini incelediğimizde karşımıza çıkan isimlerin **Runt**'tan türetildiğini görmekteyiz[14]. Vahşi hayvanların koruyucu tanrısı olarak bilinen bu tanrı, Hellenistik dönem **Kilikia Aspera**'da, özellikle

[12]Harold Craig Melchert**, Luwians**, Ed. by. H. Craig Melchert, Leiden-Boston, Brill, 2003, s. 1.
[13]Manfred Hutter, "Aspects of Luwian Religion", **The Luwians**, Ed. by. H. Craig Melchert, Leiden-Boston, Brill, 2003, s. 214.
[14]Philo Hendrik Jan Houwink Ten Cate, **The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period**, Leiden, Brill, 1965, s. 212.

Korykos'ta, Hermes kültü altında tapınım görmeye devam etmiştir[15]. Bu durum Eskiçağ çalışmaları açısından bir fenomen olarak karşımıza çıkan Hellenizasyon çerçevesinde de değerlendirilebilir fakat söz konusu bu fenomenin ölçülebilirliği ve sonuçlarının sahihliği şüphelidir. Runt ve Hermes arasındaki bağlantıyı sadece bu fenomen üzerinden okumak yanlış olacaktır. Bu nedenle **Runt** hakkındaki incelemeleri onomastik kanıtlar üzerinden ilerletmek daha faydalı olacaktır. Bölgedeki rahip listelerinde, MÖ 3. yy.da Luvi isimlerine rastlanılmaktadır fakat söz konusu bu isimlerden sonra gelen nesil incelendiğinde rahiplerin babalarının isimlerinin Luvice ama kendi isimlerinin Hellence olduğunu görülmektedir[16]; MÖ 250'den 175'e kadar olan süreçte ise bazı isimlerin herhangi bir değişikliğe uğramadan Luvice bırakılıp Hellen alfabesiyle yazıldığını görülmektedir[17]. **T. Cate**'in ortaya attığı iddiaya göre, bölgede MÖ 2. yy.da bir Hellen canlanması yaşanmış olmalıdır. Bu veriler bize bölgede yaşayan Luvilerin bir yandan kendi özgün kimliklerini uzun süre koruduğunu gösterirken diğer yandan da zaman içinde birtakım Hellen inanç pratiklerini özümsediklerini ve kendi pastoral tanrıları olan **Runt** yerine zaman içinde Hermes'i koyduklarını göstermektedir. Fakat bu iki Hint-Avrupa halkının yani Luvilerin ve Hellenlerin inanç anlamında birbirlerinden etkilenmeleri durumu sadece **Runt** için değerlendirilmemelidir. Hatta sadece Luvilerin, Hellen kültürü karşısında etkilendikleri de düşünülmemelidir. Hem Homeros hem Hesiodos destanlarında hem de Arkaik Hellen şiirinin önemli isimlerinden olan Pindaros'ta sık sık geçen ve kökeni **Kilikia**'ya da dayanan bir mythos olan **Typhon** anlatısı, Luvi ve Hitit kaynaklarında da karşımıza çıkmaktadır[18]. Dolayısıyla benzer coğrafyada yaşayan insanların benzer **mythos**'lara ve benzer tanrılara tapmaları oldukça olağan bir durumdur. **Korykos** rahip listeleri de gösteriyor ki **Runt**, bu bölgenin önemli tanrılarından bir tanesidir. Aynı bölgenin Hellen hakimiyeti altındaki verilerine bakıldığında ise tanrı Hermes'in aynı şekilde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla şu rahatlıkla

[15]Philo Hendrik Jan Houwink Ten Cate, **A,e**, s.130.
[16]H Philo Hendrik Jan Houwink Ten Cate, **A,e**, s.205; Philo Hendrik Jan Houwink Ten Cate, **A,e**, s.206-210
[17] Rahip listeleri ve Korykion Antron Tapınağı için: Hamdi Şahin, "Korykion Antron'daki Tapınak Zeus Tapınağı Mıdır?", **Adalya**, Vol., XV, 2012, s. 68-71; Hamdi Şahin – Fethi Ahmet Yüksel – Ziya Görücü, "Korykion Antron ve Göztepesi: Eski Problemler, Yeni Bulgular, Yeni Çözüm Önerileri", **Adalya**, Vol., XIII, 2010, s. 69-71.

söylenebilir: **Kilikia Aspera**'nın önemli pastoral tanrılarından bir tanesi olan **Runt** zaman içinde yerini bir Hellen tanrısı olan ve yine kendi gibi pastoral bir kimliğe sahip olan Hermes'e bırakmıştır.

Luvi dini için şu ifadeyi kullanmak yanlış olmayacaktır: Luvi dini, Luvilerin yaşadığı tüm topraklarda tek tip bir inanç pratiği göstermemektedir. Bölge bölge farklılıklar gösteren yerel sistemler vardır[19]. Dolayısıyla Kilikia'da gördüğümüz **Runtiya**, **Runt** diğer bölgelerde görülmeyebilir. Luvi nüfusunun yoğunlaştığı bir başka bölge olan **Lykia**'da ise Hermes'e eşdeğer olabilecek bir tanrıya rastlanılmamaktadır. Fakat bu bölgede karşımıza çıkan ve Arma olarak adlandırılan bir tanrı, bu bağlamda kafa karıştırıcı olabilir. **Arma** Luvi panteonunda ay ve gökle ilişkili bir tanrı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle onomastik çalışmalarda bu tanrının ismi geniş yer tutmakta ve bu tanrının adından türetilmiş isimlere rastlanılmaktadır[20]. Bölgede Hellen kültürünün başat hale gelmeye başladığı dönemde, özellikle Hellenistik dönemde, **Arma** isminden türetilen isimlerin Hellen alfabesine **Ἑρμ-** hecesiyle geçtiği görülmektedir[21]. Bu da söz konusu hecenin tanrı Hermes'ten türetilmiş bir isim olma ihtimali yüzünden kafa karışıklığına gebe bir durum oluşturmaktadır. Fakat bu durumun doğrudan Hermes'i işaret edip etmediğiyle ilgili kesin kanıtlar yoktur.

Lykia bölgesindeki durumun benzeri bazı farklılıklar haricinde Karia için de geçerlidir. **Karialılar**, Hellenlerle etkileşime girmeleri sebebiyle çift dilli bir kimlik kazanmışlardır. Çift dilli bir topluluk olmaları onları üçüncü dilleri öğrenmelerini de kolaylaştırmıştır. Bu nedenle Antik Dünya'da Karialıların tercümanlık yaparak prestijli konumlara ulaştıkları bilinmektedir[22]. Karialıların yaptığı bu tercümanlık işi kendi dillerinde **armon** olarak adlandırılmaktadır. **M. Janda**, **armon** kelimesine karşılık olarak elçi, haberci, ulak kelimelerini önermiştir[23]. **I. J. Adiego** ise **armon** kelimesinin etimolojisi için Hellencedeki **ἑρμηνεύω**; **ἑρμηνεύειν** [24] fiili arasında bir

[19]Manfred Hutter, **A.g.e.,** s. 218.
[20]Philo Hendrik Jan Houwink Ten Cate, **A,g,e**, s.132.
[21]Philo Hendrik Jan Houwink Ten Cate, **A,,e**, s.132.
[22]Alexander Herda, "Greek (And Our) Views On The Karians", **Luwian Identities: Culture, Language and Religion Between Anatolia and The Aegean**, Ed. by. Alice Mouton, Ian Rutherford, Ilya Yakubovich, Leiden-Boston, Brill, 2013, s. 467.
[23]Alexander Herda, **A,e**, s.469.
[24]Tercüme ediyorum; Tercüme etmek.

bağlantı olduğu iddiasını ortaya atmıştır[25]. Söz konusu bu iki iddia, **armonların** elçilerin koruyucu tanrısı olan ve aynı zamanda haberci kimliğiyle de karşımıza çıkan Hermes'le bağlantısı olabileceği ihtimalini doğurmuştur. Daha evvel değindiğimiz Platon'un Kratylos diyaloğunun 407e-408b kısımlarında Hermes'ten bahsedilirken onu nitelemek için **ἑρμηνεύω**; **ἑρμηνεύειν** fiillerinden türetilen **ἑρμηνεύς** isminin kullanıldığını ve onun tercümanlık; dilbaz özelliğine değinildiğinden bahsedilmişti. Fakat hem Janda hem de Adiego'nun iddialarından yola çıkarak Hermes ve **armonlar** arasında bağlantı olduğu düşüncesini ortaya atmak güvenilir olmayacaktır. Çünkü Tanrı Hermes'in adının **ἕρμα** kelimesinden geldiği bilinmektedir. Dolayısıyla Platon'un Kratylos'undaki değerlendirmeler aslında Hermes isminin kökenini işaret etmekten ziyade tanrının mitolojik öyküsünün etimolojiyle harmanlanması sonucunda ortaya atılan bir teoridir. Armon ve Hermes arasındaki bağlantı da bu şekilde düşünülmelidir. Diğer yandan Hermes'in Karia bölgesindeki dengi Hellen yazarların aktarılarıyla da sabit olarak bilinmektedir. Tanrının Karia bölgesindeki muadili **Ἴμβραμος; Ἴμβρασος**'tur. MS 2. yy.da yaşamış olan gramerci **Aelius Herodianus** da Karialıların Hermes'e verdikleri ismin **Ἴμβραμος** olduğunu söylemektedir[26].

Filolojik açıdan **Lydia** bölgesine bakıldığında ve **Lydia** dili üzerinden inceleme yapıldığında Hermes'in muadili olarak karşımıza çıkan tanrı **Armas**'tır. E. E. Sturtevant, Lydia dilindeki **Armas** ifadesinin tanrı Hermes'i işaret ettiği, daha doğrusu **Armas** ve Hermes'in birbiriyle eşleştiği, iddiasını ortaya atmaktadır[27]. Diğer yandan Arkaik Hellen şiirinin en önemli isimlerinden biri olan **Hipponaks**, Fra. 3'te Hermes'e Lydia dilinde seslenir:

3a.1 "Ερμῆ κυνάγχα, μηιονιστὶ Κανδαῦλα,
φωρῶν ἑταῖρε, δεῦρό μοι σκαπαρδεῦσαι."

"Ey köpek boğazlayan Hermes! Meionisti Kandaules!
Hırsızların yoldaşı! Burada benim için gözcülük et!"

[25]Alexander Herda, **A,e**, s.470.
[26]Aelius Herodianus, **Grammatici Graeci**, 3,1,171;**Ἴμβραμος:** οὕτως Ἑρμῆν λέγουσιν οἱ Κᾶρες.
[27]E. E. Sturtevant, Remarks on the Lydian Inscriptions, **Language**, Vol.1, No.3, 1925, s. 78.

Burada üzerinde durulacak olan ifade, **Kandaules** ifadesi olacaktır. **LSJ**'de bu ifadenin karşılığı Lydia bölgesinde Hermes'e verilen isimlerden biri olarak görülmektedir. Kelimenin Türkçe karşılığı ise "Köpek boğazlayan" anlamına gelir. Bu da aslında şiirin ilk satırının hemen başında **vocativus** halde bulunan **κυνάγχης** ifadesinin Lydia dilindeki karşılığıdır. **Κυνάγχης**, aslında Hermes'in epitetlerinden bir tanesidir ve tanrının hem pastoral özelliklerini hem de hırsızlık yetilerini işaret etmektedir. Şiir konusunda bu iki ifade incelendiğinde ikinci satırın başında yer alan **φωρῶν ἑταῖρε** yani "ey hırsızların önderi" ifadesi ve burada kullanılan **Kandaules** kelimesi tanrının hırsız olma özelliğini işaret etmektedir. Dolayısıyla, **Kandaules** Lydia bölgesinde Hermes'in muadillerinden biri olmaktan ziyade tanrının Lydia dilindeki epitetidir; bu bölgede ve kültürde Hermes'in muadili olan tanrı Armas'tır.

1.3. Tanrı Hermes'in Epitetleri

Yukarıdaki değerlendirmelerin sonucunda rahatlıkla söylenilebilir ki Hermes, başlangıçta kırsal kesimde yaşayan ve hayvancılıkla uğraşan insanların tanrısıydı. Durumu Atina odağında değerlendirerek Hermes'in kent yaşantısına dahil olmasına bakılacak olursa, Peisistratos döneminde **demēler** ve kent arasındaki yollara dikilen herme'lerin, devrin ideolojik değişimini yansıttığı görülür. Bu değişim çerçevesinde amaç kırsal ile kent arasında bir bağlantı oluşturmaktır. Bu durum, MÖ 5. yy'lın başında gerçekleştirilen demokratik devrimlerle artık daha da ayyuka çıkmıştır çünkü artık kırsalda yaşayan insanların da kent merkezine gelerek demokrasiye katkıda bulunmaları gerekmektedir[28]. Kırsaldan kente gidenlere yol gösteren Hermes'in kent yaşantısına aktif şekilde girmesi de bu bağlamda değerlendirilebilir. Daha da geriye gitmek gerekirse tanrının kökeni Mykenai kültürüne dayandığı filolojik verilerle desteklenmiştir[29]. Anadolu'da Hermes'in kökenine bakıldığında ise tanrının Hint-Avrupa Dili konuşan farklı halklar içinde de benzerlerinin olduğu görülmektedir.

[28]Josephine Crawley Quinn, "Herms, Kouroi and the Political Anatomy of Athens", **Greece & Rome**, 2. Bs., Vol. 54, No. 1, s. 82-105.
[29] Jacqueline Chittenden, **A.e**., s. 93.

Bu başlık altında ise Hermes'e atfedilen epitetler, kırsal ve kentsel özellikler bağlamında değerlendirilmeye çalışılacak ve söz konusu bu epitetler edebi metinlerle de desteklenerek sıralanacaktır.

Hermes için hem Homeros destanlarında hem Homerik Hymnos'larda hem de diğer edebiyat eserlerinde, belki en çok kullanılan epitet **Ἀργειφόντης**, yani Argos Katili epitetidir. Hermes'in anlatılan bu hikâyede Io'u kaçırmak için Argos adındaki bekçiyi öldürmesi, onun kökenine baktığımız zaman oldukça olağan bir durumdur. Söz konusu hikâyede Io, bir ineğe dönüştürülmüştür. Hermes'in yaptığı ilk tanrısal iş ise Apollon'un sürüsündeki sığırları çalmaktır, dolayısıyla bu işi Hermes'ten daha iyi yapacak bir tanrı yoktur[30]. Hermes'in buradaki davranışı tamamen kendisinin pastoral kökeniyle ilgilidir. **J. Chittenden**, söz konusu bu epitetin aslında Hipponaks'ta da geçen **Ἑρμῆ κυνάγχα**[31] sıfatıyla beraber değerlendirmiş ve onu bir köpek katili, bekçi Argos'u da bir çoban köpeği olarak yorumlamıştır[32]. Çoban köpekleri pastoral yaşamın vazgeçilmez karakterlerindendir ve sürüleri korumakla görevlidirler. Her ne kadar Hermes sürülerin koruyucusu olarak düşünülse de o aynı zamanda bir hırsızdır. Homerik Hymnos'ta da defalarca onun bu durumuna vurgu yapılmaktadır. Apollon'un sürülerini çaldıktan sonra mağarasına dönerken, 145. satırda görülür ki, Hermes'e ne köpekler havlar ne de Zeus'un oğlu Apollon ona karşı çıkabilir[33]. Burada Hymnos yazarlarınca belirtilmiş olan havlamayan köpekler yüksek ihtimalle Apollon'un sürüsünü korumakta olan çoban köpekleridir. Dolayısıyla Hermes için kullanılan **Ἀργειφόντης** epiteti aslında onun gerçekleştirdiği ilk tanrısal iş olan sığır hırsızlığına bir göndermedir. Bu mythos'un yaratıcısı Hermes'in bu yeteneğini Io efsanesiyle birleştirerek kullanmıştır. Burada ineğe dönüştürülen Io'yu koruması için kullanılan bekçi Argos ise çoban köpeğinden başka bir şey değildir. Hermes emeline ulaşmak için söz konusu Argos'u öldürür ve ineği çalar[34].

---

[30]Jacqueline Chittenden, "Diaktoros Argeiphontes", **American Journal of Archaeology**, vol. 52, no. 1, (Ocak-Mart 1948), s. 26.;
[31]Hipponaks, 3a; Köpek Boğazlayan.
[32]Jacqueline Chittenden, **A.e**, 1948, s. 26.
[33]οὐδὲ κύνες λελάκοντο: Διὸς δ᾽ ἐριούνιος Ἑρμῆς.
Hermes'e Homerik Hymnos, 145.
[34] William Smith, **A Classical Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology**, Vol II, Harper & Brothers, New York, 1854, s. 412-413; Azra Erhat, **Mitoloji Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, 2012, s. 54.

Hermes'e atfedilen **Ἀργειφόντης** epitetiyle ilgili olarak farklı iddialar da mevcuttur. **S. Davis**'in ortaya attığı iddiaya göre Homeros, destanların oluşturulduğu dönemde, Io, Argos ve Hermes üçgenindeki mythos'tan bir haberdir. Homeros, destanlarda Hermes'i **Ἀργειφόντης** olarak nitelemesinin sebebi, Hermes'e atfedilen kültün yılanlarla bağlantılı olmasıdır[35]. Azra Erhat destanı Türkçeye çevirirken bu ifadeyi "Argos Katili" olarak çevirmeyi tercih etmiştir. Ilias için hazırlanan komentarda da bahsedilecektir ki tanrının burada "Argos Katili" olarak nitelendirilmesi hatalı olabilir. Zira söz konusu destanlar boyunca Homeros, hiçbir yerde, Hermes'in İo ve Argos mythos'undan bahsetmez. Burada söz konusu bu epitet üzerinde biraz daha durmakta fayda vardır. S. Davis tarafından söz konusu **Ἀργειφόντης** epitetinin yılan katili olarak nitelenmesi gerektiği iddiasından bahsedilmiştir. J.Chittenden, ise söz konusu bu iddiayla beraber **Ἀργειφόντης**'in "ışıl ışıl parlayan" şeklinde betimlenebileceği iddiası da ortaya atılmaktadır[36]. **LSJ**'ye göre **ἀργής** kelimesinin karşılığı parlamak; ışıldamak olarak verilmektedir. Bu epitetin kesin olarak hangi kelimeyi ya da hangi özelliği işaret ettiği şüphelidir.

Edebiyat sosyal hayatın aynası olduğundan Hermes'ten bahseden yazarların birkaçına bakıp tanrının epitetlerini incelemekte fayda vardır. Yaşamıyla ilgili çok bilgi edinilemese de[37] Tauromenionlu Timaios'tan[38] günümüze kalan fragmanlardan bir tanesinde Hermes'in pastoral kişiliğine vurgu yapılmaktadır:

"…ἐν Σικελίαι δὲ Δάφνις ῾Ερμοῦ παῖς ἐγένετο, σύριγγι †δή τε δεξιῶς χρήσασθαι καὶ τὴν ἰδέαν ἐκπρεπής…"[39]

"…Sicilya'da Daphnis, Hermes'in evladıydı. Syrinks çalar ve sıradışı güzelliğe sahipti…"

[35]S. Davis, "Argeiphontes in Homer-The Dragon Slayer", **Greece&Rome**, Vol. 22, No. 64, Şubat 1953, s. 33-38; 38.
[36]Jacqueline Chittenden, **A.g.e**., 1948, s. 25.
[37]Christopher A. Baron, **Timaeus of Tauromenium and Hellenistic Histography**, Cambridge, Cambridge University Press, 2013, s. 17.
[38]MÖ. 345-250 tarihleri arasında Sicilya Tauromenion'da yaşamış tarihçi.
[39]Timaios, Fr. 83.

Timaios'un burada bahsettiği Daphnis, bukolik şiir geleneğini başlatan isim olarak düşünülmektedir[40]. Hermes'in çocuğu olarak nitelendirilmesi de bu sebepten dolayı sürpriz değildir. Pastoral hayatı konu alan bir şairin soyunun Hermes'e dayandırılması kaçınılmazdır. Timaos burada Daphnis'in **syrinks** çaldığını söylemektedir. Homerik Hymnos'ların aktardığına göre, Hermes **lyra**'nın ardından çobanların değişilmez ensturmanı olan **syrinks**'i de icat etmiştir.

Hellen tarih yazını ve coğrafya yazını için önemli bir yere sahip olan Pausanias, Hellas'ı tasvir ettiği araştırmasında, Arkadia'nın batısında kalan Elis'i tasvir ederken Apollon ve Hermes'e adanmış olan ortak bir altardan bahseder:

"…μετὰ δὲ τοῦτον Ἀπόλλωνος καὶ Ἑρμοῦ βωμός ἐστιν ἐν κοινῷ, διότι Ἑρμῆν λύρας, Ἀπόλλωνα δὲ εὑρέτην εἶναι κιθάρας Ἑλλήνων ἐστὶν ἐς αὐτοὺς λόγος…"[41]

"…Sonrasında ise Apollon ve Hermes'in ortak altarı gelir çünkü Hellenler'in anlattığına göre, Hermes lyra'yı; Apollon ise kithara'yı icad etmiştir…"

Burada Pasusanias, bölge halkının kendisine aktardıklarını kaleme alarak Apollon ve Hermes için adanmış ortak altardan bahsetmektedir. Homerik Hymnos'lardan farklı olarak Pausanias'ın aktarısında, Apollon'un kithara'yı icat ettiği söylenmektedir. Pausanias, genel olarak incelediği bölgede yaşayan halkların aktarılarını kaleme almaktadır. Hellas'ta yaşayan halklar genel olarak sözlü geleneği miras bırakmak suretiyle hakikati sonraki nesillere taşımaktadırlar. Kuvvetle muhtemel, ele geçen Hymnos'lar haricinde Elis'te yaşayan halklar nezdinde hakikat, Apollon'un da kitharayı icat etmiş olduğu yönündedir fakat burada odaklanılması gereken esas konu Apollon ve Hermes'e adanmış olan ortak bir altarın bulunmasıdır. Apollon ve Hermes'in ortak hikayesinden biliniyor ki Hermes'le Apollon arasındaki ilişki, Hermes'in Apollon'un sığırlarını çalıp ondan çobanlık alametlerini almasından sonra başlamıştır. Pausanias'ın bu aktarısında da Hermes, pastoral yaşamdaki yeriyle

[40]Daphnis'in bukolik şiirin mucidi olduğu ve Hermes'in çocuğu olduğuna dair bilgi veren birden fazla yazar mevcuttur: Δάφνιν τὸν βουκόλον λέγουσιν οἳ μὲν ἐρώμενον Ἑρμοῦ, ἄλλοι δὲ υἱόν**(Ael. VH 10.18)**

[41]Pausanias, **Hellados Periegesis**, 5, 14, 8.

karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bu aktarıda da Hermes pastoral yaşamla özdeş bir enstrüman olan lyra'yı icad etmiştir[42].

Hermes'in Hellen kent yaşantısında da önemli bir yere sahip olduğunu bilinmektedir. Muhtemelen Sokrates'in çıkarımı Hellen kent yaşantısında kendisine önemli bir yer edinmiş olan Hermes'i nitelemektedir. Kent ve Hermes ilişkisi geç dönemde karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu ilişki Hellen kent yaşantısında önemli bir yere sahip olan **gymnasion** eğitiminde de görülmektedir. Hermes, çocukların ve ergenlik döneminde olan gençlerin hamisidir bu sebeple birçok **gymnasion**'da onun heykeli bulunmaktadır[43]. Bunun yanında Hermes spor müsabakalarına da hamilik etmektedir[44]. Bu durum Hellen lirik şiirinin en önemli isimlerinden olan Pindaros'un yarattığı epinikon'larda[45] da karşımıza çıkmaktadır.

…ἐπὶ γὰρ ἰοχέαιρα παρθένος χερὶ διδύμᾳ
2.10 ὅ τ' ἐναγώνιος Ἑρμᾶς αἰγλάεντα τίθησι κόσμον…[46]

"…çünkü iki eliyle ok atan bakire[47]
ve de oyunlara gözcülük eden Hermas tutmuştu…"

Yine Pindaros'la beraber Aristophanes'te de Hermes spor müsabakalarının ve benzeri oyunların gözcüsü olarak görülmektedir. Aristophanes'in kaleme aldığı Plutus oyununda Hermes, kendi ağzından bu görevini dile getirir:

"Ἑρμῆς
ἐναγώνιος τοίνυν ἔσομαι…[48]"
"Hermēs
Öyleyse şimdi müsabakaya başkanlık edeceğim…"

[42]Apollodoros, **Bibliotheke**, 3.10.2;
…καὶ εὑρίσκει πρὸ τοῦ ἄντρου νεμομένην χελώνην. ταύτην ἐκκαθάρας, εἰς τὸ κύτος χορδὰς ἐντείνας ἐξ ὧν ἔθυσε βοῶν καὶ ἐργασάμενος λύραν εὗρε καὶ πλῆκτρον…
[43]Mark O. P. Morford, Robert J. Leonatdon, **Classical Mythology**, 7. bs., New York, Oxford University Press, 2003, s. 267.
[44]William Smith, **A.g.e.**, 412-413.
[45]Müsabakalarda kazanılan zaferler için kaleme alınan şiirlerdir.
[46]Pindaros, **Pythia**, 2.10.
[47]Artemis.
[48]Aristophanes, **Plutus**, 1161.

Oyunlara ya da müsabakalar başkanlık eden Hermes'i **ἐναγώνιος** olarak tanımlamak doğru olacaktır. Bu epitet yukarıda verilen Pindaros mısralarında da Aristophanes'in Plutus'un oyununda da görülmektedir. Bunun dışında katalog kısmında da görülecektir ki Hermes gymnasion yazıtlarında Herakles'le müşterek olarak anılmaktadır. Gençlerin, fiziksel mücadelenin, eğitimin ve dayanıklılığın sembolü olan gymnasion'larda Herakles ve Hermes'in müşterek anılması hiç sürpriz değildir. Mitos geleneğinde iki tanrının beraber betimlendiği ve anlatıldığı birçok sahne bulunmaktadır. Bu ikilinin beraber anılmasında şüphesiz Hermes'in çeşitli görevler üstlenen Herakles'e rehberlik etmesi ve ona yol göstermesi durumu söz konusudur. Bu durumun bir benzeri Odysseia Destanı'nda da görülmektedir. Herakles'in Kerberos'u yakalamasına bizzat müdahil olan Hermes'in betimlemeleri tanrının hayvanlar üstündeki otoritesinin göstergesidir. Bu betimlemelerde Hermes'in bir elini kaldırarak Kerberos'un boyun eğmesini sağladığı görülmektedir[49].

Sokrates'in yukarıdaki diyalogda vurguladığı "ticarette hünerlidir" tabiri de Hermes'in bir başka "kentli" epitet(ler)ini işaret etmektedir. Bu durum kuvvetle muhtemel geç dönemde ortaya çıkmış olmalıdır. Bunun yanında dönemin ticaret anlayışını göz önünde bulundurmak gerekirse, ticaretin yolla olan ilişkisi de göz ardı edilmemelidir. Söz konusu ticaret olduğunda zenginlik de kaçınılmaz olarak düşünülmesi gereken kavramlardan bir tanesidir. Hermes, aynı zamanda"beklenmedik şekilde gelen servetin" de tanrısıdır[50]. Hermes'in ticaretle olan ilişkisine dair antik yazarlarda birçok şey bulunabilir. Bunlardan bir tanesi yine Aristophanes'in Plutus oyununda geçmektedir:

> "…**Ἑρμῆς**
> παρὰ τὴν θύραν στροφαῖον ἱδρύσασθέ με.
> **Καρίων**
> στροφαῖον; ἀλλ᾽ οὐκ ἔργον ἔστ᾽ οὐδὲν στροφῶν.
> **Ἑρμῆς**
> ἀλλ᾽ ἐμπολαῖον…"[51]

[49] Gerard Siebert, **A.e.** 328-329.
[50]William Smith, **A.e.**, 412-413
[51]Aristophanes, **A.e.**, 1153-1155.

“Hermēs

Beni kapının oraya Strophaion olarak koy.

Kariōn

Strophaion? Kimsenin işi olamaz birilerine düzen kurmak.[52]

Hermēs

Fakat ticaret.”

Aristophanes’in Plutus oyununun 1153. ile 1155. satırları arasında geçen bu diyalogda, Aristophanes biraz da kelime oyunu yaparak Hermes’in iki epitetini bizlere aktarmaktadır. Bunlardan ilki **στροφαῖον**’dur; **στροφή** kelimesinden türetilmiş olan bu epitet, kapı girişlerini bekleyen gözcülük eden Hermes’i işaret ettiği gibi aynı zamanda düzen kurmak, kandırmak anlamlarına da gelmektedir. Aslında Hermes’in zekasıyla ilişkili bir söylem olmakla beraber onun aynı zamanda kapıda gözcülük yapmasıyla da özdeşleştirilmiştir. Böylece kapıda bekleyen Hermes’in zekasını ve açık gözlülüğünü alt edecek kimsenin olmayacağına inanılmıştır. Hermes’in kapılarda gözcülük yapmasıyla ilgili bir başka epiteti ise **πυληδόκος**’tur. Bu epitet Eski Hellencede kale kapısı ya da bazen de ev kapısı için kullanılan ama genelde büyük geniş kapıları işaret eden **πύλη** kelimesinin ve gözlüyorum, gözetliyorum anlamına gelen **δοκεύω** kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Bunun dışında ev ve kale kapılarına gözcülük eden Hermes’i betimleyen başka epitetler de vardır. Bunlar; **πυλαῖος**, **προπύλαιος**, **πύλιος**, **θυραῖος**, **στροφεύς**’tur[53]. Bu epitetlerin ve Hermes’e yüklenen bu görevlerin çıkış noktası şüphesiz onun kökeninin de bağlı olduğu herma’lardır çünkü herma’ların görevi Hellas’ta ev girişlerini işaret etmek, özel arazilerin sınırlarını belirlemektir[54]. Aristophanes, 1155’te ise Hermes’in başka bir epitetini aktarmaktadır. Bu epitet ise **ἐμπολαῖος**’tur. Bu kelime doğrudan Hermes’in ticaretle alakalı olan epitetine vurgu yapmaktadır: Hermes Empolaios[55]. Fakat Hermes’in ticaretle olan ilişkisini vurgulayan tek epitet Empolaios değildir. Bunun

[52]Burada aslında Plutus oyunun özeti de geçmektedir. Kariōn düzen kurarak ya da kurnazlık yaparak zengin olmak istemez. Bu sebepten dolayı Hermes’in bu tavsiyesine karşı çıkmaktadır.
[53]Athanasios Vergados, **A Commentary on the Homeric Hymn to Hermes**, Berlin, De Gruyter, 2013, s. 235.
[54] **Der Neue Pauly**, a.g.e. s. 427.
[55]H.S. Versnel, A God: Why Is Hermes Hungry?, **Coping With the Gods**, Boston, Brill, 2011, s. 373.

dışında Hermes, **διέμπορος**[56], **παλιγκάπηλος**[57], **κερδέμπορος**[58], **ἀγοραῖος**[59] epiteleriyle de tüccarlara bereket getiren ve ticarete hamilik yapan tanrı olarak işaret edilmiştir[60]. Hermes'in ticaretle olan ilişkisini Hellas'ın tasvirini yapan Pausanias'ın notlarında da sık sık görmekteyiz. Agoralara ticaretin ve tüccarların koruyucusu olan ve bir nevi bereketle ilişkilendirilen Tanrı Hermes'in heykelleri dikilmiştir[61].

Hermes'in Hellen inancındaki bir diğer göreviyse ruhları Hades'e götürmektir. Hermes, özellikle Odysseia'da bu rolüyle ön plana çıkmaktadır. Homerik Hymnos'ta da "Hades'e tayin edilen tek elçi" olarak adlandırılmıştır[62]. Hermes'in buradaki görevi aslında çobanlık ya da yolculara rehberlik etme görevinden çok da ayrı düşünülmemesi gerekmektedir. O, aynı şekilde Hades'e yolculuk edenlere rehberlik etmekte ve yine aynı şekilde, nasıl yaşayan canlılara çobanlık ediyorsa, Hades'e giden ruhlara da çobanlık etmektedir. Hermes bu görevini yerine getirirken **ψυχοπομπός** epitetiyle karşımıza çıkmaktadır[63]. Bu kelime Eski Hellencede "ruhlara kılavuzluk eden" anlamına gelmektedir. Hellen dünyasında Hades, sadece bir tanrı olarak karşımıza çıkmaz bu aynı zamanda ölülerin gittiği yerin de adıdır. Hermes ise Hades'e yolculuk eden ruhların güvenebileceği yegâne kılavuz olarak karşımıza çıkmaktadır[64]. Ölülerin ruhlarına rehberlik eden Hermes'i nitelemek için kullanılan bir diğer epitet ise **χθόνιος**'tur. Bu kelime doğrudan yeraltı dünyasını işaret etmektedir. Hermes, **χθόνιος** epitetiyle beraber kullanıldığında aynı **ψυχοπομπός** epitetinde olduğu gibi ölülerin ruhlarına rehberlik eden tanrı pozisyonunda karşımıza çıkmaktadır[65]. Bunun dışında

[56] Bu eklime ἔμπορος isminden türemiş olup tüccar anlamına gelmektedir.
[57]Önemli malları satan.
[58]Ticarete başkanlık eden.
[59]Agora'ya ait olan.
[60]William Smith, **a.g.e**., 412-413
[61]Pausanias, **A.e.**, 1.15.1.
[62] Homerik Hymnos, 572.
[63]William Smith, **A. e**., 412-413
[64]Sofia Kravaritou, Maria Stamatopoulou, From Alkestis to Archidike; Thessalian Attitudes to Death and Afterlife, **Round Trip to Hades in the Eastern Mediterranean Tradition**, Boston, Brill, 2018, s. 131.
[65]Grace H. MacUrdy, "Hermes Chthonios as Eponym of the Skopadae", **The Journal of Hellenic Studies**, Vol. 41-2, 1921, s. 180.

Hermes, **νεκροπομτός**[66], **ψυχαγωγός**[67] epitetleriyle de Hades'e giden ruhlara rehberlik eden tanrı olarak işaret edilmiştir[68].

Hermes, hırsızlıktaki hünerleriyle de görülmektedir. Hymnos'un 175. satırında "Hırsızların önderi" olma gayesini annesi Maia'ya bildirmektedir:

> "…ἔγωγε
> πειρήσω, δύναμαι, φηλητέων ὄρχαμος εἶναι…"[69]
>
> "…Ben
> deneyeceğim, başarabilirim hırsızların önderi olmayı…"

Bu satırlarda karşımıza çıkan **φηλητέων ὄρχαμος** (Hırsızların önderi) tabiri aslında Hermes'in epitetlerinden birisidir. Hermes'in neden böylesine bir hırsızlığa soyunduğuna dair detaylı analiz, Homerik Hymnos'un inceleneceği başlıkta yapılacaktır. Hymnos'ta Apollon, Hermes'i bulduktan sonra onu suçlarken yine benzer tabiri kullanarak aslında bir yerde Hermes'in gelecekte nasıl bir tanrı olacağını da anlatmaktadır:

> "…τοῦτο γὰρ οὖν καὶ ἔπειτα μετ᾽ ἀθανάτοις γέρας ἕξεις.
> ἀρχὸς φηλητέων κεκλήσεαι ἤματα πάντα…"[70]
>
> "…çünkü bundan sonra ölümsüzler arasında ruhsatın olacak.
> Anılacaksın her gün hırsızların önderi diye…"

Apollon 191 ve 192. satırlarda Hermes'e bu epitetini vermiştir. Hermes'in hırsızlıkla olan ilişkisi aslında kıvrak zekasıyla eş olarak değerlendirilmelidir. Bunun dışında Hellen dünyasında hırsızların önderi olarak anıldığı başka yerler de vardır. Bunlardan bir tanesi Hipponaks'ın dizelerinde geçmektedir. Şiirlerinde özellikle yoksulluğu,

[66]Ölülere rehberlik eden.
[67]Ruhları sevk eden.
[68]William Smith, **A.g.e.** , 412-413
[69]Homerik Hymnos, 175.
[70]Homerik Hymnos, 191-192.

çirkinliği, hırsızlığı ve fakirliği ön plana çıkartan Hipponaks'ın[71] Hermes'i kendine yoldaş olarak seçmesinin birincil nedeni tanrının hem bir hırsız olması hem de bereket getiren bir tanrı olmasıdır. Yukarıda Hermes'in **Ἀργειφόντης** (Argos Katili) epitetini incelerken Hipponaks'ın satırlarından örnekler verilmişti zira söz konusu **Ἀργειφόντης** epitetinin de aslında Hermes'in hırsızlık becerileriyle ilişkili olduğu iddia edilmişti. Bu satırlarda geçen söz konusu epitete bakmak gerekirse:

> "Ἑρμῆ κυνάγχα, μηιονιστὶ Κανδαῦλα,
> φωρῶν ἑταῖρε, δεῦρό μοι σκαπαρδεῦσαι…"[72]

> "Ey köpek boğazlayan Hermes! Meionisti Kandaules!
> Hırsızların yoldaşı! Burada benim için gözcülük et!"

Hipponaks bu satırlarında yine bir hırsızı konuşturmaktadır ve yapılacak hırsızlık için anlatıcı, Hermes'ten yardım dilemektedir. Hermes, burada yine benzer şekilde hırsızlarla doğrudan ilişkilidir fakat burada Hipponaks **φηλητέων ὄρχαμος** yerine **φωρῶν ἑταῖρος**" (Hırsızların yoldaşı) tabirini kullanmıştır. Böylece Hermes'in hırsızlıkla ilgili oluşturulacak olan literatürüne bir başka epitet daha katmıştır. Hermes'i hırsızların efendisi olarak başka şekillerde de görmekteyiz. Sakız adasında ele geçen bir epigramda yine Hırsızların efendisi Hermes betimlenmiştir:

> "Ἑρμῆν τὸν κλέπτην τίς ὑφείλετο; θερμὸς ὁ κλέπτης,
> ὃς τῶν φηλητέων ᾤχετ' ἄνακτα φέρων."[73]

> "Hırsız Hermes bir şey mi çalmış? Hırsızlara önderlik eden
> Yaman hırsız."

Burada Hırsızların tanrısı Hermes farklı bir biçimini görülmektedir. Epigramın ikinci satırında geçen **ἄνακτα** kelimesi Eski Hellencede **ἄναξ** (Efendi, kral, lider) kelimelerinin **accusativus** halidir. Dolayısıyla burada Hermes **φηλητῶν ἄναξ**

[71] Enzo Degani, "Hipponax", **The Oxford Classical Dictionary,** 3rd Ed., Oxford University Press, 1996, s.712.
[72]Hipponaks, 3a.
[73]Georgius Kaibel, **Epigrammata Graeca**, Berlin, Apud G, Reimer, 1878, s. 499; CIG 2299.

(Hırsızların Lideri) epitetiyle karşımıza çıkmaktadır. Homerik Hymnos'a baktığımızda da 14. satırda Hermes doğrdudan **λῃστήρ** (Hırsız) olarak betimlendiğini görmekteyiz.

Homerik Hymnos'un ilk dizelerinde, aslında Hermes'in başka görevlerinden de bahsedilmektedir. Hymnos'un hemen girişinde anlatıcı Mousa'ya seslendikten sonra kimin şarkısını duymak istediğini dile getirir. Bu dizelerden sonra Hermes'in ebeveynlerini sıralar ve ardından Hermes'ten **ἄγγελος ἀθανάτων** (Ölümsüzlerin habercisi) olarak bahseder[74]. Bu ifade biçimi aslında Hermes'in, özellikle Homeros destanlarında, en sık karşılaşılan görevini ifade etmektedir. Aslında hymnos boyunca Hermes'in bu özelliği çok fazla ön plana çıkmamaktadır bu durum da aslında hymnos'ların, Homeros destanlarından sonra oluşturulduğunun ispatıdır. Hermes'in tanrıların habercisi olarak işaret edildiği bir başka ifade ise **θεῶν κῆρυξ**'tur (Tanrıların Ulağı, Elçisi). **Κῆρυξ** kelimesi Eski Hellencede, ulak, haberci, hizmetçi, elçi gibi anlamlara gelmektedir. Eliçilik ya da ulaklık Hellen diplomasi yaşamı için en önemli görevlerden bir tanesidir. Aslında Hermes, buradaki göreviyle kentli Hermes'i işaret etmektedir. Ulaklık polis için olmazsa olmaz bir kavramdır. Aristoteles'in ideal devletini anlattığı Politika eserinde dahi, ideal polis'in büyüklüğü üzerine konuşulurken kimin ulak olacağı ve kimin **strategos** olacağı konusuna kadar değinilmiştir[75]. Bununla beraber bu görev sadece iki polis arasındaki haberleşmeyi sağlamak için kullanılmamaktadır. Aslında iki polis arasındaki diplomatik her türlü görevde yer almaktadırlar. Polis içerisinde ise meclis kararlarını duyurmak, mahkeme sonuçlarını açıklamak gibi görevleri olmasının yanında şahıslara özel kararları da polis'te yaşayan halka haber verme görevleri vardır[76]. Yani bir nevi günümüzdeki ajans görevini gerçekleştirmektedirler. Polis içerisinde sadece devletle ilgili işleri halka duyurmazlar aynı zamanda dini konularda da halka açıklama yapmaktadırlar. Bu ulaklar diğerlerinden farklı olarak **ἱεροκῆρυξ** diye adlandırılmaktadırlar[77].

Homerik destanlarda elçilik görevine bakacak olursak Hermes tanrıların habercisi olarak karşımıza çıkmaktadır, özellikle bu destanlarda Hermes, Zeus'un özel

[74]Homerik Hymnos, 3.
[75]Aristoteles, **Politeia**, 7. 1326b.
[76]Sian Lewis, **News and Society in the Greek Polis**, London, The University of North Carolina Press, 1996, s. 51-52.
[77]Sian Lewis, **A.e. s**. 52.

ulağı olarak hareket eder. Hermes'in bu ulak özelliği Homerik Hymnos'ta da geçmektedir. Özellikle Hymnos'un 330. satırına bakılacak olursa, Hermes'in ulak görüntüsüne dair daha net fikir sahibi olunabilir:

> "…φοῖβε, πόθεν ταύτην μενοεικέα ληίδ᾽ ἐλαύνεις,
> παῖδα νέον γεγαῶτα, φυὴν κήρυκος ἔχοντα;"[78]
>
> "Ey Phoibos! Bu güzel ganimeti;
> yeni doğmuş, ulak gibi görünen bu çocuğu da alıp nereden geliyorsun?"

Bu sahnede, Hermes'e yaptığı hırsızlığı itiraf ettiremeyen Apollon çareyi Zeus'a gitmekte bulur. Böylece Zeus bu davaya hakemlik edecektir, Hermes de onun kudretine karşı koyamayacaktır. Babalarının huzuruna vardıklarında Zeus, Apollon'un yanında bulunan Hermes'i betimlerken tabirini kullanır. Onun doğrudan bir ulak gibi göründüğünü söyler. Muhtemelen bebek Hermes, burada ulaklarla özdeşleşmiş bir asa olan **κηρύκειον**'u (ulak, elçi asası) tutuyordu ya da Hymnos yazarları Hermes'i orada böyle tasvir etmek istemişlerdi çünkü o sahneye gelene kadar Hermes'in elinde bir **κηρύκειον** görülmemektedir.

Latinceye **Caduceus -um** *(masc. sng.)***,** şeklinde geçen[79] **Κηρύκειον,** Hermes'in her daim elinde bulunan asasına verilen isimdir. Aslında bir yerde ulaklık alametidir[80]. Bu sebepten, Hellen dünyasında ulaklık ya da elçilik görevindekiler benzer asayı kullanmaktaydılar. Bu kelimeye ilk olarak Herodotos'ta rastlamaktayız[81].

Ulak Hermes'i işaret eden epitetlerden bir tanesi de **διάκτορος**'tur (Zeus'un Habercisi). Homeros destanlarında, Hermes'ten sıklıkla bu epitet kullanılarak bahsedilir. Hellen dünyasında ulakların hızlı hareket etmeleri gerekmektedir. Herodotos'un VI. kitap 105-106'da bahsettiği ulak Pheidippides de "ayağı tez" olarak betimlenmiştir; ulakların tanrısı olan Hermes'e bakıldığında onun hızlı hareket etmesini sağlayan, **πτηνοπέδιλος** adı verilen, bileklerinde kanatları olan bir çift sandalete sahip olduğu görülmektedir[82]. Homerik destanlardan öğrendiğimize göre bu

[78]Homerik Hymnos, 330-331.
[79]Robert Beekes, **a.g.e.** s., 690.
[80]Athanassios Vergados, **a.g.e.**, s. 558.
[81]Athanassios Vergados, **a.g.e**., s. 690.
[82]William Smith, **A.g.e.,** 412-413

onun **κηρύκειον**'la beraber, ulakların tanrısı olmasındaki en önemli alametlerinden bir tanesidir[83]. Hermes bu sandaletleri sayesinde karada, gökte ve denizde hızla hareket edebilmektedir. Ulakların tanrısı Hermes'i betimleyen bir başka figür ise başındaki şapkasıdır; bu şapkaya **πέτασος** adı verilmektedir. Hermes'in ulakların tanrısı olarak kullandığı bu atribüler aynı zamanda yollara ve sınırlara hükmeden Hermes'i de betimlemektedir[84].

Tanrı Hermes'in hem Hymnos'larda hem de Homeros destanlarında karşımıza çıkan bir başka tanımlaması ise "Rüyalara Efendisidir". Hermes için söylenen Hymnos'un 15. satırında bu ifade karşımıza çıkmaktadır. Hymnos yazarı Hermes'i bu satırda **ἠγήτωρ ὀνείρων** (Rüyaların efendisi) olarak tanımlamıştır. Bu ifade Hermes'in elçilik ya da haber ulaştırma özelliğiyle bağlantılı olabilir[85]. Homeros destanlarına bakıldığında, Odysseia 7.136'da, Phaiaklar'ın uyumadan evvel Hermes'e sunularda bulundukları görülmektedir. Aynı destanın 24.1'inde ise Hermes yine uykuyla özdeş şekilde betimlenmekte ve elinde tuttuğu **κηρύκειον'**la dilerse insanların gözlerini büyüleyebileceği söylenmektedir. Homeros'un Illias destanına bakıldığında, 24.445'te Hermes, Priamos'u Akhilleus'un çadırına götürmeden evvel nöbet tutan bekçileri uyuturken görülür. Dolayısıyla söz konusu **ἠγήτωρ ὀνείρων** epitetinin Hermes'in hırsızlık kabiliyetiyle de alakalı olma ihtimali oldukça yüksektir. Hermes'in bu epitetle bağlantılı olan diğer bir epiteti ise **νυκτὸς ὀπωπητῆρα**'dır (Gecenin bekçisi). Bu epitet, yine Hermes'in hırsız özelliğiyle özdeş olabileceği gibi onun yukarıda bahsedilen bekçilik özelliğiyle de özdeş olabilir. Galia Belgica, Augusta Traverorum'da bulunan yazıtta Hermes'in bu epiteti kullanılmıştır[86].

Hermes'i betimleyen bir başka epitet ise hem onun zekasına hem hilekarlığına atıfta bulunan **πολύτροπος**'tur (yanar-döner, sahtekâr, oyunbaz, düzenbaz, hilekar)[87]. Bu epitet aynı zamanda Odysseus için de kullanılmaktadır[88]. Hem Hermes hem de Odysseus için kullanılan bu epitet aynı zamanda "çok gezmiş adam" anlamına da

[83]Homeros, **Ilias**, 24. 340.
[84]Mark O. P. Morford, Robert J. Leonatdon, **a.g.e.,** 267.
[85]Athanassios Vergados, **a.g.e.**, s. 234.
[86]IG XIV 2557; Georgius Kaibel, a.g.e., s. 445; [— — —].[— — —] | [— — — νυκτὸς] ὀπωπ[ητῆρα — — —] | [— — —]ΟϹΑΔΕΛΦΗ.[— — —] | 4 [— — — π]ολυωπέος Ἄργοῦ [— — —] | [— — λύρην εὑρών], θέλγηθρον ἀνε[ιῶν — — —] | [— — — |]ϹΙΗΝΔΙΟϹΕΡΜΗ[— — —] | [— — — ε]ὐερνῶν γυάλ[ων — — —] | 8 [— — — τριμέ]γιστον ΑΝΕ.[— — | —]
[87]Homerik Hymnos, 13.
[88] Homeros, **Odysseia**, 1.1.

gelmektedir[89]Aynı şekilde yine Hymnos'un aynı satırında Hermes tekrar benzer şekilde ama bu sefer farklı bir epitetle betimlenmiştir. Hymnos yazarı bu sefer Hermes'i **αἰμυλομήτης** (hilesi çekici) şeklinde betimlemiştir. Bu iki epitet, Hermes'in zekasına atıf yapmakla birlikte onun hırsız kimliğiyle de özdeşleştirilebilir.

[89]Athanassios Vergados, **A.g.e.**, s. 232.

İKİNCİ BÖLÜM

HERMES'İN MİTOLOJİSİ

Hermes'in pastoral yaşamdaki yeri, başka tarihçiler ve yazarlar tarafından da ele alınmıştır. Bu aslında **mythos**'un ortaya çıkması ve bunun gelenek halinde aktarılması sürecinin bir parçasıdır. Hermes için üretilen mitsel çemberin kökenini oluşturan Homerik Destanları incelemeden evvel, **mythos** olan anlatının kökenine inmek faydalı olacaktır.

Bir olayın ya da varlığın külte dönüşmesi belli bir süreç içerisinde gerçekleşir. Bu süreç kısaca şöyle özetlenebilir: Göz açıp kapama anında olabilecek olaylar, anlık tanrısal hareketleri oluşturur. Sonrasında söz konusu bu anlık olaylar tekrarlanarak insanların anlam veremediği olayları yorumlamalarına vesile olur ve bunların arkasında belli bir güç aranır; ardından söz konusu bu güçler kişileştirilerek ve kişisel formlar halinde anlamlar kazandırılarak gerçek tanrılara dönüştürülür. Söz konusu bu durum, insanın hissettiği bir sevinç, bir korku anı neticesinde anlamlandırılan olaylar olabilir[90]. Ardından bu anlamlandırılan olaylar külte dönüşür ve bu kült için **mythos**'lar yaratılır. Hermes de bu bağlamda rahatlıkla değerlendirilebilir. Hellas'ta yaşayan çobanlar için en büyük tehdit vahşi hayvanların sürülere ve çobanlara saldırmasıydı. Ortaya çıkan ilk saldırı, insanlar için anlık bir korku yaratmış ve bu korku daha sonrasında anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Hayvanlar tarafından sürülerinin zarar görmediği her gün ise söz konusu çobanlar, kendilerinden daha güçlü bir varlığın hem kendilerini hem de sürülerini koruduğunu düşünmüşlerdir. Bu bahsettiğimiz teori, **J. Chittenden**'in Hermes'in kökenine dair iddia ettiği Miken dönemine[91] kadar götürülüp Hellas anakarasından alınıp Girit adası odağında da düşünülebilir. Aslında bizim **mythos** dediğimiz ve neticesinde külte dönüşen olaylar görünen olayların yinelenmesinden çok, duyulan olayların yinelenmesidir[92]. Hellen pastoral yaşantısında yinelenen her olaysa söz konusu Hermes inancının daha da kuvvetlenmesine neden olmuştur.

---

[90]Erman Gören, **Arkaik Yunan'da Adlandırma ve Hakikat**, 1. Bs., İstanbul, Dergâh Yayınları, 2015, s. 104.
[91]Jacqueline Chittenden, "The Master of Animals", **Hesperia**, vol. 16, No. 2, (Nisan-Haziran 1947), s. 93.
[92]Paul Vayne, **a.g.e,** s. 56.

Eskiçağ'da yaşamış olan araştırmacılar için gelenek hakikat demekti. Misal herkes, Romulus'tan bahseden yazarların onu aslında hiç görmediklerini bilir ama söz konusu kaynakların gerçekliğini sorgulamazlardı çünkü yukarıda bahsedildiği gibi gelenek hakikat demekti[93]. Tabii bu bahsedilenler insanlar tarafından kutsal olarak değerlendirilen olgular bağlamında göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durum günümüzde başat olarak varlıklarını sürdüren semavi dinler için de geçerlidir.

Hellen edebiyatının temeli denilebilecek Homeros destanları, salt edebiyat eseri olmasının dışında Hellen dünyasındaki inanç sistemi, etik, ahlak, adalet anlayışı gibi birçok kavrama ışık tutmaktadır. Homeros'a atfedilen bu destanlar, zaman içerisinde gelişim gösteren Hellen edebiyatının, sözlü gelenekten yazılı geleneğe geçtiği süreç içerisinde, edebiyatı beslemeye devam etmiştir. Günümüz edebiyatında dahi söz konusu bu Homeros destanlarına öykünmeler görülmektedir. Dolayısıyla söz konusu bu destanlar, Hellen inanç geleneği ve sosyal yaşantısıyla ilgili birçok ipucu sunmaktadır. Hellen yaşantısının merkezine bu denli yerleşmiş olan bu gelenek, epigrafi alanına da kılavuzluk etmektedir. Bu başlık altında tanrı Hermes'ten bahseden ve günümüze ulaşmış olan en eski eserler olan Homeros'un Ilias ve Odysseia destanları ile Homeros'a atfedilen ve bu yüzden "Homerik" ya da "Homerosçu" ilahiler olarak adlandırılan şarkılarda Hermes'ten nasıl bahsedildiği incelenecek ve bir komentar oluşturulmaya çalışılacaktır. Buradaki amaç Hermes'le ilgili ele geçen epigrafik malzemeye, Homeros destanları nezdinde de ışık tutmaya çalışmak ve bir kılavuz hazırlamaktır.

2.1. Ilias'ta Hermes

İlk etapta Hermes'in **ἄγγελος ἀθανάτων** (ölümsüzlerin habercisi) ve **θεῶν κῆρυξ** (Tanrıların keryks'u [habercisi]) rolüne değinilecektir. Hermes'in bu isimleri ağırlıklı olarak Hymnos'larda görülmektedir. Yukarıdaki başlıkta değinildiği gibi Hermes'in daha sonraları, tüm habercilerin ya da **keryks**'ların koruyucu tanrısı rolüne büründüğü görülmektedir. Bu durum kuvvetle muhtemel, polis'teki demokrasi

[93]Paul Vayne, **a.g.e**. s. 26.

anlayışıyla paralel olarak görülen pastoral yaşantının kent yaşantısıyla iç içe geçmesiyle açıklanabilir. Genel itibariyle Ilias'a baktığımızda Hermes Zeus'un özel habercisi olarak görülmektedir. Fakat aslında Hermes aslında sadece Zeus'un özel habercisi değil, örtük olarak başka görevler de üstlenmiştir. Bunlar detaylı olarak incelenecektir. Ilias'daki elçilere bakıldığında ise, mitolojik iki haberci ön plana çıkmaktadır. Bunlar, Ilias 1.320'de görülen **Talthybios** ve **Eurybates**'tir. Bu iki **keryks**, Agamemnon'un hususi elçileridir. Destanın oluşturulduğu dönemde anladığımız kadarıyla henüz Hermes'e bu görev atfedilmemiş olacak ki keryks geleneği için özellikle **Talthybios** için Sparta'da bir kült oluşturulmuştur[94]. Homeros'un destanlarında tanrılar, ölümsüzlükleri dışında, insanlara oldukça yakın tasvir edilmiştir. Nasıl ki söz konusu bu iki keryks kral Agamemnon'un hususi elçileriyse, Hermes de aynı şekilde tanrıların kralı Zeus'un hususi elçisi olarak görülmektedir. Ilias 7. 276'da **Talthybios** ile Troia'lıların habercisi **İdaios** karşımıza çıkmaktadır. Burada iki elçi de o sırada dövüşmekte olan Hektor ve Aias'ın arasına **κηρύκειον**'larını sokarak onları ayırır ve o gün için onları uzlaştırır. Söz konusu bu asalar **keryks**'ların atribüsüdür ve zeytin ağacından yapılan asalardır. **Κηρύκειον**, Hermes tasvirlerinde sıklıkla karşımıza çıkan atribülerdendir. Diğer habercilerin kullandığı asalardan farklı olarak Hermes'in asasında iki tane yılan vardır. Burada, iki keryks'un kavga etmekte olan Hektor ve Aias'ı ayırmak için bu asayı kullanmaları önemlidir. Mitolojik anlatıya göre Hermes'in kullandığı **κηρύκειον**'un üzerinde ilk etapta yılanlar yoktur. Hermes, kavga etmekte olan iki yılan arasındaki mücadeleye son vermek için aralarına **κηρύκειον**'unu sokar ve sonrasında yılanlar sakinleşerek söz konusu bu asanın etrafına sarılır[95]. 7. 276'da görülen ayırma sahnesi aslında Hellen geleneğinde karşımıza çıkan habercilerin görevlerinden bir tanesidir. Onlar sadece haberci ya da elçi değillerdir aynı zamanda savaş zamanında uzlaştırma görevleri de vardır. Hermes'in asası için oluşturulan mythos, hamiliğini yaptığı habercilerin görevlerinden bir tanesini topluma anlatmak için yaratılmış ve örtük şekilde hakikat anlatılmaya çalışılmıştır. Ilias'ta Hermes dışında Zeus'un buyruklarını yerine getirmekle yükümlü diğer bir karakter de Iris'tir. Hatta Iris, habercilik görevi

[94] Herodotos, **Historia**, 7.134: "ἐν γὰρ Σπάρτῃ ἐστὶ Ταλθυβίου ἱρόν."
[95] William Smith, **Dictionary of Greek and Roman Antiquities**, Boston, Little, Brown and Company, 1859, s.188.

konusunda Hermes'in de önüne geçmektedir. 8. Kitap 338'de Homeros, Iris'i altın kanatlı olarak tasvir etmektedir. Hermes'in sandaletlerinde bulunan kanatlar ise Odysseia destanında karşımıza çıkacaktır[96]. Söz konusu Ilias destanı oluşturulduğunda muhtemelen ozanın zihninde Hermes betimlemesi daha farklı olmalıdır.

Bir önceki başlıkta sıraladığımız epitetler içerisinde; **φηλητέων ὄρχαμος** (Hırsızların öderi), **φωρῶν ἑταῖρος** (Hırsızların yoldaşı), **φηλητῶν ἄναξ** (Hırsızların Lideri), **λῃστήρ** (Hırsız) epitetleri Hermes'in ilk tanrısal işi olan hırsızlığını niteleyen sıfatlardır. Ilias destanına bakıldığında Hermes, bu özelliğiyle de görülmektedir.

Destanın 5. kitabının 389-390. satırında Hermes'in bu yeteneğini kullanmasına vurgu yapılmıştır:

"…εἰ μὴ μητρυιὴ περικαλλὴς Ἠερίβοια
390 Ἑρμέᾳ ἐξήγγειλεν: ὃ δ᾽ ἐξέκλεψεν Ἄρηα…"

"…Eğer analıkları güzeller güzeli Eeriboia
390 Haber vermeseydi Hermes'e ki o çalıp götürdü Ares'i…"

Burada Hermes'in hırsızlık kabiliyeti için doğrudan bir epitet kullanılmamışsa da onun doğum efsanesi, destanın oluşturulduğu dönemde biliniyor olacak ki ozan, Hermes'e bu görevi yakıştırmıştır. Hermes'in hırsızlığıyla ilgili dikkat çeken bölümlerden bir tanesi de 24.22-24 arasında karşımıza çıkmakta:

24. 22" …ὣς ὃ μὲν Ἕκτορα δῖον ἀείκιζεν μενεαίνων:
τὸν δ᾽ ἐλεαίρεσκον μάκαρες θεοὶ εἰσορόωντες,
κλέψαι δ᾽ ὀτρύνεσκον ἐΰσκοπον ἀργεϊφόντην…"

"...O (Akhilleus), tanrısal Hektor'u böylesine aşağılarken
Ona hayran olan tanrılar acıyordu (Hektor'a)
Keskin görüşlü Argeiphontes'in onu çalıp kaçırmasını
teşvik ediyorlardı…"

[96]Geoffrey Stephen Kirk, Nicholas Richardson, **The Illiad: A Commentary**, c: 2; Book 5-8, Cambridge, Cambridge University Press, 1990, s. 330.

Burada tanrılar Hermes'ten beklentilerini dile getirirlerken ondan **Ἀργειφόντης** (Argos Katili) olarak bahsetmeleri dikkat çekicidir. Daha evvelden bu epitetin Hermes'in hırsızlık özelliğiyle bağlantılı olarak ona yakıştırılmış olabileceğinden bahsedilmişti. Bu satırlarda dikkat çeken diğer bir husus ise **Ἀργειφόντης** ismini nitelemekte olan **εὔσκοπος** sıfatıdır. Bu sıfat **LSJ**'ye göre, tetikte olan; gözü keskin anlamına gelmektedir. Muhtemelen Hermes'in yine hırsızlık becerilerini övmek için kullanılmıştır. Söz konusu sıfat daha evvelki başlıkta verilen **στροφαῖον** (gözcülük etmek, düzen kurarak gözlemek) epitetiyle de bağdaşmaktadır. 24. 343-345'de ise Hermes'in elindeki asası **Κηρύκειον**'la yapabildiği bazı şeyler anlatılmaktadır:

24. 343 "…εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ᾽ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὧν ἐθέλει, τοὺς δ᾽ αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει:
τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτετο κρατὺς ἀργεϊφόντης…"

"Aldı mı eline asasını, isterse onunla insanların
gözlerini büyüler isterse de uyandırırdı uyuyanları:
Elindeki değnekle uçtu güçlü Argeiphontes…"

Burada aslında Hermes'in amacına da bakmak gerekir. Hermes, Priamos'u oğlu Hektor'un cenazesini almak için Akhilleus'un çadırına götürmeklegörevlendirilmiştir. Hermes, Priamos'un güvenliğinden sorumludur. Yukarıdaki satırları destanın bağlamından kopmadan yorumlamak gerekirse, Hermes'in uyutmakniyetinde olduğu insanlar aslında muhafızlardır. Burada da Hermes'in **Ἀργειφόντης** olarak nitelenmesi sürpriz değildir. Bunun iki ihtimali olabilir ya ozan destanınheksametron veznine sağdık kalmak için bunu yapmıştır ya da Hermes'in o anki görevine atıfta bulunmak için **Ἀργειφόντης**'i kullanmıştır. Zira Argos ve Hermes arasındaki mythos'a baktığımız zaman aslında Argos metaforik bir muhafızı simgelemekte ve ineğe dönüşmüş Io'nun bekçiliğini yapmaktadır. Hermes ise onu önce büyülemiş ardından öldürmüştür[97]. Mythos'ta örtük şekilde aslında yine Hermes'in hırsızlığına işaret edilmektedir; söz konusu **Ἀργειφόντης** epitetinin buradahırsızlığa vurgu yaptığı teorisi oldukça güçlüdür. Bu nedenle bu satırları da **στροφαῖον**

[97]Mythos'a göre Hermes, Argos'u syrinks'le uyutmuştur.

(gözcülük etmek, düzen kurarak gözlemek) ve **εὔσκοπος** (tetikte olan, gözü keskin olan) sıfatlarından bağımsız düşünmememiz gerekmektedir. Yekûnde tüm bunları değerlendirildiğinde, Hermes'in birincil tanrısal işi olan hırsızlığa yapılan atıfları görmek mümkündür.

Ortaya çıkış sürecine ve kökenine bakıldığında Hermes'in öncelikle pastoral bir tanrı olduğundan bahsetmiştik. Onun bu kimliğini en başat gördüğümüz satırlar ise 16. 179-186 arasındadır:

"…τῆς δ' ἑτέρης Εὔδωρος ἀρήϊος ἡγεμόνευε
παρθένιος, τὸν ἔτικτε χορῷ καλὴ Πολυμήλη
Φύλαντος θυγάτηρ: τῆς δὲ κρατὺς ἀργεϊφόντης
ἠράσατ', ὀφθαλμοῖσιν ἰδὼν μετὰ μελπομένῃσιν
ἐν χορῷ Ἀρτέμιδος χρυσηλακάτου κελαδεινῆς.
αὐτίκα δ' εἰς ὑπερῷ' ἀναβὰς παρελέξατο λάθρῃ
Ἑρμείας ἀκάκητα, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὸν υἱὸν
Εὔδωρον πέρι μὲν θείειν ταχὺν ἠδὲ μαχητήν…"

"…İkinci sırayı savaşçı Eudoros komuta ediyordu.
Güzel dans eden, bakire, Polymele doğurdu onu
Phylas'ın kızıydı o. Güçlü Argeiphontes âşık oldu ona,
Gözleriyle görünce onu şarkı söylerken,
Altın oklu Artemis'in gürültülü korosunda.
Derhal üst kata çıkıp sevişmişti onunla gizlice,
Riyasız Hermes. Polymele de vermişti ona güzel bir oğlan
Eudoros'tu bu, koşmada ve savaşmada üstün olan…"

Bu satırlarda Akhilleus'un komutanlarından Eudoros'un doğum hikayesi anlatılsa da söz konusu satırlar incelendiğinde ozanın Hermes'in pastoral kişiliğine vurgu yapma arzusu ortaya çıkmaktadır. Hermes'in birlikte olduğu Polymele'ye (**Πολυμήλη**) bakıldığında, bu ismin **πολύμηλος**'tan türetilmiş olduğunu görmekteyiz[98]. LSJ'ye göre bu kelime çok koyunu olan ya da çok sürülü anlamına gelmektedir. Hermes'in pastoral kişiliğiyle özdeş epitetlerinden bir tanesi de sürülerin koruyucusu anlamına

[98]Grace H. MacUrdy, **a.g.e.**, s. 180.

gelen **ἐπιμήλιος**'tur[99]. Sürülerin koruyucusu olan Hermes'in, ismi "çok sürülü" anlamına gelen bir kadına ilgi duyması aslında onun pastoral yaşama düşkünlüğüyle açıklanabilir. Söz konusu kadın, Polymele, sıradan seçilmiş bir karakter değildir. Duruma aynı şekilde fakat bu sefer Eudoros (**Εὔδωρος**) odağında bakılacak olursa bu ismin Eski Yunancadaki **εὔδωρος** sıfatından türetilmiş olduğunu görürüz. LSJ'ye göre bu sıfat, eli bol, cömert, verimli ve bereketli anlamına gelmektedir. Tüm bunları yorumlanırken Hermes'in sürülere ve çobanlara bereket getiren bir tanrı olduğu unutulmamalıdır. Hesiodos'un Theogonia'sının 444. satırında, Hermes'in bu işlevine vurgu yapılmıştır:

"…ἐσθλὴ δ᾽ ἐν σταθμοῖσι σὺν Ἑρμῇ ληίδ᾽ ἀέξειν:
445 βουκολίας δ᾽ ἀγέλας τε καὶ αἰπόλια πλατέ᾽ αἰγῶν
ποίμνας τ᾽ εἰροπόκων ὀίων, θυμῷ γ᾽ ἐθέλουσα…"

"…İsterse ahırlarda Hermes'le beraber sürüleri çoğaltır:
Öküzleri, keçileri ve de yünlü koyunları
Yüreğiyle dilerse yapar bunları…"

Hesiodos bu satırları Hekate için söylemiş olsa da onun bereket getirme işini Hermes'ten bağımsız yapmadığı görülmektedir. Homeros'un mısralarına dönecek olursak, ozan destan boyunca Hermes'in bu özelliğine açık şekilde hiçbir yerde atıf yapmamaktadır. Hermes'in pastoral kişiliğinin vurgulandığı tek yer burasıdır. Bu satırlarda da Homeros, Hermes'in bu kişiliğini bize mythos'la ve adlandırmayla örtük şekilde vermiştir.

Yine Polymele ile Hermes arasındaki ilişkinin anlatıldığı satırlar arasında bir ifade dikkat çekicidir. 185. satırda **Ἑρμείας ἀκάκητα** ifadesi yer almaktadır. Bunu tez içerisinde çevirirken, riyasız olarak çevirmeyi tercih ettim. LSJ'ye göre bu kelime samimi, riyasız, saf, dürüst, zarif, kibar, hoş, lütufkar anlamlarına gelmekle beraber Hermes'in epitetlerinden bir tanesi olarak belirtilmiştir. Söz konusu satırı A. Erhat ve A. Kadir, "Hermes, iyi edici tanrı" diye çevirirken Samuel Butler ise İngilizceye "**Hermes, giver of all good**" şeklinde çevirmiştir. Söz konusu **ἀκάκητα**ifadesiyle

[99]**A.e.**, s.180.

ilgili bazı problemler mevcuttur: **Aristarkhos** bu ifadenin eskimiş bir nominativus ya da vocativus olduğunu öne sürerken **Eratosthenes** ise bu ifadenin **Akakesion Dağı**'ndan geldiğini savunmaktadır[100]. **Pausanias** da söz konusu bu dağdan bahsetmekte ve burada Hermes için oluşturulmuş bir kült alanını aktarmaktadır[101]. Aslında **Pausanias**, Arkadialıların anlattığı hikâyeyi aktarmıştır. Onlara göre Hermes, burada Lykaonos oğlu Akakon tarafından yetiştirilmiş ve Akakon onun üvey babalığını yapmıştır[102]. **Apollodoros** ise söz konusu bu ifadenin bir kült alanından gelmiş olma ihtimalini reddeder ve söz konusu epitetin Eski Yunancadaki **κακός** (kötü, çirkin) sıfatından türetilen **ἄκακος** (kötü olmayan, masum) ifadesinden geldiğini savunur[103]. Sofist Apollonios'un hazırladığı Homeros sözlüğüne göreyse bu ifade, "'samimiyet' yerine kullanılır, denilir ki Hermes kötü olan hiçbir şey yapmamıştır."[104]. Bu ifade kuşkusuz problem olarak kalmaya devam edecektir. Eminolunabilecek tek şey ise, Homeros'un söz konusu **ἀκάκητα** sıfatını Hermes için bir epitet olarak kullandığıdır. Bu epitet başka antik yazarlarca da Hermes'i nitelemek içinpek çok kez kullanılırken Hesiodos ise aynı ifadeyi Prometheus'u nitelemek için kullanmıştır[105].

Ilias'ın 24. kitabının en önemli Tanrısal karakteri Hermes'tir. Hermes, oğlu Hektor'un naaşını almak için Akhilleus'a yakarmaya gidecek olan Priamos'un eşlikçisidir. Söz konusu bu satırlarla alakalı çeşitli fikirler mevcuttur. Keith Stainley, bu mısralarda Hermes'in **ψυχοπομπός** epitetiyle karşımıza çıktığını iddia etmektedir. Hermes'in Priamos'u Akhilleus'un yanına götürdüğü sahneler, Stanley tarafından sanki yeraltına yapılan bir yolculuk olarak yorumlanmıştır[106].

Genel kanı ise destanın 24. kitabında Hermes'in yolculara eşlik eden tanrı özelliğiyle ön plana çıkmış olduğudur. Bu da daha evvel bahsettiğimiz gibi tanrının

---

[100]Geoffrey Stephen Kirk, Nicholas Richardson,**The Illiad: A Commentary**, c: 4; Book 13-16, Cambridge, Cambridge University Press, 1990, s. 343.
[101]Pausanias, **a.g.e**, 8, 36, 10.
[102] "ὑπὸ τούτῳ δὲ τῷ λόφῳ πόλις τε ἦν Ἀκακήσιον Ἑρμοῦ τε Ἀκακησίου λίθου πεποιημένον ἄγαλμα καὶ ἐς ἡμᾶς ἐστιν ἐπὶ τοῦ λόφου, τραφῆναι δὲ Ἑρμῆν παῖδα αὐτόθι καὶ Ἄκακον τὸν Λυκάονος γενέσθαι οἱ τροφέα Ἀρκάδων ἐστὶν ἐς αὐτὸν λόγος."
[103]Geoffrey Stephen Kirk, **a.g.e**. 343.
[104]Sofist Apollonios, **Leksikon Homericum**, 20, 1: "ἀκάκητα: ἀντὶ τοῦ ἀκακήτης, τῇ κλητικῇ ἀντὶ τῆς εὐθείας. λέγεται δὲ οὕτως ὁ Ἑρμῆς ὁ μηδενὸς κακοῦ περιποιητικός."
[105]Hesiodos, **Theogonia**, 614: "οὐδὲ γὰρ Ἰαπετιονίδης ἀκάκητα Προμηθεὺς."
[106]Keith Stanley, **The Shield of Homer:Narrative Structure in the Iliad, Princeton**, New Jersey, Princeton University Press, 1993, s. 237.

pastoral yönüyle birlikte ilişkilendirilmelidir. Hermes isminin etimolojisine bakarken bu ismin, **ἕρμα**'lardan geldiğini ve bunların yolculara eşlik eden işaretlerken insanlar tarafından tanrısal bir figür haline getirilip ardından da Hermes'e evrildiğinden bahsedilmişti. Stanley'nin bakış açısıyla beraber bu kısmın detaylı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir zira Hermes'in 24. kitaptaki betimlemesi ozanın bir diğer destanı Odysseus'ta da başat şekilde ön plana çıkacaktır. Bu suretle 24. kitabın 153. satırına baktığımızda Zeus'un İris'i görevlendirip Priamos'a haber götürmesini istediğini görürüz. Zeus, Hektor'un bedenini almak için Priamos'un herhangi bir korkuya kapılmaması gerektiğini çünkü ona kılavuz olarak Hermes'i göndereceklerini bildirmesini ister. Ozan bu satırlarda Hermes'i **πομπός** yani kılavuz olarak nitelemektedir.

24. 152 "…μὴ δέ τί οἱ θάνατος μελέτω φρεσὶ μὴ δέ τι τάρβος:
τοῖον γάρ οἱ πομπὸν ὀπάσσομεν ἀργεϊφόντην…"

"…Ne ölüm korkusu ne de başka bir korku sarmasın
zira vereceğiz kılavuz Argeiphontes'i…"

Hermes aslında bu noktaya kadar diğer tanrılara nazaran destanda oldukça geri planda kalmıştır fakat bu satırlardan sonra artık üstüne önemli bir görev almıştır[107]. 334. satırda ise Hermes'in yolcularla olan iyi ilişkisini Zeus'un ağzından duymaktayız.

24. 334 "…Ἑρμεία, σοὶ γάρ τε μάλιστά γε φίλτατόν ἐστιν
ἀνδρὶ ἑταιρίσσαι, καί τ᾽ ἔκλυες ᾧ κ᾽ ἐθέλῃσθα…"

"…Ey Hermes! Sen özellikle seversin bir ere yoldaş
olmayı ve dinlersin hoşuna gideni…"

Hemen yukarıda verilen bu satırlar Hermes'in Hellen dünyası için tanrısal çıkış noktasına desteklemektedir. Hermes sadece ruhlara kılavuzluk eden bir tanrı değil o aynı zamanda yolculuk eden herkesin kılavuzudur. Sadece, yer yüzünde yaşayan

[107]Geoffrey Stephen Kirk, Nicholas Richardson,**The Illiad: A Commentary**, c: 6; Book 21-24, Cambridge, Cambridge University Press, 1990, s. 343.

hayvanlar onun sürüsü değildir aynı zamanda insanlar da onun sürüsüdür ve o da insanların başındaki çobandır. Tüm bunları destekleyecek şekilde Homeros, Hermes için homerik bir epiteti de bizlere sunmaktadır. Bu durum da kuşkusuz Hermes'in Priamos'a olan tavrından bağımsız düşünülemez. Bu epitet, **ἐριούνης**'tur. Söz konusu kelime **LSJ**'ye göre, homerik bir epitet şeklinde nitelenmekle beraber "şans getiren" ya da "yardıma hazır olan" anlamlarına gelmektedir:

24. 360 "…αὐτὸς δ᾽ ἐριούνιος ἐγγύθεν ἐλθὼν
χεῖρα γέροντος ἑλὼν ἐξείρετο καὶ προσέειπε…"

"…İyilik Getiren yaklaşıp tutu ihtiyar adamın ellerini
Seslendi ve sordu ona…"

Söz konusu **ἐριούνιος** epiteti destanda birçok kez Hermes'i nitelemek için tekrarlanmıştır. Hermes'in yol ve yolcularla alakalı olarak betimlendiği yerlerden bir tanesi de 24. 375'de karşımıza çıkmaktadır. Ozan burada Hermes'i **ὁδοίπορος** olarak nitelemektedir. Bu kelime LSJ'ye göre yolcu, yolculuk eden anlamına gelir.

24. 374 "…ἀλλ᾽ ἔτι τις καὶ ἐμεῖο θεῶν ὑπερέσχεθε χεῖρα,
ὅς μοι τοιόνδ᾽ ἧκεν ὁδοιπόρον ἀντιβολῆσαι…"

"…Fakat neyse tanrılardan biri uzatır ellerini bana
ki çıkarır sen gibi bir yolcuyu karşıma…"

Burada Hermes'in durumu ozanın hemen bu satırların öncesinde, 360. satırda, betimlediği **ἐριούνης** epitetinden bağımsız düşünülmemelidir çünkü Hermes, o an için yardıma ihtiyacı olan Priamos'u korumaya ve kollamaya gelmiştir. Hermes, olması gerektiği yerde ihtiyacı olan yolcusuna koşmuştur. Priamos'un yardımına koşan Hermes, en başta Priamos'a tanrısal kimliğini açık etmez. Bu durum Hellen edebiyatına sıklıkla karşımıza çıkan bir durumdur. Tanrılar ölümlülerle karşılaştıklarında kendilerini ölümlü olarak tanıtmayı tercih ederler. Priamos da ölümlü bir yolcu olarak karşısına çıkan Hermes'i bir nevi sorguya çekmiştir. Ona sorular sormaktadır. Aralarında geçen bu sohbet sırasında Hermes, Priamos'a bir

ölümlü olarak kökenini anlatır. 397. satırda Hermes babasının adının Polyktor olduğunu söyler[108].

24. 397 "…Μυρμιδόνων δ' ἔξειμι, πατὴρ δέ μοί ἐστι Πολύκτωρ…"

"…Myrmidonlardanım, Polyktor'dur benim babam…"

Söz konusu **Πολύκτωρ** ismini incelemek gerekirse Hermes'in hem pastoral hem de kentsel özelliklerinin ön plana çıktığını görmekteyiz. Hermes'in keskin zekasıyla o an için uydurduğu hikâyede bu ismin **πολύς** ve **κτέρας** kelimelerinden türetilmiş olduğunu görmekteyiz. Eski Hellencede **πολύς** kelimesi, "bol, çok, fazla" anlamlarına gelirken **κτέρας** ise "bir şeylere sahip olma, mal mülk edinme" anlamlarına gelir. Söz konusu bu isim Hermes'in pastoral ve kentsel epitetlerinin incelendiği başlıkta değindiğimiz bereket ve zenginlik getirme özellikleriyle örtüşmektedir.

2.2. Odysseia Destanı'nda Hermes

Homeros destanları içerisinde Hermes'in en baskın göründüğü destan Odysseia destanıdır. Hatta **Martha Y. Battle**, Odysseia destanının, Hermes ve Athena için bir kutsal kitap hüviyetinde olabileceğini dahi ortaya atmıştır[109]. Bu destanda Hermes'in başat rol oynamasının sebebi elbette destanın konusu itibariyle bir yolculuk öyküsü anlatmasıdır. Bu kısımda Hermes'in, Odysseia destanındaki rolü ve hangi epitetle hangi olaylara müdahil olduğu incelenecektir. Hermes destanın hemen başında kendini gösterir. 1. 32-43 arasındaki satırlarda, Zeus Tanrılar Toplantısındayken Orestes hikayesini anlatır. Söz konusu bu hikâye daha sonraları Hellen tragedya yazarları tarafında çok kez kaleme alınacak bir öyküdür. Burada ozanın bu hikâyeyi kullanması, Odysseia destanının ana fikri açısından önemlidir. Zeus'un burada anlatmak istediği ana fikir, ölümlülerin yazgılarına karşı gelmemeleridir. Bu yazgıya karşı geldikleri takdirde kendileri için ölümün kaçınılmaz olacağıdır. Bu sebeple Aigisthos ve Klytaimestra'nın, Agamemnon'a kurdukları alçak plandan bahseder. Zeus'un

[108] Geoffrey Stephen Kirk – Nicholas Richardson**, Ae**, 1990, s. 314.
[109]Martha Y. Battle, The Myth of Odyssey, **The Comparatist**, Vol. 1, Mayıs 1977, s. 48-57: 48.

anlatısında Klytaimestra masum görünür; baştan çıkartılmış zayıf bir kadındır. Ozanın bunu yapma sebebi onu Penelopeia ile özdeşleştirme çabasıdır. Klytaimestra'yı baştan çıkartan Aigisthos ise Penelopeia'nın talipleriyle özdeşleştirilmiştir. Aslında bu küçük anlatıda farklı isimler kullanılarak bir nevi Odysseia destanının küçük bir özeti geçilmiştir. Tabi ki bu küçük özet içerisinde destanın en önemli tanrılarından olan Hermes de kendisine yer bulmuştur. Zeus bu satırlarda, Aigisthos'un yazgısına boyun eğmesi için Hermes'i görevlendirdiklerinden bahsetmektedir. 1. 38'de Hermes'in nasıl nitelendiğine bakılacak olursa:

1.38. "…Ἑρμείαν πέμψαντες, ἐύσκοπον ἀργεϊφόντην,
μήτ᾽ αὐτὸν κτείνειν μήτε μνάασθαι ἄκοιτιν…"

1.38. "…Hermes'i gönderdik, gözü keskin Argeiphontes'i,
Ne onu öldürsün ne de karısını baştan çıkartsın diye…"

Burada Hermes'in **Ἀργειφόντης** ve **Εὔσκοπος** epitetleriyle nitelendiğini görülmektedir. **Εὔσκοπος** epiteti daha evvel de anlatıldığı gibi Hermes'in gözcülük yapma, göz kulak olma, bekçilik yapma özellikleriyle özdeşleşen bir epitettir. Dolayısıyla tanrının hem hırsızlık özelliği hem de korumacı niteliklerini işaret ediyor olabilir. **Ἀργειφόντης**, epitetinin ise Homeros çalışmalarındaki ciddi problemlerden bir tanesi olduğuna daha önce de değinilmişti.

Ozanın Hermes'i nitelediği epitetlerden azade burada Hermes, doğrudan Zeus'un elçisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine tanrılar meclisinde, Odysseus'un akıbetinin ne olacağı konuşulurken 1. 84'de Athena, Hermes'in Ogygie Adası'na gönderilmesini teklif eder:

1.84 "…Ἑρμείαν μὲν ἔπειτα διάκτορον ἀργεϊφόντην
νῆσον ἐς Ὠγυγίην ὀτρύνομεν…"

1.84 "…Öyleyse, salalım Hermes'i, kılavuz Argeiphontes'i
Ōgygia adasına…"

Burada Hermes yine **Ἀργειφόντης** olarak nitelenirken onun bir diğer tanrısal özelliği olan **διάκτορος** yani kılavuzluk yapma ya da ulaklık yapma özelliği de vurgulanmıştır. 5. 28-30'a bakıldığında ise Hermes'in ulaklık ve kılavuzluk etme özelliği tekrardan ön plana çıkmaktadır. Birinci kitapta gerçekleştirilen tanrılar toplantısının neticesinde Hermes, Zeus'un emriyle, Kalypso'nun yanına gönderilecektir:

5.28 "…ἦ ῥα καὶ Ἑρμείαν, υἱὸν φίλον, ἀντίον ηὔδα:
Ἑρμεία, σὺ γὰρ αὖτε τά τ᾽ ἄλλα περ ἄγγελός ἐσσι,
νύμφῃ ἐυπλοκάμῳ εἰπεῖν νημερτέα βουλήν…"

5.28 "…ve sonra seslendi, sevgili oğlu Hermes'e
Sen yaparsın habercilik işlerini madem
Öyleyse bukleli Nymphe'ye ilet kesin kararımızı…"

Hermes babasının verdiği görevi ikiletmeden yerine getirir ve Kalypso'nun yanına gittiğinde ise Hermes'in farklı meziyetleri ortaya çıkar. Hermes'in Kalypso ile geçirdiği zaman ve aralarında geçen sohbet oldukça dikkat çekicidir. Hermes, Kalypso'nun yanına geldikten sonra Kalypso, 5.88'de Hermes'e "buralara çok gelmezsin sen." der. Aslında burada, Hermes'in daha evvel de Kalypso'nun yanına gitmiş olma ihtimali anlaşılmaktadır. Hermes, Odysseus'un yurduna geri dönmesi gerektiği haberini Kalypso'ya verirken, onun özellikle Homerik Hymnos'larda gördüğümüz, sözlerle aldatma kabiliyeti net şekilde sergilenir. Hermes'in bu özelliğini Platon'un Kratylos diyaloğunda da görmüştük.

5.99 "…Ζεὺς ἐμέ γ᾽ ἠνώγει δεῦρ᾽ ἐλθέμεν οὐκ ἐθέλοντα…"

"…Zeus emretti gelmemi, ben istemedim zira gelmeyi…"

Söz konusu bu sözleri **Scott Richardson**, "Hermes olağanüstü bir kamera performansı sergilemiştir." şeklinde yorumlar[110] Hermes burada, retorik olarak, ilettiği haberin "kendi arzusu" olmadığını belirtse de aslında destanı okuyanlar, Zeus'un Hermes'e

[110]Scott Richardson, Conversation in Odyssey, **College Literature**, vol. 34, no. 2, 2007, s. 132-149: 142.

emir vermesinin ardından nasıl bir istekle Hermes'in yola çıktığını anlayabiliyorlar; buradaki durum sadece Hermes'in retorik doğasını bizlere göstermektedir[111].

Hermes'in ikili diyaloglardaki benzer sahneleri Homerik Hymnos'ta, özellikle Apollon'a karşı kendisini savunurken, bolca görülür[112]. Hermes'in bu sözlerle aldatma kabiliyetinin yanında onun orada bir elçi olarak bulunduğunu da göz ardı etmemek gerekmektedir. Elçilik görevini icra eden herkesin yapacağı gibi Hermes de burada, sadece iletmesi gereken bilgiyi iletip bunun kendi düşüncesi olmadığını beyan etmiştir.

Destanın yedinci kitabının 136. satırında Phaiaklar, Hermes'e sunuda bulunurken görülmektedir. Bu sunu sahnesi, tanrının Homeros destanlarında sıklıkla geçen bir başka özelliğini daha bizlere göstermektedir:

7.136 "…εὗρε δὲ Φαιήκων ἡγήτορας ἠδὲ μέδοντας
σπένδοντας δεπάεσσιν ἐυσκόπῳ ἀργεϊφόντῃ,
ᾧ πυμάτῳ σπένδεσκον, ὅτε μνησαίατο κοίτου…"

7.136 "…Buldu Phaiakların önderlerini ve danışmanlarını
Keskin gözlü Argeiphotes'e libasyon yaparken
ki onun için sunuda bulunurlardı yatmaya gitmeden evvel…"

Hermes'in uykuyla olan ilşkisi Ilias 24.1'de de geçmektedir. Elindeki asasıyla dilerse insanları uyutabileceği anlatılmaktadır. Yine Homerik Hymnos'un 15. satırında da Hermes'in uyku ve rüyalarla olan ilişkisi anlatılmıştır. Bu kapsamda daha evvel **ἡγήτωρ ὀνείρων** (Rüyaların efendisi) epiteti açıklanmıştı[113]. Odysseia'da, Odysseus'un Phaiak adasında geçirdiği süre boyunca bu halkın onurlandırdığı iki tanrı dikkat çeker; bunlardan biri Zeus diğeriyse Hermes'tir. Zeus elbette Odysseus'un Phaiak adasında konuk olmasından dolayı onun koruması altında olduğundan saygı görmektedir. Bu durum Odysseus'un Eumaios tarafından konuk edildiği 14. kitapta da görülmektedir; 14.55'de Eumaios, Odysseus'a tüm yabancıların ve dilencilerin Zeus'tan gelme olduğunu söyler ve kapıya gelen konuğun layığınca ağırlanması gerektiğini belirtir. Bu sebepten dolayı Phaiak adasında konuk olan Odysseus da

[111]Irene J. F. De Jong, **The Narratological Commentary on Odyssey**, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, s. 131.
[112] Platon, Kratylos, 408a-b: Muhtemelen Sokrates de onun bu özelliğinden dolayı isminin kökenini tanımlarken **τὸ ἀπατηλὸν ἐν λόγοις**.
[113]Bkz. s. 22.

Zeus'un koruması altında olan bir misafirdir. Hermes odağında durumu değerlendirmek gerekirse Phaiak adası Odysseus için acıların ve çilelerin bittiği, vatanına dönmeden önce dinlendiği son duraktır. Yani onun uzun yolculuğunda soluklandığı ve umutlandığı noktadır. Bunları göz önünde bulundurarak destanın mitsel perdesi kaldırıldığında, Phaiak adası yolcuların soluklanmasına fırsat veren ve onlara umut aşılayan bir herme'ye benzetilebilir. Yolculuk için böylesine kritik bir nokta olan Phaiak adasında Hermes'e bu denli saygı gösteriliyor olması da bu nedenle sürpriz değildir.

8. kitaba gelindiğinde, Hephaistos'un Ares'le Aphrodite'yi yatakta yakalama sahnesini görürüz. Bu sahne tüm tanrılar tarafından görülsün diye Hephaistos hepsini çağırmaktadır. Orada olan biteni görmek için Hermes de hazır bir şekilde bulunur. Ozan, 321. satırda Hermes'i **ἐριούνης** epitetiyle nitelemektedir. Söz konusu bu epitet, Hermes'in yardıma hazır ya da şans getiren bir tanrı olmasıyla özdeşleştirilmektedir. Yine 8. kitapta 334-342. satırlar arasında Hermes ve Apollon arasında geçen diyalog dikkat çekicidir:

"…Ἑρμῆν δὲ προσέειπεν ἄναξ Διὸς υἱὸς Ἀπόλλων:
Ἑρμεία, Διὸς υἱέ, διάκτορε, δῶτορ ἑάων,
ἦ ῥά κεν ἐν δεσμοῖς ἐθέλοις κρατεροῖσι πιεσθεὶς
εὕδειν ἐν λέκτροισι παρὰ χρυσέῃ Ἀφροδίτῃ;
τὸν δ᾽ ἠμείβετ᾽ ἔπειτα διάκτορος ἀργεϊφόντης:
'αἴ γὰρ τοῦτο γένοιτο, ἄναξ ἑκατηβόλ᾽ Ἄπολλον:
δεσμοὶ μὲν τρὶς τόσσοι ἀπείρονες ἀμφὶς ἔχοιεν,
ὑμεῖς δ᾽ εἰσορόῳτε θεοὶ πᾶσαί τε θέαιναι,
αὐτὰρ ἐγὼν εὕδοιμι παρὰ χρυσέῃ Ἀφροδίτῃ…"

"…Zeus'un oğlu, efendi Apollon, Hermes'e seslendi:
Zeus'un oğlu! Diaktoros, Argeiphontes,
Güçlü zincirler altında ezilerek de olsa istemez miydin
Yatmak bir yatakta Altın Aphrodite'yle?
Hemen cevap verdi Diaktoros Argeiphontes:
İstemez olur muyum, uzaktan vuran, efendi Apollon,
iki yanımdan üç kat zincirlerle bağlı olsam bile,
Keşke siz tüm tanrılar ve tanrıçalar görseniz beni
Yatarken Altın Aphrodite'yle…"

İki tanrı arasında geçen bu diyalog, aslında Hermes ile Apollon arasındaki samimiyetin göstergesidir. Homerik Hymnos'a baktığımızda iki tanrı arasında çekişmeyle başlayan macera aslında bir tür yoldaşlıkla sonra ermektedir. Hymnos'un 524-526. satırları arasında Apollon, Hermes'e bu yoldaşlığın açık işaretini vermiştir[114]. Söz konusu bu dostluk, Hymnos'lardan evvel dile getirilen Homeros destanlarında da açık şekilde ifade edilmektedir.

10. kitaba gelindiğinde, Hermes'in Odysseus'u koruma konusundaki kararlılığı görülür. Kirke'nin adasına gitmek üzere olan Odysseus, Hermes'le karşılaşır. Burada Hermes, aynı Ilias'ın 24. kitabında, Akhilleus'un yanına giden Priamos'u koruduğu sahnede olduğu gibi, Odysseus'u da korumaktadır ve yine Ilias'ta olduğu gibi Hermes, bir ölümlü olan Odysseus'un karşısına genç bir ölümlü erkek kılığında çıkmıştır:

275	"…ἀλλ᾽ ὅτε δὴ ἄρ᾽ ἔμελλον ἰὼν ἱερὰς ἀνὰ βήσσας
	Κίρκης ἴξεσθαι πολυφαρμάκου ἐς μέγα δῶμα,
	ἔνθα μοι Ἑρμείας χρυσόρραπις ἀντεβόλησεν
	ἐρχομένῳ πρὸς δῶμα, νεηνίῃ ἀνδρὶ ἐοικώς,
	πρῶτον ὑπηνήτῃ, τοῦ περ χαριεστάτη ἥβη:
280	ἔν τ᾽ ἄρα μοι φῦ χειρί, ἔπος τ᾽ ἔφατ᾽ ἔκ τ᾽ ὀνόμαζε…"

275	"…Fakat kutsal vadileri geçip de
	Otla büyüler yapan Kirke'nin büyük konağına varmak üzereyken
	Altın Değnekli Hermes orada çıktı karşıma
	Konağa doğru ilerlemekteydi, genç bir adam gibiydi,
	Sakalı yeni çıkan, güzel bir delikanlı,
280	Tuttu ellerimi, konuştu, anlattı bana…"

[114]Hermes'e Homerik Hymnos 524-526: "Αὐτὰρ Ἀπόλλων | 525 Λητοΐδης κατένευσεν ἐπ᾽ ἀρθμῷ καὶ φιλότητι, | μή τινα φίλτερον ἄλλον ἐν ἀθανάτοισιν ἔσεσθαι."; "Leto oğlu Apollon, | 525 başıyla onaylayıp dostluğu ve yoldaşlığı üzerine söz verdi, | ölümsüzler içinde kimseyi daha fazla sevmeyeceğine dair."

Hermes, Odysseus'a **moly** bitkisini verdikten sonra Kirke'nin büyülerinden nasıl kurtulacağına dair tavsiyeler verir. Yukarıda verilen satırlar içerisinde ozan tarafından Kirke'nin **πολυφάρμακος** yani "otlarla büyü yapan" ya da en doğru haliyle "otlarla ilaçlar yapmasını bilen" olarak nitelemesi, önemli bir detaydır zira Hermes, Kirke'nin bitkilerle yaptığı büyülere karşı başka bir bitkiyle çözüm bulmaktadır. Bu satırlarda dikkatle üzerinde durulması gereken bir başka detaysa; Hermes burada Zeus tarafından gönderilmemiştir. Tamamen kendi iradesiyle, orada Odysseus'un karşısına çıkmış ve ona yardım etmektedir[115]. Hermes'in, Odysseus'un her daim yanında olduğu ve onu koruma görevinden hiçbir zaman vazgeçmediği bu sahnede böylece tekrardan görülür, Kalypso'yu ikna eden de Hermes'tir, ona Kirke'nin büyülerinden etkilenmemesi için **moly**'u veren de yine Hermes'tir[116]. Bu satırlarla ilgili araştırmacıların farklı iddiaları vardır. Hermes'in Odysseys'a **moly**'u vererek Kirke'yi alt etmesi, Hellen coğrafyasında daha evvelden etkin olan anaerkil tanrısal düzen karşısında ataerkil tanrısal düzenin galip geldiğinin göstergesidir[117]. Chittenden ise Kirke'yi, hayvanların sahibesi olarak tanımlamış ve onu bu şekilde yorumlamıştır[118]. Hermes'in ortaya çıkış mythos'unu anlatan Homerik Hymnos'a bakıldığında da Hermes'in söz konusu Hellen coğrafyasındaki tüm hayvanları kontrol eden tanrı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Kirke aslında burada bu işi üstlenen modası geçmiş bir tanrıça olarak görünürken, Hermes ise bu görevlerin hepsini üzerine almış olan genç bir tanrıdır ve tüm söz konusu işlerde Kirke'den çok daha üstün olduğu destanın bu bölümünde açık şekilde anlaşılmaktadır. Pek tabi bu satırlarda Hermes'in iki tanrısal özelliği açıkça görünmektedir. Bunlardan ilki Hermes'in yolcuların koruyucusu olma özelliği diğeri ise onun bitkilerin dilinden de anlayan pastoral bir tanrı olduğudur. Böylece daha evvel pek çok kez bahsedildiği gibi Hermes, hem pastoral hem de kentsel bir tanrı olduğu gerçeği, Homeros destanlarında bir kez daha görülmektedir.

10. kitabın 331-332. satırlarında, Kirke'nin sözleri dikkatleri başka bir yere çekmektedir:

[115]Irene J. F. De Jong, **A.e.**, s. 260
[116]Martha Y. Battle, **A.g.e**., s. 49.
[117]Gertrude C. Drake, "A Paradigm of Greek Religion", **The Classical Outlook**, Vol. 51, No. 10, 1974, s. 114-117: 117.
[118]Jacqueline Chittenden, **A.e.** s. 93.

331 "…φάσκεν ἐλεύσεσθαι χρυσόρραπις ἀργεϊφόντης,
ἐκ Τροίης ἀνιόντα θοῇ σὺν νηὶ μελαίνῃ…"

331 "…Altın değnekli Argeiphontes söylemişti
Kara bir gemiyle, Troia dönüşü geleceğini…"

Kirke'nin bu sözlerinden şu anlaşılmaktadır ki Hermes aynı Kalypso'yu ziyaret ettiği gibi Kirke'yi de daha evvelden ziyaret etmiştir. Bu duruma şu açıdan da bakılabilir; Hermes 275-309. satırlar arasında Odysseus'a tamamen kendi iradesiyle yardım etmektedir dolayısıyla daha evvelden Kirke'ye vermiş olduğu bu kehanet aslında gelecekte kendisini Odysseus'a yardım etmek için hazırladığını da bize göstermektedir[119].

11. kitaba gelindiğinde Hellen dünyası için bir sır olan yeraltı dünyasına yolculuğu görmekteyiz. Odysseus bu bölümde kâhin Teiresias'ın ruhundan tavsiyeler almaktadır. **M. Y. Battle**, bu satırlarda Hermes'in Teiresias aracılığıyla Odysseus'la konuştuğunu yani aslında Odysseus'un dönüş yolculuğunda yapması gerekenleri ona bizzat Hermes'in söylediğini iddia etmektedir.[120] Hellen sözlü geleneğinde anlatılmak istenenlerin mythos'la örtük olarak verildiği sıklıkla görülmektedir. Bu durumda Battle'ın iddiası için "yanılmıştır" demek doğru olmayacaktır. 11. kitabın 602-626. satırları arasında Odysseus'un Herakles'in ruhuyla yaptığı konuşma anlatılmaktadır. Herakles de bir zamanlar Odysseus'un yapmak zorunda olduğu yolculuğun bir benzerini yapmıştır. Söz konusu bu macera Arkaik Hellen şiirinde de çok defa işlenmiştir. Herakles, 626. satırda Odysseus'a söz konusu yeraltı yolculuğundan bahsederken, Kerberos'u kaçırmak için giriştiği görevinde, Hermes ve Athena'nın ona kılavuzluk ettiğini söyler. Herakles'in bu destansı yolculuğunda ona kılavuzluk eden birincil tanrı Hermes'tir. Hermes, bu yeraltı yolculuğunda sadece **ψυχοπομπός** olarak değil aynı zamanda yolcuların da koruyucusu rolündedir. Nasıl ki Odysseia'da, Odysseus'a belalardan kurtulması için tavsiyelerde bulunuyorsa Herakles'e de tavsiyelerde bulunmaktadır. Hatta Medusa'yla karşılaşacak olan Herakles'in içindeki korku Hermes'in tavsiyeleriyle aşılır[121]. Burada ozan Herakles-Hermes ilişkisiyle Odysseus-Hermes ilişkisini bağdaştırarak dinleyiciye/okuyucuya aktarmaya çalışmıştır.

14. Kitapta dilenci kılığındaki Odysseus'un İthake'ye döndükten sonra domuz çobanı Eumaios tarafından ağırlanması görülür. Bu sahne, Odysseia destanı nezdinde

[119]Irene J. F. De Jong, **A.e.**, s. 262
[120]Martha Y. Battle, **A.e**., s. 49.
[121]Noel Robertson, "Heracles' 'Catabasis'", **Hermes**, 108, 3, 1980, s. 274-300: 297.

araştırmacıların üzerinde durduğu en önemli sahnelerden bir tanesidir. Hellen sözlü geleneğinin tüm genetiğine işlenmiş olan, hakikati örtük olarak anlatma tarzı bu bölümde fazlasıyla görülmektedir. Söz konusu bu sahne, tanrının özellikleri ve tapınım bağlamında oldukça kilit noktaları göstermektedir. Hatta tanrının kökeni, metaforik olarak burada ozan tarafından işlenmektedir. Eumaios ile konuğu Odysseus, kendi hikayelerini anlattıktan sonra akşam yemeği için sofraya geçerler. Eumaios, konuğu için normalde taliplere verilen iyi domuzlardan bir tanesini keserek ikramda bulunur. Aslında burada Eumaios, Penelopeia'ya gelen taliplerden çalarak Odysseus'a sunuda bulunmuştur. Söz konusu bu sahne Hermes için söylenen, Homerik Hymnos'a güçlü bir göndermedir[122]. Homerik Hymnos'a baktığımızda Hermes, kendisini kanıtlamak için statü olarak kendisinden üstün pozisyonda olan Apollon'un sürülerini çalmış ve bunun ardından Olympos tanrıları nezdinde saygı kazanmıştır. 14. kitabın 434-436. satırlarına bakıldığında, hazırlanıp pişirilen etlerin nypmhelere ve Hermes'e pay edildiğini görürüz:

"…καὶ τὰ μὲν ἔπταχα πάντα διεμοιρᾶτο δαΐζων:
435 τὴν μὲν ἴαν νύμφῃσι καὶ Ἑρμῇ, Μαιάδος υἱεῖ.
θῆκεν ἐπευξάμενος, τὰς δ᾽ ἄλλας νεῖμεν ἑκάστῳ…"

"…Ayırdı etleri yedi parçaya
435 Nypmheler ve Maia'nın oğlu Hermes için
Dua ederek koydu, kalanını ise dağıttı her birine…"

Yukarıdaki pay etme sahnesi Homerik Hymnos'ta karşılaşılan anlatıya bir atıftır. Normalde ne Ilias'ta ne de Odysseia'da yenilebilir et sunusunu tanrılar için yapılmamaktadır[123]. Homerik Hymnos'ta görülen, Hermes'in tanrılara sunuda bulunurken pişen etlerin kokusundan etkilenip onları yemek istemesinin bir benzeridir. Olympos'lu tanrılara sunu sahneleri de bu sahneden farklılıklar gösterir. Bu durumda Hermes'in, Olymposlu tanrılar içerisinde en az Olymposlu olan tanrı olduğu söylenebilir; her daim ölümlülerin tarafına geçmeye hazırdır. Bu konuya daha sonra

[122]Rick M. Newton, "Eumaeus Rustles Up Dinner", **The Classical Journal**, Vol. 110, No. 3, 2015, s. 257-278: 273.
[123]Rick M. Newton, **A.e,** s. 273.

detaylı şekilde değinilecektir. O sokaklarda, pazar yerinde ya da yolda bir herme olarak üzerinde ölümlü insanlara sunulmuş yiyeceklerle beraber görülebilir[124]. Eumaios'un bu adama sahnesiyle ilgili olarak **E. Kadletz** daha ilginç bir iddia ortaya atmaktadır; Eumaios'un ayırdığı yiyecekler aslında bir masaya değil, bir herme üzerine konuluyor olabilir[125]. Bu iddia oldukça örtük bir anlatının deşilmiş hali olsa da söz konusu iddia göz ardı edilmemelidir.

449-455. satırlar arasında bir isim dikkat çekmektedir; Mesaulios. Bu satırlar arasında, onun Eumaios tarafından satın alınmış bir hizmetçi olduğu öğrenilir ve sofrayı toplarken görülür. Söz konusu bu isim ozan tarafından özel olarak yaratılmış bir isimdir. Hatta onu sadece bu altı satır içerisinde iki kere görürüz. **R. M. Newton**'ın ortaya attığı iddiaya göre burada da Hermes için söylenen Homerik Hymnos'a bir atıf vardır. Newton'ın iddiasına göre Mesaulios'un sofrayı toplama sahnesindeki ölçüyle Homerik Hymnos'un 134. satırında, Hermes'in yenmemiş etleri mağaraya geri toplarken kullanılan **ἐς αὔλιον** ifadesi aynı homerik ölçüdedir[126]. **LSJ**'ye göre buradaki **αὔλιον** kelimesi, köşk; kulübe ve mağara sözcüklerini karşılamaktadır. Hermes, Hymnos'ta her ne kadar etleri yemek istese de onlara dokunmaz, çünkü bunları tanrılara adamıştır ve onları mağara içerisine yerleştirir.[127]. Burada da Mesaulios, sofrayı topladıktan sonra dokunulmayan yiyecekleri kaldırmaktadır. 14. kitapta geçen bu sahneyle ilgili olarak sonuca gelmek gerekirse, Hermes söz konusu sürü hırsızlığının ardından tanrılar arasında meşru bir yere sahip olmuştur. Çoban olan Eumaios da bir hırsızlık yapmış misafirine ikramda bulunmuş sonrasında da çobanların ve sürülerin koruyucusu olan tanrı Hermes'e adakta bulunmuştur. Hermes'e adakta bulunmasının burada şöyle kritik bir önemi vardır; sürülerin koruyucusu olan tanrıya saygısını sunarak daha önceki satırlarda övdüğü efendisi Odysseus'un zenginliğini koruma altına almıştır. Sonrasında ise efendisine taliplerle girdiği mücadele sırasında verdiği destek sayesinde Odysseus'un hakkını almasını sağlamış ve kendisi de onun gözünde bir statü kazanmıştır. Bu anlatı, Hermes'in

[124]Hendrik Simon Versnel, **A.g.e.,** s. 371.
[125]Hendrik Simon Versnel, **Ae.,** s. 369.
[126]Rick M. Newton, **A.e,** s. 274
[127]Homerik Hymnos, 134.
134 ἀλλὰ τὰ μὲν κατέθηκεν ἐς αὔλιον ὑψιμέλαθρον
Koydu onları yüksek mağaraya.

Apollon'a kafa tutarak Olympos'lu tanrıların gözünde statü kazanma sahnesinden farklı değildir. Aslında burada Eumaios, Hermes'ten esinlenilerek yaratılmış ve örtük olarak Hermes'le özdeşleştirilerek anlatılmış bir karakterdir[128].

15. kitabın 307-324. satırları arasında dilenci kılığındaki Odysseus, çoban Eumaios'u samimiyeti konusunda sınamaktadır. Taliplerin arasına karışıp dileneceğini söyler. Taliplerin bir dilenciyi geri çevirmeyeceğini ve belki kendisine yemek vereceklerini beyan eder. Bununla beraber, onlara hizmet etmekten de geri kalmayacağını belirtir. Dilenci kılığındaki Odysseus 318 ile 320. satırlar arasında şunları söyler:

"…ἐκ γάρ τοι ἐρέω, σὺ δὲ σύνθεο καί μευ ἄκουσον:
Ἑρμείαο ἔκητι διακτόρου, ὅς ῥά τε πάντων
320 ἀνθρώπων ἔργοισι χάριν καὶ κῦδος ὀπάζει…"

"…Söyleyeceğim sana, kulak ver ve dinle beni,
Diaktoros Hermes'e sığınırım ben, ki o tüm
320 İnsanların işlerine hayır ve şan verir…"

Destanın bu bölümünde bir kere daha Hermes'in yüceltildiği görülmektedir. Odysseus'un, eve dönüş yolculuğunda kendisine kılavuzluk eden Hermes'e sığınması asla sürpriz değildir. Athena gibi Hermes de destan boyunca görünmez bir el gibi Odysseus'a yardım etmektedir.

16. kitabın 461-475. satırları arasında Telemakhos'la çoban Eumaios konuşmaktadır. Telemakhos, Eumaios'a taliplerin kendisine kurduğu pusudan dönüp dönmediğini sormaktadır. 472. satırda Eumaios, Hermes kültüyle ilgili bir detayı bizlere göstermektedir:

471 "…ἤδη ὑπὲρ πόλιος, ὅθι θ' Ἕρμαιος λόφος ἐστίν,
ἦα κιών, ὅτε νῆα θοὴν ἰδόμην κατιοῦσαν
ἐς λιμέν' ἡμέτερον…"

471 "…Henüz kentin üstündeki Hermes tepesine

[128]Rick M. Newton, **A.e,** s. 276

varmıştım ki, o zaman hızlı bir gemi gördüm
bizim limana giren…"

Çoban Eumaios'un burada bahsettiği Hermes tepesi kuvvetle muhtemel bir herme olmalıdır. Tanrının ortaya çıkış noktalarından biri olan bu hermeler kentlerin ıssız noktalarında ya da tepelerinde bulunabilir. Genelde yüksek yerlerde sürülerini otlatmaya çıkan çobanlar bunlarla karşılaşmaktadır[129].

19. kitabın 395-399. satırları arasında, Odysseus'un annesi olan Antikleai'nın babası, Autolykos'la ilgili bilgiler verilmektedir. Bu satırlar aslında Hermes'in, neden Odysseus'u bu denli koruma altına aldığının bir başka sebebini de göstermektedir. Autolykos, Hermes'in oğludur[130]. 396. ve 397. satırlarda, Autolykos'un karakteri ve yetenekleri hakkında da bilgiler verilmektedir. Autolykos, hırsızlıkta ve yalan yere yemin etmekte maharetli birisi olarak tanıtılmaktadır ve tüm bu özellikler ona bizzat Hermes tarafından verilmiştir. Ozan, Hermes'in daima Autolykos'a yoldaşlık ettiğini de bu satılar arasında anlatmaktadır. Yani Odysseus'un anne tarafından büyük babası olan Autolykos, Hermes'in oğludur. Dolayısıyla Hermes'le Odysseus arasında bir kan bağı vardır. Bu da Hermes'in görünmez bir el gibi daima Odysseus'a destek vermesini, onu tehlikelerden kurtarmaya çalışmasını açıklamaktadır. Söz konusu bu kan bağı, Odysseus'un kurnazlığını ve zekasıyla tehlikelerden kolayca kurtulabilmesinin altında yatan kalıtsal yeteneklerin sebeplerini de göstermektedir.

24. kitaba geldiğimizde ise Odysseus'un talipleri tek tek öldürmüş olduğunu ve ölen taliplerin ruhlarının Hermes tarafından Hades'e götürülmekte olduğunu görmekteyiz:

"…Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
ἀνδρῶν μνηστήρων: ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσὶν
καλὴν χρυσείην, τῇ τ᾽ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὧν ἐθέλει, τοὺς δ᾽ αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει:
τῇ ῥ᾽ ἄγε κινήσας, ταὶ δὲ τρίζουσαι ἕποντο…"

[129]Jacqueline Chittenden, **A.e**., s. 98.
[130]William Smith, **A Classical Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology**, Vol. 1, Harper & Brothers, New York, 1854, s. 446.

"…Kylleneli Hermes çağırıyordu taliplerin
Ruhlarını, elinde güzel, altın asası
İsterse insanların gözlerini büyüler kapatır
İsterse de uyandırırdı onları uykudan
Dürtmeye başladı değneğiyle onları takip ettiler onlar da acı acı
sesler çıkartarak…"

Ozan tarafından burada Hermes, **Κυλλήνιος** olarak betimlenmiştir. Burada Hermes, Hellen dünyasındaki en önemli tanrısal işlerinden biri olan, ruhları Hades'e götürme eylemini gerçekleştirirken görülmektedir. Hermes genelde bu tanrısal işini yaparken **ψυχοπομπός** olarak betimlenir. Ozanın, burada onu **Κυλλήνιος** epitetiyle nitelemesi heksametron kaygısından olabilir. Homeros ilk defa bu satırlarda Hermes'i **ψυχοπομπός** olarak göstermektedir[131]. Bunun haricinde Hermes'in **Κηρύκειον**'la yapabildikleri tekrar anlatılmıştır. Ölen taliplerin ruhlarını elindeki bu asa ile uyandırmaktadır.

1.38. Homerik Hymnos'larda Hermes

Homerik Hymnos'lar ya da Homerosçu ilahiler heksametron vezninde söylenmiş otuz üç tane şarkıdan oluşmaktadır ve kökeni MÖ. 7. yy. ile 5. yy. arasına tarihlendirilmektedir. Kullanılan ölçü, anlatı çemberi ve lehçe bakımından Homeros Destanlarıyla benzerlikler gösterdiğinden bu destanların da bestecisi olduğuna inanılan Homeros'a atfedilmişlerdir.[132]

Bu başlık altında söz konusu otuz üç hymnos içerisinde Hermes için bestelenmiş olan hymnos incelenecektir. Tanrı Hermes'in doğumu, ilk tanrısal işleri, Olymposlu tanrılar nezdindeki yeri ve epitetleri ortaya konulacak ve yorumlanacaktır. Epigrafi merkezli bu tezde hymnos incelemesi ve komenteri hazırlanmasının nedeni Anadolu coğrafyasında Tanrı Hermes'le ilgili karşımıza çıkacak yazıtların

[131]Irene J. F. De Jong, **A.g.e.**, s. 567.
[132] "Homeric Hymns", **Brill's New Pauly: Encyclopedia of the Ancient World**, Vol. 6, Ed. Hubert Cancik – Helmuth Schneider, Leiden – Boston, Brill, 2005, s. 446.

yorumlanmasında, aynı Homeros destanları için yapılmaya çalışıldığı gibi, edebî bir kılavuz oluşturmaktır.

Hermes için bestelenmiş hymnos incelenirken özellikle bazı noktalara değinilmesi gerekmektedir. Bu noktalar, Hermes'in hem ruhsal durumu hem de onun ilahi yönünü ortaya koyan ve Hermes kültü için belirgin çizgiler çizen noktalardır. Bu noktaları sıralamak gerekirse: Hermes'in statü sorunsalı, Hymnos içerisinde Hermes'in söylediği şarkılar, Hermes'in ölümlü ve ölümsüz bir varlık gibi davranma paradoksu, Hermes'in sözlerde aldatıcı olması ve kurnazlığı ve bunlara bağlı olarak hırsızlık yetisi. Söz konusu bu sorunsal belli bir düzen takip edilmeksizin, tanrının işleri yorumlanırken ve epitetleri incelenirken anlatılmaya çalışılacaktır.

Hymnos, Hellen destan geleneğindeki alışılagelmiş şekilde Mousa'lara seslenişle başlar. 16. satıra kadar Zeus'la Maia'nın ilişkisi ve Hermes'in doğumu anlatılır. 13. ile 16. satırlar arasında ise Hermes'in bazı özelliklerine değinilmiştir:

"…καὶ τότ᾽ ἐγείνατο παῖδα πολύτροπον, αἰμυλομήτην,
ληιστῆρ᾽, ἐλατῆρα βοῶν, ἡγήτορ᾽ ὀνείρων,
15 νυκτὸς ὀπωπητῆρα, πυληδόκον, ὃς τάχ᾽ ἔμελλεν
ἀμφανέειν κλυτὰ ἔργα μετ᾽ ἀθανάτοισι θεοῖσιν…"

" …O zaman doğurdu çok hilekâr bir evlat, kurnazlığı cezbeden,
Hırsız, sığırları güden, rüyaların efendisi,
15 Gece casusu, kapıları gözleyen, ki onun kaderiydi yakında
Ölümsüz tanrılar arasında parlak işlerle anılmak…"

Burada görülen isimler ve sıfatlar Hermes için düzenli olarak kullanılan epitetler ya da epiklesis için kullanılan sıfatlar değildir; bunların bazılarını Hymnos dışında görmemekteyiz[133]. Burada Hermes'i tanımlamak için kullanılan ifadeler, tanrının özelliklerini nitelemek için kullanılan sıfatlardır.

İlk satırda görülen **παῖδα πολύτροπον** ifadesi, Hermes'in **πολύτροπος** epitetine yapılan bir göndermedir. Kelime anlamı olarak bu ifade yanar-döner, sahtekâr, oyunbaz, düzenbaz, hilekâr anlamlarına gelmekle beraber Tanrı Hermes'in

[133]Athanassios Vergados, **a.g.e.**, s. 228.

hırsızlık kabiliyetine bağlı olan kurnazlığını işaret etmektedir. Kelimeye farklı bir açıdan bakacak olursak **πολύτροπος** aynı zamanda "çok gezmiş olan" anlamına da gelmektedir. Hymnos'un konusuna genel olarak bakıldığında Hermes'in yolculuğu ve yol gösterici rolü de görülmektedir.[134] Bu açıdan bakıldığında söz konusu bu epitet yolcuların koruyucusu olan Hermes'i de işaret etmektedir[135]. Bu epitet aynı zamanda daha evvel aralarındaki kan bağının anlatıldığı Odysseus için de kullanılmaktadır. Hem Hermes'in hem de Odysseus'un ortaya koydukları karakteristik özellikler ortak potada eritilerek bu epitet değerlendirilebilir. Tanrının bu kimliği, hymnos içerisinde çok defa örtük olarak sergilediği davranışlarda görülmektedir.

İlk satırda görülen ikinci kelime **αἰμυλομήτην**'dir. Nominativus hali **αἰμυλομήτης** olan bu kelime "Hilesi cezbeden" olarak çevrilebilir. Bu epitet aslında tam olarak yukarıdaki çeviride verilmeye çalışılan anlamı ifade etmektedir. Hilesine karşı konulamayan, yaptığı hileyle ve kurnazlıkla karışındakini kendine bağlayan ya da etkileyen kimseler için kullanılır. Bu ifadey Hesiodos'un **Erga kai Hemerai** eserinde de görülmektedir. Zeus, Prometheus'un ateşi çalmasına karşı insanların üzerine salacağı yeni belayı, Pandora'yı tasarlarken, ozan bu ifadeyi Hermes'e bağlı olarak kullanır:

> "…ἐν δὲ θέμεν κύνεόν τε νόον καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
> Ἑρμείην ἤνωγε, διάκτορον Ἀργεϊφόντην…"
>
> "…Hermes'e, Diaktoros Argeiphontes'e buyurdu,
> Sen de utanmaz bir zihin ve düzenbaz bir seciye koy
> içine…"[136]

Zeus'un buyruğu üzerine diğer tanrılar gibi Hermes de babasının emirlerini yerine getirir. Ozanın bundan sonraki satırlarına bakmak gerekirse:

> "…ἐν δ᾽ ἄρα οἱ στήθεσσι διάκτορος Ἀργεϊφόντης
> ψεύδεά θ᾽ αἰμυλίους τε λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος

[134]Charles Penglase, **Greek Myhts and Mesopotamia**, London, Routledge, 2005, s. 152.
[135]Athanassios Vergados, **A.e.**, s. 232.
[136]Hesiodos, **Erga kai Hemerai**, 67-68.

τεῦξε Διὸς βουλῇσι βαρυκτύπου…”

“…Diaktoros Argeiphontes, göğüslerine
Yalanları, cezbedici hileyi ve de sahtekarlığı koydu
Gürleyen Zeus’un istenciyle…”[137]

Tüm tanrıların kendilerine has özelliklerinden katarak yarattıkları Pandora’ya Hermes **αἰμυλομήτης** yani “Hilesiyle cezbetme” niteliğini katmıştır. Pandora da Hermes’ten aldığı bu nitelikle Epimetheus’u kendine bağlamış, cazibesiyle onu etkilemiştir[138]. Dolayısıyla söz konusu **αἰμυλομήτης** epiteti Tanrı Hermes’in seciyesiyle beraber değerlendirilmesi gereken bir ifadedir. Bu epitet aynı zamanda onun kurnaz, aldatıcı özellikleriyle beraber de değerlendirilmelidir. Bu aslında Hymnos’un edebi yapısı hakkında da bize bilgi vermektedir; belki tanrının karakterinde belki de yansıtılanın bir çocuk olmasından dolayı hymnos’lar içerisindeki en eğlenceli şarkı Hermes için söylenen hymnos’tur[139].

Hymnos’tan alıntılanan bölümün ikinci satırında ise görülen ilk kelime **λῃστήρ(α)**’dır. Bu kelimenin Türkçe karşılığı hırsız olarak verilmektedir. Bu kelime tanrının hırsız özelliğini doğrudan işaret etmektedir. İkinci satırdaki ikinci ifade ise **ἐλατῆρα βοῶν**’dir. Sığırların güdücüsü anlamına gelen bu tanım tanrının pastoral kimliğini işaret etmektedir. İkinci satırdaki üçüncü ve son tanım **ἠγήτορ᾽ ὀνείρων**’dur. Rüyaların önderi anlamına gelen bu kelime Hermes’in birden fazla niteliğini işaret etmektedir. Hermes’in rüya ve uykuyla olan ilişkisi Odysseia komenterinin hazırlandığı başlıkta incelenmişti; destanın 7. kitabının 136-138. satırlarında Phaiaklar uyumaya gitmeden evvel Hermes’e sunuda bulunmaktaydılar. Hermes aynı zamanda sosyal yaşam içerisinde yatak odalarını da koruyan bir tanrıydı bu sebepten dolayı bazı yatakların ayakları tanrının yüzü şeklinde oyulmuştur[140]. Rüyaların ölümsüzler ve ölümlüler arasında bir iletişim aracı olduğuna da inanılmaktaydı bu nedenle söz konusu bu ifade onun habercilik yeteneğiyle ve Hades’e

[137]Hesiodos, **A.e.,** 77-79.
[138]Azra Erhat, **A.g.e.,** s. 103
[139]Athanassios Vergados, “The Homeric Hymn to Hermes: Humour and Epiphany”, **The Homeric Hymns: Interpretative Essays**, Ed. by. Andrew Faulkner, New York, Oxford, 2011, s. 82.
[140]Athanasios Vergados, **a.g.e.**, s. 234.

tayin edilmiş bir elçi olmasıyla da bağlantılıdır[141]. Ilias'ın 16. kitabının 682. satırında da gördüğümüz üzere, bu Hellen inancında yerleşik bir tanımlamadır, uyku ve ölüm ikiz kardeşlerdir. Bu açıdan bakıldığında söz konusu rüyaların efendisi tabiri tanrının **ψυχοπομπός** epitetini niteleyen bir tanımlama olarak da yorumlanabilir.

Üçüncü satırın ilk ifadesi **νυκτὸς ὀπωπητῆρα**'dır. Bu ifade "Gece casusu" olarak çevrilebilir. Bu ifade de Hermes'in hırsızlık özelliğiyle beraber düşünülmelidir. Hymnos'ta Hermes, Apollon'un sürülerini çalmak için geceyi beklemektedir. Alıntıladığımız bölümündeki son epitet ise **πυληδόκον**'dur. Kapıları gözleyen ya da kapıları bekleyen anlamına gelen bu ifade sadece kapıda bekçilik yapmayı işaret eden bir epitet değildir aynı zamanda gece gözleyen anlamına da gelmektedir[142].

Hymnos'un ozanı bu satırlarda Hermes'in niteliklerini ve özelliklerini özet şeklinde vermiştir. Anlatısının merkezine de tanrının hırsızlık yetilerini yerleştirmiştir. Bunun sebebi hymnos'un ana konusu olan Hermes'in gerçekleştireceği tanrısal hırsızlığa dinleyiciyi hazırlamaktır. Bu nedenle ozan, son satırda Hermes'in kaderiyle alakalı da bir mesaj vermekte ve ölümsüz tanrılar arasında parlak işlerle anılmanın onun kaderi olduğunu söylemektedir.

Hymnos'un ana konusu Hermes'in Apollon'a ait olan sürüleri çalmasıdır[143]. Bu aslında Hermes'in statü sorunsalının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Hermes, Olympos tanrıları içinde en geç doğan tanrıdır. Diğer tanrılar kendi düzenlerini bir mücadele neticesinde oluşturduklarından kendilerini ispat etmiş ve etki alanları, gösterdikleri tanrısal işler neticesinde kazanılmıştır[144]. Bu durum Hermes için geçerli değildir. Bu nedenle onun başka şeyler yaparak kendini Olymposlulara ve özellikle babası Zeus'a kanıtlama arzusu vardır. Hermes kendisine Apollon'u hedef olarak seçer. Apollon mevcut durum itibariyle kudreti tartışılmaz bir tanrıdır. Hermes eğer Apollon'u alt edebilirse kendisini kanıtlayacağını düşünmektedir. Bu nedenle Hermes **πολύτροπος** epitetini hak edecek şekilde bir düzen tasarlar ve adım adım bunu işletmeye başlar. Hermes'in kurduğu düzende tesadüfen karşılaştığı kaplumbağa

[141]Athanassios Vergados, **a.e.**, s. 234
[142]Karl Kerenyi, **Hermes Guide of Souls**, Putnam-Connecticut, Spring Publication, 2003, s. 56.
[143]Sarah Iles Johnston, Myth, Festival, and Poet: The "Homeric Hymn to Hermes" and Its Performative Context, **Classical Philology**, Vol. 97, No. 2, Apr. 2011, s. 112.
[144]Christopher Bungard, Lies, Lyres and Laughter Surplus Potential in the "Homeric Hymn to Hermes", **Arethusa**, Vol. 44, No 2, 2011, s. 150.

planının en önemli parçası olacaktır. Hymnos'un 24. satırından 56. satırına kadar ozan, Hermes'in kaplumbağadan nasıl lyra yaptığını anlatır[145]. Bu satırlar içinde Hermes'in sözlerle aldatma yetisini hatta fazlasını da görülmektedir. 30. satırdan itibaren Hermes, kaplumbağanın potansiyelini keşfeder ve şunları söyler:

"…σύμβολον ἤδη μοι μέγ᾽ ὀνήσιμον: οὐκ ὀνοτάζω.
χαῖρε, φυὴν ἐρόεσσα, χοροιτύπε, δαιτὸς ἑταίρη,
ἀσπασίη προφανεῖσα: πόθεν τόδε καλὸν ἄθυρμα
αἰόλον ὄστρακον ἔσσο χέλυς ὄρεσι ζώουσα;
ἀλλ᾽ οἵσω σ᾽ ἐς δῶμα λαβών: ὄφελός τι μοι ἔσσῃ,
οὐδ᾽ ἀποτιμήσω: σὺ δέ με πρώτιστον ὀνήσεις
οἴκοι βέλτερον εἶναι, ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφιν:
ἦ γὰρ ἐπηλυσίης πολυπήμονος ἔσσεαι ἔχμα
ζώουσ᾽: ἢν δὲ θάνῃς, τότε κεν μάλα καλὸν ἀείδοις…"

"…Benim için bir kârın işareti bu: Küçümsemeyeyim bunu.
Selam olsun sana ey endamı cezbeden, dansta dile gelen, bayram dostu.
İyi ki çıktın karşıma. Nereden buldun bu güzel süsü,
Üzerine giydiğin bu pullu kabuğu, dağlarda yaşayan tosbağa?
Seni alıp eve götüreceğim. Bir faydan dokunacak bana.
Saygıda kusur etmeyeceğim sana, ilkin bana faydan dokunsa da.
Hem evde olmak daha iyidir kapı önünde olmaktan:
Yaşarken zırh olacaksın yıkıcı büyüye
Öldüğünde de söyleyeceksin en güzel şarkıları…"

Sıradan ölümlüler için kaplumbağa sadece bir kaplumbağayken Hermes onun içindeki potansiyeli de keşfetmiştir. Ona yaşarken büyülere karşı koruyucu olacağını öldüğünde de en güzel şarkıları söyleyebileceğini anlatmaktadır. Bu durum Hermes'in kehanet özelliğini de ortaya koyan bir detaydır[146]. Bu durum aynı zamanda Odysseia'da Hermes'in Kirke'nin büyülerine karşı bulduğu bitkisel çözümle de beraber değerlendirilebilir. Hem Odysseus'a verdiği moly hem de kaplumbağanın

[145]Apollodoros, **Bibliotheke**, 3.10.2: "καὶ εὑρίσκει πρὸ τοῦ ἄντρου νεμομένην χελώνην. ταύτην ἐκκαθάρας, εἰς τὸ κύτος χορδὰς ἐντείνας ἐξ ὧν ἔθυσε βοῶν καὶ ἐργασάμενος λύραν εὗρε καὶ πλῆκτρον."
[146]Athanassios Vergados, **a.g.e.**, s. 15.

büyüye karşı bir çözüm olarak kullanılabileceğini biliyor oluşu tanrının pastoral etki alanını bir kez daha göstermektedir. Hermes'in kaplumbağa ile karşılaştığı andan itibaren ona söyledikleri, onun sözlerde aldatıcı olma durumunu açıkça ortaya koymaktadır. Hermes, daha kaplumbağayı gördüğü anda Apollon'a karşı girişeceği eylemde ve arzu ettiği statüyü kazanmasında kullanılabilecek bir şey olduğunu farkeder. Kaplumbağa yaşarken büyülere karşı etkili bir silah olarak kullanılmaktadır. Hermes bunun dışında öldükten sonra da bir potansiyele sahip olabileceğine dair konuşma yaparak onu ölüme ikna etmeğe çalışmaktadır[147]. 36. satırda kaplumbağaya Hesiodos'ta geçen bir sözle seslenir; "Hem evde olmak daha iyidir kapı önünde olmaktan."[148]. O an için esas tehlikenin evin içinden geleceği aşikardır. Hermes burada kaplumbağa açıkça yalan söylemektedir[149]. Kaplumbağa kaçınılmaz şekilde artık Hermes'in Apollon'a karşı işleteceği düzenin bir parçası olmuştur. Bu nedenle Hermes'in burada kaplumbağaya olan yaklaşımı ve tavrı, doğruyu yanlıştan ayırt edemeyen masum bir bebeğin tavrından daha fazlasıdır. Her şey planlı şekilde Hermes tarafından yürütülmektedir.

Hymnos'un 39-51. satırları arasında artık Hermes'in kaplumbağadan nasıl lyra yaptığı anlatılır. Bu lyra'nın nasıl icat edildiğini anlatan en eski edebî metindir[150]. Yani kısacası hymnos'ta lyra'nın mücidi Hermes olarak geçmektedir. Hermes'in icat ettiği bu lyra'nın işlevi Ilias'ta Akhilleus'un kalkanı, Odysseia'da ise Odysseus'un yayından farklı değildir. Epik anlatın en önemli konstrüksiyonu olan döngü kompozisyonu için kullanılan bir alettir. Hermes lyra'yı icat eder etmez ilk şarkısını söyler. Tanrının söylediği ilk şarkı yine onun statü sorunsalına bir göndermedir. Hermes, burada Olymposlu kanını vurgulamak istercesine annesi Maia ve Zeus'un birleşmesini anlatmaktadır[151].

Hymnos'un 64. satırında kritik bir ifade görülür; "**κρειῶν ἐρατίζων**". Bu ifade "Ete aç" olarak çevrilebilir. Ilias destanında farklı yerlerde karşımıza çıkan bu ifade burada Hermes için kullanılmaktadır[152]. Destanda bu ifade sürülere saldıran vahşi

[147]Athanassios Vergados, **a.g.e.**, s. 250.
[148]Hesiodos, **Erga kai Hemerai**, 365: "οἶκοι βέλτερον εἶναι, ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφιν."
[149]Christopher Bungard, **A.g.e**., s. 149.
[150]Athanassios Vergados, **A.g.e.**, s. 258.
[151]Karl Kerenyi, **Yunan Mitolojisi**, Çev. Oğuz Özügül, İstanbul, Say Yayınları, 2020, s. 140.
[152]Homeros, **Ilias**, 11. 551 ve 17.660

aslanları nitelemek için kullanılır. Hymnos'ta Hermes için kullanılmasının birden fazla nedeni olabilir. Bunlardan ilki Hermes'in çoban yaşantısının koruyucu tanrısı olmasıdır. Pastoral hayatta hem sürülerin hem de çobanların karşılaşacağı tehlikelere karşı onları koruyan tanrısal bir varlık olduğunu işaret ediyor olabilir. Aynı zamanda Hermes bu koruyuculuğunun tersine sürülerin ve çobanların başlarına gelecek felaketlerin de sebebidir. Bu nedenle ozan tarafından Hermes **κρειῶν ἐρατίζων** olarak nitelenmiş olabilir. Diğer bir ihtimal ise Hermes'in hymnos'taki statü problemine paralel sayılabilecek ölümlü ve ölümsüz bir varlık gibi davranışlar sergilemesi paradoksu olabilir. Hermes'in benzer davranışları hymnos içerisinde birden fazla kez görülmektedir. **K. Kerenyi**, onun **κρειῶν ἐρατίζων** şeklinde nitelenmesini, Olymposlu kimliğinden azade titanvari hareketler şeklinde yorumlar[153]. Fakat onun bu davranışının titanvari olmaktan ziyade ölümlülere has refleksler gösterme ihtimali daha kuvvetlidir. Hermes, Maia'nın mağarasında tanrıların besinleri olan ambrosio ve nektar bulunmasına rağmen ete açtır[154]. Bu nedenle onun ölümsüz bir varlık olmasına rağmen ölümlü bir varlık gibi davranma paradoksu üzerinde daha detaylı durulacaktır. Hermes hymnos'un ilk satırlarında henüz ne tam olarak tanrıdır ne de ölümsüzdür aslında tam anlamıyla araftadır[155]. Zaten bir statü kazanma arzusunda olma nedeni de bundan kaynaklanmaktadır.

130. satıra geldiğimizde ise Hermes artık Apollon'un sığırlarını çalmış ve iki tanesini de ayırıp kesmiştir. Söz konusu bu satırlarda da Hermes ete özlem duyan bir varlık olarak nitelenmektedir.

130	"…ἔνθ' ὁσίης κρεάων ἠράσσατο κύδιμος Ἑρμῆς: ὀδμὴ γάρ μιν ἔτειρε καὶ ἀθάνατόν περ ἐόντα ἡδεῖ': ἀλλ' οὐδ' ὥς οἱ ἐπείθετο θυμὸς ἀγήνωρ, καί τε μάλ' ἱμείροντι, περῆν† ἱερῆς κατὰ δειρῆς… "
130	"…Şanlı Hermes özlem duydu kurban etine, Kokusu mest ediyordu onu, ölümsüz olsa da Hoşuna gidiyordu. Ama yüreği boyun eğmedi

[153]Karl Kerenyi, **A.g.e.**, s. 70.
[154]Athanassios Vergados, **a.g.e.**, s. 281.
[155]Hendrik Simon Versnel, **A.g.e**., s.319.

Eti yeme arzusuna, onu çok istese de…”

Hermes’in hem kurban etlerini pişirmeden evvel hem de pişirdikten sonra ete aç bir şekilde tasvir edilmesi yine bahsettiğimiz sorunsalı işaret etmektedir. Lakin hemen yukarıda verilen satırlarda da görüldüğü üzere Hermes, bir ölümlü arzusuyla eti yemek istese de arzusuna direnmiş ve ete dokunmamıştır[156]. Bu durum Hermes’in ölümlü ve ölümsüz bir varlık gibi davranma paradoksunda ölümsüz yanının galip çıktığını göstermektedir. Bu nedenle Hermes’i Olympos tanrıları içerisinde ölümlülere en yakın ilahi varlık olarak yorumlayabiliriz[157]. Diğer yandan Hermes’in kurban etlerine dokunmaması, ölümlülerin tanrılara adanan şeylere asla dokunmamaları gerektiğine dair örtük bir öğreti olabilir. Bu durum Hellen edebiyat geleneğinde, özellikle epik gelenekte, sıklıkla gördüğümüz bir anlatı tarzıdır. Fakat kurban etlerinin adanması sahnesi için şunu eklemekte de fayda var. Hymnos’taki bu tasvir Olympos tanrılarına kurban adağında bulunma sahnesinden çok, ölümlülerin et tüketimine benzetilmektedir[158]. Bu noktada da Hermes’in ölümlü ve ölümsüz bir varlık gibi davranma konusunda arafta olduğunu söyleyebiliriz. Onun ölümlülere olan yakınlığıyla ilgili dikkat çeken başka detaylar da bulunmaktadır. Hermes’in en önemli atribülerinden bir tanesi olan krykeion’u hymnos’ta görmeyiz fakat onun kerykeion’u kullanma şekli yukarıda bahsedilen sorunsala destek olmaktadır. Hellen kültüründe büyü işleri genelde ölümlülerin uğraştığı işlerdir ölümsüz olan tanrılar olaylara müdahil olmak için başka araç kullanmazlar. Fakat Tanrı Hermes bu noktada diğer olymposlu tanrılardan farklılık gösterir. O, tanrısal işlerini yapmak için çoğu zaman elinde tuttuğu kerykeion’u kullanır ya da insanüstü bir hızla ulaşması gereken yere giderken sandaletlerini giyer[159] [160]. Dolayısıyla bu özellikleri de göz önünde bulundurmak gerekirse onun ölümlü ve ölümsüz bir varlık gibi davranma ya da Hellen inancında böyle bir yere yerleştirilmiş olma ihtimali kuvvetlidir. Bu sebeple ölümsüz

[156] Oliver Thomas, “Sacrifice and the Homeric Hymn to Hermes 112–41”, **Anımal Sacrıfice In The Ancıent Greek World,** Ed. by. Sarah Hitch, Cambridge, Cambridge Press, 2017, s. 182-185.
[157]Hendrik Simon Versnel, **A.e**., s.322.
[158]Hendrik Simon Versnel, **A.e**., s.326.
[159]Hendrik Simon Versnel, **A.e**., s.326.
[160]Homeros, **Ilias**, 24. 340-345: αὐτίκ᾽ ἔπειθ᾽ ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα | ἀμβρόσια χρύσεια, τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφ᾽ ὑγρὴν | ἠδ᾽ ἐπ᾽ ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο: | εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ᾽ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει | ὧν ἐθέλει, τοὺς δ᾽ αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει: | τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτετο κρατὺς ἀργεϊφόντης.

olan Hermes'in Olympos tanrıları içerisinde ölümlülere en yakın tanrı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Hymnos'un 154-183. satırıları arasında Hermes'in ilk sözlü meydan okuması ve karşılıklı diyaloğu görülmektedir. Burada Hermes annesi Maia ile bir diyaloğa girecek ve annesine Olypmposlular arasında hakkı olan konumunu anlatacaktır. Bu satırlarda tanrı Maia'ya açıkça sıradan bir bebekten fazlası olduğunu anlatır ve arzu ettiği statüyü elde etmek için gerekli planını açıklar[161]:

"…μητέρα δ᾽ οὐκ ἄρ᾽ ἔληθε θεὰν θεὸς εἰπέ τε μῦθον:
τίπτε σύ, ποικιλομῆτα, πόθεν τόδε νυκτὸς ἐν ὥρῃ
ἔρχῃ, ἀναιδείην ἐπιειμένε; νῦν σε μάλ᾽ οἴω
ἢ τάχ᾽ ἀμήχανα δεσμὰ περὶ πλευρῇσιν ἔχοντα
Λητοίδου ὑπὸ χερσὶ διὲκ προθύροιο περήσειν
ἢ σὲ φέροντα μεταξὺ κατ᾽ ἄγκεα φηλητεύσειν.
ἔρρε πάλιν: μεγάλην σε πατὴρ ἐφύτευσε μέριμναν
θνητοῖς ἀνθρώποισι καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι..."

"…Annesinin gözünden kaçmadı tanrı, (Annesi) şu sözleri söyledi:
Seni hile dolu, Gecenin ortasında nereden dönüyorsun
Böylesi hayâsızlığı kuşanıp? Şimdi eminim ki, çabucak
Bağlayacak seni sımsıkı böğründen Leto oğlu, kapı dışında
Derdest edecek seni elleriyle; çalıp çırpıp bir uğru hayatı süreceksin.
Baban seni ölümlü insanlara ve ölümsüz tanrılara
Büyük bir bela olasın diye tohumladı…"

Annesi Maia'nın Hermes'e söyledikleri tam anlamıyla ölümlü bir annenin telaşıdır. Maia Hermes'e haddini bilmesi gerektiğini söylemektedir. Bununla beraber onun kudretinin de farkındadır. 155. satırda Maia, Hermes için özel bir ifade kullanır; **ποικιλομῆτα**. Nominativus hali **ποικιλομήτης** olan bu kelime hilesi bol, hilesi çeşitli, içinde türlü hileler barındıran kişi anlamlarına gelmektedir. Bu kelime aslında tam anlamıyla Hermes'in karakterini yansıtan bir ifadedir fakat söz konusu bu epitet Hermes'ten ziyade çoğunlukla Odysseus için kullanılmaktadır. Hem Ilias'ta hem de Odysseia destanlarında karşımıza çıkan bir epitettir. Ozanın burada bu epiteti kullanma

[161]Hendrik Simon Versnel, **A.e**., s.359.

sebebi tanrının Odysseus'la olan kan bağını işaret etmek için olabileceği gibi ortak karakteristik özellikleri yüzünden de seçilmiş olabilir. Maia'nın konuşmasındaki bir diğer dikkat çekici durum ise şudur: Annesi Hermes'e gerçekten bir bebek gibi bakmakta ve onun tanrısal işleri yapabilecek kabiliyete sahip olmadığına inanmaktadır ve Apollon ile girişeceği herhangi bir mücadeleden galip çıkamayacağını düşünmektedir. Maia'nın bu düşünceleri 156-159. satırlar arasında açıkça görülmektedir. Diğer yandan alıntılanan bölümün son satırlarına bakılacak olursa Maia, Hermes'in sadece ölümlüler için değil ölümsüzler için de bela olabileceği düşüncesindedir. Maia'nın sözlerine karşılık Hermes'in verdiği cevap ise onun seciyesiyle ilgili bize önemli noktaları göstermekle birlikte onun amacını da bizlere anlatmaktadır:

"…τὴν δ᾽ Ἑρμῆς μύθοισιν ἀμείβετο κερδαλέοισι:
μῆτερ ἐμή, τί με ταῦτα δεδίσκεαι, ἠύτε τέκνον
νήπιον, ὃς μάλα παῦρα μετὰ φρεσὶν αἴσυλα οἶδε,
ταρβαλέον, καὶ μητρὸς ὑπαιδείδοικεν ἐνιπάς;
αὐτὰρ ἐγὼ τέχνης ἐπιβήσομαι, ἥ τις ἀρίστη,
βουκολέων ἐμὲ καὶ σὲ διαμπερές: οὐδὲ θεοῖσι
νῶι μετ᾽ ἀθανάτοισιν ἀδώρητοι καὶ ἄλιστοι
αὐτοῦ τῇδε μένοντες ἀνεξόμεθ᾽, ὡς σὺ κελεύεις.
βέλτερον ἤματα πάντα μετ᾽ ἀθανάτοις ὀαρίζειν,
πλούσιον, ἀφνειόν, πολυλήιον, ἢ κατὰ δῶμα
ἄντρῳ ἐν ἠερόεντι θαασσέμεν: ἀμφὶ δὲ τιμῆς,
κἀγὼ τῆς ὁσίης ἐπιβήσομαι, ἧς περ Ἀπόλλων.
εἰ δέ κε μὴ δώῃσι πατὴρ ἐμός, ἦ τοι ἔγωγε
πειρήσω, δύναμαι, φηλητέων ὄρχαμος εἶναι.
εἰ δέ μ᾽ ἐρευνήσει Λητοῦς ἐρικυδέος υἱός,
ἄλλο τί οἱ καὶ μεῖζον ὀίομαι ἀντιβολήσειν…"

"…Sonra Hermes cevap verdi düzenbaz sözlerle
Ah annem, neden bana sanki kundaklık,
türlü kurnazlıkları pek bilmez, azarlanıp susan, korkup sinen
bir bebek gibi davranıyorsun?
En iyi hünerin izinden gideceğim, seni de kendimi de
Sonsuza kadar besleyeceğim. Tanrıların arasında dualardan ve
Bahşedilenlerden mahrum, halinden memnun,
Tam da senin istediğin gibi hani, kalmayacağım.

Tüm gün tanrıların muhabbetini haiz olmak, bolluk,
Zenginlik ve dolu ambarlarla yaşamak daha iyidir
Kasvetli karanlık bir mağarada oturmaktan.
Şeref bakımından ben de gireceğim Apollon'un
Kutsal ayinlerine.
Eğer vermezse bu onuru babam bana, ben girişeceğim bu işe
Başaracağım hırsızların önderi olmayı.
Eğer soruşturacak olursa da Leto'nun şanlı evladı
Sanırım daha büyük bela alacak başına…"

Yukarıdaki bu satırlar Hermes'in ruh halini, amacını ve neden hırsızlığa giriştiğiyle ilgili tüm bilgileri veren önemli noktalar barındırmaktadır. Evvela bu satırlarda ozanın Hermes için kullandığı ve hem tanrının epiteti olarak yerleşmiş hem de onun karakterini betimleyen ifadeler üzerinde duracağız. Sonrasında ise giriştiği eylemin arka planının yorumlayacağız.

Alıntılanan bölümün ilk satırına bakmak gerekirse: "Sonra Hermes cevap verdi düzenbaz sözlerle." şeklinde tercümesi yapılan bu satırda geçen **κερδαλέος** ifadesi Eski Yunancada düzenbaz, hilekâr, oyunbaz anlamlarına gelmektedir. Bu sebeple bu kısmın "düzenbaz" olarak çevrilmesi tercih edilmiştir fakat söz konusu bu ifade aslında onun düzenbaz kişiliğinden daha farklı bir durumu anlatmaktadır. Hermes burada düzenbazca konuşmaktan ya da hileli sözler kullanmaktan oldukça uzaktır. Hermes'in sözleri aslında onun kararlılığını göstermektedir. Hermes oldukça açık sözlü şekilde konuşmakta ve hakkı olan statüyü kazanma arzusunu dile getirmektedir[162]. Kuvvetle muhtemeldir ki ozan, Hermes'in karakterine vurgu yapmak istediği bu ifadeyi alıntılanan satırların ana fikrinden bağımsız olarak kullanmıştır. Bu ifade muhtemelen hymnos'un genelinde karşımıza çıkan ve Hermes'in ikili diyaloglar sırasında takındığı tavrı işaret etmektedir. Tanrı hem Apollon hem de Zeus'la girdiği diyaloglarda hem düzenbaz tavrını hem de hileli sözlerini kullanmaktadır. Hermes'in 163-165. satırlar arasında kendisinin sıradan bir bebek olmadığını ifade ettiği görülür. Aslında bu ifade biçimi Ilias'ta gördüğümüz anlatı kalıbının bir parodisidir. 16. kitabın 6. ile 12. satırları arasında benzer kalıpla Akhilleus, Patroklos'a seslenir. Yine 20. kitabın 198. ile 206. satırları arasında Aeneas benzer kalıplar kullanarak Akhilleus'a

[162]Athanassios Vergados, **A.e.**, s. 365.

karşı konuşmaktadır. Sözlü geleneğin bir ürünü olan hymnos'larda Hellen edebiyatının en önemli sözlü ürünü olan Homeros destanlarındaki kalıpların kullanılması asla şaşırtıcı değildir. Bu benzerliklerin hymnos'lardaki varlığından dolayı söz konusu ilahiler "Homerik" hymnos adını almışlardır. Satırların örtükşekilde anlatmak istediklerine bakmak gerekirse daha evvel Maia'nın Hermes'e söyledikleri incelenirken onun ölümlü bir bebeğin annesinde olması gereken endişeyitaşıdığından bahsedilmişti. Maia her ne kadar oğlunun kudretinin farkında değilse de Hermes, tam tersi şekilde damarlarında akan tanrı kanının ve potansiyelinin farkındadır. Bu nedenle annesinin ona sıradan masum, güçsüz bir bebekmiş gibi davranmasını istememektedir.

Hymnos'un 164. satırında geçen "türlü kurnazlıkları pek bilmez" ifadesi Hermes'in kendini nasıl tanıtmak istediğini göstermektedir. Bu onun keskin zekasını, aldatıcı karakterini anlatan bir ifade olarak ortaya çıkmaktadır.

166. satırda geçen **ἐγὼ τέχνης ἐπιβήσομαι, ἥ τις ἀρίστη** ifadesi hymnos'un en kritik cümlelerinden bir tanesidir. "En iyi hünerin izinden gideceğim." Şeklinde tercümesi yapılan bu cümle Hermes'in hem amacını anlatmakta hem de onun karakteriyle ilgili bize ip uçları vermektedir. Hermes'i önce lyra'yı icat ederken sonra Apollon'un sığırlarını çalarken sonra da bir kurbanlık ritüeli yaparken gördük. Hermes giriştiği bu işlerin hiçbirini bir başkasından öğrenmemiştir ya da kendinden daha kudretli ilahi bir varlığın ona bahşettiği güç üzerine bu işleri başarmamıştır. Bunların hepsini kendi mevcut potansiyeliyle yapmıştır. Tanrı yine burada hakkı olan statüyü kendi tırnaklarıyla kazıyarak elde edeceğini bildirmektedir. Hermes'in en iyi yaptığı iş hırsızlık olacaktır ve bu yeteneğiyle hem annesine hem de kendine bakacağını beyan etmektedir[163].

168. satırda karşımıza çıkan **"μετ᾽ ἀθανάτοισιν"**ifadesi Hermes'in mevcut durumunu ve onun arzusunu anlatan ifadelerden bir tanesidir. "Tanrıların arasında" şeklinde tercüme edilen bu cümlede dikkat edilmesi gereken kısım şudur: Eski Yunancada **μετά** preapositio'su dativus'la kullanıldığında bir yere ait olmak anlamına geldiği gibi aynı zamanda bir eksiği tamamlamak ya da bir sayıyı tamamlamak anlamına da gelmektedir. Burada aslında örtük olarak ikinci anlamı karşımıza

[163]Athanassios Vergados, **A.e.**, s. 367.

çıkmaktadır. Hermes'in annesiyle gerçekleştirdiği bu diyalog sırasında Hermes henüz Olympos tanrılarından bir tanesi değildir. Yani Hermes, on ikinci tanrı olarak onların meclisine dahil olacağını ifade etmektedir[164].

175. ve 176. satırlarda ilk defa Hermes'in amacı net bir şekilde öğrenilir. Hermes burada annesine hırsızların önderi olacağını söylemektedir. Eğer babası ona bu onuru vermezse kendisi başaracaktır. Fakat burada değinilmesi gereken nokta şudur, Hermes bunu kendi çabasıyla almak arzusunda olsa da arzu ettiği şeyleri ona sadece Zeus verebilir. Her ne kadar Hermes kendi mücadelesini verse de onun bulunduğu evrenin tek hâkimi vardır o da Zeus'tur. Hesiodos'un Theogonia'sının 394-395. Satırlarında da görülmektedir ki tanrılık payı sadece Zeus tarafından verilir[165]. Aslında Hermes başarılı bir hırsızlık eylemi gerçekleştirmiştir ama bu eylemi gerçekleştirmiş olması onun için yeterli değildir. O hakkı olan statünün peşindedir. Bu nedenle yaptığı bu başarılı eylemin neticesinde babası Zeus ve kardeşi Apollon tarafından takdir edilme arzusundadır. Söz konusu bu satırlarda geçen **φηλητέων ὄρχαμος** ifadesi yani hırsızların önderi ifadesi, tanrının hırsızlık yetileriyle ilgili olan epitetlerin anlatıldığı 16, 17 ve 18. sayfalarda açıklanmıştı. Bu nedenle burada tekrardan detaylı bir açıklama yapılmayacaktır.

Son iki satıra bakıldığında ise Hermes yine kendinden emin sözler söylerken görülür. Hermes kendinden daha parlak rakibi Apollon'u tehdit etmekten kaçınmamaktadır. Bu da onun hedeflediği amaç için neleri göze aldığını bizlere göstermektedir[166].

Yukarıdaki satırlardan anlaşıldığı kadarıyla Hermes, damarlarında dolaşan ilahi kanın, kudretin farkındadır ve mevcut konumundan daha fazlasını hak ettiğini düşünmektedir. Burada aslında Hermes'in yetim bir çocuk psikolojisiyle hareket etmekte olduğu görülmektedir. Hermes babası tarafından ciddi servet sahibi olabilecekken kenara atılmış ve kasvetli bir mağarada yaşamaya mahkûm bırakılmıştır. Hermes'in hymnos'taki rakibi olan kardeşi Apollon ise söz konusu maddi manevi servetten hakkını alan parlak bir evlattır. Hermes de hakkı olanı almak için onunla mücadeleye girişeceğini söylemektedir. Hermes'in Apollon'u seçme

[164]Athanassis Vergados, **A.e.**, s. 368.
[165]Hesiodos, **Theogonia**, 394-395.
[166]Robert Graves, **The Greek Myths**, London, Penguin Books, 1992, s. 83.

nedeni onun hem genç hem de kudretli bir kardeş olmasıdır. Hermes'in amacı tanrısal işler başarıp babasının karşısına çıkmak ve neler başardığını ona göstermektir.

254. satıra gelindiğinde Hermes'in ikinci zorlu diyaloğuyla karşılaşırız. Apollon Hermes'in mağarasını bulmuştur ve onunla hesaplaşmaya gelmiştir.

"…ὦ παῖ, ὃς ἐν λίκνῳ κατάκειαι, μήνυέ μοι βοῦς
θᾶσσον: ἐπεὶ τάχα νῶι διοισόμεθ᾽ οὐ κατὰ κόσμον.
ῥίψω γάρ σε λαβὼν ἐς Τάρταρον ἠερόεντα,
ἐς ζόφον αἰνόμορον καὶ ἀμήχανον: οὐδέ σε μήτηρ
ἐς φάος οὐδὲ πατὴρ ἀναλύσεται, ἀλλ᾽ ὑπὸ γαίῃ
ἐρρήσεις ὀλίγοισι μετ᾽ ἀνδράσιν ἡγεμονεύων…"

"…Ey beşikte yatan çocuk, çabuk bana sığırlarımdan bahset
Yoksa derhal hoş olmayan şekilde gireceğiz birbirimize
Alıp fırlatacağım seni karanlık Tartaros'a
Kasvetli ve çetin karanlığa; ne anan ne de baban
Çıkartamayacak seni aydınlığa, dolanıp orada
Önderlik edeceksin küçük adamlara…"

Apollon'un Hermes'i Tartaros'a atmakla tehdit etmesini birkaç farklı yönden incelenmeye muhtaçtır[167]. Öncelikle Tartaros sıradan ölümlülerin gittiği bir yer değildir. Bu noktada Apollon, Hermes'in ilahi kişiliğinin farkında olmalıydı. Diğer yandan Homerik Hymnos'lar Hellen destan geleneğinin alegorik bir parodisi durumundadır. Burada ozan aslında Hesiodos'un Theogonia'sında 868. satırda geçen anlatıya öykünmüştür[168]. Zeus'la Typhon arasındaki mücadele neticesinde, Zeus Typhon'u Tartaros'a atar. Burada da söz konusu bu anlatının aslında bir parodisi işlenmiştir. Apollon kendi gücüne karşı gelen Hermes'i tehdit etmektedir. Alıntıladığımız kısmın son satırına bakacak olursak, burada Apollon Hermes'in şu ana kadar Hymnos'ta karşımıza çıkmayan bir özelliğine atıf yapmaktadır. Kehanet özelliğiyle de bilinen Apollon adeta Hermes'in ileride elde edeceği **ψυχοπομπός** epitetine vurgu yaparcasına bebek Hermes'in Tartaros'ta küçük insanlara önderlik

[167]Charles Penglase, **A.e**. s. 153-155.
[168]Athanassios Vergados, **A.e.**, s. 418.

edeceğini söyler[169]. Hermes bebek olmasına rağmen Apollon'un suçlamalarını ustaca laf oyunlarıyla ve kurnazlıkla savuşturmaya çalışsa da tartışma asla sonlanmaz.

274. satırda ise Hermes, Apollon'un kendisine güvenmesi için dilerse babasının başı üzerine büyük bir yemin edeceğini beyan eder. Bu satır hymnos'la ilgili problemlerden bir tanesidir. Hermes kendi hakkı olan payeleri alana kadar kendini savunduğu kurnazca sözler içerisinde defalarca kez yemin eder fakat söz konusu yeminler her daim havada kalır. Bu satırda da Hermes **μέγαν ὅρκον ὀμοῦμαι** demektedir. Hermes burada **futurum** zaman kullanır[170]. Böylece yemin etme eylemini hiçbir zaman gerçekleştirmez. Yemin etmek sadece Hellen dünyasında değil, farklı kültürlerde de ilahi bağlayıcılığı olan bir kavramdır. Hermes bu ilahi kavramın gücünü de dikkate alarak bu sorumluluğun altına girmez. Bu da onun sözlerle aldatıcı olma kimliğini nasıl ustaca kullandığına işarettir. Heinrich von Staden ise bu konuyla ilgili olarak ilginç bir iddia ortaya atmaktadır. **ὅρκος** (horkos); yemin ve **ἕρκος** (herkos); çit, sınır kelimeleri arasında etimolojik bir bağ olduğunu iddia eder. Horkos bir yeminin altına girip ruhen eylemlerin sınırlandırılmasını ifade ederken herkos ise fiziki bir sınırlandırmayı ifade etmektedir[171]. Sınırlarla bağlantılı bir tanrı olan Hermes'in amacına ulaşana kadar ruhsal bir sınırlandırmanın altına girmediğini görüyoruz ayrıca bununla beraber, 409. satırda Apollon Hermes'i soğüt dallarıyla bağlamaya çalışmaktadır ancak Apollon, Hermes'in iradesi karşında muvaffak olamaz ve onu fizikken de sınırlandıramaz.

290. Satıra geldiğimizde Hermes amaçlarından bir tanesi ulaşır. Apollon tarafından hedeflediği unvanlardan biriyle taçlandırılır. Öfkelenen Apollon Hermes'e 290. satırda **μελαίνης νυκτὸς ἑταῖρε,** yani kara gecenin yoldaşı olarak seslenir. Bu ifade Hermes'in hırsızlık yetileriyle özdeşleşen bir ifadedir. Apollon bununla da kalmaz ve Hermes'in Maia ile yaptığı konuşmada koyduğu hedefe ulaşmasını sağlar ve ona 292. satırda bundan böyle **ἀρχὸς φηλητέων** yani Hırsızların Önderi olarak anılacağını söyler. Hermes böylece kendisine hedef olarak seçtiği parlak kardeşinden sözlü olarak ilahi bir sıfat kazanmış olur. En başından beri yaptığı plan kusursuz

[169]Karl Kerenyi,**A.g.e.,** s. 78.
[170]Judith Fletcher, "A Trickster's Oaths in the 'Homeric Hymn to Hermes'",**The American Journal of Philology**, Vol. 129, No. 1, 2008, ss. 19-46, s. 21.
[171]Judith Fletcher, **A.g.e.**, s. 24.

şekilde işlemektedir. Apollon'la Hermes arasındaki diyalog sonuçsuz kalınca Hermes ikinci hedefine ulaşmak için konuyu babası Zeus'a götürmeyi teklif eder. Böylece Hermes'in esas amacı olan Zeus'a kendini gösterme planı işleme konulmuş olur. Bu tartışmanın çözüme kavuşması için Zeus'a taşınması fikrini ortaya atan da Hermes'tir. Hermes ve Apollon, Olympos'a giderlerken Hermes önde Apollon ise arkada Hermes'i takip eder vaziyettedir. Bu sahneden de Hermes'in babası Zeus'un karşısına çıkmak için ne kadar hevesli olduğunu anlayabiliriz[172].

330. satırda Hermes ve Apollon artık Zeus'un huzurundadırlar. Baba Zeus ise karşındaki evlatlarına bakar ve Apollon'a hitaben soru sormaya başlar:

330 "…φοῖβε, πόθεν ταύτην μενοεικέα ληίδ᾽ ἐλαύνεις,
παῖδα νέον γεγαῶτα, φυὴν κήρυκος ἔχοντα;…"

330 "…Ey Phoibos, nereden geliyorsun böyle, bu ganimeti,
Yeni doğmuş, haberciye benzeyen bu çocuğu yanına katıp?.."

Zeus bu satırlarda Hermes'i betimlerken onu bir haberciye yani **κῆρυξ**'a benzetir. Hermes hymnos'un bu bölümüne kadar kurnazlık ve hırsızlık yetileri haricinde bir hüner sergilememiştir ayrıca Zeus'un karşısında kundaklık bir bebek vardır. Hermes'in babası Zeus onun ileride üzerine alacağı görevlerden bir tanesi olan haberciliği işaret ederek onu bir **κῆρυξ**'a benzetmektedir. Daha evvel de 259. satırda Apollon Hermes'in, henüz ortaya çıkmamış, **ψυχοπομπός** epitetine bir gönderme yapmıştır. Bu satırlarda da ozan tarafından benzer formülün uygulandığını görmekteyiz.

Apollon şikayetini Zeus'a ilettikten sonra Hermes'in savunması başlar. Hermes kurnazca kurguladığı savunmasını bitirdikten sonra yine yemin etmeye niyetlenir fakat daha evvel yaptığı gibi bu eylemi **futurum** zamanda vererek bir yeminin sorumluluğu altına girmekten kaçınır:

383 "…μέγαν δ᾽ ἐπιδώσομαι ὅρκον:
οὐ μὰ τάδ᾽ ἀθανάτων εὐκόσμητα προθύραια..."

[172] Charles Penglase, **A.g.e**., 1997, s. 154.

383 "…Büyük bir yemin edeyim:
Hatta yok ölümsüzlerin kapı eşikleri üzerine ant içeyim…"

Hermes burada daha büyük bir yemin vermek yerine ölümsüzlerin kapı eşikleri üzerine yemin etmeyi tercih etmiştir. Bu sahne şu şeklide yorumlanmaktadır: Hermes bu sözleri söylerken Zeus'un sarayının kapısına doğru yönelir ve girişe dokunur. Bu hareket aslında Hermes'in Zeus'un sarayına girme niyetini belli etmektedir. Bir nevi aslında hakkı olan yeri gösterip o kapının eşiğinden geçme arzusunugöstermektedir[173]. Diğer yandan ozan burada, daha evvel tanrının **ψυχοπομπός** ve **κῆρυξ** epitetlerine yaptığı gibi, tanrının kapı eşiklerini beklemekle ilgili epitetlerine vurgu yapıyor olabilir çünkü tanrının en önemli özelliklerinden bir tanesi de kapı eşiklerini beklemektir.

Hermes'in savunması her ne kadar Zeus'un hoşuna gitse de onu asla ikna etmez. Gerçeklerin açığa çıkmasını Hermes'ten ister. Bu durum aslında Hermes'in tam da istediği şeydir. Böylece hem Apollon'a hem de Zeus'a kudretini gösterme şansı yakalamıştır. 392. satıra gelindiğinde ise Hermes'in Zeus ve Apollon'u sığırları sakladığı bölgeye götürdüğünü görürüz fakat bu satırda dikkat çekici bir ifade yer almaktadır. Zeus sığırları sakladığı yeri göstermesi için Hermes'ten kılavuzluk yapmasını ister bunu ifade ederken de **"Ἑρμῆν δὲ διάκτορον ἡγεμονεύειν"** ifadesini kullanır. Hermes'in kılavuz olarak nitelendirildiği sıfat **διάκτορος**'tur[174]. **H.J**. **Lingohr**, buradaki ifade için, Zeus'un Hermes'e "o anda" kılavuzluk ve yolculara eşlik etme görevlerini yüklediğini iddia eder[175].

400. satırdan itibaren Hermes'in kudretine şaşıran bir Apollon görürüz çünkü sürüleri çalmak bir yana bir de onlardan iki tanesini kesmiştir. 408. satırdan itibaren ise Apollon'un öfkesinin artık eyleme geçtiği görünür. Apollon Hermes'i kucaklayıp söğüt dallarıyla sarmak ister fakat Hermes'i bağlamak istediği söğüt dalları çözülür,

[173]Athanassios Vergados, **A.e.**, s. 485.
[174] Jeremy Chittenden, **A.g.e.,** 1948, s. 29-30; Richard Janko, "A Note on the Etymologies of διάκτορος and χρυσάορος", **Glotta**, Vol. 54. No. 3-4, 1978, ss. 192-195, s. 193-194.
[175]Hans-Jörg Lingohr, **Die Bedeutung der etymologischen Namenserklärungen in den Gedichten Homers und Hesiods und in den homerischen Hymnen,** Berlin, Diss F.U. Berlin, 1954, s. 195.

yere düşer ve Hermes'in zihninin iradesiyle büyüyerek sığırların üzerini kaplar ve onları korumaya alır. Bu satırlar aslında hymnos'la ilgili tartışmalı satırlardandır:

	"…ὣς ἄρ ἔφη καὶ χερσὶ περίστρεφε καρτερὰ δεσμὰ
409 a	[ἐνδῆσαι μεμαὼς Ἑρμῆν κρατεραῖσι λύγοισι.
409 b	τὸν δ᾽ οὐκ ἴσχανε δεσμά, λύγοι δ᾽ ἀπὸ τηλόσε πῖπτον]
	ἄγνου…"
	"…Bunları söyledi ve elleriyle büktü sağlam bağları
409 a	Bağlamak için Hermes'i güçlü söğüt dallarıyla
409 b	Ancak bağlayamadı bağlar onu, düştü yere söğüt dalları…"

Söz konusu 409a ve 409b satırları şüphelidir. 409a satırı T.W. Allen tarafından tamamlanırken 409b satırı ise Dionysos için bestelenen hymnos'un 13. satırından yola çıkılarak tamamlanmıştır[176]. Bu satırlarda aslında Apollon'un Hermes'i mi yoksa sığırları mı bağlamaya çalıştığı kesin değildir[177]. D. Baudy, Apollon'un burada kesinlikle Hermes'i bağlamak istediğini ancak başarılı olamadığını söyler. Yere düşen söğüt dallarının ise Hermes'in zihninin iradesiyle sığır sürüsünün etrafını bir çit gibi sardığını ve sanki onları bir bahçe içindelermiş gibi koruma altına aldığını iddia ederek Hermes'in hayvan yetiştiriciliğini icat ettiğini söyler[178]. Tanrının pastoral özelliklerini düşündüğümüzde bu teori oldukça mantıklıdır fakat 412. satırda söğüt dallarının, sığırların etrafını sarmadığı aslında onların üzerini kapladığı görülmektedir. Bu ifade orijinal metinde, **ἐπί+dativus** formülüyle verilmiştir. Bu formül bir şeylerin üzerini kaplamak ya da bir şeyin üzerini işaret etmek için kullanılmaktadır. Dolayısıyla Baudy'nin ortaya attığı gibi söz konusu söğüt dalları sığırların etrafını çit gibi sarmamıştır. Diğer yandan Hermes'in gerçekleştirdiği bu eylem, tanrının pastoral dünyaya hâkim olma konusundaki kararlılığını da göstermektedir.

409. ve 414a. satırları arasında vuku bulan bu başarısız zapt etme olayının hemen ardından Hermes, en başından beri kurguladığı planının son parçasını devreye sokar. Apollon'u tavlamak için icat ettiği lyra'sını çıkartır ve çaldığı hymnos'la onu

[176]Hugh G. Evelyn-White., **Hesiod, Homeric Hymns, Epic Cycle, Homerica,** Cambridge, Harvard University Press, 1914, s. 392.
[177]Athanassios Vergados, **A.e.**, s. 495.
[178]Dorothea Baudy, "Das Keuschlamm-Wunder des Hermes (Hom. h. Merc. 409–13): ein möglicher Schlüssel zum Verständnis kultischer Fesselung?", **GB**, Vol, 16, s. 8.

etkilemeye çalışır. 414b-435. satırlar arasında gerçekleşen bu olay, Hermes'in planladığı gibi gitmiş ve Apollon, Hermes'in icat ettiği lyra ve onun ezgileri sayesinde yumuşamıştır. Burada üzerinde durulması gereken ilk unsur Hermes'in söylediği hymnos'tur. Hermes'in söylediği ilk şarkı onun ailesini öven ve soyunun nereye dayandığını, babasının ve annesinin kim olduğunu anlatan bir ilahiyken Apollon'la arasındaki gerilimin zirveye tırmandığı bu sahnelerde söylediği hymnos, theogonik bir hymnos'tur. Hermes, Hesiodos'un epik formüllerine öykünerek önce Mnemosyne'yi onurlandırmış ardından tüm kosmos'un oluşumunu ve Olympos tanrılarını övmeye başlamıştır. Hermes'in buradaki ana odak noktası kendi ait olduğu yeri bir ilahiyle taçlandırmaktır: Kendisinin de bir Olympos'lu olduğunu kardeşi Apollon'a bir kez daha kanıtlama çabasındadır. Söylediği bu şarkının ardından Apollon'la arasındaki sorunlar çözülmeye başlayacak ve Hermes hakkı olanı alacaktır. Bu satırlar bize hem uzlaştırma kavramıyla beraber anılan Hermes'in bu alandaki başarısını hem de onun üstün ikna kabiliyetini göstermektedir. Dikkat çekici diğer bir unsur ise pastoral bir tanrı olan Hermes'in yine pastoral yaşamla özdeşleşmiş bir enstrümanı ustaca kullanmasıdır. Bu sahne Hermes'in nasıl bir ozan olduğunu örtülü olarak anlatmaktadır.

Hermes'in hüneri karşısında şaşkına dönen Apollon onun yeteneklerine karşı hayranlığını gizleyemez. Burada hymnos bir kez daha lyra'nın ve şarkı söylemenin icadına dair önemli bilgiler vermektedir:

"…νῦν δ᾽ ἄγε μοι τόδε εἰπέ, πολύτροπε Μαιάδος υἱέ,
ἦ σοί γ᾽ ἐκ γενετῆς τάδ᾽ ἅμ᾽ ἔσπετο θαυματὰ ἔργα
ἠέ τις ἀθανάτων ἠὲ θνητῶν ἀνθρώπων
δῶρον ἀγαυὸν ἔδωκε καὶ ἔφρασε θέσπιν ἀοιδήν;
θαυμασίην γὰρ τήνδε νεήφατον ὄσσαν ἀκούω,
ἣν οὐ πώ ποτέ φημι δαήμεναι οὔτε τιν᾽ ἀνδρῶν
οὔτε τιν᾽ ἀθανάτων, οἳ Ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσι,
νόσφι σέθεν, φηλῆτα, Διὸς καὶ Μαιάδος υἱέ…"

"…Şimdi söyle bakalım bana Maia'nın yanar döner oğlu,
Bu hayran olunası işler doğuştan mı var sende,
Yoksa ölümsüzlerden ya da ölümlülerden biri mi
Verdi sana bu seçkin hediyeyi ve öğretti tanrıdan ilham alan ezgiyi

(şarkıyı)?
Öyle ya harikulade, yeni bir ezgi dinliyorum
Ki bunu bilmez ne bir ölümlü
445 Ne de Olympos'ta oturan bir ölümsüz.
Senin dışında tabi, Ey hırsız, Zeus ve Maia'nın oğlu…"

Bu satırlarda hem lyra'nın hem de söylenen ezginin Olympos tanrıları ve ölümlü insanlar arasında bilinmeyen bir şey olduğu anlaşılmaktadır. Hymnos'un bestecisi bir kez daha bu iki işin ilk defa Hermes tarafından ortaya koyulduğunu anlatmaktadır. Bunun dışında son satıra baktığımızda Apollon artık Hermes'e **φηλητής** (hırsız) ünvanını vermiş görünüyor. Üstelik bu ifadeyi Hermes'in tanrısal soyuyla aynı cümle içerisinde kullanırken diğer yandan ona artık bu isimle de seslendiği görünüyor. Çünkü söz konusu **φηλητής** ifadesi bu mısra içinde **vocativus** yani seslenme halinde kullanılıyor.

460. ve 463. satırlar arasında Hermes'e hayran kalan Apollon'un verdiği sözler görülmektedir:

460 "…ναὶ μὰ τόδε κρανέινον ἀκόντιον, ᾗ μὲν ἐγώ σε
κυδρὸν ἐν ἀθανάτοισι καὶ ὄλβιον ἡγεμόν᾽ εἴσω
δώσω τ᾽ ἀγλαὰ δῶρα καὶ ἐς τέλος οὐκ ἀπατήσω…"

460 "…Bu kızılcık sopasıyla seni
Ölümsüzler içinde seçkin ve mutlu bir lider yapacağım,
Sana parlak hediyeler vereceğim ve asla aldatmayacağım…"

Artık yüreği yumuşayan Apollon, Hermes'in arzularını yerine getirmeye hazır görünür. Ona vermeyi vaat ettiği liderlik, daha evvelki satırlarda iki tanrının da bahsettiği hırsızların önderliği olsa gerek. Apollon'un son satırda bahsettiği parlak hediyeler ise Hermes'e verilecek tek payenin hırsızların önderliği olmayacağının da mesajını vermektedir.

463-495. satırlarda ise Hermes ile Apollon arasındaki pazarlık görülmektedir. Bu satırları üç ana başlık altında toplamak daha doğru olacaktır. 464-474. satırlar arasında Hermes, Apollon'dan kehanet yetilerine dair birtakım arzuları olduğunu

örtülü şekilde söylemektedir[179]. Kaldi ki, Hermes'in bu yetiye Apollon kadar olmasa da kavuştuğu ilerleyen satırlarda görülecektir. İkinci ana odak noktamız ise 474-489. satırlar arasında gerçekleşen Hermes'in Apollon'a verdiği lyra dersidir. Bu satırlar aslında ölümsüzler arasındaki en genç tanrı olan Hermes'in, kendisinden oldukça parlak işler başarmış olan Apollon'a ders verebilecek kudreti olduğunu da göstermektedir. Son ve en önemli odak noktamız ise 489-495. satırlar arasında geçen Hermes'in esas arzusudur. Hermes, Apollon'dan sürülerin kontrolünü talep etmektedir. Hermes burada sadece sürü kontrolü değil aslında tüm pastoral dünyanın kontrolünü de talep etmektedir:

"…καὶ τοι ἐγὼ δώσω ταύτην, Διὸς ἀγλαὲ κοῦρε:
ἡμεῖς δ᾽ αὖτ᾽ ὄρεός τε καὶ ἱπποβότου πεδίοιο
βουσὶ νομούς, Ἐκάεργε, νομεύσομεν ἀγραύλοισιν.
ἔνθεν ἅλις τέξουσι βόες ταύροις:, μιγεῖσαι
μίγδην θηλείας τε καὶ ἄρσενας: οὐδέ τί σε χρὴ
κερδαλέον περ ἐόντα περιζαμενῶς κεχολῶσθαι…"

"…Bunu sana vereceğim Zeus'un parlak oğlu
Ben ise, ey Hekaergos, tepedeki otlaklarda ve atları besleyen çayırlardaki
Sığırları otlatacağım!
Orada bir dolu doğuracak boğalarla inekler: birleşince
Dişisi erkeğiyle. Hiç lüzum yok şimdi
Kurnazlık etmeye ve sinirle öfkelenmeye…"

Apollon bu satırları takip eden mısralarda Hermes'in taleplerini kabul eder ve değiş tokuş gerçekleşir. Hermes artık gayesine tümüyle ulaşmıştır. Apollon'un bu değiş tokuşu kabul etmesi, Hermes için yeni bir makamın da habercisidir: 516. satırda Apollon, Hermes'in yeni makamı olan **ἐπαμοίβιος**'u yani değiş tokuşu onaylarken karşımıza çıkar. Bu Hermes'in pastoral bir tanrı olmasının yanında sonraları kentsel yaşam içinde ticaretle özdeş bir tanrı olarak sahne almasının da öncüsüdür.

[179]Athanassios Vergados, **A.e.**, s. 530.

Hermes'in müzikle olan ilişkisinin görüldüğü başka satırlar da vardır: 510-515. satırlar arasında tanrının yine pastoral yaşamın değişmez bir parçası olan syrinks'i yani pan flütü icat ettiğini görürüz.

Hymnos'un 555-564. satırları arasında Hermes'in kehanetle olan ilişkisi anlatılmaktadır. Daha evvel örtük bir şekilde dile getirdiği bu talebi Apollon tarafından reddedilir. Fakat Apollon ona, Parnessos'taki üç kız kardeşin kontrolünü verir. Bunlar söz konusu satırlardan anladığımız kadırıyla, Apollon dışında kehaneti öğretebilecek diğer tanrısal varlıklardır. Böylece, Apollon kadar olmasa da Hermes'in de kehanet alanındaki etkisini öğrenmiş oluruz. Daha evvel 41. sayfada anlatılan, Hermes'in Kirke'yi Odysseus'tan çok önceleri ziyaret etmesi ve ona ileride bir gün Odysseus'ın onun adasına geleceğini bildirmesi de Hermes'in kehanetle olan ilişkisini göstermektedir.

Hymnos'un son satırlarına baktığımız zaman babası Zeus tarafından Hermes'e aslında yeryüzünde yaşayan tüm hayvanların hamiliğinin verildiği görülmektedir. Bu satırlara dikkatle bakmakta fayda var:

565	"…ταῦτ᾽ ἔχε, Μαιάδος υἱέ, καὶ ἀγραύλους ἕλικας βοῦς
	ἵππους τ᾽ ἀμφιπόλευε καὶ ἡμιόνους ταλαεργούς.
	ὡς ἔφατ᾽: οὐρανόθεν δὲ πατὴρ Ζεὺς αὐτὸς ἔπεσσι
	θῆκε τέλος: πᾶσιν δ᾽ ἄρ᾽ ὅ γ᾽ οἰωνοῖσι κέλευσεν
	καὶ χαροποῖσι λέουσι καὶ ἀργιόδουσι σύεσσι
570	καὶ κυσὶκαὶ μήλοισιν, ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών,
	πᾶσι δ᾽ ἐπὶ προβάτοισιν ἀνάσσειν κύδιμον Ἑρμῆν,
	οἷον δ᾽ εἰς Ἀΐδην τετελεσμένον ἄγγελον εἶναι…"

565	"…Al bunları Maia'nın oğlu, ilgilen çayırlarda yaşayan kıvrık
	boynuzlu sığırlarla,
	Atlarla ve de ağır işlere göğüs geren katırlarla.
	Böyle söyledi bizzat göklerden Zeus baba
	İstedi, tüm kuşların ve
	Vahşi aslanların, beyaz dişli domuzların hem
570	Köpeklerin hem de geniş toprağın yemlediği koyunların,
	Ve tüm sürülerin efendisi olmasını Hermes'in.
	Ayrıca Hades'e atanmış olan tek elçi olmasını…"

Hermes Apollon tarafından kendisine bahşedilen pastoral yaşamın hamisi payesini aldıktan sonra Zeus tarafından onun kontrolü altında olacak hayvanlar kataloglanır. Bu kataloglama tekniği Homerik destanlarda görmeye alışık olduğumuz bir tekniktir. Burada sıralanan hayvanlara baktığımızda Hermes'in pastoral yaşamla ilgili olan tüm hayvanları kontrol altında tuttuğu gibi vahşi hayvanların da kontrolünü üstlendiğini görülmektedir. Bunun yanında tanrının yeni makamı da artık kesin olarak karşımıza çıkmaktadır. Son mısrada onun, Hades'e atanan yegâne elçi olduğu söylenmektedir. Bu da aslında tanrının **ψυχοπομπός** epitetine bir gönderme olarak ortaya çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAZIT KATALOĞU

3.1. Aeolis

3.1.1. Kyme

Yazıt No: 1
Buluntu Yeri: İzmir, Aliağa, Çakmaklı Mahallesi.
Tanım: Mermer rölyef üstünde.
Ölçüler: -
Yazıt Türü: Mezar.
Tarihleme: MÖ 2.-1. yy.
Yayın: IKKyme, Nachtrag.; **Arch**. **Anz.,** Berlin, De Gruyter 1979, s. 58-67.; **SEG** 29, 1218; **BE**, No. 92, 1979, s. 476-477.

Yazıt:

Αἰάζω Φιλόμουσον ἀεικλαύτῳ παρὰ τύμβῳ
Δύ̣[σμ]ορον, εἱμερτᾶς ἄνθος ἐφαβοσύνας,
οὐ τελέσανθ’ ἐτέων δισσῶν κύκλον, ἀλλὰ πρὶν ὥρας
Ἑρμείᾳ χθονίῳ θηκάμενο<ν> φαρέτραν.
Μυρία δ’ ἐγ νίκας κούφοις ποσὶν ἄνυσ’ ἄεθλα
εἰς Ἀίδαν στέψας οὐ δόμον, ἀλλὰ τάφον.
ἀλλὰ τὸν εὐσεβέων ναίων εὐφεγγέα χῶρον,
χαίροις οὐ χαρτὸν δῶμα λιπὼν τοκέων.

Çevirisi:

Bahtsız Philomousos’a her daim ağlarım mezarı başında, o güzel genç ephebos çiçeğine, İki yılını tamamlamadan [daha] sadağı Hermes Kthonios’a adadı. Hafif ayaklarla kazandığı sayısız zaferlerin taçlarıyla

Hades'e ulaştı, [o taçlarla] evini değil mezarını süsledi. Selamla, anne baba evini istemeden terk eden, kutsanmışların mekanını.

S.2: Φαβοσύνας ifadesinden sonra virgül konulması gerekir: **BE**, No. 92, 1979, s. 476-477.

S.4: Ἑρμείᾳ χθονίῳ, ölülerin ruhlarına rehberlik eden Hermes'i işaret etmek için kullanılan epitetlerden bir tanesidir. θηκάμενο<ν>: IK Kyme, s. 251.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: İzmir, Aliağa, Çakmaklı Mahallesi.

Tanım: -

Ölçüler: -

Yazıt Türü: Mezar.

Tarihleme: Geç Hellenistik.

Yayın: Drew-Bear 1975, 283-286; Peek 1976, 92; **SEG** 31, 1053 cf.; **SEG** 26, 1301; **BE** 90, 1977, no. 40, s. 321.

Yazıt:

— — —

[Γόνον ἐ]κ Πρ[οτίμου(?) τύμβος ὅδε κατα|κρύφ]ει vac.
τέλλῳ[ν' ἄριστον ἄνδρα, π]ρῶτ[ον γνω|ρίμω]ν· vac.
Τιμαῖς τ[ὸν ηὖξ]ε δόξα κἀρ[ε|τή, ξέ]ν[ε]· vac.
ὅς πολλὰ πάτρᾳ δῶρ' ἔτευχεν ἀ[γλα|ά] vac.
[Ἦρξε]ν τ' ἐφήβων καὶ νέων ἐπαξίως vac. |
[ἀγῶν]α τ' ἐβράβευσεν, ὃν δῆμος τελεῖ. vac. |
[ἔφυσε] γῆ τούς, καὶ πάλιν κομίζ[ε]ται. vac. |
[υἱὸς δ' ἀ]γασθεὶς Μαιάδος διάκτορο[ς] vac. |
[ἔνθ' εὐ]σεβεῖς ναίουσιν, αὐτὸν σῶ[σ' ἄ|γων]. vac.

[σὺ] δ’ ὃς κέλευθον τὴν παρ’ ἠρίον | [πατεῖς], vac.
12 τὸν πᾶσιν ἀστ[οῖ]ς καὶ ξένοις | [ποθούμενο]ν vac.
χαίρειν προσείπας vac. | [ἀβλα]βὴς ὁδοιπόρει. {vac.}

Çevirisi:

Ey yabancı, bu mezar kıymetli bir adamdan olma, asil bir adam olan Tellon’u saklar. O önceden saygın vatandaşlar arasındaydı.Vatanı için pek çok harika hediye yapıp (verip) [Elde ettiği] onurlarla şanını ve erdemini arttırdı. Demos’un arzu ettiği (ona uygun gördüğü iş olan), gençlerin ve ephebosların hakemliğini hakkıyla yaptı Toprak meydana getirdiği bu şeyleri ve yine alıp kendi için göütürür. Maia’nın hayran olunası evladı diaktoros, kutsal insanların bulunduğu o yere, onu götürüp koruyan. Sen de yolu bu mezardan geçen, tüm kentlileri ve yabancıları selamla, zarar görmeden yürü.

S.2: Τέλλων isminin Mısır kökenliği olduğu iddia edilmiştir W. Peek, 1976, s. 92
S.9: [υἱὸς δ’ ἀ]γασθεὶς Μαιάδος διάκ̣τ̣ορ̣[ς] ifadesi Hermes’in iki epitetini bize göstermektedir. Bunlardan ilki Μαιάδος; Maia’nın oğlu ifadesi Homerik Hymnoslar da karşımıza çıkarken διάκ̣τ̣ορ̣[ς] epiteti ise, özellikle her iki Homeros destanında da Zeus’un ulağı olan Hermes’i işaret etmek için kullanılmaktadır.
S.13: ἀβλα]βὴς ὁδοιπόρει formülü Mısır’da bulunan epigramlarda da görülmektedir: **BE**, 1977, no. 40, s. 321.

3.2. Bithynia

3.2.1. Kalkhedon

Yazıt No: 1
Buluntu Yeri: İstanbul, Kadıköy.
Tanım: -
Ölçüler: Yükseklik: 0,45 m; Genişlik: 0,46-0,26 m; Harf Yüksekliği: 1-18. satırlar arasında 0,01-0,011 m; 19-23. satırlar arasında 0,02 m.

Yazıt Türü: -

Tarihleme: MÖ 3.-2. yy.

Yayın: IK Kalkhedon 10; Sokolowski **LSAM** 3; Latyshev 1885, s. 298-289. Friedrich Bechtel, 1899, s. 30; Segre 1936, s. 82; **BE**, Vol. 51, 1938, s. 469.

Yazıt:

— — —

[— — —] τὰν δαμοσιο[ργίαν — — —]

[ἑκάστωι] τῶν ἱερείων ἐν τῶ[ι αὐτῶι] χρόνωι· ἱερ[εῖ]

[…7… ἀ]πὸ τᾶς μνᾶς T· ἱερεῖ Ἑρμᾶ ἀπὸ τᾶς μνᾶς [T]·

[ἱερεῖ Ἄ]μμωνος ἀπὸ τᾶς μνᾶς T· ἱερεῖ Ἡρακλεῖος

[ἀπὸ τᾶ]ς μνᾶς C I I : : · ἱερεῖ θεῶν Σαμοθραικίων

[ἀπὸ τ]ᾶς μνᾶς C C C Ⅰ Ⅰ· ἱερεῖ Διὸς Βουλαίου ἀπὸ τᾶς

[καρυκ]είας C C Ⅎ Ⅰ· τοῦ δὲ λοιποῦ τὸ ἥμισον τοῦ Μα-

[χανεί]ου, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ Ἀπελλαίου τοῦ ἐπὶ Ὀλυμπι-

[οδώρου]. ἀφελέσθαι δὲ μηθενὶ ἐξεῖμεν τὰν ἱερωτείαν·

[ὅς δέ] κα εἴπῃ ἢ προαισιμνάσηι ἢ ἐν [β]ουλᾶι ἢ ἐν δάμωι, ὀ-

[φειλέτω] δραχμὰς M ἱερὰς τοῦ Ἡρακλεῖος, καὶ τὰ

[προαισ]ιμναθέντα ἢ ῥηθέντα ἄκυρα ἔστω. ἀναθέ-

[τω δὲ α]ὐτὸν ὁ βασιλεύς, ἐπεί κα τὰν τιμὰν δῶι, τὸ δὲ

[ἀνάλ]ωμα δωσεῖ ὁ πριάμενος τὰν ἱερωτείαν. γρά-

[ψαι δὲ κ]αὶ εἰς σανίδα κοῖλα γράμματα καὶ ε[ἰ]στάλαν

[καὶ στᾶσα]ι τὰν μὲν στάλαν πρὸ τοῦ ἱεροῦ, τὰν δὲ σα-

[νίδα εἰς] τὸ βουλεῖον. ἀρξεῖ δὲ αὐτῶι τᾶς ποθόδου

[ἀφ’ οὗ ὁ πρ]ότερον ἱερεὺς οὐκ ἐλάζετο.

[ἐπρία]το τὰν ἱερωτείαν Μενέμ[αχος — — —]

[…..]λου δραχμᾶν Π x X [ΧΠΗ]

[τριακο]στά · ΗΗΨ. δυοκαιεβδομη[κοστὰ HCCCCI].

[διακοσ]ιασταὶ τρεῖς · ΗΔC[C Ⅎ].

] καρύκειον · CC Ⅎ [I].

Çevirisi:

Kamu görevi almış olan kişi, rahiplerin her birine şu tarihlerde ödeme yapmalıdır. Rahip başına 3 obol, Hermes rahibine mna başına 3 obol. Ammon rahibine mna başına 3 obol, Herakles rahibine mna başına 1 drakhmi, 2 obol, 1 khalkoi, Samothrake tanrılarının rahibine mna başına 3 drakhmi, Zeus Boulaios rahibine, keryks hizmetinden dolayı 2 obol, 2 drakhmi, 4 obol; miktarın geri kalanı Makhenios ayında, diğer geri kalanı ise Apellaios ayında Olympiodoros'a ödenecektir. Hiç kimsenin bu rahipliği geri alınmasına müsaade edilmemelidir. Her kim, Boule'de ya da Demos'ta, bunu söyler ya da teklif ederse Herakles rahiplerine 1000 drakhmi ödemekle yükümlüdür. Bu adamların sundukları teklif de söyledikleri de hükümsüz sayılacaktır. Rahipliği satın alan kişi masrafları ödeyecek sonrasında kral ona onurunu verip makamına atayacaktır. Bunlar ahşap bir levhaya ve stele oyulsun; stel kutsal alanın önüne dikilsin, ahşap levha ise Boule'ye yerleştirilsin. Söz konusu bu gelirler önceki rahip onu almadığından itibaren başlayacaktır. [- - -]los oğlu Manemakhos 7500 drakhmi'ye rahipliği satın almıştır. 250 drakhmi'nin otuzda biri [Samothrake tanrılarına]; 104 drakhmi, 1 obol'un yetmiş ikide biri [Herakles rahibine]; 112 drakhmi ve 3 obol'un yüzde ikisi [Hermes ve Ammon rahipleri için]; Keryks için 2 drakhmi 4 obol [Zeus Boulaios için].

3.3. Galatia

3.3.1. Lykaonia

Yazıt No: 1
Buluntu Yeri: Konya.
Tanım: -
Ölçüler: -
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: -
Yayın: Heberdey - Wilhelm 1896, s. 267; French 1996, s. 93-114.

Yazıt:

- - -
Αἵ τ’ εἰσιν πόλεων κηδημόνες ἠδ’ ὀλέτειραι·
Ἑρμείην δὲ Ἀργειφόντην θεσμόν τε τίοντες
ὧν ὑμεῖν χρειὼ μεγαλοίμια ἀγάλματα τεῦξαι
4 στῆσα[ι] τε ἀμφ’ Ἄρεως ἑκάτερθεν δεικήλ<ο>ι<ο>.

Çevirisi:

Kentlerin koruyucuları ve yok edicileri!
Hermes Argeiphontes’i ve kanun koyucuyu onurlandırın.
4 Onların büyük heykellerini yapmalı ve
Ares’in her iki yanına koymalısınız!

3.4. Ionia

3.4.1. Erythrai

Yazıt No: 1
Buluntu Yeri: -
Tanım: -
Ölçüler: Yükseklik: 30 cm; Genişlik 44; Harf Yüksekliği: 2 cm.
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: Geç Hellenistik.
Yayın: Barth 1850, no. 50, s. 261; **LW** 1541; Judeich 1891, s. 285; **IK Erythrai** 104; **BE,** No. 375, 1973, s. 142.

Yazıt:

Ξενοκράτης Δημοδίκου ἀγορα-

νομήσας ἐν ἱεροποιῶι Καιλίωι
τὴν δευτέραν τετράμηνον
4 τὸν Ἑρμη: καὶ τὸ ζυγὸν καὶ
τὰ στάθμια τῶι Δήμωι.

Çeviri:

Agoranomos'luk yapan Demodikos oğlu Ksenokrates
Caelius'un Hieropoios'luk döneminde,
yılın ikinci çeyreğinde
Hermes'i, teraziyi
ve ağırlıkları halka [adadı].

S.4: Bu satırda Ἑρμη yerine Ἑρμην önerilmekte ve bir ligatura olduğundan bahsedilmektedir: IK Erythrai 104.
Fakat aynı satır için burada bir ligatura olamayacağından da bahsedilir: BE 1973:375, p. 142.
Kelime önündeki τὸν articulus'u ise bu ifadenin accusativus olarak kabul edilmesi gerektiğini işaret eden en önemli belirteçtir.

Yazıt No: 2
Buluntu Yeri: İzmir, Çeşme, Ildırı Köyü.
Tanım: -
Ölçüler: -
Yazıt Türü: Adak olarak kullanılan hayvanlar ve adak takvimi.
Tarihleme: MÖ 189/150
Yayın: ADAW, No 12, 1909, s. 48-56; Picard – Plassart 1913, s. 246; Sokolowski **LSAM** 26; **SEG** 15, 724/5; **SEG** 17, 516; **IK Erythrai**, 207; Varinlioğlu 1980, s. 149; **SEG** 30, 1327.
Yazıt:

τετ[άρτηι·]

1a Ἀπόλλωνι Ἀπ[ο]-
[τρο]παίωι, Ἑρμεῖ<Ι>ππίωι, γ[αλα]-
[θη]νῶνδύοις΄· κτλ.

75 [—]ιΈρμεῖ κα[—] κτλ.

[— κοινόν — Ἡρακ]λεῖ καὶ Ἐπιμάχωι, τελε[ί]-
92 [ων —] Ἑρμεῖ Ἀγοραίωι, τελ[εί]-
[ουκδ΄· — κτλ.

Çevirisi:

…Ayın dördüncü günü:
1 a Apollon
Apotropaios, [ve] Hermes Hippios için
[her bir tanrı için] iki kuzu 16 drakhmilik…

75 …[—]ι Hermes için κα[—]…

…Ortak[kesim] adak gününde Herakles'e ve Epimakhos'a
92 yetişkin [---] Hermes Agoraios'a yetişkin bir hayvan
24 drakhmilik…

S.1: Burada ayın dördüncü gününde tanrıya adak adanmasının sebebi Hermes'in ayın dördüncü gününde doğmuş olmasıdır: **IK Erythrai**, 207; Hermes'e Homerik Hymnos, 19.

S.2: Ἑρμῆς Ἵππιος; Hermes Hippios, Hermes'in atlar, at arabaları ile ilgili epitetidir. Tanrı Homeros destanlarında ve Homerik Hymnos'larda atlar ve at arabalarıyla ilgili satırlarda çok kez karşımıza çıkmaktadır: Demeter'e Homerik Hymnos, 375-379[180].

[180] ἵππους δὲ προπάροιθεν ὑπὸ χρυσέοισιν ὄχεσφιν | ἔντυεν ἀθανάτους Πολυσημάντωρ Ἀιδωνευς. | ἣ δ᾽ ὀχέων ἐπέβη, πάρα δὲ κρατὺς Ἀργειφόντης | ἡνία καὶ μάστιγα λαβὼν μετὰ χερσὶ φίλῃσι | σεῦε διὲκ μεγάρων κτλ.

S:75: Wilamowitz tarafından, eksik olan ilk kısım için κα[ταχθονίωι] ya da κα[θηγεμόνι] ikinci kısım için ise κα[ὶ]: **IK Erythrai**, 207.
S.91: κοινόν ifadesi kral için yapılan aylık kurban kesim geleneğini ifade etmektedir: **IK Erythrai**, 207.

Yazıt No: 3
Buluntu Yeri: İzmir, Çeşme, Ildırı Köyü.
Tanım: Gri Mermer Stel.
Ölçüler: Yükseklik: 0.26 m; Genişlik: 0.28 m; Kalınlık: 0.29 m; Harf Yüksekliği: 0.016-0.02 m.
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MÖ 1. yy sonrası.
Yayın: Varinlioğlu 1980, s. 153-4; **SEG** 30, 1329; Graf 1985, s.7.
Yazıt:

Ποσίδεος Πο[σιδ- - -]
λαμπαδαρχ[ῶν - - - ἐν]
τῆι Πεπρωίων χ[ιλιαστύι]
4 ἐπὶ ἱεροπο[ιοῦ - - -]
κράτου καὶ ϒ[- - -]
τὰς λαμπά[δας ἀνέθηκαν]
Ἑρμεῖ καὶ Ἡρα[κλεῖ - - -]

Çevirisi:

[?] κράτου'sun gözetimi (rahipliği) döneminde ve [---] Pemproios'ların bölgesinde Lampadarkhos'luk yapan Πο[σιδ- - -]'oğlu(?) Posideos meşaleleri Hermes ve Herakles için dikti.

S.1: Ποσίδεος ismi bölgede daha önceden belgelenmiştir: Varinlioğlu, ZPE 38, 1980, 153-4, no. 2 (PH); IK Erythrai, 42.

S.3: Πεπρωίων; Pemproios'lar kentin güney doğusunda yaşayan bu topluluk daha önce başka yazıtlarda da belgelenmiştir: Varinlioğlu, ZPE 38, 1980, 153-4, no. 2 (PH).
S.4: - κράτου bu ifadenin bir özel isme ait olduğu ve ismin başının yazıtın kırık olan sağ tarafında olduğu öne sürülmektedir. Buna göre Varinlioğlu, bölgede daha evvel belgelenen ve benzer bitime sahip olan isimlerden yola çıkarak Καλλικράτης, Φιλοκράτης, Κτησικράτης, Ἐπικράτης, Μενεκράτης, Ἀναξικράτης ve Πολεμοκράτης gibi isimlerden biri olabileceğini önermiştir: Varinlioğlu, 1980, 153-4, no. 2.
S.7: Gymnasion'un tanrıları olan Hermes ve Herakles için sunuda bulunulmuştur.

3.4.2. Klazomenai

Yazıt No: 1
Buluntu Yeri: İzmir, Urla
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak (Vazo).
Tarihleme: MÖ 540-525.
Yayın: Zahn 1898, s. 62.; Cook 1952, s. 139.; **SEG** 12, 479; Jeffery 1961, s. 415; **IK Erythrai**, 509.

Yazıt:

Ἀθηναγόρη: Ἑρμῆι:ηθ[- - -]

Çevirisi:

Athenagore: Hermes için …

ηθ[- - -] ifadesi için ἤθεκενve ἔθηκεν kelimeleri önerilmiştir: **IK Erythrai**, 509.

3.4.3. Miletos

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Aydın, Didim, Balat Köyü.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Onurlandırma Yazıtı.

Tarihleme:-

Yayın: Milet I 9, 368; **SEG** 4, 425.

Yazıt:

[- - -]ς Διογ[υσίου καὶ Εἰρη]-
[νίας Ἀρ]τ̣έμ̣ωνος καὶ Ἀπολλώνιος Ἀπολλ[ω]νί[ου] το[ῦ]
καλλικλ̣έους vac. κατασταθέντεςγυμνασ̣ί[α]ρχο[ι] ε̣ἰ̣ς τὸ[ν]
4 [ἐ]νιαυτὸντὸν ἐπὶ Ἀριστάνορος ν τήντετοῦἐλαίουθ̣έ-
[σι]ν ἐποιήσαντο καλῶς καὶ πρεπόντωςτῇ περὶ αὐτο[ὺς]
῾υπαρχούσῃ πρὸςτὸ πλῆθοςἀλυπίαι, προσέστησαν δὲ
[κ]αὶ τῆςτοῦτόπουσεμνότητος βουλόμενοισυντηρῖν
8 ὅσονἐφ᾽ ἑαυτοῖςτὸἀξίωμα τῆςγερουσίας, ἐπετέλεσαν δὲ
[κ]αὶ τὴνγεινομένηνἐντῶιμηνὶτῶι Θαργηλιῶνιτῶι τ[ε]
Ἑρμεῖ καὶ Ἡρακλεῖθυσίαν ἐκτῶνἰδίων καταγοράσαντε[ς]
ταῦρον, ὃν καὶ καλλιερήσαντεςδιένιμαν τῆιγερουσίαι… κτλ.

Çevirisi:

Dionysios oğlu [- - -]ςArtemon oğlu Eirenias ve Kallikleos oğlu Apollonios oğlu Apollonios, Aristanor devrinde yerine getirdikleri gymnasiarkhos'luk görevleri ve en uygun, en iyi şekilde yağ temin edip, halk için en uygun yönetimi sergilediklerinden bunu diktiler ve meclisten kendileri aracılığıyla buranın onurlandırılmasını istediler. Thargelion ayında kendi ceplerinden ödeyerek bir boğayı, kurban kurallarına uygun bir şekilde Hermes'e ve Herakles'e sunacaklarına dair meclise söz verdiler.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: Aydın, Didim, Balat Köyü.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: Milet I 7, 284; **SEG** 4, 425.

Yazıt:

Ἐπάγαθος
Ἑρμῆι.

Çevirisi:

Epagathos
Hermes'e [adadı].

Yazıt No: 3

Buluntu Yeri: Aydın, Didim, Balat Köyü.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: Milet I 7, 304; **SEG** 4, 425.
Yazıt:

[- - -]
[- - -]
[- - -Ἑρ]-
4 μῆεὐ-

χὴνὰν-
έθηκε.

Çevirisi:

[- - -]
[- - -]
[- - - Her-
mes için
bu adağı
dikti.

Yazıt No: 4

Buluntu Yeri: Aydın, Didim, Balat Köyü.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: Milet I 7, 305; **SEG** 4, 425.
Yazıt:

[- - -]
ήδης
φίλωνος
4 παιδοτ[ρί]-
βης
Ἑρμ<ῆ>Ἡρακ-
λεῖ ἀνέθ-
8 ηκεν.

Çevirisi:

[- - -]

ήδης

Paidotribes Philonos Hermes ve Herakles için dikti.

Yazıt No: 5

Buluntu Yeri: Aydın, Didim, Balat Köyü.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme:-

Yayın: Milet I 7, 300; **SEG** 4, 425.

Yazıt:

Ἑρμοῦ· καὶ Ὑγείας καὶ Τύχης Ἀ[γαθῆς].

Çevirisi:

Hermes'in: Hem Hygeia'nın hem de Tykhe Agathe'nin.

Yazıt No: 6

Buluntu Yeri: Aydın, Didim, Balat Köyü.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme:-

Yayın: Milet I 7, 247.

Yazıt:

Βατιὰς Δαμασίου

τὸν αὐτῆς υἱὸν
Δαμασίαν Βότα
4 Ἑρμεῖ καὶ Ἡρακλεῖ.

Çevirisi:

Damasias oğlu Batias
Kendi oğlu Damasias Bota için
Hermes ve Herakles'e adadı.

Yazıt No: 7

Buluntu Yeri: Aydın, Didim, Balat Köyü.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Onurlandırma/Adak.
Tarihleme:-
Yayın: Milet I 9, 367; **SEG** 4, 425.
Yazıt:

Λάμπιτος Πολυγνώτου
λάμπιτον vac.Ἰόλλου
φύσειδὲ Ἀντιπάτρου
4 τὸν ἑαυτοῦ ὑιδοῦν
vac. Ἑρμεῖ.

Çevirisi:

Polunnatos oğlu Lampitos Antipatros'tan olma Iollos oğlu Lampitos adına kendi torunu için Hermes'e [adadı].

Yazıt No: 8

Buluntu Yeri: Aydın, Didim, Balat Köyü.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Onurlandırma/Adak.

Tarihleme: Geç Hellenistik Dönem.

Yayın: Milet I 9, 362; **SEG** 4, 425.

Yazıt:

[- - -]ϛ[- - -]
[- - -]ως· [- - -]
[- - -]ω vac.
4 [- - - Ἀρ]ιϛτείδου [- - -]
vac.τὸν υἱὸν Ἰάσο̣[να]
vac.Ἑρμεῖ.

Çevirisi:

… Aristeidosoğulu… oğlu Iason adına Hermes'e [adadı].

Yazıt No: 9

Buluntu Yeri: Aydın, Didim, Balat Köyü.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Epigram Mezar Yazıtı.

Tarihleme: MS. 1. yy.

Yayın: Peek 1955, s. 672.; **Milet VI**, 2, 756.

Yazıt:

Τοῦτο τὸ μνημεῖον
Ἑρμίου τοῦ Ἰλάρου. ἐὰν δέ τις

ΜΕ[— — —]
καὶ τὸν ἐφηβείης κ[ό]σμ[ο]ν ἀειρόμενον.
τέρματα δ’ οὐκ ἐτέλεσσε· τὰ δ’ ἐν πυρὶ πάντα καὶ Ἄιδῃ·
βέβληνται πολέων ἐλπίδες ἰς τὸ κενόν. τὸν δὲ καθαγητῆρα πρὸς
ἀγλαὰ γυμνάδος Ἑρμῆν ἔσχε καὶ εἰς φ[θι]μένους εὗρε καθαγεμόνα.

Çevirisi:

Hilaros oğlu Hermias’ın anısına
ἐὰν δέ τις
ΜΕ[— — —]
Bu genç adamın onuruna dikildi.
Henüz yetişkinliğe ulaşmamıştı. Ateşteki tüm şeyleri ve Hades’e:
Kentin tüm umutları atıldı boşluğa.
Eğitim alan [gençlerin] ve ölenlerin aydınlığa doğru rehberi olan
Hermes’i buldu.

Yazıt No: 10

Buluntu Yeri: Aydın, Didim, Balat Köyü.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: Milet VI, 3 1263.
Yazıt:

Διὶ
Ἑρμῇ
[— —]Ϛ⟧
Θεοῖς

Ὀλυμπίο[ις].

Çevirisi:

Zeus için.

Hermes için.

Olymposlu tanrılar için.

3.4.4. Priene

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Aydın, Söke.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme:-

Yayın: IK Priene, 179; Wiegand – Schrader 1904, s. 207; **IK Priene**, 186.

Yazıt:

Ἀγορηνομήσας

Παυσανίας Δημητρίου

Ἑρμῆι.

Çevirisi:

Agoranomosluk yapan Demetrios oğlu Pausanias Hermes'e [adadı]

S.1: Agoranomos, pazarı denetlemekten sorumlu memurdur.

S.3: Hermes tüccarların koruyucu tanrısı olması hasebiyle agoranomos yazıtlarında karşımıza çıkmaktadır.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: Aydın, Söke.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme: MÖ 300

Yayın: Fredrich – Prott – Schrader – Wiegand – Winnefeld 1906, s. 135.; Wiegand – Schrader, 1904, s. 262; **IK Priene**, 190.

Yazıt:

[— — —]
[γυμν]α[σιαρ]χήσα[ς]
Ἑρμεῖ.

Çevirisi:

Gymnasioarkhonluk yapan? Hermes'e [adadı].

Yazıt No: 3

Buluntu Yeri: Aydın, Söke.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme:-

Yayın: Fredrich – Schrader – Wiegand – Winnefeld 1906, s. 135; **IK Priene**, 187.

Yazıt:

[……]λίου, φυλῆς
Αἰγεῖδος, ἀγορᾳνομήσας Ἑρμεῖ.

Çevirisi:

Aigeisphyles'inden, agoranomos'luk yapan [……]λίου, Hermes'e adadı.

S.2: Αἰγεῖδος; Aigeisphylesi. Priene kentinin on phylesi bulunmaktadır ve bunlar isim olarak Attike'deki phylelerin aynısıdır: **IK Priene**, 187.

Yazıt No: 4

Buluntu Yeri: Aydın, Söke.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MÖ 1. yy.
Yayın: Fredrich – Prott – Schrader – Wiegand – Winnefeld 1906, s. 135.; **IK Priene**, 188.
Yazıt:

Ἀπο̣[λλ— — —ά]ν-
δρουἀγο̣[ρανο]μήσας
Ἑρμεῖ.

Çevirisi:

Agoranomosluk yapan Ἀπο̣[λλ— — —ά]ν-
δρου, Hermes'e[adadı.]

Yazıt No: 5

Buluntu Yeri: Aydın, Söke.

Tanım: -

Ölçüler: -

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme: -

Yayın: Fredrich – Prott – Schrader – Wiegand – Winnefeld 1906, s. 135.; **IK Priene**, 189.

Yazıt:

Sol 1	Ἡ βουλή
Orta	Λυκομήδης Πολυστράτου ἀγορανομήσας Ἑρμεῖ καὶ Ἀφροδίτηι
Sağ 1	Ὁ δῆμος.

Çevirisi:

Sol 1:	Boule
Orta 1:	Agoranomos'luk yapan Polystratos oğlu Lykomedes Hermes ve Aphrodite'ye [adadı].
Sağ 1:	Halk meclisi.

Orta S.3: Burada Hermes'i yine ticaretle ve tüccarlarla olan ilişkisi hasebiyle görmekteyiz. Aphrodite ise Hermes'le beraber çok sık karşımıza çıkan bir tanrı değildir. Burada Aphrodite'ye adanmasının sebebi, tanrıçanın Pandemos epitetiyle alakalı olabilir. Bu epitet halkın birlik ve beraberliğini işaret etmektedir. Aphrodite de, özellikle Atina'da, bu birlik beraberliğin koruyucusudur: **IK Priene**, 189.

Yazıt No: 6

Buluntu Yeri: Aydın, Söke.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Kurban Kuralları.

Tarihleme: MÖ 4. yy.

Yayın: Fredrich – Prott – Schrader – Wiegand – Winnefeld 1906, s. 312; Sokolowski **LSAM,** 39; **SEG** 15, 691; Marcus N. Tod, 1956, s. 458; **IK Priene**, 416.

Yazıt:

[…… μηνὸς Κυαν]ọψιῶνος ὀγδ[όηι]
ἀνọ[μ]ένọυ [φέρ]ειν τῆι Μυκάληι ΟΡ[….]
ἀν τὸν [……..] καὶ παραδοῦναι τοῖς
ἱεροποιοῖς ἐ[π]ομόσαντα τὴμ Μυκάλην·
καὶ τοῦ Τα[υ]ρẹῶνος φέρẹ[ι]ν τρίτηι ἐπὶ δέ-
κα ταῖς Νύμφαις καθότι καὶ τῆι Μυκάληι·
καὶ τοῖς Ταργηλίοις φέρẹιν τῆι ὀγδόηι
τυρείην τῶι Ἑρμῆι τῶι Κτηνίτηι καθό-
τι καὶ τῆι Μυκάληι· καὶ ἐς τὴν ὑστεραίην
φέρειν τυρείην τῶι Μαιάνδρωι καθότι
καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπομόσạντα· φέρειν δὲ
κούρειον τῶι Ἑρμῆι ἔριφον θύσιμον
ἀπ’ ἑκάστου αἰπολίου ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ,
πριάμενον δὲ μὴ ἐξεῖναι, καὶ ἐπιπέμμα-
τα ἐξ ἡμιχοινικίου καὶ δύο ἡμιτεσσέρια
οἴνου σπονδήν· φέρειν δὲ καὶ τοὺς τὰ
πρόβατα βόσκοντας ἀπὸ τῆς ποίμνη-
ς ἄρνα, εἰὰν πέντε τέκωσι· φέρειν δὲ καὶ
τὰ ἄλα κατότι καὶ οἱ τὰς αἶγας βόσκον-
τες· λαμβάνειν δὲ τοὺς εἰσάγοντας τo῀ κου-
ρείο῀ τὸ δέρμα καὶ σκέλος καὶ νεφρὸν

καὶ σκολιόν, τοὺς δὲ ἱροποιοὺς παραλ-
αβόντας τὰ κρεῖα τῶν κουρείων καὶ τὰ
αὐτοὶ θύουσι νέμειν μερίδας κεφαλῆδὸν
πᾶσι Θηβαίοις καὶ τοῖς πολίταις ὅσοι ἂν
vac.

Çevirisi:

Kyanopsion ayının sekizinci günü biterken
Mykele'ye sunuda bulunulsun;
[……]'lar Hieropoios'lara verilsin.
Mykale üstüne and içilsin.
Tauron ayının on üçüncü gününde
Nymphe'lere ve Mykele'ye sunuda bulunulsun;
Thargelia ayının sekizinci gününde
Hermes Ktenites'e ve Mykale'ye
Peynir sunulsun. Ertesi gün ise
And içilsin; Maiandros ve diğerlerine
Peynir sunulsun. Her bir [çoban] kendi
Sürüsünden bir keçi yavrusunu
Kurban edilmek üzere Hermes'e versin.
Bu kurbanları satın almak yasaktır.
Yarım khoiniks kek ve iki hemitessera
Şarap sunulsun. Koyun besleyenler,
Beş tane kuzu doğmuş olduğunda birini
Bağışlasın. Keçi besleyenler gibi
Diğer şeyleri de sunsunlar. Kurbanları getirenler
Deri, bir parça but, bir tane böbrek
Bağırsak alsın; Hieropoios'lar ise
Kurbanların etlerini alsın ve kendi
Kurbanlarını tek tek tüm
Thebaililere ve vatandaşlara dağıtsın…

S.2: Μυκάλη: yazıtta sık sık geçen Mykale bir dağ tanrıçası değil muhtemelen Mykale Dağı'nda bulunan kutsal alandır: IK Priene 416.

Yazıt bunun dışıdan Hermes, Nympheler ve Maiandros'a adak adayacak çobanların uyması gereken kuralları sıralamaktadır.

S.8: τῶι Ἑρμῆι τῶι Κτηνίτηι: Hermes Ktenites; Sürülerin tanrısı Hermes'i işaret eder. Bu ifade Hellence sürü anlamına gelen κτῆνος kelimesinden türetilmiştir: **IK Priene**, 416.

Çobanların sunuda bulunmasıyla ilgili bir yazıtta Hermes'in geçmesi asla sürpriz değildir. Tezin birinci ve ikinci bölümünde sıklıkla dile getirildiği gibi tanrının birincil görevi pastoral hayatı korumaktır. Hermes'in bu durumu Homerik Hymnos'ta açık şekilde belirtilmiştir.

3.4.5. Ephesos

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: İzmir, Selçuk.

Tanım: Mermer.

Ölçüler: Yükseklik: 25 cm; Genişlik: 50 cm; Harf Yüksekliği: 1,1 cm

Yazıt Türü: Onurlandırma.

Tarihleme: MÖ 188/160.

Yayın: SEG 17, 510; Pleket 1969, s. 58.; **IK Ephesos**, 1101.

Yazıt:

[Ἑρμεῖ] Ἡρακλεῖ καὶ βασιλεῖ Εὐμένει, ἐπὶ πρυ[τάνεως —]
[.....]ου, παιδονομοῦντες Ἅρπαλος Ἡ[—]
[.....]δης Παντελείδου, Ἡράκλειτ[ο]ς [—]
[… Γ]νῶτᾶς Ἡγήτορος, Ἀρτεμίδωρος [— τοῖς]
[ν]εικήσασι τῶν παιδευτῶν τεῖ ἀποδείξει καὶ τῶ[ν παίδων τοῖς]
[ἀθλ]ήμασιν· παιδοτρίβων Θεόδοτος Ἀπολλωνίδ̣ο[υ, γραμματικῶν]
[Ἀλέ]ξανδρος Ἐπικράτου, ζωγράφων Σωτικὸς Ἱερο[—]

[Μου]σικῶν Τιμόστρατος Μενεστράτου

Νεωτέρων

[…]τίων Σεύθου δόλιχον

[…]βίων Μενάνδρου στάδιον

[Πτ]ολεμαῖος Εὐπόλιδος δίαυλον

[…]τος Ἀρίστωνος πάλην

[. .....]ίων Μην[ογ]ένου πυγμήν

[..... Μ]ητροδώρου παγκράτιον

[—]ς γ[—]

[—]ονίου λ[—]

Πρεσβ[υτέρων·]

Παρθίνιος Σ[—]

Κλέαρχος Κλ[—]

Μητρόδωρος [—]

Ἀρτέμων Μη[—]

Ἀρ[ίσ]ταρ[χ]ος [—]

Σ[—]ρος [—]

Çevirisi:

Hermes, Herakles ve Kral Eumenes için ---'nın prytaneisliği döneminde.

Paidonomos'luk yapan --- oğlu Harpalos,

Panteleidos oğlu ---, --- oğlu Herakleitos,

Egetor oğlu Gnotas, --- oğlu Artemidoros

Zafer kazananları, öğretmenleri ve öğrencileri ilan eder.

Paidotribes Apollonios oğlu Theodotos, gramer öğreten

Epikratos oğlu Aleksandros, resim öğreten Hiero--- oğlu Sotikos,

Müzik öğreten Menestratos oğlu Timostratos

Gençler:

Uzun yarış Seutos oğlu ---

Stadion koşusu Menandros oğlu ---
Diaulos Eupolios oğlu Ptolemaios
Güreş Ariston oğlu ---
Yumruk Menogenos oğlu ---
Pankration Metrodoros oğlu ---

[—]ς γ[—]
[—]ονίου λ[—]

Yetişkinler:

Parthinios
Klearkhos
Metrodoros
Artemon
Aristarkhos
Σ[—]ρος [—]

S.1: [Ἑρμεῖ] Ἡρακλεῖ: Gymnasion'ların koruyucu tanrıları Hermes ve Herakles, bölgede daha evvel de şahit olunduğu gibi bir Gymnasion yazıtında yine beraber anılmaktadır.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: İzmir, Selçuk.
Tanım: Mermer.
Ölçüler: Yükseklik: 28 cm; Genişlik: 58 cm; Kalınlık: 48 cm; Harf Yüksekliği: 2,1 cm.
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:

Yayın: JÖAI 52, 47, no. 82; **IK Ephesos IV**, 1102.

Yazıt:

Ἐκατοκλῆς Ἀπολλοδ[ώρου?]
γυμνασιαρχήσαστῶν ν[έων]
καὶ στεφανωθεὶς ὑπὸ τοῦ
δήμου καὶ τῶν νέων Ἑρμῆι.

Çevirisi:

Apolloroso oğlu Hekatokles
Gençlerin gymnasiarkhon'luğunu yaptıktan sonra
Gençler ve halk meclisi tarafından Hermes için taçlandırıldı.

3.5. Karia

3.5.1. Alabanda

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Aydın, Çine, Kahraman Köyü
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme: Hellenistik Dönem
Yayın: Cousin – Diehl 1886, s. 308; Reinach 1892, s. 411.

Yazıt:

Μοσχίων Μοσχίωνος
ἀγορανομήσας
Ἑρμεῖ Ἀγοραίωι.

Çeviri:

Moskhion oğlu Moskhios
Agoranomos olması sebebiyle
Hermes Agoraios'a [adadı].

S.3: Ἑρμεῖ Ἀγοραίωι; Hermes Agoraios, tanrının ticaretle ilgili epitetlerindendir. Detaylı bilgi için sayfa 15.

3.5.2. Bargylia

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Muğla, Milas, Boğaziçi
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: IK Iasos, 622.

Yazıt:

[- - -]Ρ[- - -]Σ[- - -]
Ἑρμεῖ vac. Ἡρακλεῖ.

Çeviri:

Hermes'e Herakles'e

3.5.3. Halikarnassos

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Muğla, Bodrum
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme:-
Yayın: French 1984, s. 82.

Yazıt:

Νέων Δημητρίου τοῦ
Νέωνος γυμνασιαρχῶ[ν]
καὶ ὁ υἱὸς Διονυσόδωρο[ς]
ὑπογυμνασιαρχῶν
τὰ τέσσαρα βάθρα Ἑρμε[ῖ]
καὶ Ἡρακλεῖ καὶ τῶι δήμωι.

Çeviri:

Gymnasiarkhon olan Neon oğlu Demetriou? Neon
Ve oğlu Dionysodoros,
Gymnasiaarkhon olması sebebiyle
Hermes, Herakles ve halk için
Dört bathros adadı.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: Muğla, Bodrum, Türksuyu Mevkii
Tanım:-
Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak

Tarihleme: MÖ 3. yy.

Yayın: G. E. Bean – Cook 1955, s. 101.; **SEG** 16, 649.

Yazıt:

Δεινομένης Μύτωνος
γυμνασιαρχήσας
καὶ παιδονομήσας
4 Ἑρμῆι.

Çeviri:

Deinomene Mytonos
Gymnasıarkhon
Ve paidonomos olması sebebiyle
4 Hermes'e adadı

Yazıt No: 3

Buluntu Yeri: Muğla, Bodrum, Türksuyu Mevkii

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak

Tarihleme: yak. 1. yy MS

Yayın: Bean – Cook 1955, s. 101.; **SEG** 16, 649.

Yazıt:

Μελάν[θιος Δράκοντος] τ̣ο̣[ῦ Μελανθίου]
τοῦ Θυ[άλλιος γυμνασια]ρ[χῶν ὑπὲρ]
[τοῦ] ν[ικήσαντος τοὺς ἐφήβους]

4 [το]ὺς νεωτέρους φι[λοπονίαι?]
Μητροφάνου τοῦ Εὐαίονος τ[οῦ - - -]
Ἑρμῆι καὶ Ἡρακλε[ῖ.]

1.5a Νίκη
[.]ολύσου
τοῦ Ζηναν[- - -]

2.7 [- - -]ρν΄[- - -]

S5: Bean – Cook 1955, s. 101: τ[οῦ δεῖνος]
Yukarıdaki yazıt GIBM 905'e aittir Bean – Cook 1955, s. 101: göre söz konusu yazıttaki νίκη ifadesi sonradan eklenmiş olup ana metinle bağlantısı yoktur. Bean - Cook'un yazıt için önerisi şu şekildedir:

Μελάν[θιος Δράκοντος] τ̣ο̣[ῦ Μελανθίου]
τοῦ Θυ[άλλιος γυμνασια]ρ[χῶν ὑπὲρ]
[τοῦ] ν[ικήσαντος τοὺς ἐφήβους]
4 [το]ὺς νεωτέρους φι[λοπονίαι vel. sim.]
Μητροφάνου τοῦ Εὐαίονος τ[οῦ δεῖνος]
Ἑρμῆι καὶ Ἡρακλε[ῖ.]

Çeviri:

Thuallios oğlu Melanthios'un oğlu Melanthios Drakontos gymnasiarkhon olarak Euasıos Metrophanos'un genç delikanlılar (yarışmasında) zafer kazanması vesilesiyle (nedeniyle) Hermes ve Herakles'e adadı. (φι[λοπονίαι vel. sim.] ve τ[οῦ δεῖνος] nasıl ilave edilecek?)

Yazıt No: 4

Buluntu Yeri: Muğla, Bodrum, Türksuyu Mevkii

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme: yak. 1. yy MS

Yayın: Bean – Cook 1955, s. 100; **BE** 1958, s. 312; **SEG** 16, 652; French 1984, s. 82; Dubois – Masson, 1987, s. 342.; **SEG** 36, 974.

Yazıt:

Μελάνθιος Δράκοντος τοῦ Μελανθίο[υ]
τοῦ Θυάλλιος [γ]υμνασιαρχῶν
ὑπὲρ τοῦ νικήσαν[τ]ος τοὺς ἐφήβους
4 τοὺς νεωτέρους vac. εὐεξίαι
ἀντιγένου τοῦ Ἀρ[ισ]τογένου Ἑρμῆι
καὶ Ἥρα[κ]λεῖ.
1.7 Νίκη
Δι[- - -]

2.7 Νίκη
Μηνοδώρου.

S 2 Θυάλλιος ismi için bkz. **SEG** 36, 974.; **SEG** 34, 1067.

S 1.7-2.8: **BE** 1958, s. 312

: Bean – Cook 1955, s. 100'de νίκη ifadelerinin ana metinden bağımsız olduğunu ve sonradan ilave edildiğini söyler. Önerilen metin ise şöyledir:

Μελάνθιος Δράκοντος τοῦ Μελανθίο[υ]
τοῦ Θυάλλιος [γ]υμνασιαρχῶν
ὑπὲρ τοῦ νικήσαν[τ]ος τοὺς ἐφήβους
4 τοὺς νεωτέρους vacat εὐεξίαι
ἀντιγένου τοῦ Ἀρ[ισ]τογένου Ἑρμῆι
καὶ Ἥρα[κ]λεῖ.

Νίκη Νίκη
[τοῦ δεῖνος] [- - -]ηνοδό[του]

Çevirisi:

Thuallios oğlu Melanthios'un oğlu Melanthios Drakontos gymnasiarkhon olarak Aristogenos oğlu Antigenes'in genç delikanlılar eueksia'sında zafer kazanması vesilesiyle (nedeniyle) Hermes' ve Herakles'e adadı.

Zafer Zafer
? ?

S.4: Eueksia yarışması hem Hellas'ta hem de Asia'daki bazı kentlerde yapılan ve gençlerin güzelliklerinin yanında fiziksel dayanıklılıklarının da hesaba alınarak düzenlendiği yarışmalardır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Crowther N. B. Male « Beauty » contests in Greece : The Euandria and Euexia. In: **L'antiquité classique**, Tome 54, 1985, 285-291.

Yazıt No: 5

Buluntu Yeri: Muğla, Bodrum, Türksuyu Mevkii
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: yak. 1. yy MS
Yayın: Bean – Cook 1955, s. 101; **SEG** 16, 650.

Yazıt:

Ἀριστείδης Νέωνος, καθ' ὑοθεσίαν δὲ Θρασυμάχου,
γυμνασιαρχῶν Ἑρμεῖ καὶ Ἡρακλεῖ,
ὑπογυμνασιαρχοῦντος Θεοδότου τοῦ Φανία.

Çeviri:

Thrasymakhos'un evlatlığı, gymnasiarkhos Neon oğlu Aristeides, Phanias oğlu Theodotos'un yüksek gymnasiarkhos olması sebebiyle Hermes ve Herakles'e (adadı.)

Yazıt No: 6

Buluntu Yeri: Muğla, Bodrum, Türksuyu Mevkii
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme:-
Yayın: Bean – Cook 1955, s. 101; **SEG** 16, 651; **BE** 1982, s. 390.; **SEG** 30, 1260.

Yazıt:

Ὁ παιδονόμος
Μελάντας Ἀντιλόχ[ου]
ὑπὲρ τῆς τῶν παίδ[ων]
Ὑγιείας
Ἑρμεῖ καὶ Ἡρα[κλεῖ.]
[οὐ] τὸν ἐπὶ κτεάνοις γαυρο[ύμενον θνητὸν]
[ἐπ]αινῶ μή μοι τοῦτο βάλ[ῃ - - -]
[ἀλλὰ] τὸν εὐσεβίαι με[μελημένον ὅς μ' ἀνέθηκε]
[ἡ]γητῆρα ἀστῶν παισ[ὶν ἐφήβοισι.]
τοὔνεκ' ἐπεί με σέβων ε[- - -]
πᾶν ἔτος αἰνήσω ΠΑ.[- - -]

Çeviri:

Paidonomos Antilokhos oğlu Melantas çocukların sağlığı uğruna Hermes ve Herakles'e adadı.
Zenginliğiyle gururlanmayan ölümlüyü överim.
Bana şunu hatırlatmasın ---
Fakat beni kentin tüm gençlerine önder olarak diken adam.
Bana bundan dolayı saygı duyar ---
Her yıl onu öveyim ---

S1-5: Bean – Cook 1955, s. 101.
S 6-11: **BE** 1982, s. 390.

3.5.4. Heraclea ad Latmum

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Muğla, Milas, Kapıkırı Mevkii.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: Georges 1898, s. 371.; Haussoullier 1899, s. 283.

Yazıt:

Ἡρακλείδης
Σωτάδου
νεωκόρος Ἑρμῆ[ι.]

Çeviri:

Sotados oğlu neokoros Herakleides, Hermes'e (adadı.)

3.5.5. Keramos

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Muğla, Milas, Ören.
Tanım: Gri mermer sütun.
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Güneş saati üzerinde bir epigram.
Tarihleme: S1-3: Roma İmparatorluk Dönemi; S4-7: HellenistikDönem.
Yayın: Varinlioğlu 1984, s. 133; **SEG** 34, 1069; **IK Keramos**, 11, ll. 4-7.

Yazıt:

Θέων Ἀλεξαν-
δορεὺς εὐξαμε-
νος ἐκόσμησε.
ἔστασέμ με Φίλιστος ἐπάκοον ἐσθλὸν ὁδίταις
Ἑρμᾶν τοῖς ὁσίοις ἄγγελον εὐτυχίας·
ἔνθεν ἰσαμερίας ἀτρεκὴς δρόμος, ἁλίου εὖτ' ἂν
ἀκτὶς ἀκροτάτου λάμπηι ὑπὲρ Κασίου.

Çeviri:

İskenderiyeli Theon dua ederek bunu yaptı.
Philistos ben duaları işiten soylu Hermes'i, gezginler için talihin habercisi olsun diye dikti.
Tam olarak burada ekinoks başlar, ne zaman en tepede güneş ışığı Kasion'un üstünde parlarsa.

S1-3 ve S4-7 farklı taş ustaları tarafından yapılmıştır. Satır 1-3'teki sigmalar hilal şeklinde olup Roma İmparatorluk dönemine tarihlendirilirken satır 4-7'deki sigmalar köşelidir ve Hellenistik döneme tarihlendirilir bkz. IKeramos 11, ll. 4-7
S1-2: Θέων Ἀλεξανδορεὺς: Theodosius döneminde yaşamış olan matematikçi ve astronom olabilir: IKeramos 11, ll. 4-7

S.4: Ἐπάκοος, kulak veren dinleyen anlamına gelmekle beraber dualara kulak veren tanrıları da işaret eden yaygın bir kullanımdır: Ender Varinlioğlu, 1981, 51-66: 62.
S.4: Φίλιστος, bir astronom olabilir ve üst satırda bahsettiğimiz epitetle beraber düşünüldüğünde yaptığı güneş saati için tanrıya dua etmiş olabilir. Bu durumda buradaki Hermes'i astrolojiyle bağdaştırabiliriz: IKeramos 11, ll. 4-7.
S.7: Κασίον, Mısırda Serbonis Gölü yakınında bulunan Kasion Dağı'dır. Burası Mısır'ın Doğu sınırına denk gelen dağ olabilir. Bkz. Herodotos, **Historiai**, II, 6.[181]

3.5.6. Mylasa

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Muğla, Milas,
Tanım: Mermer Fragman.
Ölçüler: Yükseklik: 0,40 m; Genişlik: 0,29 m
Yazıt Türü: Kararname.
Tarihleme: MÖ 317.
Yayın: CIG 2692; Wilhelm 1951, s. 8-12; **SEG** 13, 488; **BE** 1953, s. 170: 185.; **IK Mylasa**, 21.

Yazıt:

Ἀντίγραφον τῆς [- - -]
ἐν τῆι παραστάδι [- - -]
βασιλεύοντος Φιλίπ[που - - - Ἀσάνδρου]
σατραπεύοντος, ἐδο[- - - ὑπὸ βασιλέ]-
ως Φιλίππου τὸ χωρίον [- - - τῆς πλαίσ]-
τρας τῆς Νικάνορος ΤΟ[- - -]

[181] Herodotos, **Historia**, 2.6: Αὗτις δὲ αὐτῆς ἐστι Αἰγύπτου μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν ἑξήκοντα σχοῖνοι, κατὰ ἡμεῖς διαιρέομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ᾽ ἣν τὸ Κάσιον ὄρος τείνει…"

ται Τεζηρα καὶ ἡ κρήνη ἡ ΕΓ[- - -]
ἀρλαιθις καὶ ἄχρι τῆς χαρά[δρας - - -]
ὕδωρ εἰς τὴν παλαίστραν [- - -]
ὅτι ἂν βούληται καὶ ἐχε[- - -]
[- - -]ιος δὲ ἀνέθηκεν τὰ [- - - τῆι πα]-
[λαίσ]τραι καὶ τῶι γυμνασίωι [- - -]
[- - -]ισεν ἱερὸν τέμενο[ς Ἑρμοῦ καὶ Ἡρακλέους]

A. Wilhelm'in tamamlaması:

ἀντίγραφον τῆς [ἀναγεγραμμένης]
ἐν τῆι παραστάδι [τοῦ ναοῦ ἀναθέσεως]
βασιλεύοντος Φιλίπ[που ἔτους ἕκτου? Ἀσάνδρου]
σατραπεύοντος, ἐδό[θη Ἑρμαίωι? ὑπὸ βασιλέ]-
ως Φιλίππου τὸ χωρίον [τὸ ὑπεράνω τῆς πλαίσ]-
τρας τῆς Νικάνορος το [τε ἐπαύλιον? ὅ καλεῖ]-
ται Τεζηρα καὶ ἡ κρήνη ἡ ἐγ[καὶ τὰ ?ἐν]
ἀρλαιθις καὶ ἄχρι τῆς χαρά[δρας, ἐφ' ᾗι ἄγοντα]
ὕδωρ εἰς τὴν παλαίστραν [χρῆσθαι τῶι λοιπῶι]
ὅτι ἄν βούληται καὶ ἔχε[ιν ἐν πατρικοῖς Ἑρ]-
[μα]ῖος δὲ ἀνέθηκεν τὰ [προγεγραμμένα τῆι πα]-
[λαίσ]τραι καὶ τῶι γυμνασίωι [τῶν νέων? καὶ ἐ]-
[ποί]ισεν ἱερὸν τέμενο[ς Ἑρμοῦ καὶ Ἡρακλέους]

Çeviri:

Tapınağın sütunlarında yazılı olan yazıttan kopyalanmıştır. Philippos'un krallığının altıncı yılında Asandros'un ise satraplık döneminde Kral Philippos tarafından Nikanor'un yukarısındaki arazi, Tezera diye adlandırılan küçük kırsal alan ve bir çeşme ile Arlaitha'daki toprakların dere yatağına kadar olan kısmı palaistra'ya su getirmesi şartıyla Hermaios'a verildi. Hermaios isterse [bu toprakların] geri kalanını atalarından kalmış gibi kullansın; Hermaios, yazılmış olan bu şeyleri palaistra'ya ve gençlerin gymnasion'una adadı, Hermes ve Herakles için ise bir temenos yaptı.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: Muğla, Milas,
Tanım:-
Ölçüler: Yükseklik: 0,18 m
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme:-
Yayın: LW 367; **IK**, Mylasa, 332.
Yazıt:

[Ἀνδρ]ὸς ἀγαθοῦ καὶ ἱερονείκου,
ζώσαντος ἐν ἀρετῇ καὶ σωφροσύνῃ
τὴν εἰκόνα Ἑρμῇ καὶ Ἡρακλεῖ.

Çeviri:
İyi ve kutsal zafer kazanmış adamın (-dır),
Erdemi ve ölçülülüğü kuşanan adamın heykelini Hermes'e ve Herakles'e (adadı).

S.2: Ζώσαντος ifadesi, Ζώννυμι fiilinin participium aoristum eril genetivus halidir. Kuşanmak anlamına gelmektedir.

Yazıt No: 3

Buluntu Yeri: Muğla, Milas,
Tanım:-
Ölçüler: Yükseklik: 0,49 m; Genişlik: 0,29.
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme:-
Yayın: Hauvette-Besnault – Dubois 1881, s. 106: 9; **IK Mylasa**, 333.
Yazıt:

[- - -]ται τὴν εἰκόνα
[- - - τοῦ ἐ]πιστάτου Ἀριστο-
[- - -]οδώρου καὶ τοῦ
4 [- - - Πο]λίτου διὰ τὴν εἰς
[αὐτοὺ]ς εὔνοιαν
[Ἑρμῆι] καὶ Ἡρακλῆι.

Çeviri:

([- - -]ται) Heykeli
Müfettiş Aristo---(‘nun)
([- - -]οδώρου) ve
4 Politos’un onlara
iyiliği sebebiyle
Hermes’e ve Herakles’e (adadı)

Yazıt No: 4

Buluntu Yeri: Muğla, Milas
Tanım:-
Ölçüler: Yükseklik: 0,37 m; Harf Yüksekliği: 0.0019 m.
Yazıt Türü: Onurlandırma
Tarihleme:-
Yayın: Diehl – Cousin, 1888, s. 15-16; **IK Mylasa**, 135; Blümel 1989, s. 13.
Yazıt:

[- - -]
[κ]λῆς Μηνᾶς Εὐίππου κατὰ δὲ υἱο[θεσίαν - - -]
στος ἱερεὺς Λευκίου Μουνατίου [Πλάγκου καὶ Θεᾶς Ῥώμης]
ἀπεγράψαντο ἔφοδον εἰς βουλὴν κα[ὶ ἐκκλησίαν ποιούμενοι·]
4 ἐπεὶ Ἀετίων Φανίου [Τ]αρμου ἱερεὺ[ς Αὐτοκράτορος]
Καίσαρος Σεβαστοῦ καὶ τῆς Γα[ΐου Ἰουλίου Καίσαρος,]

τῆς νεότητος ἡγεμόνος, νέο[υ Ἄρεος - - -]
καὶ τῆς Λευκίου Ἰουλίου Καίσαρο[ς, τῶν Καίσαρος τέ]-
κνων, Νείκης καὶ Ἑρμοῦ καὶ Ἡρακλέο[υς - - -]
τῆς περὶ νέους ἀρετῆς ΚΟΡΜΟ[- - -]
καὶ ἐπίσημος ὀρφανὸς ΑΠΟΛΕΙ[- - - ἀπὸ]
τῆς πρώτης ἡλικίας τῆς περὶ νέ[ους - - - σωφροσύ]-
νης

Çeviri:

Menas Euippos'un evlatlığı - - -
Rahip Lucius Munatius Plancas'ın ve Roma Tanrısı'nın… [kararları]
Boule ve ekklesia'ya yerleştirilsin diye kopyası yapıldı.
İmparator Caesar Augustus'un ve Gaius Iulius Caesar'ın genç prensinin, yeni Ares'in, Lucius Iulius Caesar'ın; Caesar'ın evlatlarının, Nike'nin, Hermes'in ve Herakles'in rahibi, Phanios Tarmos oğlu Aetion…

S.1: Özel isimler için bakınız: **IK Mylasa**, 135.
S.8: Hermes ve Herakles'in bir arada görülmesinin sebebi yazıtın Roma tahtının veliahdıyla ilgili olması olabilir. Hermes ve Herakles gençlerin koruyucu tanrısıdır.

3.5.7. Magnesia

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Aydın, Germencik, Tekin Köyü.
Tanım: Mermer
Ölçüler: Yükseklik: 0,22 m; Genişlik: 0,39 m.
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MÖ 1. yy.
Yayın: IK Magnesia, 217.

Yazıt:

Ἐπὶ στεφανηφόρου
Ἀριστολάου οἱ κο-
μάκτορες καὶ οἱ
4 κήρυκες καὶ οἱ διά-
κονοι τὸν Ἑρμῆν
ἀνέθηκαν.

Çeviri:

Aristolaos'un stephanephoros'luğunda komaktorler, kerykslar ve diakonoslar Hermes'i diktiler.

S.1: στεφανήφορος, çelenk taşıyıcı olarak geçen bu unvan Anadolu'nun Batı kıyılarında da görülen dini bir memuriyettir detaylı bilgi için bkz.: Georg Busolt, 1972, s. 1446.; Michael H. Jameson, 2014, s. 145.
S.2: Ἀριστολάου; Ἀριστολάος, bu isme στεφανήφορος unvanıyla birlikte Stratonikeia'daki bir adak yazıtında da rastlamaktayız. Aynı kişi olma ihtimali yüksektir: **IK Stratonikeia III**, 1318.
S.4: Κήρυκες; Κῆρυξ elçi ya da haberci olup sadece kent devletleri arasındaki iletişim için değil kent içindeki siyasi, dini haberleri de halka ulaştırmakla yükümlü memurdur. Tanrı Hermes'in de epitetlerinden bir tanesidir.
S.4-5: διάκονοι; διάκονος tapınakta görevli dini memurluklardan bir tanesidir.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: Aydın, Germencik, Tekin Köyü.
Tanım: Mermer
Ölçüler: Yazıtın olduğu levha: 0,69 m; Harf Yüksekliği: 0,012 m; Satır aralığı yak. 0,01 m
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-

Yayın: IK Magnesia, 203.

Yazıt:

Ἑρμῆς εἰμι Τύχων,
ἐκ Χαλκίδος οὗτος ἐκεῖνος,
Ἀντιλοχός μ’ ἐποίησε
πολίταις πᾶσι χορηγόν.

Çeviri:

Ben Hermes Tykhon, Khalkis’ten meşhur Anthilokhos beni, tüm vatandaşlar için bağış olarak yaptı.

Yazıt heksametron vezninde yazılmıştır.

S.1: Ἑρμῆς εἰμι Τύχων; Ἑρμῆς Τύχων söz konusu bölgedeki diğer yazıtlarda karşılaşılmamıştır. Τύχων epiteti bereketle ilgilidir. Detaylı bilgi için bkz: Strabon 13. 12[182]

S.3: Ἀντιλοχός ismi heykeli yapan kişinin imzası gibi görünse de bölgede ve Khalkis’te başka bir heykel yapısında ya da yazıtta karşımıza çıkmamaktadır.

3.5.8. Lagina

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Muğla, Yatağan, Turgut.

[182] Πρίαπος δ’ ἔστι πόλις ἐπὶ θαλάττῃ καὶ λιμήν: κτίσμα δ’ οἱ μὲν Μιλησίων φασίν, οἵπερ καὶ Ἄβυδον καὶ Προκόννησον συνῴκισαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, οἱ δὲ Κυζικηνῶν: ἐπώνυμος δ’ ἐστὶ τοῦ Πριάπου τιμωμένου παρ’ αὐτοῖς, εἴτ’ ἐξ Ὀρνεῶν τῶν περὶ Κόρινθον μετενηνεγμένου τοῦ ἱεροῦ, εἴτε τῷ λέγεσθαι Διονύσου καὶ νύμφης τὸν θεὸν ὁρμησάντων ἐπὶ τὸ τιμᾶν αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ σφόδρα εὐάμπελός ἐστιν ἡ χώρα καὶ αὕτη καὶ ἡ ἐφεξῆς ὅμορος, ἥ τε τῶν Παριανῶν καὶ ἡ τῶν Λαμψακηνῶν: ὁ γοῦν Ξέρξης τῷ Θεμιστοκλεῖ εἰς οἶνον ἔδωκε τὴν Λάμψακον. ἀπεδείχθη δὲ θεὸς οὗτος ὑπὸ τῶν νεωτέρων: οὐδὲ γὰρ Ἡσίοδος οἶδε Πρίαπον, ἀλλ’ ἔοικε τοῖς Ἀττικοῖς Ὀρθάνῃ καὶ Κονισάλῳ καὶ Τύχωνι καὶ τοῖς τοιούτοις.

Tanım: Mermer
Ölçüler: Yükseklik: 0,22; Uzunluk: 0,22 m
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: C. Diehl – G. Cousin 1887, s. 159-160; **IK Stratonikeia**, 516.
Yazıt:-

Ἑκάτῃ Σωτείρῃ
καὶ τῷ δήμῳ τὸν
Ἑρμῆν παρ’ ἑα[υ]-
τοῦ Ἔρως Με-
νάνδρου Κω(ραιεὺς)
[ἀγορ]ανομήσ[ας.]

Çeviri:
Agoranomos olan Koraıalı Menandros oğlu Eros’un kendisi, Hermes’i, Hakate Soteira ve halka (adadı).

S.1. Ἑκάτῃ Σωτείρῃ; Ἑκάτη Σωτείρα Lagina Kentinin koruyucu tanrısıdır.

3.5.9. Nysa

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Aydın, Sultanhisar.
Tanım: Mermer
Ölçüler: -
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: İmparatorluk Dönemi (?).
Yayın: Kontoleon 1886, s. 520.
Yazıt:

[M]ολοσσὸς Ἀπολλωνί-
ου, φύσει Διονυσίου
[ἀ]γωνοθετῶν τιθεὶς ἀ-
εἰ τὸ ἄλειμμα δρακτὸν
παρ᾽ ἑαυτοῦ ἀνέθηκεν
τὴν κρήνην καὶ τὸν Ἑρμῆν
vac. τῷ τε δήμῳ καὶ vacat
vac. Ἑρμῆι καὶ vacat
Ἡρακλεῖ καὶ τοῖς νέοις.

Çevirisi:

Oyunlara gözcülük eden, yağ vazosunun daimî koruyucusu olan, Dionysios'tan olma Apollonios oğlu Molossos, kendisi tarafından dikilmiş olan (bu) çeşmeyi ve Herma'yı, gençler için Hermes ve Herakles'e (adadı).

3.5.10. Panamara Kutsal Alanı

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri:-
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: İmparatorluk Dönemi.
Yayın: Cousin – Deschamps 1888, s. 100; Laumonier 1937, s. 289; **IK Stratonikeia**, 300.
Yazıt:

Ἱερῖς ἐν Ἡραίοις κατὰ πεν-
ταετηρίδα ἐξ ὑποσχέσ[ε]-

ὡς Λούκιος Ῥουτίλιος Ἐπα[ί]-
[ν]ετος καὶ Σεμπρωνίου Κλ[ή]-
[μ]εντος θυγάτηρ Ἄπφιον Διῒ
Πανημερίῳ καὶ Ἑρμεῖ <καὶ>
Σωτίρῃ καὶ πᾶσιν θεοῖς καὶ πά-
σαις ἱερατεύσαντες ἐπ᾽ ἀξίας
τῆς τοῦ γένους.

Çeviri:

Söz verildiği üzere her beş yılda bir gerçekleşen Heraios döneminde, Lucius Rutilius Epaenetus ve Sempronius Clemens'in kızı Apphion rahibe oldu. Panemera Zeus'una, Hermes'e, Soteire'ye [Hekate] ve tüm tanrılara ve soyları rahiplik yapmaya layık olmuş tüm insanlara adadı.

Yazıttaki özel isimlerin soy ağacı için bakınız: Laumonier 1937, s. 289; **IK Stratonikeia**, 300.
S.7: Σωτίρῃ için bakınız: **IK Stratonikeia**, 300.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri:
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: Cousin – Deschamps 1888, s. 252: 28; Laumonier 1937, s. 238; **IK Stratonikeia**, 103.
Yazıt:

[M]ένανδρος Ἀπολλ[οδό]-
του τοῦ Ἑκάτωνος Κ.(- - -)

Ἱερατεύσας εὐσεβῶ[ς]
καὶ ὁσίως τὸν Ἑρμῆν Δι[ΐ]
καὶ Ἥραι καὶ τῶι δήμωι·
χαίρετ᾽ ἐγὼ δ᾽ ὑμῖν Δι-
ὸς ἄγγελος εἰλήλουθα.

Çevirisi:
Hekaton oğlu Apollodoros'un oğlu Menandros, dindar bir şekilde rahiplik yapmasından dolayı kutsal Hermes'i Zeus'a, Hera'ya ve halka [adadı].
Selam olsun! Ben Zeus'un habercisi sizin için geldim!

S.5-7: Bu satırlar Hermes'in kendi ağzından Heksametron vezninde yazılmıştır**: IK Stratonikeia**, 103.

3.5.11. Tralles

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri:
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: Milet, 106; Contoléon 1886, s. 516; **BE** 1976, s. 545; **IK Tralles**, 11.
Yazıt:

Ἱερεὺς Τιβερίου Καίσαρος
καὶ Ἑκάτης Σεβαστῆς
τοὺς Ἑρμᾶς ἀνέθηκεν.

Çeviri:

Tiberius Caesar'ın ve Hekate Augusta'nın rahibi (rahipliği döneminde) bu şeyleri Hermes'e adadı.

S.2: Ἑκάτης Σεβαστῆς bu bir özel isim mi yoksa tanrıça Hekate mi belli değildir: **BE**, 1976, s. 545: Tanrıça Hekate olma ihtimali yüksektir. Hermes ve Hekate müşterek işlerde beraber anılmaktadırlar. Hatta Hesiodos'un Theogonia'sında sürülere bereket getirme konusunda beraber hareket ettikleri görülmektedir.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri:
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: Hauvette-Besnault – Dubois 1881, s. 347; Merkelbach 1975, s. 237; **BE** 1976, s. 545; **IK Tralles**, 12.
Yazıt:

[- - -ἱερεὺς]
Ἑκάτης γραμματεύων
τοὺς Ἑρμᾶς ἀνέθηκεν.

Çeviri:

Katiplik yapan Hekate rahibi Hermes'e adadı.

Birinci yazıtta olduğu gibi bu yazıtta da rahibin kimliği belli değildir.
S.2: Ἑκάτης birinci yazıtta olduğu gibi tanrıça Hekate'dir.

3.5.12. Aphrodisias

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri:
Tanım: Mermer.
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: Paris – Holleaux 1885, s. 78-79; Reinach 1906, s. 107; **MAMA** VIII, 448.
Yazıt:

Ἀφροδείτῃ καὶ θεοῖς
Σεβαστοῖς καὶ τῷ δήμῳ
Ἀρτεμίδωρος Διονυσί-
ου φύσει δὲ Ἀρτεμιδώ-
ρου τοῦ Διογένους
Πηδισας
ἐκ τῶν ἰδίων ἀνέθηκε
τὸν Ἑρμῆ καὶ τὴν ἐπίχρυ-
σον Ἀφροδείτην καὶ τοὺς
παρ᾽ ἑκάτερα Ἔρωτας λαμ-
παδηφόρους καὶ τὸν πρὸ
αὐτοῦ Ἔρωτα μαρμάρινον
καθὼς ὑπέσχετο καὶ αὐτὸς
κατασκευαζομένου τοῦ
φοινεικοῦντος ἐν τῷ τῆς
στρατηγίας αὐτοῦ χρόν[ῳ.]

Çeviri:

Diogenes oğlu Artemidoros'tan olma Dionysios oğlu Artemidoros oğlu Pedisas, Hermes'i, altın kaplama Aphrodite'yi, her iki yanda meşale taşıyan Eros'ları ve önünde duran mermer Eros'u, Aphrodite'ye, kutsal tanrılara ve halka adadı. Tıpkı strategos'luk yaparken görev süresi boyunca yaptırdığı palmiye koruluğunu yaptırdığı gibi.

3.5.13. Knidos

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri:
Tanım: Mermer
Ölçüler: Yükseklik: 0,14 m; Genişlik: 0,44 m; Kalınlık: 0,10 m.
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MÖ 2. yy.
Yayın: GIBM IV, 1, 811; McCabe 1991, s. 39; **SGDI** 3520; **IK Knidos**, 141.
Yazıt:

Σώστρατος Λαχάρτου
Δάματρι, Κούραι, Πλούτωνι, Ἐπιμάχωι,
Ἑρμᾶι

Çeviri:

Lakhartos oğlu Sostratos
Demeter'e, Kore'ye, Plouton'a, Epimakhos'a, Hermes'e [adadı].

S.2: Ἐπιμάχωι için bakınız: **IK Knidos**, 141.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri:

Tanım: Mermer.

Ölçüler: Yükseklik: 0,17 m; Genişlik: 0,35 m; Kalınlık: 0,22 m.

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme: Helenistik.

Yayın: Patsch 1891, s. 49; McCabe 1991, s. 45; **GIBM IV**, s. 48; **IK Knidos**, 183.

Yazıt:

[Τι]μακλῆς Τιμασικράτευς
δαμιοργῶν
Ἑρμᾶι

Çeviri:

Demiargos'luk yapan Timasikrates oğlu Timakles Hermes'e [adadı].

Yazıt No: 3

Buluntu Yeri:

Tanım: Kireç taşı.

Ölçüler: Yükseklik: 30 cm; Genişlik: 68 cm; Derinlik: 26 cm.

Yazıt Türü: Herme.

Tarihleme: MÖ 282.

Yayın: Usener 1872, s. 25; **Kaibel**, 781; **GIBM**, 797; **BE** 1939, s. 504; Bean - Cook 1952, s. 208; **IK Knidos**, 301.

Yazıt:

Βαιὸν ὁδοιπορίης ἔ[τ]ι λείπεται, ἀλλὰ πρὸς αἶπος
τὴν ὀλίγην ἀνύσεις ἀτραπιτὸν διέπων
χειρὸς ἀφ' ἡμετέρης λαιῆς, ξένε· κἀμὲ προσείπας
χαίρειν εἰστείχεις πρὸς φιλίου τέμενος

ἥρωος Ἀντιγόνου· Μοῦσαι δέ σοι εἴ τι νέμουσιν
ἐσθλόν, ἀπάρχεσθαι δαίμοσιν ἐγ μελέτης·
καὶ γὰρ ἀοιδοῖσιν θυμέλη καὶ σηκὸς ὑπ᾽ ἄγκει
τῶι Ἐπιγόνου κούρωι ξυνὸς ὁμευνέτιδος·
καὶ δρόμος ἠϊθέοισιν ἰδρύεται ἠδὲ παλαίστρη,
λουτρά τε καὶ ταρσῶι Πὰν ὁ μελιζόμενος·
ἀλλ᾽ ἀσινὴς ἔρχευ καὶ ἀπ᾽ Ἀρκαδίης τεμενουρὸν
Ἑρμῆν οὐ μέμψει τρηχέος ἐχ Φενέου

Çeviri:

Az bir yol kaldı geriye. Fakat sol kolunun istikametindeki patikaya saparsan az sonra ulaşacaksın yüksek bir yere. Ey yabancı! Beni selamlayıp da giriyorsun dost canlısı kahraman Antigonos'un kutsal alanına. Eğer Musalar bahşetmişse sana özel bir yetenek, sun tanrılara! Çünkü aşağıda [vadide] şarkı söyleyen insanlar için bir alan ve Epigonos'un oğlunun karısıyla paylaştığı bir mezar alanı; gençlerin koşması için bir alan [koşu pisti] ve bir palaistra bir de flüt çalan Pan [heykeli] bulunmakta. Fakat sana gelince! Sen, Arkadia'nın dağlık Pheneos kentinden [gelmiş], kutsal alanın koruyucusu Hermes'e zarar vermeden yoluna devam et!

S.4-5: Ἀντιγόνου için bakınız: **IK Knidos**, 301.

Yazıt No: 4

Buluntu Yeri:

Tanım: Mermer.

Ölçüler: Yükseklik: 0,36 m; Genişlik: 0,88 m; Kalınlık: 0,69 m.

Yazıt Türü: Adak Epigram.

Tarihleme: MÖ 4. yy.

Yayın: Kaibel, 785; **GIBM**, 813; Bean – Cook 1952, s. 207; **SEG** 12, 459; **IK Knidos**, 131.

Yazıt:

Κούραι καὶ Δάματρι οἶκον καὶ ἄγαλμ᾽ ἀνέθηκεν Χρυσογόνης
μήτηρ, Ἱπποκράτους δὲ ἄλοχος Χρύσινα, ἐννυχίαν ὄψιν
ἰδοῦσα ἱεράν· Ἑρμῆς γάρ νιν ἔφησε θεαῖς Ταθνῆι προπολεύειν.

Çeviri:

Khrysogones'ın annesi, Hippokrates'in karısı, gece gördüğü bir görüngü nedeniyle Kore'ye ve Demeter'e bir ev ve heykelleri adadı. Hermes ona, tanrılara hizmetetmesini buyurdu.

S.1: οἶκον için bakınız: **IK Knidos**, 131.

S.3: Ταθνῆι: Bu kelime için birden fazla görüş ortaya atılmıştır bunlar için bakınız: **IK Knidos**, 131.

Yazıt No: 5

Buluntu Yeri: Knidos.

Tanım: Mermer.

Ölçüler: Yükseklik: 0,26 m; Genişlik; 0,52 m; Kalınlık: 0,40 m.

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme: MÖ 4. yy.

Yayın: Kaibel, 783; **GIBM**, 796; Bean – Cook 1952, s.206-207; **SEG** 12, 459; **BE** 1954, s. 169; **IK Knidos**, 21.

Yazıt:

Ἐπὶ νεοπολιτᾶν προστατᾶν ἀφικόμαν
Ἑρμᾶς Ἀφροδίται πάρεδρος, ἀλλὰ χαίρετε.
οἵτινες δ᾽ οἱ προστάται, γραφὴ παροῦσα
σημανεῖ·· Τιμοκλείδας, Κριταγόρας,
Ἀριστάγαθος, Σιλεωνίας, Τιμοτέλης,
Πάννικος, Εὐκλῆς, Κρέων, Φίλων, Ἀρχέστρα-

τος, Ἀγαθόδωρος, Ξενόκριτος, Τελέσων,
8 Πολιάνθης, Σωσικλῆς.

Çeviri:

Ben Hermes, Bu yeni kentin en önde gelenlerinin devrinde Aphrodite'yle beraber geldim. Selam olsun size! İşte bu önde gelen adamlar yazılı olarak sıralanmıştır: Timokleidas, Kritagoras, Aristagathos, Sileonias, Timoteles, Pannikos, Eukles, Kreon, Philon, Arkhestratos, Agathodoros, Ksenokritos, Teleson, Polianthes, Sosikles.

S.1: νεοπολιτᾶν kelimesinin "yeni kent" olarak çevrilmesi hakkında bakınız: BE 1954:228 (p. 169).
S.2: Hermes ve Aphrodite yazıtlarda ortak olarak anılmaktadır. Bakınız: Aphrodisias Yazıt 1.
Yazıt Dor Lehçesinde yazılmıştır. Detaylı bilgi için bakınız: **IK Knidos**, 21.

3.6. Rhodiōn Peraia

3.6.1. Kastabos

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Muğla, Marmaris, Hisarlık, Pazarlık Mevkii.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: CIG 4301; **LW** 1268; Holleaux 1894, s. 390; Gelder 1896, s. 249; **SGDI** 4332; **IK Rhodian Peraia**, 59.

Yazıt:

Σωσικλῆς Νικαγόρα{ς}
Ἄμιος ἐπιστατήσας
ἐν τε Καστάβ<ω>ι καὶ
ἐπὶ τοῦ πύργου τοῦ ἐν Με-
γίσται, Ἑρμᾶι προπυ-
λαίωι χαριστήριον.

Çevirisi:
Amoslu Nikagoras oğlu Sosikles, Kastabos'ta ve tahkimatlı surların üstündeki kalede, epistates'lik yapması nedeniyle Hermes Propylaios'a şükranlarını sundu.

S.1: Σωσικλῆς Νικαγόρα{ς}: Detaylı bilgi için bakınız: Holleaux 1894, s. 390-395;
S.5-6: Ἑρμᾶι προπυλαίωι: Hermes Propylaios.

3.6.2. Mobolla

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Muğla, Menteşe.
Tanım: Mermer.
Ölçüler: Yükseklik: 0,43 m; Genişlik: 0, 21 m.
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MÖ 84?
Yayın: Cousin – Deschamps 1886, s.490; Löwy 1886, 202-203; Gelder 1896, s. 197; **IK Rhodian Peraia**, 784.
.
Yazıt:

[- - -]λης Λέοντος [Κ]ενε[νδω]-
[λ]αβεὺς γυμνασιαρχήσας
καὶ Ἀντίπατρος Ἑκαταίου
κενεδωλαβεὺς ἐφηβαρχή-

σας Ἡλίωι καὶ Ἑρμεῖ καὶ Ἡρα-
κ[λ]εῖ καὶ Ταρμιανῶν τῶι
κοινῶι.

Çevirisi:

Kenedolabalı Leon oğlu [- - -]λης gymnasiarkhos'luk yapması nedeniyle ve Hekataios oğlu Antipatros ephebarkhos'luk yapması nedeniyle Helios'a, Hermes'e, Herakles'e ve Tarmion'un ortak tanrılarına [adadı].

S.2: γυμνασιαρχήσας kelimesi için Loewy ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣΑΝ önerisinden bulunmuştur. Bakınız: **IK Rhodian Peraia**, 784.
S.1 ve 4: Κενεδωλαβεὺς için bakınız: **IK Rhodian Peraia**, 784.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: Muğla, Menteşe.
Tanım: Mermer.
Ölçüler:
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MÖ 84?
Yayın: Cousin – Deschamps 1886, s. 491; Gelder 1896, s. 197; **IK Rhodian Peraia**, 783.

Yazıt:

Νικόλαος Λέοντος
Ῥόδιος
ἐφηβαρχήσας καὶ
4 γυμνασιαρχήσας
Ἑρμεῖ καὶ Ἡρακλεῖ
καὶ Ταρμιανῶν τῶι κοινῶι.

Çevirisi:

Rhodoslu Leon oğlu Nikolaos, ephebarkhossluk ve gymnasiarkhosluk yapması nedeniyle Hermes'e Herakles'e ve Tarmion'un ortak tanrılarına [adadı].

3.7. Kilikia & Isauria

3.7.1. Antiochia ad Cragum

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Antalya, Gazipaşa
Tanım: Kübik mermer.
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Kehanet
Tarihleme:-
Yayın: Bean – Mitford 1964, s. 37.
Yazıt:

Αγγγ ⟦Ἑρμοῦ⟧
30 ια΄ ἀλλ' ὁδὸς ἥδ' ἀγαθὴ καί σοι πύλαι εἰσὶν ἀνοικταί.
II.1 ἐνχείρει δ' ὑπὲρ ὧν χρήζεις, καὶ πάντα κρατήσεις,
Ἑρμεῖ ἐπευχόμενος συλλήμπτορι τῶνδε γενέσθαι… κτλ.

Çevirisi:

Yol güzel ve senin için açıktır kapılar.
Uğrunda kaybettiğin ne varsa elinde olacak ve sen her şeye hükmedeceksin,
Yoldaş olan Hermes'e edilen dualar getirecek bunları.

3.7.2. Korykos

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Mersin, Erdemli

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü:-

Tarihleme: MS. 2. yy.

Yayın: Heberdey – Wilhelm 1896, s. 71.

Yazıt:

Ἄγκεσι καὶ δρυμοῖς ἠδ’ ἄλσεσι πρὶν μυχὸν εὐρὺν
δύμεναι ἐν γαίης βένθεσιν εἰν Ἀρίμοις,
ἠχήεις ὅθ’ Ἀῶος ἀφένγεσι ῥεύμασι φεύγει,
Πᾶνα καὶ Ἑρμείην Εὔπαφις εἱλασάμην.

Çevirisi:

Vadinin ve kutsal ormanın arasındaki Arimosluların ülkesine, yankılanan Aoos nehrinin akıp gittiği [yere]. O derinlerdeki mağaraya [topraklara] girmeden hemen evvel, Ben, Euphasis, Pan ve Hermes’in gönlünü hoş ederim.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: Mersin, Erdemli

Tanım: Kireç Taşı

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme: MS 209-211.

Yayın: SEG 28.1278; Dagron –Feissel 1987, De Boccard s. 17.

Yazıt:

Ἑρμεῖ Κωρυκίῳ
ἐπινηκίῳ
τροπαιούχῳ
ἐπικαρπίῳ ὑ-

πὲρ εὐτεκνί-
ας [καὶ φιλαδελ]-
[φίας] τῶν Σε-
8 βαστῶν. ❦

Çeviri:

İmparatorların soylu çocukları ve kardeşleri uğruna, Muzaffer, ganimetlerin sahibi, bereket getiren Korykos Hermes'ine [adandı].

S.6-7: Detaylı bilgi için bakınız: **SEG** 28, 1278.

3.7.3. Meydancık Kalesi

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Mersin, Gülnar
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MÖ 240.
Yayın: SEG 31, 1321; Laroche –Dawasne 1981; **BE** 1982, s. 423.
Yazıt:

Ὑπὲρ βασιλέως Πτολε[μαίου]
καὶ βασιλίσσης Βερενίκ[ης]
κα[ὶ] τῶν τέκνων
4 Ἑρμεῖ Ἡρακλεῖ
Μεᾶς [- - -]εσίο[υ] Α[- - -]

[- - -] Δαρ[- - -]

Çevirisi:

Kral Ptolemaios, kraliçe Berenikes ve çocuklarının uğuruna Hermes ve Herakles için. Μεᾶς [- - -]εσίο[υ] Α[- - -] / [- - -] Δαρ[- - -].

S.5-6: Μεᾶς [- - -]εσίο[υ] Α[- - -] / [- - -] Δαρ[- - -] için bakınız: **SEG** 31, 1321; **BE** 1982, s. 423.

3.7.4. Elaiussa Sebaste

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Mersin, Erdemli, Ayaş
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MÖ 240
Yayın: Hicks 1891, s.237.
Yazıt:

Ἐπὶ ἱερέως Λουκίου Μαιτεννίου Τίτου υἱοῦ Κολλείνα Λονγείνου, vac. Ἀγοσία Τερτία Μάρκου θυγάτηρ, γυνὴ δὲ Τίτου Μαιτεννίου, Ἑρμεῖ καὶ τῷ δήμῳ τὸ προπύλαιον ἐκ τῶν ἰδίων.

Çevirsi:

Rahip Loukios Maitennios Titos'un oğlu Longeinos oğlu Kolleina'nın döneminde, Markos kızı, Titos Maitennios'un karısı Agosia Tertia kendi cebinden propylaion'u Hermes ve halka [adadı].

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: Mersin, Erdemli, Ayaş, Kızılbağ Tapınağı.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: İnşa.
Tarihleme: MÖ 240
Yayın: Hicks 1891, s. 232.
Yazıt:

Πομπώνιος Νίγερος
ἱερεὺς τοῦ Ἑρμοῦ τὴν ἀνάκλισίν τε
καὶ τὴν ἀποκλειμάκωσιν τοῦ [να]-
οῦ καὶ τὸ μαγειρεῖον κατεσκεύ-
ασεν ἐκ τῶν ἰδίων.

Çevirisi:

Hermes'in rahibi Niger oğlu Pompnios tapınağın sıralarını, merdivenlerini ve mutfağını kendi cebinden yaptırdı.

3.7.5. Olba

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Mersin, Silifke, Meydan Kalesi.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü:-
Tarihleme:-
Yayın: Hicks 1891, s. 271.

Yazıt:

Διόδω-
ρος Ῥο-
αρβα-
4 σεως
καὶ Του-
κολεις
Μοορμι-
8 ος ἱερα-
σάμεν-
οι Ἑρμεῖ
Τὸ σπή-
12 λαιον
καὶ τὸν
Ἑρμῆν
Ἀνέθη-
16 καν ἐκ τῶ-
ν ἰδίων.

Çevirisi:

Rhoarbasis oğlu Diodoros ve Mormis oğlu Tourkoleis Hermes için rahiplik yapmış olmaları sebebiyle bu steli ve Hermes'i kendi ceplerinden diktiler.

S.1-7: Ῥοαρβασεως; Ῥοαρβασις ve Μοορμιος; Μορμις için bakınız: L. Zgusta, **Personennamen**.

3.7.6. Anazarbos

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Adana, Kozan, Anavarza Kalesi, Kurudere Höyük.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Mezar.
Tarihleme: MS 1-2. yy.
Yayın: IK Anazarbos, 201.
Yazıt:

Ἀσκλεὶς καὶ Νεικό-
μαχος τῇ μη-
τρὶ μνήμης χά-
ριν καὶ Ἑρμῆς.

Çevirisi:

Askleis ve Neikomakhos annelerinin hatırası hoş olsun [diye] ve Hermes [için].

3.7.7. Anemourion

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Mersin, Anamur.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Mezar.
Tarihleme: MS 3. yy. başı.
Yayın: Russel 1976, s. 22-23; Mellink 1976, s. 286; **SEG** 26, 1450.

Yazıt:

Ἑρμῆς. [Ψυ]χή.

Ὁ βίος ταῦτα.

Ἔρως.

Çevirisi:

Hermes. Psykhē.

Hayat bu şeyleri.

Erōs.

3.7.8. Hamaksia/Hamaxia

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Antalya, Alanya
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Rahip Listesi
Tarihleme:-
Yayın: Heberdey – Wilhelm 1896, s. 138.
Yazıt:

Ἀγαθῆ τύχηι
ἱερεῖς Ἑρμοῦ εὐσεβεῖς
Κούαλις Βλάτος
4 Πολέμων Μιρασή[τ]ου
Βλᾶς Τουέους
Σουμάνηρις Πολέμωνο[ς]

Ξένων γ΄ τοῦ Βλᾶ
δούειμις τρίς
Πολέμων Κουάλεως
Ἐκάσιος Μαξίμου
Μονγείλαρις Ἐ[π]ιουάσεο[ς]
Πολέμων Λεωνίδου
Τούης Κόνωνος
Οὐραμούτας β΄
Μενέλαος Ξένωνος
Σέλευκος Ξένωνος
Κβα[ιέ]ρουνις Σουμαν[ή]ρεω[ς]
Ῥούβεις Τῶτος
……

Çevirisi:

Uğurlu olsun!
Hermes'in dindar rahipleri
Blas oğlu Koualis
Mirasetos oğlu Polemon
Toues oğlu Blas
Polemon oğlu Soumaneris
Blas oğlu üçüncü Ksenon [Babası ve babasının babasının adı da Ksenon]
Üçüncü Doueimis [Doueimis torunu Doueimis]
Koualis oğlu Polemon
Maksimos oğlu Hekasios
Epiouasis oğlu Mongeilaris
Leonidas oğlu Polemon
Konon oğlu Toues
Ouramoutas [torunu ve oğlu] Ouramoutas
Ksenon oğlu Menelaos

Ksenon oğlu Seleukos

Soumaneres oğlu Kbaierounis

Tos oğlu Rhoubeis

……

3.8. Lydia

3.8.1. Sardes

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Manisa, Salihli.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Onurlandırma.

Tarihleme: MÖ 150.

Yayın: Buckler – Robinson 1932, Brill, s. 46.

Yazıt:

[Ἐ]πὶ στεφανηφόρου Χονδρο[υ]·
[ὁ] δῆμος ἐτίμησεν
[Διον]ύσιον Μηνᾶ τὸν καὶ Ξάνθιον [γυμνα]-
[σίαρχο]ν τῶν παίδων, Ἑρ[μεῖ καὶ]
[Ἡρακλεῖ τ]οῖς κατὰ παλα[ίστραν]
[θεοῖς τ]ά τε μυστή[ρια ἐπι]-
[τελέσαν]τα πολυτελ[ῶς καὶ ἔπ]-
[αθλα θέ]ντα δ΄ εἰς [τοὺς ἐν τῷ]
[γυμνασίῳ] δρόμους, τι[θέμενον]
[δὲ καὶ ἄγαλμ]α τῆς Νεικη[φό]-
[ρου Ἀθην]ᾶς καὶ <ἐ>πὶ τὰς τ[ελε]-
[τὰς τῆς θε]οῦ χρυσᾶς εἰκό[νας .΄]
[ἀρετῆς ἕ]νεκα πάσης.

Khondros'un stephanephorosluğu döneminde halk, Men oğlu Dionysios'u ve gymnasiarkhos Ksanthios'u palaistranın tanrıları Hermes ve Herakles için misterleri tamamladıklarından ve ödülü gymnasion'daki koşu pistine diktiklerinden, [ayrıca] Athena Nikephoros heykelini ve mistik ayinlerdeki altın ikonları diktiklerinden; erdemleri tam olduğundan onurlandırdı.

3.9. Lykia

3.9.1. Komba

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Antalya, Kaş, Gömbe Yaylası.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:-
Yayın: SEG 33, 1174.
Yazıt:

Ἑρμῇ καὶ δώδεκα θεοῖς
καὶ Ἀρτέμιδι Κυνηγέ-
τι καὶ τῷ πατρὶ αὐτῶν
κατ' ἐπιταγὴν Ἑκάτων
δίς

Çevirisi:

Hermes, on iki tanrı, Artemis Kynegete ve onların babaları için ilahi emirler uyarınca Hekaton oğlu…

S.1-2: Artemis Kynegete ve Hermes'in birlikte anılması tesadüf değildir. Hermes, pastoral bir tanrı olarak avcıların da koruyucusudur; Kynegete epiteti ise Artemis'in doğrudan avcılıkla ilgili epitetlerinden bir tanesidir. Detaylı bilgi için bakınız **SEG** 33, 1174.
S.4-5: Ἑκάτων / δίς için bakınız: **SEG** 33, 1174.

3.9.2. Phaselis

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Antalya, Kemer, Çamyuva.
Tanım: Mermer.
Ölçüler: Yükseklik: 0.50 m; Genişlik: 0,76 m.
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MÖ 4.-5. yy.
Yayın: TAM II, 1185.
Yazıt:

[Ἀρ]ιστοκράτεια καὶ Νικάρης
ὑπὲρ Ἀθανίωνος τοῦ πατρὸς
δαμιοργήσαντος
4 Ἑστίαι καὶ Ἑρμᾶι.

Çevirisi:

Aristokrateia ve Nikares demiargosluk yapmış olan babaları Athanion uğruna Hestia ve Hermes'e [adadılar].

3.9.3. Patara

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Antalya,
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MS 1. yy.
Yayın: TAM II, 470; Peek 1955 Berlin, s. 67: 258
Yazıt:

Τόνδ’ ὁ παλαιστροφύλαξ
Ἀμμώνιος εἵσατο βωμὸν /
αὐτὸς ἔτι ζωᾶς τὸ γλυκὺ
φένγος ὁρῶν, /
ἠρίον ὄφρα γένοιτο· τόν, ὦ
Μαίας κλυτὲ κοῦρε /
Ἑρμείη, πένποις χῶρον
ἐπ’ εὐσεβέων.
vac.

Çevirisi:

Palaistra’nın yöneticisi Ammonios bir mezarı olsun diye henüz yaşamın tatlı ışığını görüyorken bu mezarı dikti. Ey Maia’nın şanlı evladı Hermes! Onu kutsanmışların mekanına götür.

3.9.4. Kibyra

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Burdur, Gölhisar İlçesi, Horzum Mahallesi.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme:

Yayın: SEG 44, 1163.

Yazıt:-

[Ὁ δεῖνα ἱερόδουλ]ος Ἀρτεμίδος
Λ[αγ]βηνῆς Ἑρμεῖ καὶ Διο[σκούροις].

Çevirisi:

İşte şu Lagbe'nin tapınak kölesi Artemidos Hermes ve Dioskurlar için [adadı].

3.9.5. Saracık

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Isparta, Saracık.

Tanım: Kireçtaşı.

Ölçüler: Yükseklik: 1.65 cm; Genişlik: 0.66 cm.

Yazıt Türü: Kehanet.

Tarihleme:-

Yayın: TAM II, 1222.

Yazıt:

[Κατὰ χρηματισμὸν θεοῦ]
1 Ἑρμο[ῦ] Ἑρμαῖος Ἐπι[κτᾶ Μανή]-
σου ἐκ τῶν ἰδίων ἀνέθηκ[εν]
τόν τε Ἑρμῆν καὶ τὰ περὶ αὐτ[όν].

I.1 [Α]αααα΄ ε΄ Διὸς Ὀλυμπίου.

χεῖοι δὲ ṗέντε πεiṗṭοντες ọ̣μοῦ τά[δ]ε φ[ρ]ά̣ζ[ε]ι·
[ζ]εὺς ἀγα[θ]ὴν βọ̣υλὴν σαῖσι φρεσίν, ὦ ξένε, ḍώ̣ṣ[ει],
4 δώσει δ’ εὐφροσύνην ἔργοις, ἀνθ’ ὧν σὺ χ̣αρήṣι·
ἀλ̣λὰ Ἀφροδείτην ἱλάσ̣κου καὶ Μ̣αιά̣δος υ̣ἱό̣ν. κτλ.

XI.1 Αααζδ΄ ιγ΄ Ἀφροδείτης.
τρεῖς χεῖοι καὶ ἐξείτης, ṗέμπτος τέσσαρα πείπτ̣ων·
στέλλε, ὅπου χρήζεις, χ̣α[ί]ρων, σὺ δὲ οἴκαδ’ ἀφίξῃ
4 εὑρὼν καὶ πράξας, ὅσα φρεṣὶν σῆσι μενοινᾷ̣ς·
ἀλλὰ Ἀφροδείτην ἱλάσκου ̣καὶ Μαιάδος υἱόν. κτλ.

LII.1 Σ̣ṣṣṣ[α΄ κε΄] {Δ̣} Μ̣<η>τρ[ὸ]ς θεῶν.
[τ]ḛσσ̣ạρες ḛ̣ξεῖτ<α>ι, πέμπτος̣ χεῖος̣ τ̣ά̣δε ạ̣ὐδᾷ̣·
ὡ̣ς ἄ̣ρ̣ν̣ạ̣ς̣ κ̣ρ̣ạτοῦṣι λύκοι κρ̣ạτεροί τ̣ε λ̣έο[ν]τ̣ες
4 βọ̣[ῦ]ς ἔλικ̣ạς, ṗ̣ά̣ν̣τ̣ων τ̣ọ̣ύτων δ’ ἔτι ̣καὶ ṣ̣ὺ κρ̣ạτήṣ[ε]ι[ς]
[κ]ạ̣ὶ ṗ̣ά̣ν̣τ’ ἔṣ̣τ̣ạι σ̣ọ̣ι, ὅσσ’ ἐπερωτᾷ̣ς, σὺν Δ̣ιὸς Ἑ̣ρμῇ. κτλ.

LVI.1 [Σ]ṣṣṣṣ΄ [λ΄] Ἑρμοῦ τετραγώνου.
[εἰ δέ κε]ν̣ ἐξ̣εῖται πά̣ν̣τες πείπτωσιν ὁμοῖοι,
[,ἠ βαῖν’, ἢν] μ̣έλλεις̣, μείναντι δέ σ̣ọ̣ι ἔσται ἄμεινο̣ν·
D yüzü LVI.4 κ[α]ί[ρι’] ἄ̣φ̣ạρ ṣ̣ọ̣ι ὁρῶ· μ̣ε̣ῖν<ο>ν· μ̣ε̣τ̣ὰ τ̣ạ̣ῦ̣τ̣ạ γ̣ὰ̣[ρ] ἔ[σ]τ̣ạι
τόν τε φόβον λύ̣ṣ̣ει, ̣καὶ τ̣ὸν ̣κ̣ά̣μνοντ̣ạ δ̣ὲ̣ ṣ̣ώσει.
vac.

Çevirisi:

Tanrının kutsal uyarısı gereğince,
Hermes oğlu Hermaios,
Manesos oğlu Epikta

Bu Herme'yi ve etrafındakileri kendi cebinden dikti.

I 1 11111 5 Olypmos'un tanrısının
Beş tane bir şuna işarettir.
Zeus iyi kararlar alacaktır senin için ey yabancı!
O sana işler için güzellik sen de ona şükranlarını sunacaksın.
Fakat Aphrodite ve Maia'nın oğlunu kızdırma [kefaret dile].

X 1 11164 13 Aphrodite'nin
Üç tane bir, bir tane altı, beşinci rakam dört gelirse
Gitmek istediğin yere git, iyi olursun, yürekten istediklerini başarıp sonra evine geri ulaşırsın.
Fakat Aphrodite ve Maia'nın oğlunu yatıştır [kefaret dile].

LII 1 66661 25 Tanrıların anasının.
Nasıl ki kurtlar kuzulara aslanlar da boynuzlu boğalara hâkim oluyorsa
Sen de tüm bu şeylerin hâkimi olacak;
Sorduğun tüm soruların cevabını Zeus'un oğlu Hermes yoldaşlığında bulacaksın.

L VI 1 66666 30 Hermes Tetragonos'un
Eğer gitmeye niyetlendiğin bir yer varsa
Gitme, kal senin için bir düşman olan
Birini görüyorum, bekle. Çünkü tüm bu şeylerden sonra [arzu ettiklerin] olacak.
[Tanrı] korkularına çözüm getirecek; acı çeken bir adamı kurtaracak.

S.L VI. 1: Ἑρμοῦ τετραγώνου: Hermes Tetragonos; Dört rakamı Hermes'le özdeşleşmektedir. Dörtte doğan Hermes'i işaret etmesi muhtemeldir. Homerik Hymnos'a göre Hermes ayın dördüncü günü doğmuştur. Detaylı bilgi için bakınız: **Hermes'e Homerik Hymnos**, 19.; Toorn – Becking – Horst 1999, s: 407.

3.9.6. Tyriaion

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Burdur Teke, Kozağaç.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Kehanet.
Tarihleme: MS 2.-3. yy.
Yayın: Petersen – Luschan 1889, s. 174.
Yazıt:

A yüzü:

vac. Χρησμοὶ Ἀπόλλωνος Πυθίου ἐν
vac. πέντ᾽ ἀστρ̣αγ̣άλοις ἰς τὸν Ἑρμῆν·
I.3 vac. αααα ε΄ Διὸς Ὀλυμπίου· [Ζεὺς]
4 ἀγαθὴν βουλὴν σαῖσι φρεσὶ δώσε<ι>· δώ-
σε<ι> δ᾽ εὐφροσύνην ἔ<ρ>γοις ἀνθ᾽ ὧν σὺ χαρ̣ή[σει]
ἀλλ᾽ Ἀφροδείτην εἰλάσκου καὶ Διὸς υἱόν·
II.7 vac. αααᾳγ ζ΄ Ἀθηνᾶς Ἀρείας·
8 ἔκθραν καὶ κακότητα φυγὼν ἥξεις ποτ᾽ ἐ-
ς ἆθλα· ἥξεις ϰ δώσει συ θεὰ γλαυκῶπις
Ἀθήνη· βουλὴ δ᾽ ἔσται σοι καταθύμις ἣν ἐ-
III.11 πιβάλλῃ· αααδ η΄ Μοιρῶν·
12 [π]ρᾶξις ἣν πράσσεις, μὴ πρᾶσσε· οὐ γὰρ ἄμειν̣[ον]
[ἀ]μφὶ δὲ κάμνοντος χαλεπὸν καὶ ἀμήχαν[ον ἔ]-
σται· [δ]εῖ δὲ ἀπόδημον ἰδέσθαι· χρόνῳ [οὐ]-
IV.15 δὲν [κ]ακὸν ἔσται· γγααα [θ΄] Ἀετοῦ Διός·
16 [ἀ]ετὸς ὑψιπέτης ἐπὶ δεξιὰ χ̣ειρ̣ὸς ὁ̣δε[ίτου]
[ὅ]ν ἐπὶ μαντείαν ἀγαθὴν σὺν Ζηνὶ μεγίστ[ῳ]
[τ]εύξῃ ἐ̣φ᾽ ᾗ̣ν ὁρμᾷς πρᾶξιν· μηδὲν δὲ φρ̣ο-

V.19 βήθῃς· ϛαααα ι΄ Δαίμονο<ς> Μεγίσ[του]

20 δαίμονι, ἥντιν’ ἔχεις, εὐχὴν ἀποδόντ[ι] σ[οι ἔσ]-
ται [β]ἐλ̣τ̣ε̣ιο̣ν, ἢν μέλλεις πράσσ[ειν κατὰ]
νοῦν ᾗ̣ μεριμνᾷς· Δημ̣ή̣τ̣η̣[ρ γάρ] σοι [καὶ Ζεὺς]

VI.23 [σωτῆρες] ἔσονται· ααδγ ι΄ [Τύχης Κηδέ]-

24 [μονος· τὴ]ν̣ πρᾶξιν μὴ π̣ρ[άξῃς ἣν νῦν ἐπι]-
[βάλλῃ· τ]ό[ν] τ’ ἐ[ν νούσῳ ἐόντα θεοὶ κατέχου]-
[σί σε αὐτοί, τόν τε πόνον λύσουσι καὶ οὐ]-

VII.1 [δὲν κακὸν ἔσται γγ]γα̣ [ια΄ Νείκης]·

28 [τὴν πρᾶξιν πᾶσαν πρᾶ]σσε̣· ἔ[σται γὰρ ἄμει]-
[νον· τόν τε νοσέοντα] θεοὶ σῴ[σουσι ἀπὸ]
[κλείνης, καὶ τὸν ἐν ἄλλῳ δήμῳ ἐόντα ἵξειν]

VIII.31 [θεὸς αὐδᾷ· δδααα ια΄ - - -]

32 [- - -]

B yüzü:

XIV. [- - - γγγδα ιδ΄ name of divinity λα]-
κτίζεις πρὸς κέντ[ρα πρὸς ἀντία κύματ]-
α μοχθεῖς· ἰ[χθὺν ἐν πελάγει ζητεῖς]

4 μὴ σπεῦδ’ ἐπὶ πρᾶξ[ιν· οὔ σοι χρήσιμόν]

XV. ἐστιν θεοὺς β[ιάσασθαι ἀκαίρως· ϛααγγ ιδ΄]
μηδὲ σὺ [φρικτὰ νόει, μηδ’ ἀντία Δαίμονος]
[ἔρχου - - -]

8 [- - -]

C Yüzü:

[- - -]
[- - -] πρᾶξιν ταύτην μὴ πράξῃς ἣν ΝΟΜ
ΤΟΝΠΟΝ.ΟΥϹΩ

Çevirisi:

Pythias oğlu Apollon'un
Hermes için beşli zar kehaneti

11111 5 Olympos'un Tanrısının:
Zeus senin için güzel kararlar alacak:
O sana işlerin için güzellik sen de ona şükranlarını bahşedeceksin.
Fakat Aphrodite'yi ve Zeus'un oğlunu kızdırma.

11113 7 Savaş sevdalısı Athena'nın.
Hasetten ve kötü şeyler yapmaktan kaçtığından ödüllendirileceksin.
Işıl ışıl parlayan gözlü Athena sana [o şeyi] verecek.
Niyetlendiğin şey arzu ettiğin gibi olacak.

11114 8 Moiraların.
Yapmak istediğin o işi yapma çünkü iyi olmayacak!
Zor ve kötü sonuçlanacak
Evden uzakta zaman geçir; o zaman kötü olmaz.

33111 9 Zeus'un kartalının.
Yolcuların solunda yüksekten uçan kartal:
İyiye işarettir bu. Zeus'un yardımıyla o işi halledeceksin
Hiçbir şeyden korkma!

61111 10 Yüce Daimon'un.
Gerçek olmasını istediğin o şey adına
Daimon için sunacağın o adak senin için iyi olacak.
Demeter ve Zeus koruyucun olacak.

11143 10 Özenli Tykhe'nin.
Yapma üzere olduğun işi yapma.
Sıkıntılı bu işi tanrılar desteklemiyor.
Bu sıkıntılar çözülecek ve kötü bir şey olmayacak.

33311 11 Nike’nin.
Yapacağın şey varsa yap çünkü iyi olacak.
Hasta bir adam yataktan kurtulacak.
Bir başka adamsa eve geri dönecek.

Tanrı buyurmakta [---]

[---33341 14 - - -]
At arabalarına karşı tekme sallıyor,
dalgalara karşı mücadele ediyorsun. Açık denizlerde balık arıyorsun.
Girme niyetinde olduğun bu işe girme; sana fayda getirmez.
Böylesi kötü zamanda tanrıları zorlama.

61133 14 Daimonların.
Daimonlar aleyhinde ne korkunç fikirlerin olsun
Ne de onlara karşı gel!

3.10. Mysia

3.10.1. Kyzikos

Yazıt No:1

Buluntu Yeri: Balıkesir, Erdek.
Tanım: Mermer.
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Onurlandırma.
Tarihleme: MS 2. yy.
Yayın: Pleket 1983, s. 103; **SEG** 33,1053
Yazıt:

Ἀ[σκλ]ηπίδης Μαιανδρ[ίου]
[γυμ]ν̣ασιαρχήσας τῶν
νέων καὶ ἱπποτροφήσας
καὶ τριηραρχήσας καὶ
νικήσας τῇ ἀμίλλῃ κα[ὶ]
ἐπαινεθεὶς καὶ στεφανωθεὶς
ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ
τοῦ δήμου Ἑρμεῖ
καὶ Ἡρακλεῖ.

Çevirisi:
Mainandros oğlu Asklepiades hem gençlerin gymasiarkhosluğunu yaptığından hem hippotrophia'lık hem triearkhonluk görevini üstlendiğinden hem de yarışmada zafer kazandığından boule ve halk meclisi tarafından Hermes ve Herakles için övüldü ve taç takıldı.

S.3: ἱπποτροφήσας, detaylı bilgi için bakınız: **SEG** 33, 1053.

3.10.2. Miletopolis

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Bursa, Karacabey
Tanım: Mermer.
Ölçüler: Yükseklik: 0,82 m; Genişlik: 0,375 m; Derinlik: 0,28 m.
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme: MS 2. yy.
Yayın: IK Kyzikos, 9.
Yazıt:

Ἀρτεμίδωρος Ἀρτεμιδώρου

τοῦ Ἑρμοφίλου γενόμενος
γραμματεὺς δήμου τὸν Ἑρμῆν
4 τῷ δήμῳ.

Çevirisi:

Hermophilos'tan olma halkın kâtibi Atemidoros oğlu Artemidoros Hermes'i halk için [adadı].

S.1: Ἀρτεμίδωρος Ἀρτεμιδώρου için bakınız: **IK Kyzikos**, 9.
S.3: γραμματεὺς δήμου için bakınız: **IK Kyzikos**, 9.

3.10.3. Pergamon

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.
Tanım: Mermer.
Ölçüler: Yükseklik: 0,17 m; Genişlik: 0,58 m; Derinlik: 0,515 m.
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme: Hellenistik Dönem.
Yayın: Fränkel 1890, s. 7.
Yazıt:

Διόδωρος Ἀριστογένους
γυμνασιαρχήσας Ἑρμεῖ.

Çevirisi:

Aristogenos oğlu Diodoros gymnasiarkhonluk yapması sebebiyle Hermes'e [adadı].

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.

Tanım: Mermer.

Ölçüler: Yükseklik: 0,285 m; Genişlik: 0,51 m; Derinlik: 0,425 m.

Yazıt Türü: Adak

Tarihleme: Hellenistik Dönem.

Yayın: Fränkel 1890, s. 139.

Yazıt:

Σκ[— — —]
ἀγορᾳνομήσας Ἑρμεῖ.

Çevirisi:

Σκ[— — —] agoranomosluk yaptığından Hermes'e [adadı].

Yazıt No: 3

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak

Tarihleme: Hellenistik Dönem.

Yayın: Fränkel 1890, s. 140.

Yazıt:-

Σωκράτης Ἡρώιδου
ἀγορανόμος Ἑρμε

Çevirisi:

Heroidos oğlu Sokrates agoranomosluk yaptığı için Hermes'e [adadı].

Yazıt No: 4

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.

Tanım: Mermer.

Ölçüler: Yükseklik: 24 cm; Genişlik: 57,5 cm; Derinlik: 43 cm.

Yazıt Türü: Adak

Tarihleme: Hellenistik Dönem; geç krallık.

Yayın: Prott – Kolbe 1902, s. 89.

Yazıt:

Σκυθῖνος [— — —]
ἀγορανομή[σας Ἑρμεῖ].

Çevirisi:

Skythinos[— — —]agoranomosluk yapmış olduğu için Hermes'e [adadı].

Yazıt No: 5

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Adak

Tarihleme: MÖ 1. yy.

Yayın: MDAI(A) 1908, s. 401.

Yazıt:

[— — — γυμνασι]αρχήσας Ἑρμεῖ.

Çevirisi:

Gymnasiarkhonluk yapmış olduğu için Hermes'e [adadı].

Yazıt No: 6

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.

Tanım: Mermer.

Ölçüler: Yükseklik: 0,195 m; Genişlik: 0,35 m.

Yazıt Türü: Adak

Tarihleme:-

Yayın: Fränkel 1890, s. 140; **MDAI(A)** 1907, s. 418.

Yazıt:

[Ἐπὶ πρυτάνεως καὶ ἱερέως Ἰ]ουλίο[υ]
[τοῦ — — —, παιδονομούντων δὲ — —]δος το[ῦ]
[— — — καὶ — — — τ]οῦ Εὐβιότ[ου], οἱ ἐ<γ>[κρι]-
4 [θέντες εἰς τοὺς ἐφήβους] ἐκ τῶν παίδων <ε>[ἰς]
[τὸν ἐνιαυτὸν τὸν ἐπὶ] πρυτάνεως καὶ ἱερέως
— — — ῳυ τοῦ Ἑρμίου, γυμνασιαρχοῦντος
[δὲ Μηνοφίλο]υ τοῦ Μηνοφίλου, ὑπογυμνασιαρ-
8 [χοῦντος δὲ] Ἀσκληπιοδώρου τοῦ Ἀσκ[λη]π[ι]-
[οδώρου] Ἑρμεῖ καὶ Ἡραϰ[λ]ε[ῖ].

Çevirisi:

Ioulios'unprytaneis'liği ve rahipliği döneminde --- ve Eubiotos oğlu ---'nın paidonomosluğu döneminde, Hermios oğlu ---'nın prytaneis'liği ve rahipliği; Menophilos oğlu Menosphilos'un gymnasiarkhos'luğu Asklepiadoros oğlu Asklepiadoros'un hupogymnasiarkhosluğu döneminde çocukluk devrinden gençlik devrine geçenler Hermes ve Herakles'e [adadı].

Yazıt No: 7

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.

Tanım:

Ölçüler:

Yazıt Türü: Adak

Tarihleme:

Yayın: MDAI(A) 1908, s. 401.

Yazıt:

Κράτιππος [— — —]
νικήσ[ας] παῖδ[ας — — —]
Ἑρμ[εῖ καὶ Ἡρακλεῖ].

Çevirisi:

Kratippos ---
Zafer kazanmış olduğundan ---
Çocukları ---
Hermes ve Herakles için

Yazıt No: 8

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme: Erken İmparatorluk Dönemi.
Yayın: IGR 4, 318.
Yazıt:

Θεοῖς Σεβαστοῖς
καὶ Ἑρμεῖ καὶ Ἡρακλεῖ
Ἀπολλώνιος Διονυσοδώρου
καὶ Γναῖος Ὀκτάουιος Βάσσος
ὑμνωδοὶ νν οἱ παιδονόμοι
καὶ Ἀπολλώνιος Τροφίμου
ὁ γραμματεὺς τὸ βῆμα ἀνέθη-
καν.

Çevirisi:

Hymnodos'lar [ilahi söyleyiciler] ve paidonomos'lar Dionysodoros oğlu Apollonios ve Gnaios Oktaouios Bassos ve katip Trophimos oğlu Apollonios bema'yı yüce tanrılar, Hermes ve Herakles için yaptırdı.

Yazıt No: 9

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme: Hellenistik Dönem.
Yayın: MDAI(A) 1899, s. 168.
Yazıt:

[Με]νέμαχος Μενε-
[μά]χου γυμνασιαρ-
[χ]ῶν Ἑρμεῖ καὶ Ἡρα-
[κλ]εῖ ὑπὲρ τῆς τοῦ
[πλ]ήθους σωτηρίας.

Çevirisi:

Gymnasiarkhonluk yapan Menemakhos oğlu Menemakhos halkın selameti için Hermes ve Herakles'e [adadı].

Yazıt No: 10

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme: MS 2. yy'ın ikinci yarısı.
Yayın: MDAI(A) 1910, s. 451.

Yazıt:

Ἑρμῆι
διακτόρωι
Ζώσιμος
4 [ἱ]εροκῆρυξ.

Çevirisi:

Hierokeryks Zosimos Hermes Diaktoros için [adadı].

S.2: Διακτόρωι; διάκτορος, Zeus'un hususi habercisi anlamına gelir ve Hermes'in epitetlerinden bir tanesidir.
S.4: [ἱ]εροκῆρυξ; kentteki duyuruları yapan habercidir. Tüm κῆρυξ'lar da olduğu gibi Hermes'in koruması altındadırlar. Detaylı bilgi için bakınız: s. 22.

Yazıt No: 11

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak
Tarihleme: MÖ 2. yy.
Yayın: MDAI(A) 1899, s. 168.
Yazıt:

[Ἀπ]ολλώνιος [Ἀπολ]λω[νίου]
[ἀ]γ̣ορανομήσας Ἑρμῆ̣[ι]
τ̣ό̣ τε ἔρκο[ς κ]αὶ τὰ ἐν αὐτ[ῶι]
4 καὶ τ̣ὴν ἔξω στρῶσ[ιν].

Çevirisi:
Apollonios oğlu Apollonios agoranomosluk yapması nedeniyle sınır çitini, buradaki şeyleri ve dışarı giden yolun döşemelerini Hermes için yaptı.

S.3: ἕρκος; kelimesi ile Hermes arasında bir bağlantı olması iddiası için bakınız: s. 62.

Yazıt No: 12

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü:-
Tarihleme: Geç Hellenistik Dönem.
Yayın: SEG 28, 967; Fränkel 1890, s. 243.
Yazıt:

Ἀγ[ρ]ονόμ[ος δά]μου πάσαι χ[ώραι τότ’] Ἀπελλῆ[ς]
[Ἦν, ὅ]τ’ ἀειμνά[σ]του, ξεῖν’, ἀγ[ορ]ανομίας
[μάρτυρα κρηναί]αις με διάκτορον εἵσατο Νύμφαις
4 [Ἑρμῆ]ν εὐνομίας ἀίδιομ φύλακα
[τᾶς] ἕνεκ’ εὐόλβου κέραος ῥύσις ἅδ’ ἀγοραίοις
μανύσει τακτοῦ τέρμα χυθεῖσα χρόνου.

Çevirisi:

Bir zamanlar memleketin tüm topraklarında agronomosluk yapan bir Apelles vardı. Öyle ki, işte o [Apelles], ey yabancı, agoranomosluğunun kanıtı olsun diye bu çeşmeyi Nympheler için; beni yani diaktoros Hermes’i de bu saygın işin bekçisi olmam için; belli miktarda suyun belli zamanda agoraya akması için yaptı.

S.1-3: için bakınız: **SEG** 28, 967.

Yazıt No: 13

Buluntu Yeri: İzmir, Bergama.
Tanım: Mermer.
Ölçüler: Yükseklik: 0,36 m; Genişlik: 0,53 m; Derinlik: 0,46 m.

Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme:-

Yayın: Fränkel 1890, s. 325.

Yazıt:

Ἑρμῆν θυραῖον Ῥοῦφος ἱερεὺς τοῦ Διὸς
εἵδρυσε φύλακα τοῦ νεῶ καὶ ῥύτορα.

Çevirisi:

Zeus'un rahibi Rouphos Hermes Thyraios'u tapınağın muhafızı ve koruyucusu olsun diye yerleştirdi.

S.1: Ἑρμῆν θυραῖον, Hermes'in θυραῖος epitetiyle ilgili detaylı bilgi için bakınız: s. 17.

3.11. Pamphylia

3.11.1. Perge

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Antalya, Aksu,

Tanım: Mermer.

Ölçüler: Yükseklik: 0,40; Genişlik: 0,70.

Yazıt Türü: Kehanet-Adak.

Tarihleme: Roma İmparatorluk dönemi.

Yayın: IK Perge, 205.

Yazıt:

Ἑρμοῦ ἀστραγαλομαντ[- - -]
vac.
[θ]ε̣οῖς Σεβαστοῖς καὶ Ἀρτέμιδι Πε̣ρ[γαίᾳ]

[καὶ] Ἑρμεῖ καὶ τῷ δήμῳ Τ̣ίτ̣ος Φλ[άουιος]
4 [ἀνέθηκεν]·
[ααααα ε Διὸς Ὀλυμπίου]
— — —

Τ̣ί[τος Φλ]άουιο<ς>, Σεβαστοῦ ἀ[πελεύθερος?]
[- - -]θ̣ην συμ[φερ ?]
vac.
ᾳδδδδ ιζ Ν̣εμέ̣σεως
vac.
4 [μ]οῦν̣[ος] δ’ἦκε π̣ε̣[σὼ]ν̣ καὶ τέσσαρα π̣ά̣ν̣[τες]·
[νῦν σοι] π̣ά̣ντα τ̣[ε]λ̣[εῖ Δαί]μ̣ω̣ν̣ κ[αὶ] ε̣ἰς [ὀρθὸν ὁδηγεῖ].
[πράξεις πάντα κατὰ νοῦν, μηκέτι τρῦχε σεαυτόν].
— — —

Çevirisi:

Hermes’in zar kehanetleri
Titus Flavius, Kutsal tanrılar, Perge Artemisi, Hermes ve halk için adadı.

11111 5 Olympos’un tanrısının.

Titus Flavius, imparatorun azatlısı.

14444 17 Nemesis’in.

Bir tane bir diğer tüm hepsi dört gelirse
Şimdi senin için bir Daimon [o şeyi] halledecek ve seni doğru yola sevk edecek.
Tüm her şeyi aklına koyduğun haliyle halledeceksin; asla kendini yıpratma.

S.3: Τ̣ίτ̣ος Φλ[άουιος] için bakınız: **IK Perge**, 205.

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: Antalya, Aksu,

Tanım: Mermer.

Ölçüler: Yükseklik: 1,43 m; Batı ve Doğu Yüzü Genişliği: 0,54 m; Kuzey ve Güney Yüzü Genişliği: 0,63 m.

Yazıt Türü: Kehanet-Adak.

Tarihleme: Roma İmparatorluk.

Yayın: IK Perge, 207.

Yazıt:

XXVI Α[ϛγγδ΄] ιζ΄ [Ἑρμ]οῦ Σωτῆρος
[χ]εῖ[ο]ς καὶ ἐξε[ίτης, δύ]ο [τρεῖς] καὶ [τέ]σσαρ’ ὁ [πένπτος]·
οὐ̣θέν σοι λυ[πηρ]ὸν [ὁρῶ, π]ερὶ ὧν μ’ ἐπερωτᾷς·
4 [μ]ηδ’ [ὀ]λιγοψύχ[ει· θαρ]ρῶν ἴθι· πάντα δ’ ἃ χρ̣ήζεις·
[ε]ὑ[ρή]σεις· εὔχ[η] δ’ [ἔσ]ται καὶ κ̣αρ<π>ὸς ἄμενπτος. κτλ.

XXXV [Γ]δδ[δδ΄ ιθ΄ Ἑρ]μοῦ [Κερ]δεν[πόρου]
εἰ δέ κε τρεῖ[ς μοῦνος καὶ] πάντες τέσσαρ’ οἱ ἄλ[λοι]·
Ζεὺ[ς ἀγα]θ[ὴν β]ο[υλὴν σ]αῖσιν [φρεσ]ίν, ὦ ξένε, δ[ώσ]ει·
4 ὧ[ν ἕνεκ’ ἔσ]ται πάντα καλῶς, ἐ̣[π]ιτεύξῃ, [ἃ βούλει].
[εὑρήσ]εις δ’ ὅσα μαντεύῃ, καὶ [ο]ὐθὲν {οὐδὲν} [κ]ακὸ[ν ἔσται]. κτλ.

LII Σϛϛα΄ κε΄ Μητρὸς Θεῶν
[τ]έσαρα δ’ ἐξεῖται, πένπ[τ]ος χεῖος· τάδ[ε φ]ράσει·
ὡς ἄρνων κρ[ατ]έουσι λύκοι [κ]ρατεροί [τε] λέοντες
4 [β]οῦς ἔλικας πάντας, τούτων δ̣’ [ἔ]τι καὶ σὺ κ[ρ]α̣τ̣ήσ[ε]ις,

καὶ πάντ’ ἔσται σοι [ὅσ]σ’ ἐπερωτᾷς, σὺν Διὸς Ἑ[ρ]μεῖ.
κτλ.

Çevirisi:

XXVI. 16334 17 Kurtarıcı Hermes’in.
Bir tane bir, bir tane altı, iki tane üç, bir tane de dört gelirse.
Bana danıştığın o şey için herhangi bir tehlike görmüyorum.
Hiç endişe etme; cesaretle ilerle; arzu ettiğin her şeyi bulacaksın.
Bir adak ada ve karşılığını al.

XXXV 34444 19 Bereket getiren Hermes’in.
Bir tane üç, geri kalan dört gelirse
Ey yabancı, Zeus senin yüreğin için iyi niyeti bahşedecek.
Bu yüzden her şey iyi olacak ve ulaşacaksın tüm istediklerine
Danıştığın o şeyleri bulacak ve kötülüğe maruz kalmayacaksın.

LII 66661 25 Tanrıların anasının [sayısı]
Dört tane altı, bir tane bir gelirse:
Nasıl ki kurtlar kuzuların, aslanlar da
Tüm o kıvrak boynuzlu boğaların hakimiyse; işte sen de tüm
O şeylere hâkim olacaksın; danıştıklarına Zeus’un oğlu Hermes’le
cevap bulacaksın.

Yazıt No: 3

Buluntu Yeri: Antalya, Aksu,
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MS 117-138.
Yayın: IK Perge, 131.

Yazıt:

— — —

1 λιουιανὸν ἔπαρχον [σπεί]-
ρης α΄ Ἀπαμηνῶν· χιλίαρχον
Λεγέωνος γ΄ Γαλλικῆς · ἐπίτρο-
4 πον Σεβαστοῦ ἐν Ἀλεξανδρί-
ᾳ ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ · ἐπίτροπον Αὐ-
[το]κράτορος Τραιανοῦ Ἁδρια-
[νοῦ Σεβα]στοῦ ἐπαρχειῶν
8 [Παμφυλίας και Λυκίας]

Çevirisi:

Livianus I. Apamenos'un komutanı, 3. Gallike Legionu'nun tribunus militum'u, Aleksandria'da Hermes tapınağı için imparator muhafızı, İmparator Traianus Hadrianus Augustus'un Pamphylia ve Lykia'daki vekili.

S.1: Λιουιανὸν için bakınız: **IK Perge**, 131.
S.3-5: ἐν Ἀλεξανδρίᾳ ἐπὶ τοῦ Ἑρμοῦ ifadesi için bakınız: **IK Perge**, 131.

3.11.2. Hamaksia

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Antalya, Alanya, Elikesik Köyü.
Tanım: -
Ölçüler: -
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MS 1. yy sonu 2. yy başı.
Yayın: Bean – Mitford 1964, s. 81, 54 a.

Yazıt:

Ἀγαθῇ τύχηι·
ἱερεῖς Ἑρμοῦ εὐσεβεῖς·
Κουαλις ν. Βλατος
Πολέμων Μιρασητου
Βλας ν. Τουεους vac.
Σουμανηρις Πολέμωνο[ς]
Ξένων ν. γ΄ τοῦ Βλα
Δουημις vac. τρίς vac.
Πολέμων Κουαλεως
Π. Κάσιος vac. Μάξιμος
Μονγειλαρις Επιουασεως
Πολέμων Λεωνίδου
Τουης vac. Κόνωνος νέου
Ουραμουτας β΄ vac.
Μενέλαος Ξένωνος
Σέλευκος Ξένωνος
Κβαιερουνις Σουμανηρεως
Μουβεις Τωτος vac.

Çevirisi:

Uğurlu olsun!
Hermes'in kutsal rahipleri.
Blas oğlu Koualis
Mirasetas oğlu Polemon
Toues oğlu Blas
Polemon oğlu Soumaneris
Blas torunu Ksenon
Douemis üçüncü kez
P. Kasisos Maksimos

Epiouasis oğlu Mongeilaris
Leonidas oğlu Polemon
Genç Konos'un oğlu Toues
Ouramoutos torunu
Ksenon oğlu Menelaos
Ksenon oğlu Seleukos
Soumaneris oğlu Kbaierounis
Tos oğlu Moubeis

3.11.3 Syedra

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Antalya, Alanya
Tanım: -
Ölçüler: -
Yazıt Türü: Kehanet.
Tarihleme: MÖ 1. yy.ın 3. çeyreği.
Yayın: Bean – Mitford 1962, s. 21-23, no 26; **SEG** 41, 1411
Yazıt:

Πάμφυλοι Συεδρῆες ἐπίξυν[ον πάτριόν(?) τ]ε {vac.}
ναίοντες χθόνα παμμιγέων Ε—c.6—ΑΤΑ φωτῶν,
Ἄρηος δείκηλον ἐναιμέος ἀνδροφόνοιο
Στήσαντες μεσάτῳ πόλιος [κ]ά̣[ρ]α̣ ἔρδετε θύσθλ̣α̣,
Δεσμοῖς Ἑρμείαο σιδηρείοις μιν ἔχοντες·
ἐγ δ' ἑτέροιο Δίκη σφε θεμιστεύουσα δικ̣άζ̣[οι].
Αὐτὰρ ὁ λισσομένῳ ἴκελος πέλοι· ὧ̃δε γ[ὰρ ὑ]μεῖν
Ἔσσεται εἰρηναῖος, ἀνάρσιον ὄχλον ἐ̣[λά]σσας
Τῆλε πάτρης, ὄρσει δὲ πολύλλιτον εὐοχθείαν.
Σὺν δὲ καὶ ὑμέες ἅπτεσθαι κρατεροῖο [π]όν[οι]ο̣,
ἢ σεύοντες ἢ ἐν δεσμοῖς ἀλύτοις πε̣[δ]όω[ντες],

Μηδ’ ὄκνῳ δόμεναι ληιστήρων τ̣ίṣ[ι]ν αἰν[ήν].
Οὕτω γὰρ μάλα πᾶσαν ὑπεγδύσε̣[σθε κ]όλο[υσιν].

Çevirisi:

Farklı halkların karışımından oluşan Pamphylialı Syedralılar. İnsan katili Ares’in bir heykelini yapıp kentin ortasına diktikten sonra kurbanlar kesin; o bir yandan Hermes’in demir zincirleriyle bağlıyken diğer yandan Dike onu yargılasın ve karar versin. Çünkü özlenen barış dualarla gelecek, acımasız kalabalık güruh vatandan böyle defedilecek. Fakat siz de bunun için çabalamalısınız; onları çözülmez zincirlerle bağlamalı; bu korsanları cezalandırmakta tereddüt etmemelisiniz. İşte ancak bu şekilde kötü şeylere mani olursunuz!

3.12. Phrygia

3.12.1. Aizanoi

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Kütahya, Çavdarhisar.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: Roma İmparatorluk Dönemi.
Yayın: CIG 383; **IGR** 4, 584.
Yazıt:

— — — ἀ<γ>ῶνος — — —
— — — ἀγωνοθέτης τὸ δεύτερον Σεβαστῶν Κλαυδι[ήων καὶ]
[στήσας ἀγῶνα πενταετηρικ]ὸν τῶν Σεβαστῶν νέων ὁμοβωμίων ἐ[κ] τῶν ἰδίων χρημάτων
[καὶ νεωκόρος τοῦ Διὸς δι]ὰ βίου καὶ Τιβερίου Κλαυδίου Καίσαρος Σεβαστοῦ Γερμανι-
[κοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, θεοῦ σ]ωτῆρος καὶ εὐεργέτου διὰ βίου καὶ Τιβερίου Κλαυδίου Καί-

[σαρος Βρεταννικοῦ θεοῦ ἐπιφαν]οῦς, τοῖς πανηγυριάρχαις καὶ Ἑρμᾷ ἱερῷ τῷ πρὸς τοῖς δημο-
[σίοις γράμμασι — — — χαίρειν]. vac.
[γνοὺς μὲν ἐμὲ φιλοτιμεῖσθαι εἰς τὸ Σ]εβαστὸν γένος, ὑπηρετεῖν δὲ ἐν πᾶσι τῇ πατρίδι καὶ τούτων
[ἕνεκεν ὁ δῆμος ὁ Αἰζανετῶν ἔδω]κέν μοι τάχειον μὲν τῶν μεγάλων θεῶν ὁμοβωμίων Σεβασ-
[τῶν τὴν ἱερωσύνην, νῦν δὲ καὶ Σεβαστῆς Προνοίας προσονομάσας ἅ τε διὰ
[τῶν τὴν ἱερωσύνην, ἔπειτα δὲ καὶ] Σεβαστῆς Προνοίας προσονομάσας ἅ τε διὰ τ[ὸ δ]οκιμα-
[σθῆναι — — —]

Çevirisi:

Sebaste Claudius'un ikinci Agonothetesliği döneminde, imparatorun zamanında ortak yeni tanrılar için beş yılda bir düzenlenen agonu kendi cebinden düzenledi. Zeus için yaşam boyu neokoros'luk yaptı.
İmparator Tiberius Claudius Augustus Germanicus'un devrinde; yaşam boyu tanrının muhafızı ve hizmetkarı olan adam için; Tiberius Claudius Caesar Britanicus devrinde paneguriarkhoslar için, halka ait olan Hermes tapınağına yazılsın - - - selam olsun.

Benim Augustus ailesine olan bağlılığım bilindiğinden tüm Aizanoi halkı ortak tanrılarıların rahiplik görevini bana vermişti. Şimdi ise Sebastos Pronara bu rahipliği verdi.

3.12.2. Laodikeia

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Denizli, Merkezefendi İlçesi, Eskihisar Mahallesi.
Tanım: Mermer.
Ölçüler: Yükseklik: 0, 52 m; Genişlik: 0, 275 m; Kalınlık: 0, 29 m; Harf Yüksekliği: 0,015-0,02 m.
Yazıt Türü: Adak.

Tarihleme: Roma İmparatorluk Dönemi.

Yayın: IK Laodikeia am Lykos, 64.

Yazıt:

[Ἐπαφ]ρᾶς Δεὶ Τ[ ]-
[ ]μελει καὶ Ἑρ[μεῖ].
ὁ θέλων ὀρ̣κ[ίζειν]
ἀγνῶς μείνας θ̣ύ̣-
σει σφάγιον ὅρκ<ι>ον.

Çevirisi:

Epaphros Zeus - - - ve Hermes için [adadı].
Yemin etmek isteyen biri saf kalmalı ve yemin için bir kurban sunmalı.

S.1-2: Τ[ ]-[ ]μελει ifadesi için bakınız: **IK Laodikeia am Lykos**, 64.
S.5: σφάγιον için bakınız: **IK Laodikeia am Lykos**, 64.

3.13. Pisidia

3.13.1. Akören

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Akören.
Tanım: Mermer.
Ölçüler: Yükseklik: 1,19 m; Genişlik: 0,44 m; Derinlik: 0, 44 m.
Yazıt Türü: Sunak.
Tarihleme: MS 175/176
Yayın: Ramsay 1888, s. 19; Bean 1959, s. 103.
Yazıt:

[Ἥλιον] βασιλῆ-

[α πανόπτην] χρυσεομί-
[τρην], / Ἑρμῆν τε κλυ-
4 [τόβουλο]ν ἀπανγέλλοντα β[ρο]-
[τοῖσιν] / ὅσσα Ζεὺς φρονέ[ει]
[τε καὶ ἀθάνα]τοι θεοὶ [ἄλ]λοι. /

Çevirisi:

Her şeyi gören altın kuşaklı kral Helios'u, ölümlülere haber getiren öğüt vermekte meşhur Hermes'i…
Yüce Zeus ve diğer tüm ölümsüz tanrılar ihtiyatlıdır.

3.13.2. Adada

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Isparta, Sütçüler İlçesi, Sağrak Köyü, Sülüklü Kale.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü:-
Tarihleme:-
Yayın: **CIG** 4379.
Yazıt:

1 Δέσποτα Ἄπολλον καὶ Ἑρμεία, ἡγεῖσθαι
ἀντίοχος καὶ Βιάνωρ, παροδείτα, ἵσδε<ν> καὶ
χρησμῶν ἀρετῆς ἀπόλαυσον· ἡμεῖν
4 γὰρ ἐκ προγόνων μαντοσύνην τὴν οἱ πό<ρ>-
ε Φοῖβος Ἀπόλλων·
ἅπαντα πράξις καὶ [δι(?)]οικήσεις καλῶς·

βοηθὸν ἕξεις μετὰ Τύχης τὸν Πύθιον·
γλυκὺς μελίσσης καρπὸς· ἔ[τ]ι πλεί[ων] π[ό]νος(?).
δύναμις ἄκαιρος ἐν νόμοισιν ἀσθενής·
εὔοδά σοι πάντ’ ἐστι καὶ ἀσφαλῆ <π>ερὶ ὧν μ’ ἐπερ<ω>τᾷς
ζῆσαι προσεύχου, τοῦτο γὰρ πραχθήσετε
ἤ μὴ προαίρου τοὔργον ἢ τολμῶν ποίει·
θεοὺς ἀρωγοὺς τῆς ὁδοῦ ταύτης ἔχεις·
ἵνα μή <τι> μέμψῃ τὸ παρὸν ἥσυχος μένε·
κλύδων θαλάσσης μαίνετε καὶ παύεται·
λύπης πέπαυσο, προ<σ>δέχου λοιπὸν χαράν·
μοχθεῖν ἀνάν[κ]η, μεταβολὴ [δ]’ ἔστε καλή·
νεικηφόρον δώρημα τὸν χρησμὸν στρ<έ>φε[ι]·
ξηρῶν ἀπὸ κλάδων καρπὸν οὐκ ἔστιν λαβεῖν·
ὅταν ἀμελήσῃς σεαυτὸν [α]ἰ[ὼν ἀβ]ίωτος·
πειρῶ διὰ μέ[τρον] πάντα, μὴ βί[ᾳ, νέμ]ειν·
ῥόδ[ῳ] παρόμ[οιον π]ρᾶξις ἔν[δικος πα]ρόν.
συνοχῇ ΤΙΝΕC.[.].Ε[…].Ω[…]ΙΩΝCΚΟΠΙ
τειμῶν τὸ θεῖον τὴν συν[είδ]ησιν τρέφεις·
ὑπόσχεσιν τὸ πράγμα γεννέαν ἔχει·
φαύλως τι πράξας μετὰ χρόνον μένψῃ θε<οῖ>ς·
χρυσοῦν ποιήσεις χρησμὸν ἐπιτυχ[ώ]ν, ξένε·
ψαῦσέ τις ἄστρων ἐπιποθῶν διεσφάλη·
ὥραις δὲ ἔστα<ι τ>α[ῦ]τ[α, ἀ]λ[η]θείη δὲ πρὸς ἔστ[ε].

Çevirisi:

Efendi Apollon ve Hermes bize önderlik etsin.
Antiokhos ve Bianor’un söyleyecekleri var: Geçip giderken bu kehanetin yararını gör. Çünkü kehanet sanatını ataları Apollon Phoibos’tan almıştır.

A Tüm işlerinde ve yönetimlerinde [ev idaresinde] iyi olacaksın.

Β	Tykhe ve Pythia'nın yardımı seninle olacak.
Γ	Arının meyvesi tatlı olur; öyle ki dahası bu çekilen acıların sonudur.
Δ	Yasalar için haksız gücün kıymeti yoktur.
Ε	Benden istediğin o şey için yolunda [önünde] herhangi bir engel yok.
Ζ	Dua ederek yaşa çünkü dualar gerçek olur.
Η	Bu işi ya üstlenme ya da bu işi cesaretle yap.
Θ	Bu yolun yardımcı tanrıları seninledir.
Ι	Suçlanmamak için sessiz kal.
Κ	Denizin dalgası bazen çıldırır bazen de durulur.
Λ	Kedere son; iyi şeylere hazır ol!
Μ	Acı çekmek gerekir; değişim güzel olacak.
Ν	Zafer getiren bir armağan kehaneti taçlandırır.
Ξ	Kuru dallardan ürün alınmaz.
Ο	Kendini ihmal edersen hayatın yaşanmaz.
Π	Şiddetle değil, her şeyi ölçülülükle dene!
Ρ	Eylem bir güle benzer doğru zamanda yapılmalıdır.
Σ	συνοχῇ TINEC.[.].E[..].Ω[…]ΙΩΝCΚΟΠΙ
Τ	Tanrıyı yüceltirsen vicdanını beslersin.
Υ	Yapılacak iş verilen asil bir sözdür.
Φ	Akılsız işler yapacaksın ve bir zaman sonra da tanrıları suçlayacaksın.
Χ	Ey yabancı! Başarın kehanetin altın olduğunu gösterecek.
Ψ	Yıldızlara dokunan biri alt üst olur.
Ω	Zaman içinde bu şeyler olacak ve hakikat ortaya çıkacak.

3.13.3. Kremna

Kremna

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Burdur, Çamlık Köyü.

Tanım: Kireçtaşı.

Ölçüler:-

Yazıt Türü: Kehanet.

Tarihleme: 117-138.

Yayın: IK Central Pisidia, 5.

Yazıt:

A

Mandatu · L(uci) · Fabrici · Longi · Vibia
Tatia uxor · eius · et Fabricia · Lu-
[cill]a f(ilia) et heres Mercu-
ri vac. [dedicav]e-
runt.

[Aaaaa ε Δι]ὸς [Ὀλ]υμ[πίου]·
[— — — τ]άδ[ε φράζει]·
[— — — ξ]έν[ε, δώσει].
δώσει δ’ εὐφροσύνην [ἔργοις, ἀνθ’ ὧν σὺ χαρ]ήσ[εις]
[ἀλλ’ Ἀφρ]οδίτη[ν ἰλάσκου καὶ Μαιάδος υἱόν. κτλ.

XI Aaaζδ ιγ Ἀφροδείτης·
[τ]ρεῖς χεῖοι [κ]αὶ [ἑξ]είτης, πέμπτος [τέσσαρα πείπτ]ω[ν]·
[σ]τέλλε, ὅπου χρῄζεις· χαίρων σὺ δὲ οἴκαδ’ ἀφί[ξῃ]
[ε]ὐρὼν καὶ πρά[ξ]ας, ὅσσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς·
[ἀ]λλ’ Ἀφροδείτην ἐιλάσκου καὶ Μαϊάδος υἱόν. κτλ.

XXVI Aζγγδ ιζ Ἑρμοῦ Σωτῆρος·
[χ]εῖος καὶ ἑξείτης, δύο τρεῖοι, τέσσαρ’ ὁ πέμπτος·
οὐθέν σοι λυπηρὸν ὁρῶ, περὶ ὧν μ’ ἐπερωτᾷς·
μηδ’ ὀλιγοψύχει, θαρρῶν ἴθι, πάντα δ’ ἃ χρῄζεις

εὑρήσεις· εὔχη τ’ ἔσται καὶ καιρὸς ἄμεμπτος. κτλ.

XXXV

Γδδδδ ιθ Ἑρμοῦ Κερδενπόρο[υ]·
Ζεὺς ἀγαθὴν βουλὴν σαῖσι φρεσίν, ὦ ξένε, δώσε̣ι·
ὧν ἕνεκ’ ἔσται πᾶν καλῶς, ἐπιτεύξῃ ἃ βούλε[ι]·
εὑρήσεις δὲ ὅσα μαντεύῃ καὶ οὐδέν σοι κακόν. κτλ.

LII

Σζζζα κε Μητρὸς Θεῶν·
ὡς ἀρνῶν κρατέουσι λύκοι κρατε<ρ>οί τε λέοντε[ς]
βοῦς ἕλικας, πάντων τούτων δ’ ἔ[τ]ι καὶ σὺ κρατήσ̣[εις],
καὶ πάντα ἔσται σοι, ὅσσα ἐπερωτᾷ[ς] σὺν Διὸς Ἑρμ[εῖ]. κτλ.

LVI

Σζζζζ λ Ἑρ vac. μοῦ Τετραγώνου·
μὴ βαῖν’, οὗ μέλ̣λεις· μείναντί vac. σοι ἔσται ἄμ[εινον]·
ἐκθρὸν γάρ σοι ὁρῶ· μεῖνον· μετὰ ταῦτα δὲ ἔ̣[σται]·
τόν τε φόβον λύσει καὶ τὸν κάμνοντα δὲ σ[ώσει].
vac. κτλ.

Çevirisi:

Lucius Fabricius Longus’un isteğiyle,
eşi Vibia Tatia ve kızı,
varisi Fabricia Lucilla Mercurius’u
adadılar.

11111 5 Olymposlu Zeus’un
[- - -] şöyle diyor.
[- - -] ey yabancı, verecektir.
İşlerin için mutluluk verecek sen de şükranlarını sunacaksın.
Fakat Aphrodite’yi ve Maia’nın oğlunu yatıştır.

XI

11164 13 Aphrodite'nin

Üç tane bir, bir tane altı ve beşincisi dört gelirse.
Her nereye gidersen git evine neşeyle döneceksin.
Yürekten arzuladıklarını bulup başaracaksın.
Fakat Aphrodite'yi ve Maia'nın oğlunu yatıştır.

XXVI

16334 17 Kurtarıcı Hermes'in.

Bir tane bir, bir tane altı, iki tane üç, bir tane de dört gelirse.
Bana danıştığın o şey için herhangi bir tehlike görmüyorum.
Hiç endişe etme; cesaretle ilerle; arzu ettiğin her şeyi bulacaksın.
Bir adak ada ve karşılığını al.

XXXV

34444 19 Bereket getiren Hermes'in.

Ey yabancı, Zeus senin yüreğin için iyi niyeti bahşedecek.
Bu yüzden her şey iyi olacak ve ulaşacaksın tüm istediklerine
Danıştığın o şeyleri bulacak ve kötülüğe maruz kalmayacaksın.

LII

66661 25 Tanrıların anasının [sayısı]

Nasıl ki kurtlar kuzuların, aslanlar da
Tüm o kıvrak boynuzlu boğaların hakimiyse; işte sen de tüm
O şeylere hâkim olacaksın; danıştıklarına Zeus'un oğlu Hermes'le cevap
bulacaksın.

LVI

66666 30 Hermes Tetragonos'un

Arzu ettiğin o yere gitme beklersen senin adına iyi olur.
Çünkü sana karşı bir düşman görüyorum. Bundan sonra ise o şeyler

gerçekleşecek.
Tanrı korkularını alt edecek ve yorgun düşmüş birini kurtaracak.

S.1: L. Fabricius Longus ve ailesiyle ilgili detaylı bilgi için: **IK Central Pisidia**, 5.
Aile ile ilgili bir başka yazıt için: **IK Central Pisidia**, 6.
S.3: Mercurius ifadesi Hermes'in Latincesidir. Yazıtın üstünde bir Hermes heykeli olduğu söylenmektedir: **IK Central Pisidia**, 5.

3.13.4. Termessos

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Antalya, Döşemealtı.
Tanım: Kireçtaşı.
Ölçüler: Yükseklik: 0,54 m; Genişlik: 0,30 m; Derinlik: 0,99 m.
Yazıt Türü: Kehanet.
Tarihleme: MS 2-3. yy.
Yayın: TAM III, 1, 35.
Yazıt:

A

Μουσο̣[πόλ' ὦ θ]εὸς Ἑρμῆς, Ἀπό[λλωνος ὑποφήτ]ης,
χαῖρε, Διὸς κ̣ὲ̣ [Μαιά]δ̣[ος εὖ]λ̣α̣λος παῖ, Πονπ̣[αῖε]·
αὐτὰρ ἐμοὶ χρησμ[οῖσι]ν ἐτήτυμα θέσφα[τα φαίνοις]. κτλ.

Çevirisi:

Ey Tanrı Hermes, musaların yoldaşı, Apollon'un kâhini.
Selam olsun sana, Zeus ve Maia'nın tatlı dilli oğlu, rehber.
Benim için tanrıların hakiki kelamlarını kehanetlerle ortaya çıkar…

Yazıt No: 2

Buluntu Yeri: Antalya, Döşemealtı.

Tanım: Kireçtaşı.

Ölçüler: Yükseklik: 1,87 m; Genişlik: 0,60 m.

Yazıt Türü: Kehanet.

Tarihleme: MS 212 sonrası.

Yayın: TAM III, 1, 34.

Yazıt:

A.

Τβημης Τροκονδου Θό(αντος) προ(βούλου)
Μολεους δὶς Ἰάσο̣[νος]
ἀγορανο̣μήσ[ας ἀνέστη]-
σεν.

4 Ααα[αα ε Διὸς Ὀλυμπίου].
[χ]ε̣ίους δ’ εἰ πείπτον[τας ὁρᾶς ἅμα πάντας ὁμοίως(?)],
Ζεὺς ἀ̣γ̣α̣θὴν βουλὴν σῇ̣[σι φρεσίν, ὦ̃ ξένε, δώσει]·
δώσει δ’ εὐφροσύνην ἔργο̣ι[ς, ἀνθ’ ὧ̃ν σὺ χαρήσει]·
[ἀλλ]’ Ἀ̣φροδείτην εἰλ̣ά̣σκου κ̣α̣ὶ [Μαιάδος υἱόν].
κτλ.

XXXV

Γδδδδ ιθ Ἑρμοῦ Κερδεμπόρου.
εἰ δέ κεν εἷ̃ς πείπτῃ τρεῖος καὶ τέσσαρα ἄλλοι,
Ζεὺς ἀγαθὴν βουλὴν σαῖσι φρεσίν, ὦ̃ ξένε, δώσει·
ὧ̃ν ἕνεκ’ ἔστ̣α̣ι π̣ά̣ντ̣α̣ κ̣α̣λῶ̃ς, ἐπιτεύξῃ, ἃ̃ βούλει,
εὑρήσεις δ’, ὅσα μαντεύῃ, καὶ οὐθέν σοι κακὸν ἔσται.
κτλ.

LVI

Σςςςς λ Ἑρμοῦ Τετραγώνου.

εἰ δέ κεν ἐξεῖται πάντες πείπτωσιν ὁμοῖοι,
μὴ βαῖν', ἣν μέλλεις· μείναντί σοι ἔσται ἄμεινον·
ἐκθρὸν γάρ σοι ὁρῶ· μεῖνον· μετὰ ταῦτα δὲ ἔσται·
τόν τε φόβον λύσει καὶ τὸν κάμνοντα δὲ σώσει·
κτλ.

Çevirisi:

Iason oğlu Moles'in torunu, proboulos Thaos oğlu Trokondas oğlu Tbemes, agoranomosluk yapması sebebiyle dikti.

11111 5 Olymposlu Zeus'un

Hepsi aynı anda beş gelirse:
Zeus iyi bir şeyi senin için yürekten istiyor ey yabancı!
İşlerin için mutluluk verecek sen de şükranlarını sunacaksın.
Fakat Aphrodite'yi ve Maia'nın oğlunu yatıştır.

XXXV

34444 19 Bereket getiren Hermes'in.

Eğer bir tane üç ve diğerleri dört gelirse:
Ey yabancı, Zeus senin yüreğin için iyi niyeti bahşedecek.
Bu yüzden her şey iyi olacak ve ulaşacaksın tüm istediklerine
Danıştığın o şeyleri bulacak ve kötülüğe maruz kalmayacaksın.

LVI

66666 30 Hermes Tetragonos'un

Eğer tüm hepsi aynı anda altı gelir birbirinin aynı olursa:
Arzu ettiğin o yere gitme beklersen senin adına iyi olur.
Çünkü sana karşı bir düşman görüyorum. Bundan sonra ise o şeyler gerçekleşecek.
Tanrı korkularını alt edecek ve yorgun düşmüş birini kurtaracak.

3.13.5. Sagalassos

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Burdur, Ağlasun.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Gladyatör Onurlandırması.
Tarihleme: MS 2-3. yy.
Yayın: : Peek 1955, s. 913; **IGR** 3.362; Merkelbach – Stauber 2002, s. 114.
Yazıt:

Ράντη μὲν κῦδος Τερτύλλου [πρίν ποτ’ ἀγαστόν]
ἔκ τε σοφῶν ἔργων ἔκ τε ἀγαθῶν πατέρω[ν].
νῦν δ’ ἔτι που καὶ μᾶλλον, ἀρηιφίλων ὅτε φωτ[ῶν]
τόσσην ἐν σταδίοις ἐστόρεσεν στρατι[ήν],
ἄρκτ̣ους πορδά[λι]άς τε κατέ̣κτανεν ἠδὲ λέ[οντας],
ṣφῶν κτεάνων πάτρην πρεσβυτέρην θέμενο[ς]·
τῷ̣ μετὰ κ̣λεινὸν Ἄρην ἐναγ̣ώνιός ἐστι κ̣αὶ Ἑρμ[ῆς],
νείκην πορσύνων ἀνδράσιν ἀθλοφόροις.
τοὔνεκα καὶ βασιλῆες ἐπιστέλλειν ἐπένευ[σαν],
αἱ δ’ ἀρεταὶ τούτου καὶ προγόνων πλέον[ες].
σῆμα δέ, κεἰ τέχνα Φρύγιον λίθον ἔργῳ ἐλέ[γχει],
ψεύδεται· ἐγ γαίης τῆσδε πέφυκε λίθος.

Çevirisi:

Tertullus’un namı hem yaptığı bilge işler hem de soylu ailesi bakımından parlak bir şana sahiptir. Şimdi bugün ise bu daha fazladır: Koca bir orduyu stadiumda yok etti, ayıları, panterleri ve aslanları öldürdü. Vatan toprağını kendi malından kıymetli saydı. Meşhur Ares ve Hermes Enagonaios da onunla birliktedir. Bunlardan dolayı

imparatorlar ona mektup yazılmasını emrettiler. Onun sahip olduğu erdemler atalarınınkinden büyüktür.
Frig taşından yapılmış gibi görünse de bu iş aldatıcıdır. Hakikatte bu taş bu topraklardan gelmiştir.

S.1: Tertullus bir gladyatördür.
S.7: ἐναγώνιος ἐστι καὶ Ἑρμ[ῆς]; Hermes'in ἐναγώνιος epiteti hakkında detaylı bilgi için bakınız sayfa 16.
Ayrıca Hermes'in bu yazıtta geçmesinin temel sebebi tanrının sporcularla olan ilişkisidir.

3.14. Pontus – Paphlagonia

3.14.1. Gaziura

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Tokat, Erba
Tanım: Mermer.
Ölçüler: Harf Yüksekliği: 32-33 mm.
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: MS 2. yy.
Yayın: Bean 1953, s. 171; **SEG** 13, 539.
Yazıt:

[Ὁ δεῖνα]
Ἀντιφιλ[ίδο]υ
Βυζάντιον
παῖδας λανπά-
δι νικῶν Ἑρμεῖ.

Çevirisi:

Antiphilides'in oğlu, Byzantion'daki çocukların meşale yarışmasını kazandığı için Hermes'e [adadı].

S.5: Hermes hem gençlerin, gymnasion'un tanrısı hem de yarışmalara hamilik eden tanrı olduğundan onurlandırılmıştır.

3.14.2. Amastris

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Bartın, Amasra.
Tanım:
Ölçüler:
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme:
Yayın: Ameling 1985, s. 136; **SEG** 35, 1321; Marek 1993, s. 158.
Yazıt:

Ἑρμεῖ ΛΟΥΚΛΥΡΩ
… ἐτῶν ἀνέθηκα

Çevirisi:

Hermes [için] … yılında diktim.

3.14.3. Sinope

Yazıt No: 1
Buluntu Yeri: Sinop.
Tanım: Kireçtaşı.
Ölçüler: Yükseklik: 0,35 m; Genişlik: 0,38; m; Harf Yüksekliği: 0,03 m.
Yazıt Türü: Tanrı isimlerinden Theseus akrostişi.

Tarihleme: MS 1.-2. yy.

Yayın: Robinson 1905, s. 323; **IK Sinope**, 116.

Yazıt:

Θέμις,
Ἥλιος,
Σελήνη,
Ἑρμῆς,
Ὑδρηχόος,
Σείριος

Çevirisi:

Themis
Helios
Selene
Hermes
Hydrekhoos
Seiros

3.14.4. Neokaisereia

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri: Tokat, Niksar.

Tanım: -

Ölçüler: -

Yazıt Türü: Lanetleme.

Tarihleme: MS 2-3. yy.

Yayın: SEG 18, 561.

Yazıt:

Πρὸς θεῶν καὶ ἡρῴων τῶν τε σεαυτοῦ πατέρων, ὅστις ὢν τυγχάνεις
ὁ τὸν χῶρον τοῦτον νῦν τε ἔχων καὶ ὅστις ἔπειτα ἕξεις καὶ πᾶς ὁ δεῦρο ἰών,
μή ποτε λυμήνῃ τοῦδε τοῦ σήματος ἢ τῇ δωμήσει τῶν λίθων ἢ τῶς χώματι
τοῖς τε κίοσιν καὶ τοῖς ἐπ᾽ αὐτῶν ἀνδριᾶσιν· ὅστις δὲ ἢ σῶμα κεινήσειέ τι

τῶν ἐν αὐτῶι κειμένων ἢ καθέλοι τι συνχέας ἢ συνθραύσας ἢ ἀποκρούσας
τοῦ μνήματος ἢ ἐκκολάψας τι τῶν ἐπιγραμμάτων, τούτωι μὴ πατρὶς οἰκοῖτο,
μὴ γῆ καρπὸν ἐκφέροι, μὴ πλέοιτο θάλασσα, μὴ γυναῖκες τίκτοιεν κατὰ φύσιν,
8 κακὸς δὲ κακῶς ἀπόλοιτο πᾶς τε αὐτὸς πρόριζος καὶ παῖδες παίδων καὶ γένος
καὶ ὄνομα καὶ οἴκου ἑστία καὶ τάφοι πατέρων, μετιόντων αὐτὸν καὶ
ἐλαυνόντων
Ἡλίου τε τοῦ πάντα ἐφορῶντος καὶ Διὸς Ὀλυμπίου, Πλούτωνός τε καὶ τῆς
Δήμητρος Κόρης, τῶν τε Ἀρτέμιδος Ἑκάτης κυνῶν Ἐρινύων τε
12 καὶ Δαείρας καὶ Ἑρμοῦ Χθονίου καὶ Ἀρᾶς τῆς πρεσβυτάτης δαιμόνων,
ὁπόσοις τε ἄλλοις θεῶν ἐπιμέλειά τε καὶ φροντὶς ψυχῶν ἀγαθῶν·
καὶ ἐπὶ πρώτωι δὲ καὶ ἐπὶ πρώτοις ἡ αὐτὴ ἀρὰ ὅστις ἢ ἑτέρωι προστάξειεν
ἢ γνώμης ἄρξειεν ἢ γνώμηι συμβάλοιτο ἢ χερσὶν ὑπουργήσειεν
16 κεινηθῆναί τι τούτων ἢ καθαιρεθῆναι· τῶι δὲ κατὰ χώραν φυλάττοντι
καὶ τιμῶντι τὰ νενομισμένα καὶ αὔξοντι, πολλὰ καὶ ἀγαθὰ εἶναι τούτωι
καὶ αὐτῶι καὶ πατρίδι καὶ οἴκωι καὶ τῆι ἔπειτα μνήμηι καὶ ἐκγόνοις.

Çevirisi:

Vatanının kahramanları ve tanrıları için; her kim vatanından ayrılır ve de oraya giderse yurdunun işaretini kirletmesin. Taştan yapılmış yuvaları [mezarları] ya da topraktan yuvaları [mezarları] olsun ve onların üstüne onların heykelleri konulsun. Bir zaman bedeni hareket etmiş her kimse yatar onların içinde. Kim üstünü toprakla örterse, her kim bunu parçalarsa ya da mezara vururs veya bu mezarın yazıtını silerse onların vatanı olmasın, toprakları ürün vermesin, denize yelken açamasın, eşleri doğuramasın. Bu lanet onları kötü şekilde mahvetsin tüm tohumlarını kurutsun; çocuklarının çocuklarını, evini, adını, atalarının mezarlarını mahvetsin. Bu lanet daima onların peşine düşsün. Her şeyi gören Helios ve Olympos'un Zeus'u, Plouton ve Demeter, Artemis ve Hekate'nin köpekleri, Erinysler, Daera ve Hermes Kthonios, Ares ve daimonların elçisi ve daha başka ne kadar tanrı varsa iyilerin ruhlarını gözetsin, korusun. Bu lanet önce bunları bulsun sonra buna niyet edecek olanları. Bu yere muhafızlık edecek kişi için tüm onurlar verilsin ve o kişi yüceltilsin. Onun için çokça iyilik olsun. Vatanına ve evine iyilik gelsin. Hatırası ve gelecek soyu iyi olsun!

S.10-12: Ἡλίου τε τοῦ πάντα ἐφορῶντος καὶ Διὸς Ὀλυμπίου, Πλούτωνός τε καὶ τῆς Δήμητρος Κόρης, τῶν τε Ἀρτέμιδος Ἑκάτης κυνῶν Ἐρινύων τε καὶ Δαείρας καὶ Ἑρμοῦ Χθονίου καὶ Ἀρᾶς τῆς πρεσβυτάτης δαιμόνων: Bu tanrılar ve aralarındaki ilişki hakkında detaylı bilgi için bakınız:
Paul Moraux 1959. s. 56.

3.15. Troas

3.15.1. Smintheion

Yazıt No: 1
Buluntu Yeri: Çanakkale, Ayvacık, Gülpınar Köyü.
Tanım:-
Ölçüler:-
Yazıt Türü: Epigram
Tarihleme:-
Yayın: Paus., X 12,1-6.
Yazıt:

Ἄδ’ ἐγὼ ἁ Φοίβοιο σαφηγορίς εἰμι Σίβυλλα |
τῶιδ’ ὑπὸ λαϊνέωι σάματι πυθομένα, |
παρθένος αὐδάεσσα τὸ πρίν, νῦν δ’ αἰὲν ἄναυδος, |
Μοιρᾶι ὑπὸ στιβαρᾶι τάνδε λαχοῖσα πέδαν· |
ἀλλὰ πέλας Νύμφαισι καὶ Ἑρμᾶι τάνδ’ ὑπόκειμαι|
Μοῖραν ἔχοισ’ Ἑκάτω τᾶς τότ’ ἀνακτορίας. |

Çevirisi:

Ben Phoibosûn açık konuşan rahibesi Sibylla
Bu mezar taşının altında yatmaktayım.
Bir zamanlar sesi olan bir bakireyken şimdi sonsuza dek suskunum.
Güçlü moiralar tarafından burada zincire vuruldum.
Şimdi Nypheler ve Hermes’le beraber burada yatarım.

Onlar Hekate'yle beraber kaderin hakimiyetine sahiptirler.

3.15.2. Güney Troas

Yazıt No: 1

Buluntu Yeri:

Tanım:-

Ölçüler:-

Yazıt Türü:-

Tarihleme: MS 1. yy.

Yayın: Peek 1955, No: 2046.

Yazıt:

— — —]δος ἀδ[νό]ν, ἆμο[ς
[ἔζη, | — — — —]ων κατέχοντι κα̣τ̣θ̣α-
[νοῦσαν] | οὐ νύμφαν, ἔτι παρθέ-
[νον]· κακὰ γάρ | ὅττι Μοῖρ' ἐβέβου-
[λ]ε, τοῦτο νικῆι· | αἰαῖ τάν, ὅκα πασ-
τόν, ὅκκα μίτραν | ἄμελλ' εἰς ὑμ[έ]-
ναιον Ἀφροδίτας | καθα<ι>ρεῖν, τόκα
φέγγος ἐγλιπεῦσαν· | καὶ τὰν μὲ[ν]
νεκυηγὸς ἄγαγ' Ἑρμᾶς | Διφίλω [πο]-
τ̣ὶ πατρὸ[ς] εὐρὺν ἄδην, | μάτ[ηρ
[Δὲ — — —]

Çevirisi:

- - - Yaşadığı dönem - - - şimdi ise hala bekar ve bakire çünkü kader onun için kötü şeyler planladı. Çok yazık! Gelin odasını, bekaret kuşağını ve düğün şarkısını Aphrodite'ye adayacakken, işte o zaman, ışığı ardında bıraktı ve ölüleri sevk eden [νεκυηγός] Hermes onu aldı ve Hades'te bulunan babası Diphilos'a götürdü. Annesi ise - - -

S.9: νεκυηγὸς ἄγαγ’ Ἑρμᾶς: Hermes’in psykhopompos epitetinden farklı değildir. Ruhları sevk eden Hermes’i işaret eden birçok epitet bulunmaktadır. Bunlarla ilgili detaylı bilgi içi bakınız: s. 19.

3.15.3. Ilion

Yazıt No: 1
Buluntu Yeri: Hisarlık (Tevfikiye).
Tanım: Mermer.
Ölçüler: Y: 58 cm; G: 21 cm; Çap: 16 cm; HY: 2 cm.
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: İmparatorluk Dönemi.
Yayın: Taşlıklıoğlu 1961, s. 217; **BE** 1972, s. 446; **IK Ilion**, 4.

Yazıt:

Ἀγαθῆι τύχηι
ὁ πανηγυρικὸς
ἀγορανόμος
Μηνόφιλος
Μηνοφίλου
τῇ πατρίδι
ἐκ τῶν ἰδίων
ἀνέθηκετὸν
Ζυγοστάτην
Ἑρμῆν.

Çevirisi:

İyi talih için!
Menophilos’un övgüye layık agoranomos oğlu Menophilos Hermes Zygostates’i kendi cebinden vatanı için adadı.

S.9-10: Ζυγοστάτην Ἑρμῆν; Hermes Zygostates: ζυγοστάτης kelimesinden türetilmiş olan bu epitet Hermes'in ticaretle ilişkili epitetlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Kelime LSJ'ye göre ağırlıkları kontrol eden memurluğu işaret etmektedir. Hermes'in ticaretle ilişkisi ve benzer diğer epitetleriyle ilgili detaylı bilgi için bakınız: s. 17-18.

3.16. Thrakia

Yazıt No: 1
Buluntu Yeri: İstanbul, Baltalimanı.
Tanım: Mermer.
Ölçüler: -
Yazıt Türü: Adak.
Tarihleme: İmparatorluk Dönemi.
Yayın: IK Byzantion 11; **SEG** 14, 483
Yazıt:

Ὀλυμπιόδωρος Μενδι-
δώρου στεφανωθεὶς
τᾶι λαμπάδι τῶν ἀνή-
4 βων τὰ Βοσπόρια τὸ
ἆθλον Ἑρμᾶι καὶ Ἡ-
ρακλεῖ.

Çevirisi:

Mendidoros oğlu Olympiodoros Bosporia'daki küçük erkekler (anebos) kategorisinde meşale yarışında ödül aldıktan sonra Hermes ve Herakles'e adadı.

S1-2: Ὀλυμπιόδωρος ve Μενδιδώρος isimleri hakkında detaylı bilgi için: **IK Byzantion** 11.
S3-4: λαμπάδι ve Βοσπόρια hakkında detaylı bilgiler için: **IK Byzantion** 11; Aliye Erol, "Roma İmparatorluk Dönemi'nde Byzantion'da Agonistik Festivaller", **Arkeoloji, Tarih Ve Epigrafi'nin Arasında: Prof. Dr. Vedat Çelgin'in 68. Doğum**

Günü Onuruna Makaleler, Ed., by. Murat Arslan – Ferit Baz, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2018, s. 359-360.

S.3-4: ἄνηβος: Küçük erkek çocuk, yetişkinliğe ermemiş oğlan ya da hukuki olarak reşit olmayan erkek anlamına gelir. Detaylı bilgi için: **IK Byzantion** 11; Aliye Erol, "Roma İmparatorluk Dönemi'nde Byzantion'da Agonistik Festivaller", **Arkeoloji, Tarih Ve Epigrafi'nin Arasında: Prof. Dr. Vedat Çelgin'in 68. Doğum Günü Onuruna Makaleler,** Ed., by. Murat Arslan – Ferit Baz, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2018, s. 359-360.

SONUÇ

Bu çalışmada Hermes Kültü'nün Hellen Dünya'sındaki durumu, bir kült haline gelene kadar geçirdiği süreç; Hermes adının etimolojik incelemesi ve mitolojik çözümlemesi, edebi kaynaklar ışığında yapılmış ve ardından Hermes'in, Anadolu'daki durumu ve tanrının hangi epitetlerle hangi tür yazıtlarda yer aldığı, tanrıya adakta bulunan insanların kimler olduğu; epigrafik malzemeler ışığında ortaya konulup birtakım arkeolojik, numismatik ve edebi kanıtlarla desteklenmeye çalışılmıştır.

Hermes'le ilgili yapılmış olan etimolojik çalışmaların ve hakkında ortaya atılan teorilerin tümü incelenmiştir. Bu veriler ışığında ortaya çıkan sonuç şudur: Hermes kelimesi Eski Yunancada bir şeyleri ayakta tutmak için destek yapmak, tümsek, yığın, yığma ve taş öbeği anlamlarına gelen **ἕρμα** kelimesinden türemiştir. Bu aynı zamanda tanrının pastoral kökenini de işaret etmektedir çünkü **ἕρμα**'lar özellikle kırsal bölgelerde karşılaşılan; tarlaların ya da bahçelerin sınırlarını belirlemek için kullanılan ve taşların üst üste yığılmasıyla meydana getirilen işaretlerdir. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde Hermes'in sınırların, kapıların, yolların ve pastoral yaşamda karşılaşılan hemen her şeyin tanrısı olma durumu daha net anlaşılmaktadır.

Bunun dışında hem tanrının Hellen yaşamındaki durumunu anlamak hem epigrafik malzemeye destek olması için, Hellen sosyal yaşamını ve inanç sistemini

öğrenebileceğimiz en eski kaynaklardan olan ve aynı zamanda tanrılar dünyasının detaylarını ortaya koyan eserler olan Homeros destanları ve Homerik Hymnos'lar da çalışılmıştır. Söz konusu destanlar ve Hymnos incelenerek Hermes için bir komentar hazırlanmıştır. Bu komentar Hermes'in hangi epitetlerle ne gibi sahnelerde ve nasıl bir temsille karşımıza çıktığını göstermeye yardımcı olmaktadır. Örnek vermek gerekirse: Yazıtlarda Hermes için kullanılan Tetragonos epiteti tanrının ayın dördüncü günü doğduğunu işaret eden bir epitettir. Bu epitet ile ilgili bize bilgi veren en eski kaynak Homerik Hymnoslar'dır. Bunun dışında Homeros destanlarında Hermes için en sık kullanılan epitetlerden bir tanesi Diaktoros'tur[183]. Söz konusu bu iki epitete yazıtlarda sıkça denk gelinmiştir. Bunun dışında Hellen tanrılar dünyası insanbiçimci bir dünya olduğundan tanrıların da kendi içlerinden sosyal ve ruhsal birtakım ilişkileri olduğu görülmektedir. Söz konusu bu sosyal ve ruhsal durumlar yazıtlardan anlaşılamamaktadır. İşte bu noktada, tarihin başlangıcından beri insanın kendini anlatmak ortaya koyduğu en önemli eylemlerden biri olan edebi metinler ve sözlü gelenek ürünleri dikkate alınmalıdır. Hermes'in sosyal ve ruhsal nitelikleri edebi kaynaklar baz alınarak değerlendirildiğinde onun niçin hırsız, düzen kuran ve yalan söyleyen bir tanrı olduğu daha net şekilde anlaşılmaktadır. Homerik Hymnos'ların yansıttığı Hermes, annesi tarafından saklanan ve varlığı babası tarafından bilinmeyen; sahip olduğu kudret sadece kendisi tarafından bilinen bir tanrıdır. Dolayısıyla Hermes, aslında kendisini tanrılar dünyasının kralı olan babasına ispat etme arzusunda olan kudretli bir çocuktur. Bu sebeple doğduğu günden beri kendisinin tersine şanslı bir yaşam süren ve kudretinden şüphe edilmeyen kardeşi Apollon'u hedef olarak seçmiştir ve Hermes'in bu arzusu onun sahip olduğu epitetlerin, tapınım alanının belirlenmesine neden olmuştur. Bunun dışında onun hem Homerik Hymnoslar'da hem de Homeros Destanlarında yansıtılış şekli, yer aldığı diyaloglar, belli başlı birtakım olaylar karşısındaki tutumları ve tepkileri tanrının ölümlülere en yakın özellikler gösteren tanrı olduğunu ortaya koymuştur. Tanrının Homerik Hymnos'larda Apollon ile kurduğu bağ Homeros Destanlarında da devam etmekte ve diğer tanrılarla arasındaki sosyal bağların Apollon'a göre daha mesafeli olduğu görülmektedir.

[183] Tetragonos için: Saracık, Yazıt No: 1; TAM II 1222. Diaktoros için: Pergamon, Yazıt No: 12.

Odysseia Destanı değerlendirildiğinde, söz konusu bu eserin tümüyle Hermes'in "kutsal kitabı" olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kurgusu itibariyle modern edebiyata ilham veren bu yolculuk eserinde, yolcuların koruyucusu olan Hermes, hemen her sıkıntılı anında Odysseus'un yardımına koşmaktadır. Tanrı bunları yaparken hem pastoral hem de kentli bir tanrı olma özelliklerini örtülü olarak göstermektedir. Örneğin onun bitkilerle büyü yapmada usta olan Kirke'yi bir başka bitkisel çözüm bularak alt etmesi bu konudaki kudretinin en büyük göstergesidir.

Tüm bunlar değerlendirildiğinde çalışmanın ilk iki bölümü için bir edebi metin çalışması olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çalışma tezin üçüncü bölümü olan yazıt kataloğunu destekleyici bir noktada olmakla beraber Tanrı Hermes'in sosyal yaşamdaki etkisini de göstermektedir. Bu etki, kültten bağımsız düşünülmemelidir çünkü bir tanrıya inanma eylemi insana özgüdür.

Epigrafik malzemelenin ortaya koyduğu sonuçlar bölge bölge aşağıda belirtilmiştir:

Aeolis

Aeolis Bölgesinde kataloglanan iki yazıt da mezar yazıtıdır. Yapılan incelemeler sonucunda bu yazıtlardan bir tanesi MÖ 2.-1. yy'la diğeri ise Geç Hellenistik döneme tarihlendirilmektedir. Söz konusu bu iki mezar yazıtı sayesinde Hermes'in bölgede başat olarak öte dünya inancıyla bağdaştığını söylemek mümkündür. Öte dünya ve Hermes bağlantısı Homeros destanlarından itibaren Hellen sosyal hayatında da görülmektedir. Bölgede bulunan yazıtların ilkinde Hermes, **χθόνιος** epitetiyle beraber anılırken (χθόνιος epitetiyle ilgili detaylı bilgi için bkz. sayfa 18.) ikinci yazıtta ise Homerik metinlerde daha sık karşılaştığımız **Μαιάδος διάκτ̣ορ̣ο[ς]** epitetiyle anılmıştır.

Bithynia

Bithynia Bölgesi'nde karşımıza çıkan tek yazıt ise Kalkhedon kentinde bulunan bir rahiplik yazıtıdır. Bu yazıt [- - -]los oğlu Manemakhos'un satın aldığı rahiplik görevinden bahsetmektedir. Satın alınan bu görev için hangi tanrıların

rahiplerine ne kadar ödenmesi gerektiği bildirilmiştir. Bu rahipler arasında Hermes rahibi de bulunmaktadır. MÖ 3.-2. yy.la tarihlenen bu yazıt sayesinde Kalkhedon kentinden bir Hermes tapınağının bulunduğunu söylemek mümkündür. Fakat bu bilginin daha fazla veriyle desteklenmesi gerekmektedir; Kalkhedon'da darp edilen ve MÖ 4. yy.la tarihlenen sikkelerde boğanın önünde bir kerykeion figürü görülürken Roma İmparatorluk Dönemi'nde darp edilen ve 3. yy.lın ilk çeyreğine tarihlenen sikkelerin arka yüzünde ise çıplak Hermes motifi görülmektedir.[184] Tüm bu verileri bir arada değerlendirmek gerekirse Hermes'in Kalkhedon'daki tanrı panteonu içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Ionia

Ionia bölgesi için toplamda 22 tane yazıt kataloğa eklenmiştir; söz konusu bu yazıtların 3 tanesi Erythrai, 1 tanesi Klazomenai, 10 tanesi Miletos, 6 tanesi Priene ve 2 tanesi ise Ephesos kentindendir. Erythrai kentindeki 1 ve 3 no'lu yazıtlar adak yazıtıyken 2 no'lu yazıt ise tanrılara sunulacak adaklar için kaideleri ortaya koyan bir takvimdir. Yine aynı kentteki 3 no'lu yazıt hakkında konuşmak gerekirse Πο[σιδ- - -]'oğlu(?) Posideos'un Hermes ve Herakles adına diktiği meşalelerden söz edildiği görülmektedir. Klazomenai kentinde görülen tek yazıt ise bir adak yazıtıdır; yazıtta Athenagore: Hermes için … kısmı okunabilmektedir.

Miletos kentinden eklenen 10 yazıtın hepsi adaktır. Bunlar içerisinde 1, 4 ve 6 no'lu yazıtlarda Hermes, Herakles'le müşterek olarak anılmış ve bu tanrılara adakta bulunulmuştur. 9 no'lu yazıt ise MS. 9. yy'la tarihlendirilen bir mezar epigramıdır. Bu yazıtta Hermes'in öte dünya inancıyla olan bağlantısından dolayı tanrının **ψυχοπομπός** epitetine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bununla beraber ölen kişinin, Hilaros oğlu Hermias'ın henüz yetişkinliğe ermemiş olması da Hermes gençlerin koruyucu tanrısıdır ifadesiyle değerlendirilebilir; Hermes'in hem genç bir tanrı olması hem de karşımıza çıkan yazıtların önemli bir kısmının gymnasion adakları olması,

[184] İnci Türkoğlu, Kuruluşundan Antik Çağ'ın Sonuna Kadar Kalkhedon Tarihi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2014, S. 67.

gençlerin koruyucu tanrısı olabileceğine dair önemli kanıtlardan biri olarak düşünülebilir.

Priene kentinden altı adet yazıt eklenmiştir. Bu yazıtlardan 1, 3, 4, 5 ve 6 no'lu yazıtlar, tanrının ticaretle olan ilişkisini açıkça ortaya koyan agoranomos'luk adaklarıdır. Diğer agoranomosluk yazıtlarından farklı olarak 5 no'lu yazıtta Hermes, Aphrodite ile anılmaktadır. 2 no'lu yazıt ise gymnasioarkhon'luk yazıtı olup tanrının gençlerin eğitimiyle olan ilişkisini desteklemektedir. Genelde karşımıza çıkan gymnasioarkhon'luk yazıtlarında Hermes ve Herakles müşterek olarak anılırken burada Hermes tek başına anılmıştır. 6 no'lu yazıt ise MÖ 4. yy'la tarihlendirilen kurban kurallarını bildiren bir yazıttır.

Priene kentinde Hermes tapınımını destekleyecek diğer arkeolojik verilere bakmak gerekirse; bunlar: Akropol'de bulunan kutsal alandaki kayaya işlenmiş herme, mermer ve terrakota herme'ler; bouleuterion'da bulunan sunak üstündeki kerykeion motifidir.

Ephesos'tan ise kataloglanan iki yazıt bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi onurlandırma diğeri ise adaktır. 1 no'lu yazıt, gymnasion yazıtıdır ve çeşitli oyunlarda zafer kazanan isimler liste halinde verilmiştir. Bu yazıtta gymnasion yazıtlarında görmeye alışık olduğumuz şekilde Hermes ve Herakles müşterek olarak anılmıştır. 2 no'lu yazıt ise Hermes'in tek başına anıldığı, gymnasioarkhon'luk yapan Apollodoros oğlu Hekatokles'in adağıdır. Ephesos kentinde, bugün ören yeri olarak ziyarete açık alan da dahil, Hermes tapınımını birçok noktada görmek mümkündür. Ayrıca kentin sikkelerinde kerykeion ve para kesesi tutan Hermes betimlemeleri de görülmektedir.[185]

Karia

Karia Bölgesi için toplam 31 yazıt kataloğa eklenmiştir: Alabanda kentinde bulunan tek yazıt, agoranomos'luk yapmış olan Moskhios oğlu Moskhios'un adağıdır. Bu yazıtta Hermes, ticaretle ilişkili epiteti olan agoraios'la beraber anılmıştır. Alabanda'nın Pseudo-Otonom sikkelerinde Hermes betimlemeleri görülmektedir. Söz

[185] **RPC VI**, 4932; Elagabalus döneminde (MS 218 – 222) darp edilmiş sikke üzerinde Hermes çıplak, sol elinde kerykeion sağ elinde ise para kesesi tutarken betimlenmiştir.

konusu bu sikkeler MS 138-192 yılları arasına tarihlendirilmektedir. Söz konusu sikkelerin arka yüzünde Hermes çıplak ve ayaktadır; başı sola dönük ve sağ elinde para kesesi, sol elinde ise kerykeion tutmaktadır[186]. Kentteki Hermes kültüne dair bulunan epigrafik kanıtlar sikkelerle de desteklenmektedir.

Bargylia'da bulunan yazıt ise Hermes ve Herakles'in müşterek anıldığı bir adaktır. Bu iki tanrının beraber anıldığı yazıtların gymanison yazıtları olduğu düşünüldüğünde bu yazıtın bir gymnasiarkhon adağı olma ihtimali yüksektir.

Karia Bölgesi'nde en fazla Hermes yazıtı Halikarnassos kentinde bulunmuştur. Bu yazıtlar içerisindeki 1 no'lu yazıt, Hermes ve Herakles'in müşterek anıldığı bir gymnasiarkhon adağıyken 2 no'lu yazıt ise, bir paidonomos'luk ile gymnasiarkhon'luk yazıtıdır ve MÖ 3. yy.a tarihlendirilmektedir. 3 no'lu yazıt da yine Hermes ve Herakles'e müşterek adanan bir gymnasiarkhon'luk yazıtıdır ve MS 1. yy.a tarihlendirilmektedir. Bean ve Cook tarafından bu yazıta yapılan ilaveler katalogda görülmektedir. 4 no'lu yazıt, 3 no'lu yazıttan bağımsız düşünülmemelidir; MS 1. yy.la tarihlenen bu yazıt aynı şekilde bir gymnasion adağı olup Hermes ve Herakles'i müşterek olarak anmıştır ve tıpkı 3'no'lu yazıtta olduğu gibi bu yazıtta da Bean ve Cook'un düzeltmeleri görülmektedir. 5 ve 6 no'lu yazıtlar da yine Hermes ve Herakles'i beraber anan gymnasion yazıtlarıdır. Kentteki gymnasion yazıtlarında, 2 no'lu yazıt hariç, Hermes ve Herakles ortak olarak anılmıştır. Bu durum sadece Karia bölgesi özelinde değil tüm Anadolu'da ağırlıklı olarak bu şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Heraclea ad Latnum'da sadece bir tane yazıt bulunmuştur ve bu yazıt, Sotodos oğlu neokoros Herakleides'in Hermes'e adağıdır.

Keramos'ta bulunan yazıt iki parçadan oluşmaktadır. Yazıtın 1-3. satırları sigmaların hilal şeklinde olmasından dolayı Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilirken 4-7 arasındaki satırlar sigmanın köşeli şeklinden dolayı Hellenistik Döneme tarihlendirilmektedir. Yazıtta geçen Theon, IK Keramos 11'e göre Theodosius döneminde yaşamış matematikçi Theon olabilir. Bu yazıt katalogdaki

[186] Mesut Ceylan, "Alabanda Pseudo-Otonom Sikkeleri", Mehmet Karaosmanoğlu'na Armağan, **Bilgin Kültür Sanat Yayınları**, Ankara, 2021, ss. 189-202, s. 193.

diğer yazıtlardan farklı olarak Hermes'i astrolojiyle bağdaştırabileceğimiz tek örnektir.

Mylasa'dan kataloglanmış olan beş yazıttan ilki bir kararnamedir. A. Wilhelm tarafından bu yazıt için yapılan tamamlamaya katalogda verilmiştir. Yazıtta sınırları belirtilmiş olan arazinin kullanımı, palaistra'ya su getirmesi şartıyla Hermaios'a verilmiştir. Hermaios tarafından yapılan bu hayır işleri palaistra ve gymnasion için olduğundan Hermes ve Herakles'in ortak anılması sürpriz değildir. 2 no'lu yazıt, ya bir onurlandırma ya da bir adaktır; Hermes ve Herakles'in ortak anılması, yazıtın gymnasion adağı ya da spor müsabakasından sonra kazanılmış bir zaferin onurlandırılması olma ihtimalini arttırmaktadır. 3 no'lu yazıt yine Hermes ve Herakles'in müşterek anıldığı bir adaktır. 4 no'lu yazıt ise bir onurlandırmadır; bu yazıtta da Hermes ve Herakles ortak anılmıştır fakat bu, bir gymnasion yazıtı olması nedeniyle değil söz konusu yazıtta Roma tahtının veliahttı onurlandırıldığı için gençlerin koruyucu tanrıları Hermes ve Herakles ortak olarak anılmıştır. Bu özelliğiyle, bu yazıt katalogda tek örnektir.

Magnesia'da karşımıza çıkan iki yazıt da adak yazıtıdır. Bu yazıtlardan ilki Aristalaos'un stephanophoros'luğunda komaktorlerin, keryksların ve diokonosların Hermes için adağıdır. Aristolaos ismi, stephanophoros sıfatıyla IStratonikeia 1318'de karşımıza çıkmaktadır ve bu ismin aynı kişiye ait olma ihtimali yüksektir. İkinci yazıt ise taşın kendi ağzından aktarıdır; bu yazıtta dikkat çekici olan kısım Hermes'in daha evvel bölgede rastlamadığımız bir epitetinin bulunmasıdır: **Τύχων**. Bu epitet tanrı Hermes'in bereket getirmesiyle ilgilidir ve Strabon'un 13.12'de aktardığına göre bu bölgede sık karşılaşılan bir epitettir.

Lagina kentinde bulunan yazıt bir adaktır. Bu yazıtta Hermes haricinde Lagina kentinin koruyucu tanrıçası Hekate Soteira da bulunmaktadır.

Nysa'da bulunan ve İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen tek yazıt ise yine bir adak yazıtıdır. Bu yazıt, Hermes ve Herakles'e müşterek olan adak adanan bir gymnasion yazıtı olmasından dolayı bu zamana kadar görülen gymnasion adaklarından farklı değildir. Yazıtta bahsedildiğine göre, söz konusu adağı yapan kişi Oyunlara Gözcülük Eden Molossos'tur fakat kent corpus'larında başka bir yazıtta bu isme rastlanılmamaktadır.

Panemara Kutsal alanında karşımıza çıkan iki yazıt da adaktır. Bu yazıtlardan ilki, imparatorluk dönemine tarihlendirilmekte ve Hermes dışında, Zeus ve daha evvel bölgede gördüğümüz Hekate Soteire de anılmaktadır. Hermes haricinde Zeus ve Hera'nın da anıldığı ikinci yazıt ise Hermes'in kendi ağzından heksametron vezninde yazılmıştır. Hermes bu yazıtta kendisini Zeus'un habercisi olarak tanıtmaktadır. Hermes'in bu görevi Homeros Destanlarında sık sık karşımıza çıkmaktadır.

Tralles kentinde karşımıza çıkan iki yazıt da adaktır. Bu yazıtlardan ilki Tiberius Kaisar ve Hekate Sebaste'nin rahipleri tarafından mı dikilmiştir yoksa bu isimlerin rahipliği döneminde mi dikilmiştir kesin değildir; bu durum BE, 1976: 637'de de tartışılmıştır. Söz konusu bu yazıtla ilgili kesin bilgilere ulaşmamızda yardımcı olacak bir başka yazıt bulunmuştur. Bu yazıtta Hekate rahibinin Hermes'e adakta bulunduğu görülmektedir. Böylece ilk yazıtta geçen Hekate, bir insan ismi değil tanrıça olabilir.

Aphrodisias'tan kataloglanan tek yazıt bir adaktır. Bu yazıtta Hermes, Aphrodite ve Eros'lar beraber anılmıştır ve yazıtta söz konusu bu adak tarif edilmiştir.

Knidos'tan kataloglanan toplam beş yazıt vardır. Bu yazıtların dört tanesi adak bir tanesi ise herme'dir. 1 no'lu yazıt MÖ 2. yy'la tarihlenen bir adaktır ve yazıtın ikinci satırında geçen **Ἐπιμάχοι** ifadesi detaylı şekilde IK Knidos 141'detartışılmıştır. 2 no'lu yazıt ise Hellenistik döneme tarihlendirilen bir adaktır. Bu yazıtta, Damiorgos'luk yapan Timasikrates oğlu Timakles Hermes'e adakta bulunmuştur. 3 no'lu yazıt, bir herme'dir. Söz konusu bu yazıt Epigonos oğlu Antigonos'un temenos'unu işaret etmektedir. Bu kişinin kim olduğu IK Knidos, 301'de anlatılmaktadır. Aynı zamanda anlaşılacağı üzere Epigonos oğlu Antigonos'un karısıyla beraber paylaştığı mezar da buradadır. 4 no'lu yazıt, epigram ve adaktır. Bu yazıtta Hippokrates'in karısının gördüğü bir rüya üzerine adaklar adaması konu alınmıştır. Yazıtın son satırlarından anlaşılacağı üzere kadının rüyasına giren ve sunularda bulunmasını isteyen kişi Hermes'tir. Knidos kataloğundaki 5 no'lu yazıt, yine bir adaktır. MÖ 4. yy'la tarihlenen bu yazıt kentin yeniden inşası ve bu kentin prostetes'leriyle ilgilidir.

Rhodos'a bağlı olan ve Rhodian Peraia olarak geçen bölgedeki Kastabos ve Mobolla kentlerinden toplamda üç yazıt kataloğa eklenmiştir. Kastabos kentindeki tek yazıt bir adaktır. Bu yazıtta **Ἑρμᾶι προπυλαίωι** (Hermes Propylaios) epitetiyle

görülmektedir. Tanrının bu epitetiyle ilgili detaylı bilgi sayfa 17'de verilmiştir. Mobolla kentinden kataloglanan iki yazıt da MÖ 84 yılına tarihlenen iki ayrı adaktır. 1 no'lu yazıtta Hermes, Herakles ve Helios'la beraber anılmaktadır. Yazıt içerik bakımından bir gymnasion yazıtı olduğundan Herakles ile anılması sürpriz değildir. Helios'un anılma sebebi ise, bu tanrının Rhodos'un koruyucu tanrısı olmasıdır. 2 no'lu yazıt, yine bir gymnasion yazıtıdır. Bu yazıtta da Hermes ve Herakles ortak olarak anılmıştır.

Kilikia ve Isauria

Kilikia ve Isauria Bölgesinden toplamda on yazıt kataloğa eklenmiştir: Antiochia ad Cragum kentinden kataloglanan tek yazıt bir kehanettir. Kübik biçimde olan ve oldukça uzun olan bu zar kehanetlerinde Hermes haricinde başka tanrılar da bulunmaktadır. Tezin yazıt kataloğuna sadece Hermes'le ilgili kısımlar eklendiğinden diğer tanrıların adının geçtiği kehanetler verilmemiştir. Söz konusu kehanette Hermes'ten yoldaş olarak bahsedilmektedir.

Korykos kentinden kataloglanan Hermes yazıtlarının ikisi de adaktır. 1 no'lu yazıt, Korykos kentinin territoriumunda, Cennet Obruğu'ndaki mağaranın doğu duvarındadır[187]. Bu yazıt mitolojik bir anlatı olan Zeus ve Typhon arasındaki mücadeleyi işaret etmektedir. Söz konusu bu mücadelede Zeus'a yardımcı olan Hermes ve Pan, bu yazıtta müşterek olarak anılmıştır. Euphasis isimli kişi, bu mağaraya girilmeden evvel Hermes ve Pan'ın anılıp onların gönüllerinin hoş edilmesi gerektiğini söylemektedir. 2 no'lu yazıt ise MS 209-211'e tarihlenen bir adaktır. Korykos kentinde Hermes tapınımının olduğu ve bu tapınımın Roma İmparatorluk döneminde de devam ettiği açık şekilde görülmektedir. Kaldı ki bu durum bölgedeki başka arkeolojik ve epigrafik verilerle de desteklenmektedir[188]. Meydancık Kalesi'nden kataloğa eklenen tek yazıt MÖ 240 yılına tarihlendirilmiş olan bir adaktır. Bu yazıtta, Hermes ve Herakles ortak olarak anılmıştır. Yazıtın içeriğine baktığımızda Ptolemaios, Berenikes ve özellikle onların çocukları uğruna bir adak söz konusudur.

[187] Hamdi Şahin, "Korykon Antron'daki Tapınak Zeus Tapınağı mıdır?", **Adalya XV**, 2012, ss. 65-79, s. 70.
[188] Hamdi Şahin, **A.e.,** 2012, s.70.

Bu sebeple olsa gerek, gençlerin koruyucu tanrıları olan Hermes ve Herakles müşterek olarak anılmaktadır. Elaiussa Sebaste'den kataloglanan iki yazıt vardır. Bu yazıtlardan ilki MÖ 240 yılına tarihlenen bir adaktır. Bu yazıt Agosia Tertia'nın adadığı propylon'la ilgilidir. 2 no'lu yazıt ise Hermes rahibi Pomponios Niger tarafından yaptırılan oturma sıraları, merdiven ve mutfak hakkındadır. Olba kentinde bulunan tek yazıtta ise Hermes rahipliği yapmış olan Rhoarbasis oğlu Diodoros ve Mormis oğlu Tourkoles'in kendi ceplerinden yaptıkları adakları anlatılmaktadır. Anazarbos'tan kataloğa eklenen sadece bir tane yazıt vardır. Bu yazıt MS 1-2'ye tarihlendirilmiş olan bir adaktır. Anemorion kentinde de yine sadece bir tane yazıt kataloğa eklenmiştir. Bu yazıt, MS 3. yy. başına tarihlendirilmiş olan bir mezar yazıtıdır. Söz konusu, bu yazıtın A kısmında **Ἑρμῆς. [Ψυ]χή** ifadesi geçmektedir. Bu ifade kuvvetle ihtimal tanrının psykhopompos epitetiyle ilgilidir. Hamaksia'dan kataloğa eklenen tek yazıt ise bölgedeki Hermes tapınımın en kuvvetli kanıtlarından biridir. Bu yazıt, Hermes rahiplerinin listesidir.

Lydia

Lydia bölgesinden kataloğa eklenen tek yazıt Sardeis kentindendir. Söz konusu bu yazıt MÖ 150 yılına tarihlendirilmekte ve Yazıtta Khondros'un Stephanophoros'luğu döneminde, halk tarafından Men oğlu Dionysios'un ve gymnasiarkhos'luk yapan Ksanthios'un onurlandırılmalarından bahsedilmektedir. Diğer bölgelerde karşılaştığımız durumun benzeri burada da geçerlidir; söz konusu yazıt bir gymnasion yazıtıdır ve dolayısıyla Hermes ile Herakles müşterek olarak anılmıştır. Lydia bölgesindeki Hermes tapınımın en önemli kanıtlarından biri daha evvel sayfa 20'de da tartışılan Hipponaks'ın dizeleridir. Fakat bu dizelerde Hipponaks'ın Hermes'i Lydia dilinde bir epitetle nitelemesi Lydia'daki tapınım eğilimin bölgenin yerel tanrılarına ya da yerel dil kullanımına yönelik olduğunu gösterebilir.

Lykia

Lykia bölgesinde 6 farklı kentten 6 tane yazıt kataloğa eklenmiştir. Bu kentler Komba, Phaselis, Patara, Kibyra, Saracık ve Tyraion kentleridir. Söz konusu bu

kentlerin her birinde birer tane yazıt bulunmasından dolayı diğer bölgelerdeki gibi grafik hazırlanmamıştır.

Komba kentinden kataloğa eklenen yazıt bir adaktır. Bu yazıtta Hermes, Artemis Kynegete ile müşterek anılmıştır. Kynegete epiteti, Artemis'in avcılıkla ilgili epitetidir. Pastoral bir tanrı olan ve aynı zamanda avcıların da koruyucu tanrısı olan Hermes'in Artemis Kynegete ile anılması sürpriz değildir. Phaselis'ten kataloğa eklenen yazıt ise MÖ 5-4. yy.la tarihlenen bir adaktır. Bu yazıtta Hermes ve Hekate beraber anılmaktadır. Bu iki tanrının birlikte anılmasıyla ilgili detaylı bilgi katalog kısmında verilmiştir. Patara'dan kataloglanan yazıt ise bir mezar yazıtıdır ve MS 1. yy.la tarihlendirilmektedir. Palaistra yöneticiliği yapmış olan Ammonios henüz hayattayken bu mezar onun için hazırlanmıştır. Yazıtın altıncı satırında Hermes, Homerik Hymnos'lardan bildiğimiz Maia'nın oğlu epitetiyle anılırken yedinci satırda Hermes'in psykhopompos epitetine atıf bulunmaktadır. Kibyra kentindeki tek Hermes yazıtı bir adaktır. Lagbe'nin tapınak kölesi Artemidoros tarafından Hermes ve diskourlara adannmıştır. Isparta Saracık'tan kataloğa eklenen yazıt ise bir zar kehanetidir. Daha evvel bahsedildiği üzere bu zar kehanetlerinin sadece Hermes'le ilgili kısımları kataloğa eklenmiştir. Yazıtın ilk dört satırı ise tanrı Hermes'le olan bağlantısı sebebiyle değil bu yazıtın kim tarafından dikildiği belli olsun diye kataloğa alınmıştır. Dört farklı zar kombinasyonu sonunda verilen kehanetlerde Hermes anılmıştır:

Kehanetin I kısmının 5. satırında Hermes Maia'nın oğlu epitetiyle geçmektedir. Aynı şekilde X kısmının 5. satırında da Hermes bu epitetle anılmaktadır. L II kısmının 5. satırında Hermes, Zeus'un oğlu olarak anılmaktadır. Kehanetin içeriğine baktığımızda, ilk satırda vahşi hayvanlara hükmetmekle ilgili birtakım göndermeler yapılmaktadır. Hermes'e adanan Homerik Hymnos'tan da biliyoruz ki Hermes'e Zeus tarafından verilen görevlerden bir tanesi de vahşi hayvanların hâkimi olmaktır. Kehanetin L VI bölümü ise tümüyle Hermes'e adanmıştır. İlk satırda atılan zar 30 geldiği taktirde Hermes Tetragonos'un aracı olacağı kehanet verilmektedir. Dört rakamı tanrı Hermes'le özdeşleşmiştir. Homerik Hymnos'ta Hermes'in ayın dördüncü günü doğduğu bildirilmektedir.

Burdur Kozağaç'ta bulunan Tyraion kentinden kataloğa eklenmiş olan tek yazıt ise yine bir kehanettir. Pythias oğlu Apollon tarafından adanan bu yazıt tümüyle Hermes'in aracı olduğu kehanetleri vermektedir.

Bu iki yazıt üzerine şu yorum artık rahatlıkla yapılabilir: Daha evvel sayfa 52, 61 ve 68 bahsedilen Hermes ve kehanet ilişkisi yazıtlarla da kanıtlanmıştır bunun dışında tanrının kehanetle olan ilişkisi Homerik Destanlar ve Hermes'e adanan Homerik Hymnos'larda da açıkça görünmektedir.

Mysia

Mysia bölgesinde Hermes kültü ile ilgili Kyzikos, Miletepolis ve Pergamon kentinden olmak üzere toplam 15 yazıt bulunmaktadır. Bu yazıtlardan sadece Kyzikos'ta olan yazıt onurlandırma diğerleri ise adaktır.

Kyzikos'tan kataloğa eklenen tek yazıt MS 2. yy.la tarihlendirilmiş olan Mainandros oğlu Asklepiades'in gymnasiarkhonluk, hippotrophialık ve triakhonluk yapmasından ötürü Hermes ve Herakles adına onurlandırılmasıdır. Asklepiades'in yaptığı memurluklar gymnasion memurlukları olduğundan söz konusu bu onurlandırmada Hermes ve Herakles'in ortak anılması sürpriz değildir.

Miletopolis'ten kataloğa eklenen yazıt ise MS 2. yy.la tarihlendirilmiş olan bir adaktır. Bu adak, katiplik görevi yapan Artemidoros oğlu Artemidoros tarafından adanmıştır. Hem Artemidoros oğlu Artemidoros hem de 3. Satırdaki **γραμματεὺς δήμου** ifadesi IK Kyzikos, 9'da detaylı incelenmiştir. Buna göre bu memuriyet kent katibini işaret etmekte ve Artemidoros'un da bu görevi üstlenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Pergamon kataloğunda bulunan 1 no'lu yazıt Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmiş olan bir gymnasiarkhonluk yazıtıdır ve bir adaktır. Bu yazıtta, diğer bölgelerdeki gymnasion yazıtlarından farklı olarak Hermes tek başına anılmıştır.

2 no'lu yazıt, Hellenistik döneme tarihlendirilmiş olan bir agoranomosluk adağıdır. Agora ve ticaret tanrısı olan Hermes bu yazıtta anılmıştır. Yazıtın ilk satırı kırık olduğundan adağın kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

3 no'lu yazıt, Hellenistik Dönem'e tarihlendirilmiş olan Heroidos oğlu Sokrates'in gymnasiarkhonluk yapmasından dolayı Hermes'e adağıdır. Bu yazıtta da yine Hermes tek başına anılmıştır.

4 no'lu yazıt, Hellenistik döneme tarihlendirilmiş olan bir agoranomosluk yazıtıdır ve bir adaktır. Skythios isimli biri tarafından yapılan bu adağa ait yazıtın sol üst köşesi kırıktır ve tamamlanamadığından Skythios'un soyu hakkında bilgi sahibi olunamamaktadır.

5 no'lu yazıt, MÖ 1. yy.la tarihlendirilmiş olan bir gymnasiarkhonluk adağıdır. 1 no'lu yazıtta olduğu gibi burada da Hermes Herakles olmadan anılmıştır. Yazıtın ilk satırı kırıktır ve bu nedenle bu adağın kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

6 no'lu yazıt tam olarak tarihlendirilememiştir; Yazıtta çocukluk devrinden gençlik devrine geçenler için Hermes ve Herakles'e adak adanmıştır.

7 no'lu yazıt, Kratippos tarafından yapılan bir adaktır. Yazıtta yarışmalarda zafer kazanan çocuklar için Hermes ve Herakles'e yapılan adaklar konu alınmıştır. Yazıtın sağ üst kısmı kırıktır bu nedenle ilk ve ikinci satırın ikinci kelimeleri okunamamaktadır.

8 no'lu yazıt, erken imparatorluk dönemine tarihlendirilen bir adaktır. Bu adak hymnodosluk ve paidonomosluk yapmış olan Dionysodoros oğlu Apollonios ve Gnaios Oktaouios Bassos ile katiplik yapmış olan Trophimos oğlu Apollonios tarafından yaptırılan bema'nın Hermes ve Herakles'e adanmış olmasıyla ilgilidir.

9 no'lu yazıt, Hellenistik döneme tarihlendirilmiş olan bir adaktır. Gymnasiarkhonluk yapmış olan Menemakhos oğlu Menemakhos tarafından Hermes ve Herakles'e sunulan adak hakkındadır.

10 no'lu yazıt, MS 2. yy'ın ikinci yarısına tarihlendirilmiş olan bir adaktır. Bu yazıt Hierokeryks'luk yapan Zosimos'un, Homeros destanlarında Zeus'un habercisi olarak karşımıza çıkan Hermes Diaktoros'a sunduğu adakla ilgilidir. Habercilerin koruyucu tanrısı olan Hermes'in bu yazıtta anılması sürpriz değildir. Haberciler ve Hermes arasındaki ilişki hakkında detaylı bilgi 26. sayfada verilmiştir.

11 no'lu yazıt, MS 2. yy.ın ikinci yarısına tarihlendirilmiş olan bir adaktır. Agoranomosluk yapan Apollonios oğlu Apollonios'un sınır çiti ve bir yol yaptırdığı anlaşılmaktadır. 3. satırdaki **ἔρκος** kelimesi, sınır kavramı ve bu kavramın Hermes'le olan ilişkileri hakkında detaylı bilgi 62. sayfada verilmiştir.

12 no'lu yazıt, Geç Hellenistik Döeneme tarihlendirilen bir adaktır. Bu yazıtta agoranomosluk yapan Apelles'in yaptırdığı çeşmeden ve Hermes heykelinden bahsedilmektedir.

Pergamon kentinden kataloğa eklenmiş olan 13 no'lu yazıt, bir adaktır. Yazıta göre Hermes Tyraios, Zeus'un rahibi olan Rouphos tarafından tapınağı koruması için dikilmiştir. Hermes Tyraios epiteti, tanrının muhafızlık ve gözcülük yapmasına gönderme yapan bir epitettir ve daha evvel 17. sayfada tanrının bu epitetiyle ilgili olarak detaylı bilgi verilmiştir.

Diğer bölgelerden farklı olarak Pergamon kentindeki Hermes yazıtları, yazıt türü bakımında farklılıklar göstermektedir ve oldukça zengindir.

Pamphylia

Pamphylia bölgesinde üç ayrı kentten toplamda 5 yazıt kataloğa eklenmiştir. Bu yazıtlardan 3 tanesi Perge'den 1 tanesi ise Hamaksia'dan, 1 tanesi ise Syedra'dandır.

Perge'den kataloğa eklenen 1 no'lu yazıt Roma İmparatorluk dönemine tarihlendirilmiş olan bir kehanet yazıtıdır. Bu kehanet tıpkı Tyraion kentindeki kehanet yazıtı gibi Hermes'e adanmıştır. Bu adak-kehanet, Titus Flavius tarafından Kutsal Tanrılara, Perge Artemisi'ne, Hermes'e ve halka adanmıştır. Titus Flavius ile ilgili detaylı bilgi IK Perge, 205'de verilmiştir.

2 no'lu yazıt yine Roma İmparatorluk Dönemine tarihlendirilmiş olan bir kehanettir. Bu kehanet yazıtının sadece Hermes'le ilgili kısımları kataloğa eklenmiştir. Kehanetin XXVI kısmında atılan zar 17 rakamına denk gelirse bu rakamın Kurtarıcı Hermes'in rakamı olduğundan bahsedilmektedir ve bu kehanetin Kurtarıcı Hermes'in kehaneti olduğu söylenmektedir. XXXV kısmında ise 19 rakamı geldiği taktirde bu rakamın Bereket Getiren Hermes' ait olduğu ve bu kehanetin Bereket Getiren Hermes'in kehaneti olduğu söylenmektedir. LII kısmındaki kehanetin son satırında ise Hermes'ten Zeus'un oğlu olarak bahsedilmektedir.

3 no'lu yazıt, 117-138 yılları arasında tarihlendirilmiş olan ve Livianus tarafından sunulmuş olan adakla ilgilidir. Livianus hakkında detaylı bilgiler IK Perge 131'de verilmiştir. Yazıtın 4 ve 5. satırlarından anlaşılacağı üzere Aleksanderia'da bir Hermes tapınağı bulunmaktadır ve Livianus bu tapınağın muhafızlığını yapmıştır. Söz konusu bu yazıt Perge kentindeki Hermes tapınımı ile ilgili kuvvetli kanıtlar ortaya koymaktadır.

Hamaksia'dan kataloğa eklenen tek yazıt bölgedeki Hermes tapınımının kuvvetli bir ispatıdır. Bu yazıt MS 1-2. yy.la tarihlendirilmiş olan Hermes rahipleri listedir.

Syedra'dan kataloğa eklenen yazıt MÖ 1. yy.a tarihlendirilmiş olan bir kehanet yazıtıdır. Bu yazıtta Hermes, Ares ve Dike beraber anılmaktadır. Bu tanrıların beraber anılmasıyla ilgili detaylı bilgi sayfa 202'de verilmiştir.

Phrygia

Phrygia bölgesinden kataloğa eklenen iki yazıt vardır. Bu yazıtlardan bir tanesi Aizanoi kentinden diğeri ise Laodikeia kentindendir.

Aizanoi kentinden kataloğa eklenen tek yazıt Roma İmparatorluk dönemine tarihlendirilmiş olan bir adaktır. Yazıtın 6. satırında bir Hermes Tapınağı'ndan bahsedilmektedir; bu da kentteki Hermes tapınımının en önemli kanıtlarındandır.

Aynı şekilde Laodikeia kentinden kataloğa eklenen yazıt da Roma İmparatorluk dönemine tarihlendirilmiş olan bir adaktır.

Pisidia

Pisidia Bölgesi'nden toplamda 5 yazıt bulunmaktadır: Akören, Adada, Kremna ve Sagalassos'tan birer yazıt; Termessos'tan ise 2 yazıt kataloğa eklenmiştir.

Akören mevkiinden kataloğa eklenen yazıt bir adaktır. MS 175-176 yıllarına tarihlendirilmiş olan bu yazıtta, Hermes'le beraber Helios ve Zeus da anılmaktadır.

Adada kentinde bulunan yazıt katalogdaki tek harf kehanetidir. Yazıtın ilk satırında kehanetle özdeşleşen Apollon ve daha evvel kehanetle bağlantısı ortaya konulmuş olan Hermes anılmıştır.

Kremna kentinden kataloğa eklenen yazıt ise bir zar kehanetidir. Bu yazıtın ilk beş satırı Latincedir. Yazıtın banisi olan Fabricius Longus ve ailesi hakkındaki detaylı bilgiler IK Central Pisidia 5'te verilmektedir ve söz konusu bu aileyle bağlantılı bir başka yazıt ise IK Central Pisidia 6'da görülmektedir. Yazıtın ilk beş satırı Latince olduğundan Hermes'in Latincesi olan Mercurius kullanılmıştır. Yazıtın üst kısmında bir Hermes heykeli olduğundan bahsedilmektedir[189].

Termessos'tan kataloğa iki yazıt eklenmiştir:

1 no'lu yazıt: MS 2-3. yy arasına tarihlendirilmiş olan bir kehanettir. Bu uzun kehanet yazıtının sadece ilk üç satırı Hermes'le ilgili olduğundan bu satırlar kataloğa alınmıştır. Bu yazıt içerik olarak Hermes'in kehanetle bağlantısını gösteren en kuvvetli epigrafik kanıtlardandır.

2 no'lu yazıt: 212 sonrasına tarihlendirilmiş olan bir zar kehanetidir.

Sagalassos kentinden kataloğa eklenen tek yazıt MS 2-3. yy. arasına tarihlendirilmiş olan bir gladyatör onurlandırmasıdır. Onurlandırılan Tertullus bir gladyatördür[190].

Hermes için Pisidia Bölgesi'nde ağırlıklı olarak kehanet yazıtlarında karşımıza çıkmaktadır yorumu yapmak yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte, nasıl ki Hermes gymnasion yazıtlarında Herakles'le beraber anılıyorsa Pisidia'daki kehanet yazıtlarında ise Apollon'la beraber anılmaktadır.

Pontos-Paphlagonia

Pontos-Paphlagonia Bölgesi'nde dört ayrı kentten dört ayrı yazıt kataloğa eklenmiştir.

Gaziura Kenti'nden kataloğa eklenen yazıt MS. 2. yy.la tarihlendirilmiş olan bir adaktır. Bu adak, Antiphilides'in oğlunun Byzantion'da kazandığı meşale yarışı

[189] IK Central Pisidia, 5.

[190] Reinold Merkelbach-Josef Stauber, **Steinepigramme Aus Dem Griechischen Osten**, K. G. Saur Verlag, München-Leipzig, 2002, s. 114.

vesilesiyle Hermes'e sunulmuştur. Hermes hem gençlerin hem de yarışmaların tanrısı olduğundan bu yazıtta anılmıştır.

Amastris Kenti'nden kataloğa eklenen yazıt ise Hermes'e sunulan bir adaktır. Yazıtın kırık parçaları olduğundan ikinci satırda geçen yıl ifadesinin hangi yılı işaret ettiği anlaşılmamaktadır.

Sinope'den kataloğa eklenen yazıt ise MS. 1-2. yy'la tarihlendirilmiş olan bir akrostiştir. Yazıtta bulunan tanrı isimlerinin (Themis, Helios, Selene, Hermes, Hydrekhoos ve Seirios) baş harfleri yukarıdan aşağı okunduğunda Theseus ismi ortaya çıkmaktadır. Söz konusu bu yazıt muhtemelen Theseus isimli bir adamın mezarıdır.

Neokaisereia'dan kataloğa eklenen tek yazıt ise bir lanetleme yazıtıdır. Bu yazıt MS 2-3. yy.la tarihlendirilmektedir.

Troas

Troas Bölgesi'nden toplam üç yazıt kataloğa eklenmiştir. Smintheon'dan kataloğa eklenen yazıt, Apollon rahibesi Sibylla'ya ait bir mezar epigramıdır. Hermes, öte dünya ile olan bağlantısından dolayı bu yazıtta anılmaktadır.

Güney Troas'tan kataloğa eklenen yazıt yine bir mezar epigramıdır ve MS 1. yy.la tarihlendirilmektedir. Yazıtın 9. Satırında Hermes ve Hades, yani öte dünya, arasındaki bağlantıya doğrudan gönderme yapılmaktadır. Yine aynı satırda mezar sahibinin babasının adının Diphilos olduğu görülmektedir.

Ilion Kenti'nden kataloğa eklenen tek yazıt ise Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiş olan bir agoranomosluk adağıdır. Bu adak, Menophilos'un oğlu, agoranomosluk da yapmış olan Menophilos'un Hermes Zygostates'e sunusudur. Zygostates kelimesi LSJ'ye göre agorada ağırlıklardan sorumlu olan memurluğu işaret etmektedir.

Thrakia

Thrakia Bölgesi'nden kataloğa eklenen tek yazıt, Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiş ve Byzantion'da bulunmuş olan agonistik bir adaktır. Bu yazıt daha evvel Gaziura'dan kataloğa eklenen 1 no'lu yazıtla benzerdir. Tıpkı Gaziura'daki yazıt

gibi gençler arasında yapılan meşale yarışları neticesinde yapılan bir adak olduğu anlaşılmaktadır. Yazıtta Mendidoros oğlu Olympiodoros'un kazandığı zafer sonrasında Hermes ve Herakles'e adadığı müşterek adak görülmektedir. Bu isimlerle ilgili detaylı bilgiler IK Byzantion 11'de verilmiştir.

Bölgelerde yapılan incelemeler sonucunda ortaya çıkan en dikkat çekici sonuçlar şunlardır:

Gymnasion'larla ilgili yazıtlarda Hermes'in özellikle spor, sporcular ve spor müsabakalarıyla ilgili bir tanrı olması sebebiyle Herakles ile müşterek anıldığı görülmektedir. Yazıtlar dışında Hermes ve Herakles'in ortak betimlendiği sikkeler de mevcuttur[191]. Herakles'in on iki işinden biri olan Kerberos'un Hades'ten kaçırılmasında da Hermes, Athena ile beraber Herakles'e yardımcı olmuştur.[192] Toplam yirmi beş gymnasion yazıtında Hermes ve Herakles ortak olarak anılmıştır. Hermes'in tek başına anıldığı gymnasion yazıtları ise çoğunlukla Pergamon kentinde toplanmıştır.

Bunun dışında Hermes, Hekate ile üç defa, Apollon ile iki defa, Aphrodite, Helios, Ares, Hestia ve Panemera Zeus'u ile bir defa anılmıştır.

Apollon ve Hermes'in birlikte anılması Hermes'in mitolojik kökenine bakıldığında şaşırtıcı değildir; çünkü Hermes'in ilk tanrısal işi Apollon'un sürülerini çalmak ve Zeus'a kudretini ispat etmek olmuştur. Hermes yaptığı bu tanrısal iş sayesinde Apollon'un da saygısını kazanmış ona lyra'yı verip karşılığında Apollon'un sürülerini almıştır. İki tanrı arasındaki bu ilişki Anadolu'da darp edilmiş olan sikkelerde de görülmektedir[193].

Aphrodite ve Hermes'in beraber anıldığı yazıtlar ise yine mitolojik bir hikâyeye bizi götürmektedir. Mitolojiye göre Hermes ve Aphrodite Ida Dağı'nda birlikte olur ve bu birliktelikten Hermaphorditos doğar; bir başka anlatı ise Halikarnassos'ta hem Hermes'in hem de Aphrodite'nin tapınaklarının olduğu ve Hermes'le Aphrodite'nin burada birlikte olduğu aktarmaktadır. Bunun dışında Ilias'ta

[191] **SNG Aulock, Pamphylian**, no: 8527.; Gallianus ve Salonina (MS 253-268) döneminde Perge'de darp edilen bu sikkelerde sol tarafta Hermes elinde para kesesi ve kerykeion tutarken betimlenir yanında ise aslan postu ile Herakles görülür.
[192] A. Erhat, **A.g.e**., s. 139.
[193] RPC VII. 2, 2233.; III. Gordianus döneminde (MS 238-244) Kyaneai'de darp edilmiş olan bu sikkede sol tarafta elinde kerykeion tutan ve bir kayaya oturmuş Hermes betimlemesi görülürken Apollon ise sağ tarafta, çıplak, başında bir çelenkle tasvir edilmektedir.

da Hermes'in Aphrodite'ye olan ilgisi ve onunla yatma arzusu 8. kitapta 334-342. satırlar arasında görülmektedir (bkz. s. 38-39). Bunlar dışında yukarıdaki veriler dışında Hermes ve Aphrodite'nin beraber betimlendiği sikkeler de mevcuttur[194].

Ares ve Hermes'in beraber anıldığı yazıtlar içinde en dikkat çekeni Galatia, Lykaonia'daki 1 no'lu yazıttır. Bu yazıtta kentin kurucuları ve kanun koyucu da anılmaktadır. Mitolojik anlatıya göre Ares, Ares Tepesi eteğinde Poseidon'un oğlu Hallirhotios'u, kızı Alkippe'ye saldırırken görmüş ve öfkeye kapılarak Hallirhotios'u öldürmüştür. Fakat Atina'da kent içinde insan öldürmek kabul edilemez olduğundan Ares, cinayetlerin yargılandığı Areopagos mahkemesinde tanrılar tarafından yargılanmış ve bu davadan beraat etmiştir.[195]. Söz konusu bu yazıtta, kanun koyucular ve uzlaştırmanın tanrısı olarak adlandırılabilecek Hermes'in Ares'le beraber anılması tesadüf olmayabilir. Adaleti temsil eden ve tanrısal bir form kazanmış olan Dike'nin Hermes ve Ares'le beraber anıldığı; Hermes'in Areopagos mahkemesine giden Ares'e eşlik ettiği betimlemeler sikkelerde de görülmektedir[196]. Söz konusu bu sikkelerin bir örneği Syedra'da darp edilmiştir. Syedra'dan kataloğa eklenen 1 no'lu yazıt söz konusu bu mitolojik öyküyle özdeş bir içeriğe sahiptir.

Hermes'le beraber anılan diğer tanrılar hem etki alanları bakımından hem de tüm Hellen dünyasındaki konumları bakımından şaşırtıcı değildir. Fakat Hekate ve Hermes'in birlikte anılmış olması da açıklanmaya muhtaçtır. Hermes ve Hekate, Hesiodos'un Theogonia'sında da beraber anılır ve ikisi de pastoral hayatla doğrudan ilişkilidir[197]. Hatta Hesiodos, Hekate'nin zorda olan herkesin yardımına koşan bir tanrıça olduğundan bahsetmektedir; bu özelliğiyle de Hermes'ten ayrı düşünülmemelidir çünkü Hermes'in özellikle Ilias'ın 24. kitabında Priamos'un yanında olması ve Odysseia'da Odysseus'a yardım etmesi ve Homeros'un tanrıdan

[194] **BMC Kilikia**, 100, no: 26.; Kilikia'da, Mallos kentinde darp edilen sikkelerde Hermes boynunda khylamis, sol elinde kerykeion ile betimlenirken sağ tarafta ise elini Hermes'in omuzuna koymuş giyinik Aphrodite betimlenmiştir.
[195] Erhat, **A.g.e**., s. 51.
[196] **BMC Kilikia,** 159, no. 14-16.; Nurgül Demirtaş, **Sikkeler Işığında Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia'da Hermes**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2013, s. 119; Syedra'da darp edilen sikkeler üzerinde sağ tarafta Hermes, sol elinde Kerykeion tutarken, sağ eliyle de Ares'in sol kolunu arkadan tutarken betimlenmektedir. Ortada zırhlı ve miğferli Ares ve sol tarafında ise Dike vardır. Valerianus dönemi sikkelerinde (MS 253-268) Dike yerine Aphrodite görülmektedir. Bu da Aphrodite'nin Ares'le sevgili olmasından kaynaklanmaktadır.
[197] Hesiodos, **Theogonia**, 405-450.

ἐριούνης (şans getiren ya da yardıma hazır olan) epitetiyle bahsetmiş olması tesadüf değildir. Thegonia'nın 442-447 satırları arasında Hesiodos Hekate'yi doğrudan Hermes'le beraber anlatır; Hekate'nin avcıların yanında olduğundan (tıpkı Hermes gibi) ve dilerse Hermes'le beraber sürülere bereket getirdiğinden bahseder. Bu nedenle Hekate de Hermes gibi pastoral hayattan bağımsız düşünülmemesi gereken bir tanrıçadır. Tralles'teki 2 no'lu yazıtta Hekate rahibinin Hermes'e adağı görülmektedir; söz konusu tanrıçanın Hermes ile birlikte anılıyor olması bu nedenle önemlidir.

Ticaretle ilişkili bir tanrı olan Hermes, Agora ile ilgili yazıtlarda da karşımıza çıkmaktadır. Bu yazıtlar tekil örnekler olarak farklı farklı kentlerde görülmektedir, bununla beraber dikkat çekici şekilde toplu olarak karşılaşılan tek yer Pergamon'dur. Bunun sebebi ise Pergamon kentinin Hellenistik Dönem'de hem ticari hem de sosyal bakımdan Asia'daki en güçlü kent olmasıdır. Bu noktada tanrının ticaretle olan bağlantısından hareketle, onun kırsal mı yoksa kentsel özellikler gösteren bir tanrı mı olduğuyla ilgili sorulan soruların sonuçlarına değinmekte fayda vardır. Kırsal-kentsel odağında ulaşılan bu sonuçlar, Hermes'in diğer epitetleri için de bir fikir verecektir. Hermes'in ticaretle olan ilişkisi tanrının bereketle olan ilişkisinden farklı düşünülmemelidir. Kırsala bereket getirdiğine inanılan Hermes'le kent yaşantısında tüccarlara bereket getiren Hermes arasında fark yoktur. Buradan varılacak sonuç: Hermes ölümlülere bereket getiren bir tanrıdır, bu hem yazıtlarda hem de edebi eserlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle Hermes'i, hatta tüm tanrıları tapınım gördükleri alana göre değerlendirmek doğru olacaktır. Pek tabii Hermes'in ticaret ve tüccarlarla olan ilişkisi, onun uzlaştırıcı bir tanrı olmasından da yolcuların koruyucusu olmasından da bağımsız düşünülmemelidir. Çünkü Homerik Hymnos'ta Apollon'un sürülerini almak için ona lyra vermesi ve onu konuşarak ikna etmesi aslında bir nevi tüccar eylemidir.

Hermes ile ilgili yazıtların büyük çoğunluğu Hellen isimlerini içermektedir. Romalı isimlerini gördüğümüz dört yazıt vardır; bunların ikisi Perge'den ikisi ise Kremna ve Sagalassos'tan kataloğa eklenmiştir. Bu nedenle rahatlıkla şu sonuca varılabilir ki Roma vatandaşlarının Hermes'e yaptıkları adaklar ya da Hermes isminin Roma vatandaşlarıyla beraber geçtiği yazıtlar, Pamphylia ve Pisidia Bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca yazıtlar içinde Roma'nın Anadolu'daki en baskın dönemi diyebileceğimiz imparatorluk dönemine tarihlendirilmiş olanlarına baktığımızda

kullanılan dilin Hellence olduğu da bize bazı sonuçlar vermektedir. Roma İmparatorluğu siyasal anlamda Anadolu'da gücü ele almış olsa bile kültürel anlamda bu hakimiyetini siyasi ve askeri anlamdaki kadar gösterememiş ve halk Hellen tanrılarına Hellence adaklar adamaya devam etmiştir. Toplanmış olan Hermes yazıtları içinde Latince adıyla Hermes'e yani Mercurius'a sunuda bulunulmuş olan sadece bir yazıt olması da bunun önemli kanıtlarından birisi olarak sayılabilir. Hellence isimlerin ağırlıklı olarak görülmesi söz konusu bölgelerde Hellen nüfusunun ağırlıklı olduğunu ortaya koyan bir veridir. Bunun dışında üzerinde durulması gereken bir başka konu ise Anadolu'daki diğer Hint – Avrupa kökenli halklardır. Özellikle Olba'daki Yazıt 1 ve Hamaksia'daki Yazıt 1'e baktığımız zaman Hellence isimlerle beraber Luvi kökenli isimler de görülmektedir. Bu isimler, daha evvel sayfa 8'de de bahsedildiği üzere, Kilikia ve Isaura bölgesindeki demografik yapının zaman içerisindeki değişimini göstermektedir. Bununla birlikte **T. Cate**'in ortaya attığı iddiaya göre, bölgede MÖ 2. yy.da bir Hellen canlanması yaşanmış olmalıdır; bu veriler bize bölgede yaşayan Luvilerin özgün kimliklerini uzun süre koruduğunu da göstermektedir[198]. Hermes'e adakta bulunan isimlerin mesleklerine ya da Hermes yazıtlarında geçen mesleklere baktığımızda karşımıza çıkan iki önemli grup vardır: Gymnasiarkhos'lar ve Agoranomos'lar. Bu iki grup bir memuriyeti işaret etmekle birlikte Hermes'in kimler tarafından tapınım gösterdiğini de ortaya koymaktadır. Adakta bulunan bir diğer memur grubu ise habercilerdir. Habercilerin Hermes'le olan ilişkisi hem sözlü hem de yazılı gelenekte önemli yer tutmaktadır.

Özellikle Pisidia Bölgesi'ndeki yazıtlar aslında doğrudan Hermes'le alakalı olmayıp tüm tanrıların adını içeren kehanet yazıtlarıdır. Bunlar da aslında adak adayan kişilerin ekonomik gücünü ve kent içerisinde görünür olma arzularının bir parçasındır.

Yine de Hermes'in kehanetle olan ilişkisine değinmek gerekmektedir. Homerik Hymnos'ta Hermes'in kehanetle olan bağı açık bir şekilde geçmektedir. Bu nedenle tanrının kehanet yazıtlarında karşımıza çıkması da tesadüf değildir. Söz konusu bu kehanet yazıtlarıyla ilgili en dikkat çekici durum, Roma'lı isimlerin bu yazıtların banisi olduğu ve bu yazıtların Pamphylia ile Pisidia'da karşımıza çıktığıdır.

[198] H. J. T. Cate, **The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period**, Leiden, Brill, 1965, s. 212.

Kataloğa eklenen yazıtlarda Hermes on dört farklı epitetle anılmıştır. Bu epitetlerin hangileri olduğu grafik halinde verilmiştir (bkz Grafik 6). Söz konusu bu epitetler haricinde tanrıya adakta bulunan insanlar doğrudan Hermes'in adını kullanmışlardır.

Tanrının epitetlerinin kullanıldığı yazıtlara baktığımızda kehanet yazıtları dikkat çekmektedir. Bunun da temel nedeni bu yazıtların vezninli yazılmış olmasıdır. Bundan dolayı söz konusu bu yazıtlarda geçen epitetler genelde Homeros destanlarında ve Homerik Hymnos'ta gördüğümüz epitetlerdir. Örnek vermek gerekirse, Zeus'un oğlu ve **Μαιάδος υἱόν** (Maia'nın Oğlu) sözlü geleneğin önemli parçaları olan ve vezinli olarak bestelenen bu eserlerde geçmektedir ve bu iki epitet dörder kez kullanılmıştır; bunlardan sadece bir tanesi bir mezar epigramıdır ve bu da vezinlidir.

Bu iki epitet dışında **Κερδενπόρος** epiteti üç kez kullanılmıştır. Bu epitet Bereket Getiren anlamına gelmekle beraber tanrının pastoral ve ticaretle olan bağından bağımsız düşünülmemelidir.

Hermes'in iki mezar yazıtında geçen epiteti **Ἑρμῆς χθόνιος** ise tanrının doğrudan ölülere rehberlik etme göreviyle ilgilidir. Bu epitet, ölülerin ruhlarına rehberlik eden Hermes'i işaret eder. Bu yazıtlardan bir tanesi Kyme'deki 1 no'lu yazıt diğeri ise Neokaisereia'daki 1 no'lu yazıttır.

Tanrının **διάκτορος** epiteti ise üç kez yazıtlarda görülmüştür. Bu yazıtların tümü Hellenistik Döneme tarihlendirilmekle birlikte iki tanesi Pergamon'da (10 ve 12 no'lu yazıtlar), bir tanesi ise Kyme'deki 1 no'lu yazıttır. Kyme'de bulunan yazıt bir mezar yazıtıdır; Pergamon'da bulunan 12 no'lu yazıt ise daha evvel agoronomosluk yapmış Apelles'in yaptırdığı çeşmenin yazıtıdır. Aynı kentteki 10 no'lu yazıt, tanrının doğrudan **διάκτορος** epitetiyle bağlantılı olarak Hierokeryks Zosimos'un Hermes için yaptığı adaktır. Bu epitet hem Homeros Destanlarında hem de Hymnos'ta birçok defa geçmektedir ve Zeus'un Habercisi, Tanrının Habercisi, haberci gibi anlamlara gelmektedir.

Hermes'in ticaretle ilişkili olarak kullanılan **Ἑρμῆς ἀγοραῖος** epiteti ise iki kez geçmiştir. Bunlardan ilki Alabanda'daki 1 no'lu yazıtta bahsedilen Moskhion oğlu Moskhios'un adağıdır. Diğer yazıt ise Erythrai kentindeki 2 no'lu yazıttır; bu yazıt bir adak kılavuzu ve takvimdir.

Magnesia'dan karşımıza çıkan ve Hermes'in bereketle ilgili bir diğer epiteti **Ἑρμῆς Τύχων**'dur. Bu epitet Bereket Getiren ya da talih getiren Hermes olarak da tanımlanabilir ve sadece bir kez geçmektedir.

Edebiyat incelemelerinden anladığımız kadarıyla Hermes'in sosyal hayatta en fazla kullanılan görevlerinden ve epitetlerinden birisi de **Ἑρμῆς προπύλαιος**'tur. Tanrının bu epiteti doğrudan **προπύλαιος** olarak sadece Kastabos kentindeki 1 no'lu yazıtta geçmektedir ve yazıttan anlaşıldığı üzere burada tam anlamıyla kapılara gözcülük eden Hermes işaret edilmektedir. **Προπύλαιος** kelimesinin geçtiği bir başka yazıt ise Elaiussa Sebaste'deki 1 no'lu yazıttır; burada ise inşa edilen bir **προπύλαιος** Hermes'e adanmıştır. Bu kelime aynı zamanda büyük ölçekli kapıları da işaret ettiğinden burada bahsedilen inşa edilmiş bir kapıdır ve söz konusu bu kapı Hermes'e adanmıştır. Tanrının **προπύλαιος** haricinde kapılara gözcülük etmek ya da kapıları beklemek ifadesini işaret eden diğer epitetleri için bakınız: Sayfa 16.

Ἑρμῆς Κωρυκίος epiteti ise bir defa Korykos kentinde geçmektedir. 1 no'lu yazıtta karşımıza çıkan bu epitet Hermes'in, kentin birincil tanrılarından olmasından kaynaklanmaktadır.

Hermes'in tüm kehanet yazıtlarında gördüğümüz bir diğer epiteti ise yine Homerik Hymnos kaynaklı olan **Τετράγωνος**'tur (Dördüncü Gün Doğan Hermes). Bu epitet tanrının ayın dördüncü günü doğduğunu işaret etmektedir. Yukarıda daha evvel bahsedilen Erytrai 2 no'lu yazıttaki adak takviminde de tanrıya ayın dördüncü günü sunuda bulunulması gerektiği belirtilmiştir. Hermes'in kapılara gözcülük etmekle ilgili bir başka epiteti ise Pergamon 13 no'lu yazıtta görülmektedir; bu yazıt, Zeus Rahibi Rouphos'un **Ἑρμῆς θυραῖος**'a yaptığı adaktır.

Tanrının sporcular ve müsabakalarla ilgisini doğrudan işaret eden tek epitet Sagalassos kentindeki 1 no'lu yazıttır: Bu yazıt MS 2.yy.la tarihlendirilen bir gladyatör onurlandırmasıdır ve Hermes **ἐναγώνιος** epitetiyle birlikte verilmiştir. Daha evvel 15. sayfada da bahsedildiği gibi bu ifade Aristophanes'in Plutus oyunun 1161. satırında da geçmektedir. Söz konusu epitet oyunlara başkanlık, gözcülük eden Hermes'i işaret etmektedir.

Ilion kentindeki 1 no'lu yazıtta ise Hermes'in doğrudan ticaret ve agora ile ilgili bir epitetiyle karşılaşılmıştır. Bu yazıtta Hermes **ζυγοστάτης** olarak anılır. Bu ifade katalogda da açıklandığı gibi doğrudan ticaretle ilişkili olmakla birlikte **LSJ**'ye

göre agoradaki tüccarların ağırlıklarını kontrol eden memuriyet de bu isimle anılmaktadır. Güney Troas'taki 1 no'lu yazıtta ise Hermes'in hem Homeros Destanlarında hem Homerik Hymnos'larda hem de başka yazıtlarda da karşılaştığımız ruhlara rehberlik etme görevini işaret eden **Νεκυηγὸς ἄγαγ' Ἑρμᾶς** ifadesini görürüz. Bu ifade yazıtta bir epitet olarak kullanılmakla birlikte tanrının psykhopompos epitetinden farklı değildir. Tanrının bu görevini işaret eden diğer epitetleri sayfa 17'de verilmiştir.

Katalogdaki yazıtların ortaya koyduğu veriler göz önünde bulundurulduğunda edebi metinlerde hem pastoral hayatın hem de kent yaşantısının koruyucusu olarak karşımıza çıkan Hermes'in, Anadolu'da yoğun olarak kent yaşantısında tapınım gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle Anadolu'daki Hellen ve Roma kentlerinin vazgeçilmez parçaları olan Gymnasion ve Agoralar'ın koruyucusu olması ve bu yerlerde memurluk yapan kişilerce adaklar adanması bunun en kuvvetli göstergesidir. Bunun dışında tanrının agora yazıtlarını gördüğümüz kentler özellikle ticari bakımında gelişmiş ya da Pergamon gibi, kendi döneminin en zengin ketleridir. Bu da aslında bu kentlerin güçlü bir ticaret sirkülasyonu olduğunu ve bunun getirdiği zenginlik neticesinde Hermes'e adaklar adandığının ispatıdır. Tanrıyı Pisidia bölgesinde gördüğümüz yazıtlar genelde dağlık bölgelerdir. Bunlar özellikle İmparatorluk Dönemi'nde Roma'nın kendisini bu kentlerde gösterme çabasının da ispatı olarak düşünülmelidir. Bu yazıtların hatırı sayılır bir kısmı kehanet yazıtıdır ve Romalı isimler tarafından yapılmıştır. Bu yazıtları agoranomosluk ya da gymnasion yazıtlarından ayıran en büyük fark doğrudan tanrıya yapılan bir adak olmalarının ötesinde, yazıtların banisi olan Romalı zengin ailelerin kendilerini kent içerisinde görünür kılma arzusudur.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Anthologia Greacae.

Homerik Hymnos 4.

Aelius Herodianus: **Grammatici Graeci.**

Aristophanes: **Plutus**.

Aristoteles: **Politeia.**

Hesiodos: **Theogonia.**

Homeros: **Ilias.**

Homeros: **Odysseia.**

Pausanias: **Hellados Periegesis.**

Platon: **Kratylos.**

Sofist Apollonios: **Leksikon Homericum.**

Modern Kaynaklar

Der Neue Pauly: Enzyklopädie der Antike, ed. Hubert Cancik, Helmuth Schneider, Stuttgart, Brill, 1998.

Ameling, W.: "Cassius Dio und Bithynien", **EA**, Vol. 6, 1985, s. 123-138.

Baron, C. A.: **Timaeus of Tauromenium and Hellenistic Histography**, Cambridge, Cambridge University Press, 2013.

Barth, H.: "Inschriften von den Küsten des Mittelmeeres", **Rh. Mus.,** Vol. 7, 1850, s. 246-270.

Battle, M. Y.: **The Myth of Odyssey**, The Comparatist, Vol. 1, Mayıs 1977, s. 48-57.

Bean, G. E. - Cook, J. M.: "The Cnidia", **ABSA**, vol. 47, 1952, s. 171-213.

Bean, G. E. - Cook, J. M.: "The Halicarnassus Peninsula", **BSA**, Vol. 50, 1955, s. 85-171.

Bean, G. E.: "Inscriptons From Pontus", **Belleten**, Vol. 17, 1953, s. 167-178.

Bean, G.E.: "Notes And Inscriptions From Pisidia. Part 1", **AS**, Vol. 9, 1959, s. 103-105.

Bean, G. E. – Mitford, T. B.: **Journeys in Rough Cilicia in 1962 And 1963**, 1964, Hermann Böhlas Nachf., Graz-Wien-Köln.

Bechtel, F.: "Die Megarischen Inschriften", **SGDI**, Ed. by. H. Collitz – F. Bechtel, No. 3052a, Göttingen, Verlag von Vandenhoeck & Ruprecht, 1899, s. 30-31.

Beekes, R.: **Etymological Dictionary of Greek**, 1. bs., Leiden&Boston, Brill, 2010.

Besnault, H. - Dubois, M.: **BCH**, vol. 5, 1881.

Blümel, W.: "Neue Inschriften aus der Region von Mylasa", **EA**, vol. 13, 1989, s. 1-15.

Buckler, W. H. – Robinson, D. M.: **Sardis Vol. 7-1**, 1932, Brill, Leiden.

Bungard, C.: Lies, Lyres and Laughter Surplus Potential in the "Homeric Hymn to Hermes", **Arethusa**, vol. 44, no 2, 2011, s. 143-165.

Busolt, G.: **Griechische Staatskunde**, C. H. Beck'sche Verlasbuchhandlung, München, 1972.

Cancik, H. – Schneider, H.: "Homeric Hymns", **Brill's New Pauly: Encyclopedia of the Ancient World**, Vol. 6, Leiden – Boston, Brill, 2005.

Chittenden, J.: "The Master of Animals", **Hesperia**, vol. 16, No. 2, Nisan-Haziran 1947, s. 89-114.

Chittenden, J.: "Diaktoros Argeiphontes", **American Journal of Archaeology**, vol. 52, no. 1, (Ocak-Mart 1948), s. 24-33.

Cook, R. M.: "A List of Clazomenai Pottery", **ABSA,** Vol. 47, no. 12, 1952, s. 123-152.

Contoléon, A.: "Epigraphai Klarou, Phokaias, Tralleon, Nysis, Thyateiron", **BCH,** Vol. 10, 1886, s. 514-521.

Cousin, G. – Deschamps, G.: "Inscriptions du temple de Zeus Panamaros", **BCH**, vol. 12, 1888, s. 82-104.

Cousin, G. – Deschamps, G.: "Inscriptions de Moughla en Carie. Le koinon Tarmianon", **BCH**, vol. 10, 1886, s.485-491.

Cousin, G.: "Voyage en Carie", **BCH**, vol. 22, 1898, s. 361-402.

Dagron, G. – Feissel, D.: **Inscriptons de Cilicie**, 1987, De Boccard, Paris.

Davis, S.: "Argeiphontes in Homer-The Dragon Slayer", **Greece&Rome**, Vol. 22, No. 64, Şubat 1953, s. 33-38.

Degani, E.: "Hipponax", **The Oxford Classical Dictionary,** 3rd Ed., Oxford University Press, 1996.

de Jong, I. J. F.: **The Narratological Commentary on Odyssey,** Cambridge, Cambridge University Press, 2004.

Diehl, C. – Cousin, G.: "Inscriptions d'Alabanda en Carie", **BCH**, Vol. 10, 1886, s. 299-314.

Diehl, C. – Cousin, G.: "Inscriptions de Mylasa", **BCH**, vol. 12, 1888, s. 15-16.

Diehl, C. – Cousin, G.: C. Diehl – G. Cousin, "Inscriptions de Lagina", **BCH**, vol. 11, 1887, s. 145-163.

Dubois, L. – Masson, O.: **BE**. vol. 100, 1987, s. 342.

Evelyn-White, H. G.: **Hesiod, Homeric Hymns, Epic Cycle, Homerica**, Cambridge, Harvard University Press, 1914.

Fletcher, J.: A Trickster's Oaths in the "Homeric Hymn to Hermes",**The American Journal of Philology**, Vol. 129, No. 1, 2008, s. 19-46.

Fränkel, M.: **Die Inschriften von Pergamon 2 vols** "Altertümer von Pergamon" Vol. 1, 1890, Verlag von M. Spemann, Berlin.

Fränkel, M.: **IvP I**, 1890, Verlag von M. Spemann, Berlin.

Fredrich, C., von Prott, H., Schrader, H., Wiegand Th., Winnefeld, H.: **Inschriften von Priene**, Berlin, 1906, Druck und Verlag von Georg Reimer.

French, D. H.: "A Sinopean Sculptor at Halicarnassus", **EA**, Vol. 4, 1984, s. 74-84.

Gertrude, C. D.: "A Paradigm of Greek Religion", **The Classical Outlook**, Vol. 51, No. 10, 1974, s. 114-117.

Gören, E..: **Arkaik Yunan'da Adlandırma ve Hakikat**, 1. Bs., İstanbul, Dergâh Yayınları, 2015.

Graf, F.: **Religionsgeschichtliche Und Epigraphische Untersuchungen Zu Den Kulten von Chios, Erythrai, Klazomenai Und Phokaia**, 1985, Rome, Schweizerisches Institut.

Haussoullier, B.: **RPh**, vol., 23, 1899, s. 283-285

Hauvette-Besnault, A. – Dubois, M.: "Inscriptions de Tralles", **BCH**, vol. 5, 1881, s. 340-348.

Heberdey, R. – Wilhelm, A.: **Reisen in Kilikien: Ausgeführt 1891 und 1892 im Auftrage der Kaiserlichen Akademie de Wissebschaften**, Wien, In Comission Bei Carl Gerold's Sohn, 1896.

Heberdey, R.– Wilhelm, A.: **"Reisen in Kilikien"**, 1896, In Commission Bei Carl Gerold's Son, Wien.

Herda, A.: "Greek (And Our) Views On The Karians", **Luwian Identities:Culture, Language and Religion Between Anatolia and The Aegean**, Ed. by. Alice Mouton, Ian Rutherford, Ilya Yakubovich, Leiden-Boston, Brill, 2013.

Hicks, E. L.: "Inscriptions from Western Cilicia", **JHS**, vol., 12,1891, s. 225-273.

Holleaux, M.: "Notes épigraphiques", **BCH**, vol. 18, 1894, s. 390-407.

Holleaux, M. - Diehl, C.: "Inscriptions de l'île de Rhodes", **BCH**, Vol. 9, 1885, s. 85-124.

Hutter, M.: "Aspects of Luwian Religion", **The Luwians**, Ed. by. H. Craig Melchert, Leiden-Boston, Brill, 2003.

Jameson, M. H.: **Cults and Rites in Ancient Greece**, Cambridge University Press, 2014.

Jeffery, L. H.: **The Local Scripts of Archaic Greece: A Study of the Origin of the Greek Alphabet and its Development from the Eighth to the Fifth Centuries B. C.**, 1961, Oxford, Clarendon Press, 1961.

Judeich, W.: "Inschriften aus Ionien", **MDAI (A)**, Vol. 16, No. 1, 1891.

Kaibel, G.: **Epigrammata Graeca**, Berlin, Apud G, Reimer, 1878.

Kerenyi, K.: **Hermes Guide of Souls**, Putnam-Connecticut, Spring Publication, 2003.

Kerenyi, K.: **Yunan Mitolojisi**, Çev. Oğuz Özügül, Say Yayınları, İstanbul, 2020.

Kravaritou, S.– Stamatopoulou, M.: "From Alkestis to Archidike; Thessalian Attitudes to Death and Afterlife", **Round Trip to Hades in the Eastern Mediterranean Tradition**, Boston, Brill, 2018.

Laroche, M. E. – Dawasne, A.: "Les fouilles de Meydandjik près de Gülnar (Turquie) et le trésor monétaire hellénistique", **CRAI**, vol. 125, 2, 1981, s. 356-370.

Laumonier, A.: "Recherches sur la chronologie des prêtres de Panamara", **BCH**, vol. 61, 1937, s. 236-298.

Latyshev, B.: ***Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae***, St Petersburg, 1885-1901.

Lewis, S.: **News and Society in the Greek Polis**, London, The University of North Carolina Press, 1996.

Loewy, E.: "Inschrift aus Mughla", **MDAI(A),** vol. 11, 1886, 202-203.

MacUrdy, G. H.: "Hermes Chthonios as Eponym of the Skopadae", **The Journal of Hellenic Studies**, Vol. 41-2, 1921, s. 179-183.

Marek**,** C.: **Stadt, Ära und Territorium in Pontus-Bithynia und Nord-Galatia. «Istanbuler Forschungen»,** Vol. 39, 1993, Tübingen.

McCabe, D. F.: **Knidos Inscriptions. Texts and List. "The Princeton Project on the Inscriptions of Anatolia",** 1991, The Institute for Advanced Study, Princeton.

Melchert, H. C.: **Luwians**, Ed. by. H. Craig Melchert, Leiden-Boston, Brill, 2003.

Mellink, M. J.: "Archaeology in Asia Minor", **AJA,** vol. 80, No. 3, 1976, s. 289-321.

Merkelbach, R. – Stauber, J.: **Steinepigramme Aus Dem Griechischen Osten**, K. G. Saur Verlag, München-Leipzig, 2002.

Merkelbach, R.: "Ein Schreiber in Tralles", **ZPE**, vol. 16, 1975, s. 237-238.

Moraux, P.: **Une imprécation funéraire à Néocésarée**, Adrien Maisonneuve, 1959.

Morford, M. - Robert J. L. - Sham, M.: **Classical Mythology**, 27. bs., New York, Oxford University Press, 2003.

Newton, R. M..: "Eumaeus Rustles Up Dinner", **The Classical Journal**, Vol. 110, No. 3, 2015.

Patsch, K.: "Zwei Inschriften aus Knidos", **AEMÖ**, vol. 14, 1891, s. 46-49.

Peek, W.: "Grabepigramm aus Selinus", **ZPE**, Vol. 23, 1976, s. 92-93.

Peek, W.: **GVI,** Band I, Grab-Epigramme. 1955, Berlin, Akademie-Verlag.

Petersen, E. A. H. – von Luschan, F.: **Reisen in Lykien, Milyas und Kibyratis**, 1889, Gerold, Wien.

Picard, C. – Plassart, A.: "Inscriptions d'Éolide et d'Ionie", **BCH**, Vol. 37, 1913, s. 155-246.

Pleket, H. W.: "Texts on the Social History of the Greek World" **Epigraphica**, vol. II, 1969, s. 58.

Pleket, H. W.: "Frustula epigrafica Asiae Minoris", **EA**, vol., 1, 1983, s. 103-106.

Quinn, J. C.: "Herms, Kouroi and the Political Anatomy of Athens", **Greece & Rome, 2**. Bs., Vol. 54, No. 1, 2007, s. 82-105.

Ramsay, W. M.: "Antiquities of Southern Phrygia and the Border Lands", **AJA**, Vol. 4, 1888, s. 6-21.

Reinach, T.: "Inscriptions d'Aphrodisias", **REG**, Vol. 19, 1906, s. 79-150.

Richardson, S.: "Conversation in Odyssey", **College Literature**, Vol. 34, no. 2, 2007, 132-149.

Robert, J. – Robert, L.: **BE,** Vol. 86, No. 375, 1973, s. 142.

Robert, J. – Robert, L.: **BE**, vol. 71, 1958, s. 312.

Robert, J. – Robert, L.: **BE**, vol. 95, 1982, s. 390.

Robert, J. – Robert, L.: **BE**, vol. 66, 1953, s. 170.

Robert, J. – Robert, L.: **BE**, vol. 89, 1976, s. 545.

Robert, J. – Robert, L.: **BE**, vol. 67, 1954, s. 169.

Robert, J. – Robert, L.: **BE**, Vol., 85, 1972, s. 446.

Robert, L.: **BE**, Vol. 90, 1977, s. 321.

Robert, L.: **BE**, vol. 52, 1939, s. 504.

Robertson, N.: "Heracles' 'Catabasis'", **Hermes**, 108, 3, 1980, s. 274-300.

Robinson, D. M.: "Greek and Latin Inscriptions from Sinope and Environs", **AJA**, vol, 9. 1905, s. 294-333.

Rubio, R. C.: "Herms: From Custodians of Boundaries to Custodians of Gardens", **Many Faces of Mimesis**, ed. Heather R. Leid, Jerem C. DeLong, Fonte Aretusa, Parnassos Press, 2018, s. 313-324.

Russel, J.: Recent Archaelogical Research In Turkey: Anemurim, **AS**, Vol. 26,

Schrader, H.: **Priene: Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1895-1898**, Berlin, 1904, Georg Reimer.

Segre, C.: **Rendiconti dell'Istituto Lombardo di Scienze e Lettere**, Vol. 69, 1936, s. 82-83.

Siebert, G.: "Hermes", **Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae**, V, 1., Artemis, 1990.

Smith, W.: **A Classical Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology**, Harper & Brothers, New York, 1854.

Stanley, K..: **The Shield of Homer:Narrative Structure in the Iliad, Princeton**, New Jersey, Princeton University Press, 1993.

Stephen K. G. - Richardson, N.: **The Illiad: A Commentary**, c: 2; Book 5-8, Cambridge, Cambridge University Press, 1990.

Stephen K. G. - Richardson, N.: **The Illiad: A Commentary**, c: 4; Book 13-16, Cambridge, Cambridge University Press, 1990.

Stephen K. G. - Richardson, N.: **The Illiad: A Commentary**, c: 6; Book 21-24, Cambridge, Cambridge University Press, 1990.

Sturtevant, E. E.: Remarks on the Lydian Inscriptions, **Language**, Vol.1, No.3, 1925, s. 69-79.

Taşlıklıoğlu, Z.: **Trakya'da Epigrafya Araştırmaları II**, 1961, İstanbul.

ten Cate, P. H. J. H.: **The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period**, Leiden, Brill, 1965.

Tod, M. N.: "Review of Lois sacrées de l'Asie Mineure", by F. Sokolowski, **Gnomon**, 28(6), ss. 455–461.

Usener, H. C.: **RhM,** vol**.** 29, 1872, s. 25-50.

van der Toorn, K. - Becking, B. - van der Horst, P. W. (Eds.): **Dictionary Deities And Demons in The Bible**, Leiden, Brill, 1999.

van Gelder, H.: "Ad Corpus Inscriptionum Rhodiarum", **Mnemosyne**, Vol. 24, 1896, s. 184-198.

Varinlioğlu, E.: "Epigramm aus Keramos", **EA**, vol. 3, 1984, s. 133-135.

Varinlioğlu, E.: "Inscriptions from Erythrae", **ZPE**, Vol. 38, 1980, s. 149-153.

Vayne, P.: **Yunanlar Kendi Mitlerine İnanmışlar Mıydı?**, Çev. Mehmet Alkan, İstanbul, Alfa Yayınları, 2016.

Vergados, A.: **A Commentary on the Homeric Hymn to Hermes**, Berlin, De Gruyter, 2013.

Versnel, H.S.: Why Is Hermes Hungry?, **Coping With the Gods**, Boston, Brill, 2011.

von Prott, H. Th. A. – Kolbe, W.:

"Die Arbeiten zu Pergamon 1900-1901", **MDAI(A),** Vol., 27, 1902, s. 89.

Wiegand, T.– Schrader, H.: **Priene: Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1895-1898,** 1904, Berlin, Georg Reimer.

Wilhelm, A.: **Griechische Inschriften rechtlichen Inhalts**, 1951, Akademia Athenon, Athens.

Zahn, R.: "Vasenscherben Aus Klazomenai", **MDAI(A)**, Vol. 23, 1898, s. 38-79.

BMC Kilikia: G. F. Hill, A Catalogue of the Greek Coins in British Museum. Catalagoue of the Greek Coins of Lycaonia, Isauria and Cilicia, London, 1964.

SNG Cop. Kilikia: Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals Danish National Museum. Lycaonia – Cilicia, Copenhagen, 1982.

SNG Aul. Pamphylien: Sylloge Nummorum Graecorum. Deutchland. Sammlung von Aulock Pamphylien. Heft 11, Berlin, 1965.

RPC VII. 2: J. Mairat - M. Spoerri Butcher, Roman Provincial Coinage VII.2. From Gordian I to Gordian III (AD 238–244): all provinces except Asia, London – Paris, 2022.

RPC VI D. Calamino, Roman Provincial Coinage VI. Vol. VI: From Elagabalus to Maximus Thrax (AD 218-238), London – Paris, 2018.

Ekler

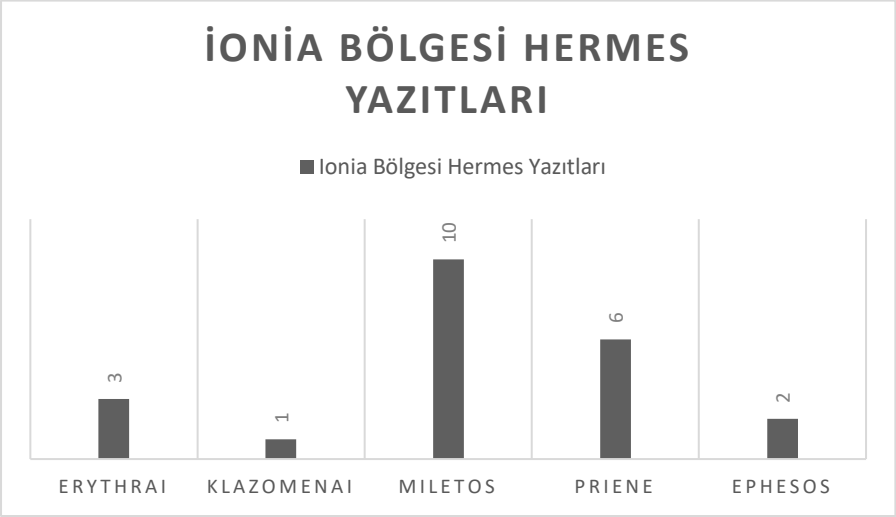

Grafik 1: Ionia Bölgesi Hermes Yazıtlarının Kentlere Göre Dağılımı

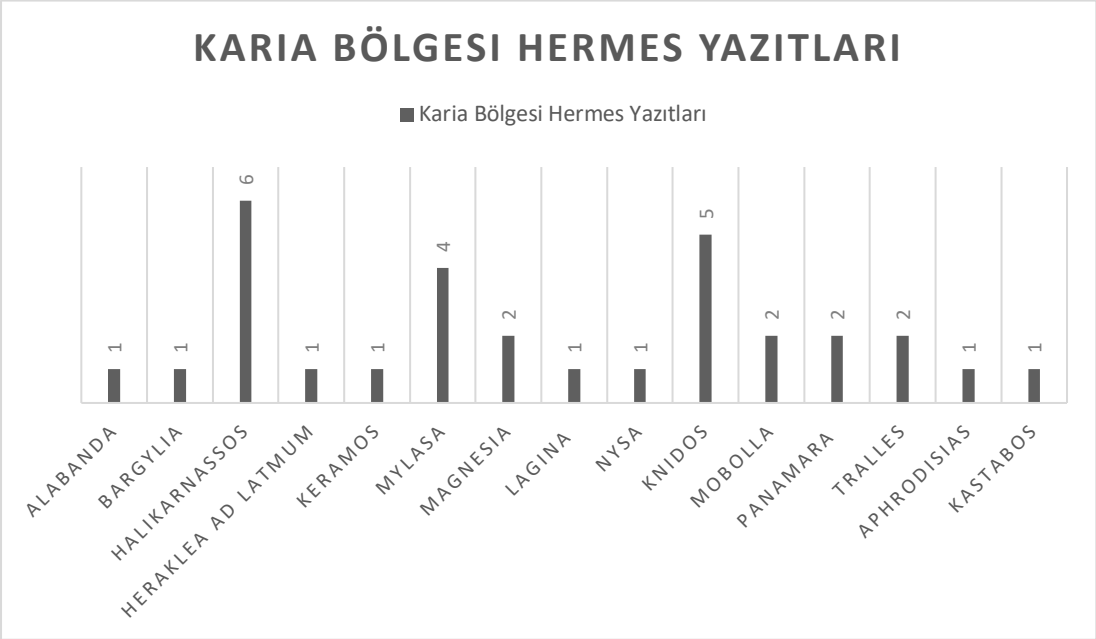

Grafik 2: Karia Bölgesi Hermes Yazıtlarının Kentlere Göre Dağılım

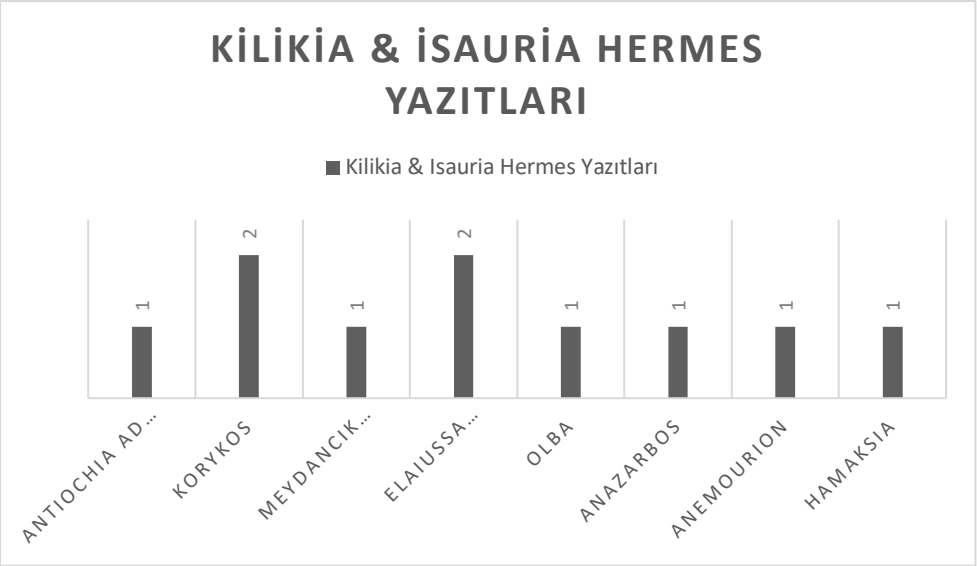

Grafik 3: Kilikia & Isauria Yazıtlarının Kentlere Göre Dağılımı

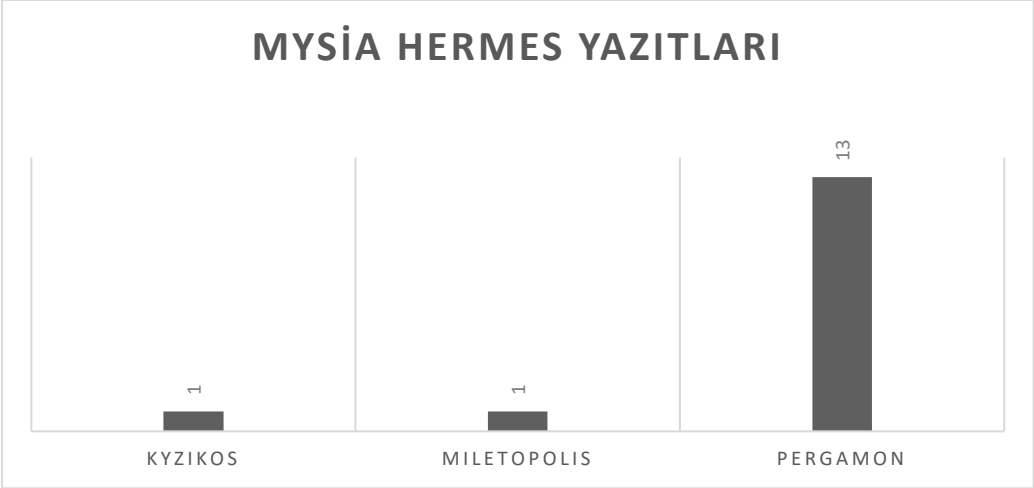

Grafik 4: Mysia Bölgesi Hermes Yazıtlarının Kentlere Göre Dağılımı

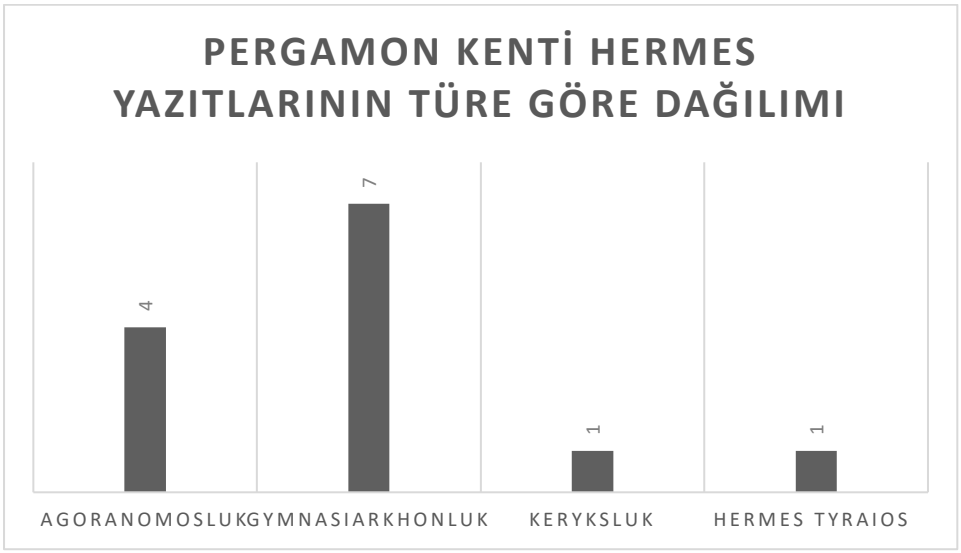

Grafik 5: Pergamon Kenti Hermes Yazıtlarının Türe Göre Dağılımı.

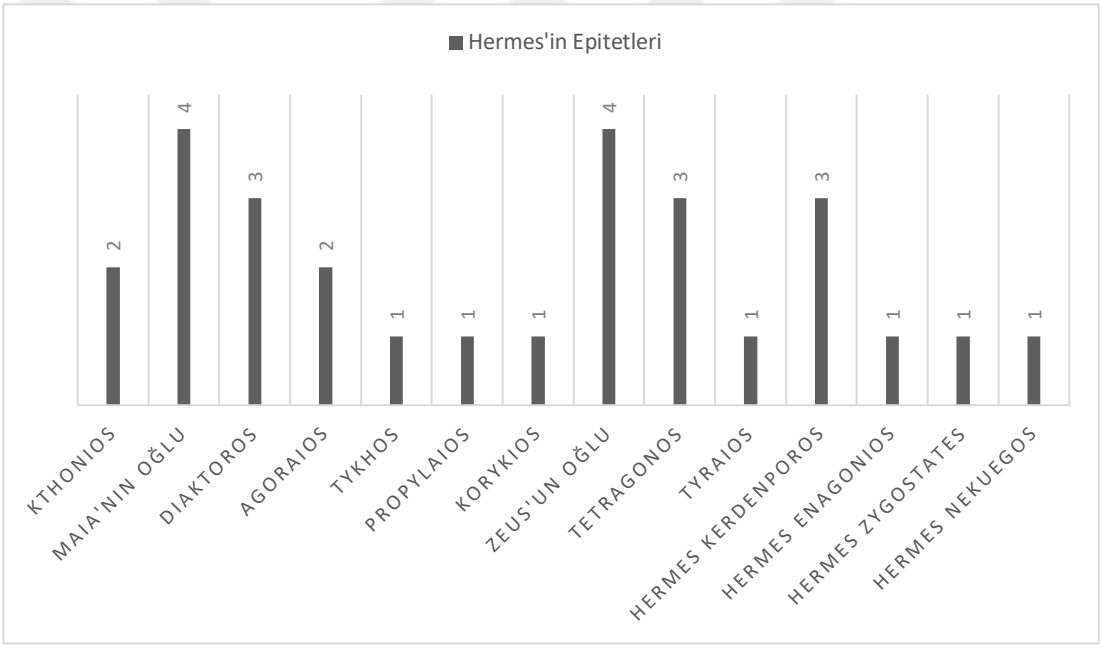

Grafik 6: Hermes'in Epitetleri.